

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

1918-1938 YILLARI ARASINDA DEVLETLERİN SOSYAL REGÜLASYON
UYGULAMALARI BAĞLAMINDA ALKOL YASAĞI: TÜRKİYE-ABD
UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİBEL DİNÇ

EYLÜL, 2016

**1918-1938 YILLARI ARASINDA DEVLETLERİN SOSYAL REGÜLASYON
UYGULAMALARI BAĞLAMINDA ALKOL YASAĞI: TÜRKİYE-ABD
UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Sibel Dinç

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

AKSARAY, 2016

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı :Sibel

Soyadı :Dinç

Bölümü :Kamu Yönetimi

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: 1918-1938 Yılları Arasında Devletlerin Sosyal Regülasyon Uygulamaları Bağlamında Alkol Yasağı: Türkiye-ABD Uygulamalarının Karşılaştırması

İngilizce Adı: Between the Years 1918-1938 in the Context of Social Regulation Practices the States Alcohol Prohibition: Turkey-US Applications Comparison

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Sibel Dinç

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Sibel Dinç tarafından hazırlanan “1918-1938 Yılları Arasında Devletlerin Sosyal Regülasyon Uygulamaları Bağlamında Alkol Yasağı: Türkiye-ABD Uygulamalarının Karşılaştırılması” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Aksaray Üniversitesi Kamu Yönetimi Ana Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. İsmail AKBAL
Kamu Yönetimi, Aksaray Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Mehmet AKINCI
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Aksaray Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. İsmail SEVİNÇ
Yönetim Bilimleri, Selçuk Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 06/09/2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun 06.10.2016 tarih ve 2016/48-02 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Öğrenci
Sibel DİNÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

TEŞEKKÜR

Alkol yasağı kelimelerini duyunca yalnızca alkıma bireysel özgürlüklerin kısıtlanmak istenmesi gelmekteydi. Araştırma yapmadan körü körüne bu düşünceye inandım durdum. Bu düşüncenin alkol yasaklarının sadece bir yönünü oluşturduğunu, devletlerin alkolü kısıtlanmak ya da yasaklamak istemesinin altında yatan başka nedenlerinin olduğunu ve alkole ilişkin getirilen kısıtlamalara ya da yasaklara regülasyon uygulamaları penceresinden bakmayı Hocam İsmail Akbal'ın yardımları ile öğrendim. Aslında İsmail Hoca'nın kendisi bu tip bir çalışma yapacakmış ve bu nedenle de çalışmayı hazırlamak için araştırma yapmıştır. Fakat benim tez konusu bulamamam üzerine İsmail Hoca, elinde ki bilgileri benimle paylaştı ve bu konuyu tez konusu yapmaya karar verdik. Hocamın bana verdiği dokümanlar ve kendisinin yazmış olduğu kitaplar ve makaleler bana fazlasıyla yardımcı oldu. Aslında bana sadece literatür taraması yapıp, elde ettiğim verileri yazıya dökmek kalmıştı. Çalışma da tüm hatalar bana ait olup, benden hiçbir şekilde yardımını ve her türlü fedakarlığı yaparak desteğini esirgemeyen başta Doç. Dr. İsmail Akbal'a ve aileme teşekkür ve minnet borcum vardır.

**1918-1938 YILLARI ARASINDA DEVLETLERİN SOSYAL REGÜLASYON
UYGULAMALARI BAĞLAMINDA ALKOL YASAĞI: TÜRKİYE-ABD
UYGULAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI**
Yüksek Lisans Tezi

Sibel Dinç
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Eylül, 2016

ÖZET

Günümüzde çoğu devlet her alanda düzenleyici ve denetleyici bir rol üstlenmektedir. Devletlerin üstlendiği bu rol regülasyon kavramıyla ifade edilmektedir. Regüle edilen alanın türüne, yöntemine ve amacına göre üç farklı regülasyon türü bulunmaktadır. Bunlar; iktisadi, idari ve sosyal regülasyonlardır. Regülasyon uygulamalarının temel amacı, regüle edilecek alanın etkinliğinin ve verimliliğinin sağlanmasıdır. Sosyal regülasyonlar; çevre, sağlık, genel ahlakı ve gelecek nesilleri korunmak gibi amaçlarla uygulanmaktadır. Hatta devletler bu nedenle, anayasalarına sosyal devlet ilkesini koymuşlar ve anayasada yer alan ilgili madde/maddeler gereğince de sosyal regülasyon uygulamalarına yönelmişlerdir. Sosyal regülasyon uygulamaları arasında ise alkolle mücadele en başta yerini almıştır. 1918-1938 yılları arasında çoğu ülke alkolle mücadele etmiştir. Rusya, Kanada, Norveç, Macaristan, Türkiye ve Amerika gibi daha birçok ülke bu dönemde çeşitli düzenlemelerle alkolü kısıtlamış veya yasaklamıştır. Alkolün toplumda yaşanan sorunların nedeni olarak görülmesi ve bu nedenle de alkolü toplumdan bertaraf etmek amacıyla alkol yasağı uygulamalarının en çarpıcı örnekleri, Türkiye’de ve Amerika’da uygulanan alkol yasakları olmuştur. 1920-1933 yılları arasında Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve bu kanunu tamamlamak amacıyla Amerikan Kongresi tarafından çıkarılan Volstead Kanunu ile Amerika’da alkol yasaklanırken, 1920-1926 yılları arasında da Men-i Müskirat Kanunu ile de Türkiye’de alkol yasaklanmıştır. Toplumdaki sorunları önlemek amacıyla reçete olarak sunulan bu kanunlar; amacına ulaşamamış, alkol yasağının uygulanması sırasında bu ülkelerde çeşitli sorunlarla karşılaşmış ve alkolü yasaklayan kanunlar en nihayetinde kaldırılmıştır. Bu çalışmada, sosyal regülasyon uygulamaları bağlamında Türkiye’de ve Amerika’da 1918-1938 yılları arasında uygulanan alkol yasağı kanunlarının nedenleri, nasıl yasalaştığı, uygulandığı dönemde ilgili ülkede neler yaşandığı ve kanunların kaldırılması süreçleri literatür taramasından elde edilen veriler ışığında aktarılacaktır. Ayrıca bu veriler ışığında her iki ülkede uygulanan alkol yasağı kanunlarının karşılaştırmalı ve kapsamlı bir analizi sunulacaktır.

Bilim Kodu: 130598

Anahtar Kelimeler: Regülasyon, Sosyal Regülasyon, Alkol Yasağı, Men-i Müskirat Kanunu, Onsekizinci Anayasa Değişikliği, Volstead Kanunu.

Sayfa Adedi : 152

Danışman : Doç. Dr. İsmail AKBAL

**BETWEEN THE YEARS 1918-1938 IN THE CONTEXT OF SOCIAL
REGULATION PRACTICES THE STATES ALCOHOL PROHIBITION:
TURKEY-US APPLICATIONS COMPARISON**

Master Thesis

**AKSARAY UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES**

September, 2016

ABSTRACT

Today many governments plays controller and regulator role in all fields. This role is described by the concept of regulation. Regulation are divided into groups in accordance with types, method and purpose: financial, administrative and social regulations. The main purpose of the regulation is to increase the productivity and effectiveness of the field that is going to be regulated. Social regulations are implemented for the purpose of protecting environment, health, public moral and future generations. Therefore, governments even include social state principle into their constitutions and run social regulatory policies in accordance to their constitutions. Struggling against alcoholism placed in the forefront among the social regulation policies. Many countries fought against alcoholism between 1918 and 1938. Additionally, countries like Russia, Canada, Norway, Hungary, Turkey, the USA and many others countries either limited the use of alcohol or banned it. Turkey and the United States, where alcohol is seen as the source of social problems, have imposed alcohol prohibition in order to dispose alcohol from the society. It is banned in the United States between 1920-1933 by the ratification of Volstead Law in order to complete 18th Constitutional Change, while, In Turkey it is prohibited by the Intoxicants Law. These legislations, which are presented as prescription for social problems, are not achieved a goal, whereas, implementations have become insufficient, finally the legislations have been removed. This study will take the reasons, legislations processes, experiences and abolition of the legislations of the social regulatory policies that are implemented in Turkey and the United States between 1918-1938 in the context of the data obtained in literature review. Additionally, comparative and comprehensive analysis of both cases will take place in the light of the data.

Science Code: 130598

Key Words: Regulation, Social Regulation, Alcohol Bans, Banned Intoxicants Law, Volstead Law, 18th Constitutional Changes.

Number of Pages : 152

Consultant : Associate Professor İsmail AKBAL

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİNİ.....	i
ETİK İLKERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	12
TÜRKİYE'DE ALKOL YASAĞI.....	12
1.1.Osmanlı Devleti'nde Alkol Yasağı.....	15
1.1.1.Osmanlı Devleti'nde Alkol Karşıtı Sivil Toplum Kuruluşları	19
1.2.Men-i Müskirat Kanunu.....	24
1.2.1.Men-i Müskirat Kanunu'nun Nedenleri	28
1.2.1.1.Dini Grekçe.....	29
1.2.1.2.Toplumda Alkole Olan Düşkünlük	30
1.2.1.3.Ailenin ve Gelecek Nesillerin Korunması.....	31
1.2.1.4 Milli Ekonomi Kaygısı.....	32

1.2.1.5. Çağdaş Uygulamalar ve ABD Örneği	33
1.2.2. Teklifin Görüşülmesi ve Yasalaşması	34
1.2.2.1. Teklif Hakkında Aleyhte ve Leyhte İddialar	36
1.2.2.2. Değişiklik Önerileri	40
1.2.2.2.1. Suç İşleyen Memur Olması Durumu	42
1.2.2.2.2. Tıbbi İstisna Önerisi	42
1.2.2.2.3. Gayrimüslimler Meselesi	43
1.2.2.2.4. İhbar Yükümlülüğü Meselesi	44
1.2.2.2.5. Haddi Şeri Meselesi	44
1.2.2.2.6. Müskiratın Kapsamı ve Afyon Meselesi	45
1.2.3. Kanunun Uygulanması Sürecinde Yaşananlar	48
1.2.4. Kanunun Kaldırılması	54
İKİNCİ BÖLÜM	59
ABD'DE ALKOL YASAĞI	59
2.1. Alkol Yasağının Kökeni	64
2.1.1. Ölçülülük Hareketi	65
2.1.2. Alkol Karşıtı Sivil Toplum Kuruluşları	67
2.1.3. Maine Kanunları	70
2.1.4. Benson Kanunu	71
2.2. Volstead Kanunu	72
2.2.1. Volstead Kanunu'nun Ortaya Çıkışı	72
2.2.2. Ulusal Yasak	75
2.2.3. Kanunların Uygulanması Sürecinde Yaşananlar	88
2.2.4. Kanunların Kaldırılması	101
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	109
ALKOL YASAĞI KANUNLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	109

3.1.Kanunların Nedenlerinin Analizi	110
3.1.1. Alkole Olan Düşkünlük.....	111
3.1.2.Alkol Yasağı Taraftarları	113
3.1.3.Alkol Karşıtı Sivil Toplum Kuruluşları	114
3.1.4. Alkol Yasağı Her İki Ülkede de Azınlıkları Hedef Almaktadır	117
3.2. Alkol Yasaklarının Kanunlaşma Süreci.....	119
3.3.Kanun Metinlerinin Analizi	123
3.4.Kanunların Uygulanması ve Kaldırılması	127
SONUÇ.....	135
KAYNAKÇA.....	142

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1910-1929 Alkollü İçeceklerin Kişi Başına Tüketimi (Litre)	91
Tablo 2: Alkol Satış Yüzdesi Olarak Toplam Harcama (1890-1960)	93
Tablo 3: Sing Sing Cezaevi Mahkum Sayısı (1917-1922)	98
Tablo 4: 1910-1944 Yılları Arasında Cinayet Oranı	99

KISALTMALAR LİSTESİ

AAPA	Association Against the Prohibition Amendment
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ASL	Anti-Saloon League
ATS	American Temperance Society
GCZ	Gizli Celse Zabıtları
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TAPDK	Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
ZC	Zabıt Ceridesi
vb	ve benzeri
WCTU	Woman's Christian Temperance Union
WONPR	Women's Organization for National Prohibition Repeal

GİRİŞ

Tarih boyunca çeşitli kutlamalarda, festivallerde, dini ritüellerde, toplantılarda ve gündelik hayatta alkollü içecekler, toplumda ve insan sağlığında yaratacağı sıkıntılar göz ardı edilerek kullanılmaya gelmiştir. Alkollü içeceklerin tüketimi, tarih bakımından çok eskilere dayanmaktadır. Eski Türklerden günümüze kadar çeşitli topluluklar ve devletler tarafından kullanılan alkollü içecekler, zamanla bazı milletlerin kültürlerinin bir parçası haline gelmiştir (Öncü, Ögel ve Çakmak, 2001). Alkol kimi milletler için bir sembol kimileri için ise kutsal bir anlamı ifade etmektedir. Hıristiyanlar şarapla kutsanmayı dini bir husus olarak görürken, Almanlar birayı Ruslar votkayı Türkler ise kısırak sütünden yapılan kızırmızı millileştirmişlerdir.

Bugün milletler tarafından çok eskilerden beri kullanıldığı bilinen alkolün tüketimi çeşitli nedenlere dayanmaktadır. Kişisel sorunların unutulmak istenmesi, depresif hallerden kurtulmak, kişisel manada zevk ve neşe elde etmek, model alınan kişinin alkol tüketmesi, aile fertlerinin alkol kullanması, toplumun kültürel yapısı, yıkılmış ve dağılmış bir aileye sahip olmak, ergenlik döneminin başarılı bir şekilde geçirilememesi, bir kadehten bir şey olmaz anlayışı, kişinin kendisini alkole dayanıklı hissetmesi, toplumda yaşanan sorunlar, maddi sıkıntılar, alkolün tıbbi uyarıcı etkisinin olması, cinsel gücün artırılmak istenmesi, kişiye cesaret ve kudret verdiği inandırılması gibi hususların bir toplumda alkol tüketimine etki eden unsurlar olduğu iddia edilmektedir.

İddiaların alkol tüketimine ne derecede etki ettiği ya da etmediği ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, alkolün insan vücuduna zarar veren ve bağımlılık yapan, hatta alkol tüketilmesine bağlı olarak toplumda kimi sorunların yaşanmasına sebebiyet veren bir madde olduğu konusunda herkes hemfikirdir. Bu sebeple olsa gerek hemen hemen her toplumda birçok kişi bilhassa devlet adamları bu zararlı alışkanlığı engellemek için alkolle mücadele etmiştir.

Alkolün içenler için zehirleyici bir bela, ienin ailesi ve yakın çevresi için bir felaket, toplum için ise bir afet ve musibet sebebi olarak görülmesinden kaynaklanan alkolle mücadele fikrinin; tıpkı alkolün tketimeye başlanması kadar eski tarihlere dayandığını söylemek mümkündür (Karabekir, 1951). Gerek geçmişte gerekse günümüzde alkolün mücadele edilmesi gereken bir madde olarak görülmesi beraberinde devletlerin bu madde kullanımına müdahale ederek alkole ilişkin kimi düzenlemelerle kısıtlamalar ya da yasaklar getirmesini sağlamıştır. Hatta her alanda olduğu gibi alkol konusunda da devlet düzenleyici ve denetleyici bir rol üstlenmiştir.

Devletin her alanda yani ekonomide, iktisadi ve toplumsal hayatta, idari alanda vb. düzenleyici ve denetleyici bir rol üstlenmesi bu alanların regüle edilmesine olanak sağlamıştır. Devletin iktisadi ve toplumsal amaçları gerçekleştirebilmek için yapmış olduğu her düzenleme regülasyon kavramıyla ifade edilmektedir. Geniş anlamda regülasyon; sosyal ve ekonomik amaçlara yönelik olarak devlet tarafından yrrlge konulan her türlü anayasal, yasal ve kurumsal düzenlemeler ile kamusal politikaları ve yapılan uygulamaları ifade etmektedir (Sarisoy, 2010: 281). Kısaca regülasyon; devletin sosyo-ekonomik amaçlara ulaşmak için yasal araçları kullanması şeklinde tanımlanmaktadır (Hertog, (1999: 223)'dan aktaran Oğuz ve akmak, 2002: 145). Regülasyon bu yönüyle hukuk bilimi ile ilgili görünse de diğer bilim dallarıyla da ilgilidir. Örneğin; iktisat bilimi açısından regülasyon önce büyük lde Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) daha sonra Kıta Avrupası ekseninde finansal piyasalarda, alt yapı hizmetlerinde, rekabet, ulaşım gibi alanlarda piyasaların etkin ve verimli şekilde çalışmalarını sağlayan ve devletin nereye, ne zaman, ne şekilde müdahale edeceğini ortaya koyan uygulamalar bütünüdür. İşletme bilimi açısından; piyasalarda geniş şekilde uygulanan ve kabul gören bir olgudur. Devletin kontrol mekanizmasını tartışması nedeniyle de siyaset bilimini ilgilendirmektedir (Karakaş, 2008: 102). Kısaca regülasyon; iktisattan siyaset bilimine, hukuka, sosyolojiye hatta antropolojiye kadar uzanan ve çeşitli akademik disiplinlerde çalışılan önemli bir araştırma sahası olarak gelişmektedir.

İngilizcede "regulation" kelimesinden hareketle yönetme ve düzenleme anlamlarına gelen regülasyon kavramıyla; bireylerin ve kuruluşların müeyyideler yoluyla yapılan düzenlemelere uyması istenmektedir. Bu müeyyideler belli faaliyetlerin yapılmasının kısıtlanması ya da yasaklanması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Devletlerin düzenlemelere gitmek istemelerinde ki temel amacı, halkın gerek ekonomik gerekse sosyal açıdan gelişmesini sağlamaktır. Bunların sağlanması için devlet tarafından

istikrarı sağlayacak politikalar uygulanması, kişi başına düşen milli gelirin artırılması, eğitim ve öğretim seviyesinin yükseltilmesi ve bu alanlarda fırsat eşitliğinin sağlanması, çevrenin korunması hususunda politikalar üretilmesi, standartları yüksek sağlık hizmetlerinin sunulması gibi faaliyetler yerine getirmesi gerekmektedir (Karakaş, 2008). Bu faaliyetlerin yerine getirilmesi ise bunlarla ilgili süreçlerin müeyyide koyma ve uygulama yetkisine sahip birimler tarafından oluşturulacak kurallar, teşvikler, kısıtlamalar ya da yasaklamalar yoluyla düzenlenmesi veya yönlendirilmesi ile olabilecektir. Ancak regülasyonda amaç, bir alanın ya da sektörün organize edilmesi ve denetimi için hukuksal düzenleme yapmak ve yaptırım uygulamak değildir. Bunlar yapılan regülasyonlar için sadece bir araç olması gerekirken, asıl hedef; regüle edilecek alanda verimliliğin ve etkinliğin sağlanması olmalıdır.

Devletler tarafından yapılan regülasyonlar, işçilerin sağlığı ve güvenliği gibi konulardan gıda güvenliğine, çevre düzenlemelerinden belirli endüstrilerin regülasyonuna kadar farklı şekiller alabilmektedir. Bu şekiller ise devletin regülasyon uygulamalarında izlenen amaca, ilgili alana ve yönetime göre farklı regülasyon türlerini ortaya çıkarmıştır. Örneğin; doğal tekellerin düzenlenmesi, çevre düzenlemeleri, finansal piyasaların, sağlık hizmetlerinin ve sigorta sektörünün düzenlenmesi gibi çeşitli alanlarda, devlet düzenlemelerde bulunabilir. Bu bağlamda regülasyonlar uygulanan piyasaya, yönetime ve amacına göre; sosyal regülasyon, idari regülasyon ve iktisadi regülasyon şeklinde üçe ayrılmaktadır (Sarısoy, 2010: 284).

İktisadi regülasyon; fiyatlar, piyasaya giriş-çıkış ve diğer iktisadi faaliyetler üzerindeki yasal ve idari kontroller olan vergiler ve sübvansiyonlar gibi uygulamalara karşılık gelmektedir (OECD, 1997: 7). İktisadi regülasyon teorisinin temel amacı, regülasyon uygulamaları sonucu ortaya çıkan yükün kimler tarafından yükleneceğini veya faydalarının kimler tarafından elde edileceğini, regülasyonların hangi yöntemlerle uygulanacağını ve uygulanan regülasyonların kaynak dağılımı üzerindeki etkilerinin ne olacağını incelemek ve araştırmaktır. Bu anlamda ekonomik verimliliğin sağlanması, rekabetin ve teknolojik inovasyonun önündeki engellerin kaldırılması, verimliliği teşvik eden düzenlemelerin yapılması, piyasalarla ilgili düzenleyici bir çevrenin oluşturulması iktisadi regülasyon kapsamında değerlendirilmektedir. Özetle, piyasaların etkinliğini geliştirmeye yönelik regülasyonlara iktisadi regülasyon denilmektedir (Ardıyok, 2002: 32).

İdari regülasyon; devletin müdahil olduğu işlemlerin ne şekilde gerçekleşeceğine ilişkin kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Ardıyok, 2002: 9). Bu regülasyonlar kamusal regülasyon sürecinde ortaya çıkan idari ve bürokratik işlemlerdir. Devletin sunmuş olduğu

hizmetlerden ne şekilde yararlanılacağını gösteren usul ve esasları da belirleyen düzenlemelerdir. Günümüzde devletin işlemleri daha karmaşık ve bilgiye dayalı hale gelmekte ve bu yoğun işlemlerin maliyetlerine katlanmak, bir başka ifade ile formlar doldurmak, izin istemek, rapor sunmak, bildirimde bulunmak, kayıt tutmak gibi bürokratik işlemleri gerçekleştirmek üretici ve tüketicilere düşmektedir. İşte devletin müdahil olduğu bu işlemlerin ne şekilde gerçekleşeceğine ilişkin kurallar bütününe idari regülasyon denilmektedir. Devletin trafiğin iyi işlemesi için oluşturduğu kurallar ve yaptığı düzenlemeler idari regülasyonlara örnek olarak verilebilir (Tepe ve Arđıyok, 2004: 109).

Sosyal regülasyon; geniş olarak ele alındığında refahı artıran ve toplumsal hakları koruyan düzenleyici faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Tepe ve Arđıyok, 2004: 107). Genellikle çevre, kamu sağlığı, sosyal uyum, çalışma şartları, tüketici hakları ve güvenlikle ilgili regülasyonlar bu kategoride yer almaktadır (OECD, 1997: 6). Çevre kirliliği ve çalışanların güvenliği ile ilgili konularda kurum davranışlarını sınırlayıcı düzenlemeler devlet tarafından yapılabilir veya sosyal faydası olan davranışlar teşvik edilebilir. Sosyal regülasyon diye adlandırılan bu regülasyon türü; kamu sağlığını, güvenliğini veya refahını tehdit eden davranışları sınırlamayı amaçlamaktadır. Sosyal regülasyonun iktisadi etkileri ikinci plandadır, asıl amaç sosyal refahı artırmaktır. Sonuç olarak artık çoğu devletin her alanda yöntem ve amacına uygun olarak farklı türlerde düzenleyici ve denetleyici bir rol üstlendiğini söylemek doğru olacaktır.

Günümüz siyasal rejimlerinin birçoğunun ismi liberal demokrasi olmasına rağmen devletin çeşitli alanlara ilişkin düzenleme yapmasına hatta müdahale etmesine sempatiyle bakmaktadırlar. Bu rejimler, sanayi kapitalizminin yarattığı adaletsizlikler sonucu bireyin kişisel gelişimi ve başarılı olması için siyasal iktidarın kayıtsız kalmaması gerektiğinin altını çizerek “pozitif özgürlük” anlayışından yana tavır koymuşlardır (Heywood, 2010: 75). Pozitif özgürlük anlayışına göre devlet bireyi koruyarak onun özgürlüğünü gerçekleştirebilir. Bu da bireyin özgürlük alanını kısıtlayan sosyal kötülüklerin yok edilmesiyle, yani devlet tarafından bunların yok edilmesiyle mümkün olacaktır. Modern liberalizm olarak adlandırdığımız bu anlayışa göre devlet “beş dev” ile mücadele etmeli ve bunun için sosyal hayata müdahale etmelidir. Bunlar: hastalık, fakirlik, bakımsızlık, işsizlik ve cehalettir. Savaşılması gereken ve “beş dev” olarak saydığımız kötülükleri yok etmek için devletler anayasalarına sosyal devlet ilkelerini koymuşlardır. Dolayısıyla devletler sosyal refahı artırmak için siyasal iktidarlara, toplumun sağlığı ve geleceği için bazı sosyal regülasyonlar yapma yetkisi tanımaktadırlar. Bu yetkiye dayanılarak yapılan

sosyal regülasyonlar genellikle toplumun sağlığını korumaya yönelik olmuş ve alkol yasağı da en fazla başvuru olan yöntem olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da toplumun genel sağlığının korunması ve kötü alışkanlıklarından uzaklaştırılması amacıyla devlet siyasal iktidara bazı sosyal regülasyonlar yapma yetkisi tanımıştır. Anayasa'nın 58. maddesinde bu husus "Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır" ifadesiyle yer almıştır (TC Anayasası, 2010).

Anayasanın ilgili maddesine dayanarak Türk hükümetleri 4250 Sayılı "İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu"nu, bu kanunda 2001 yılında yapılan değişlikle çıkarılan 4619 Sayılı Kanun'u, 2003 yılında 4733 Sayılı Kanun'u ve 2008 yılında 4733 Sayılı Kanun'da yapılan değişlik neticesinde 5752 Sayılı Kanun'u çıkartmışlar ve toplumun sağlığını korumak için alkol tüketimini kısıtlamaya gitmişlerdir. Son olarak da kişisel hak ve özgürlükleri kısıtlamadan, tütün mamulleri ve alkollü içki piyasalarında kamu sağlığının ve tüketici haklarının korunması ile rekabetin tesisi hususları gözetilerek, söz konusu ürünlerin tanıtımı, satışı, sunumu ve nihai tüketicilere güvenli bir şekilde ulaşması hususlarının düzenlenmesi için "Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" hazırlanmış olup, 7 Ocak 2011 tarih ve 27808 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemelerin birçoğu Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetleri zamanında yapılmıştır.

AKP zamanında alkol konusunda yapılan düzenlemeler birey özgürlüğünü kısıtladığı iddiasıyla eleştirilmiştir. Eleştirilerin odak noktasında; birey kendi ahlak anlayışını geleneklere ya da dine dayandırabileceği gibi, seküler bir etik öğretilerine de dayandırabilir. Bu bağlamda geleneksel toplumlarda bireyin hareket alanını kısıtlayan kurum ya da normlar bütünü içinde çok önemli bir yer tutan dinin belirleyici rolü modernite ile birlikte arka plana itilmiş, laik devlet dini baskıyı hukuk dışına çıkararak kişilerce içselleştirilmiş bir iç denetim mekanizmasına indirgemıştır. Laik devlette din ancak bireyin kendisi dini öğretileri kabullendiği ve kendi yaşamını bu öğretilere göre şekillendirdiği sürece meşru bir denetim mekanizmasıdır. Laik hukuk dine bu tür bir meşruiyet alanı tanımaz. Buna rağmen, Türkiye gibi dini öğreti ve normların baskın olduğu toplumsal yapılarda hükümetlerin sosyal regülasyon tercihlerinin temelinde toplum sağlığı değil daha çok dini endişeler ve dinin müdahale alanını kamusal alana çekme gayreti olduğu iddiaları

yatmaktadır. Bu tür özgürlükler kısıtlandığı, gelenekle, genel ahlakla, dini öğreti ve yasaklarla bağlantılı sayılarak hukuken zararlı gösterildiği takdirde din temelli bir siyasal rejime doğru eğilimin doğacağı ve bireyin din kurallarını kabullenmeye zorlanmasının kaçınılmaz olacağı iddia edilmektedir. Türkiye’de din, muhafazakarlık ve toplumsal baskı arasındaki ilişki, son seçimlerde halkın neredeyse yarısının oylarını alan AKP iktidarı ile birlikte kamuoyunda en çok tartışılan konular arasına girmiştir.

Alkole sınırlama getiren düzenlemenin ardından yaşanan tartışmalar gündemi epey işgal etmiştir. Saat 22.00-06.00 saatleri arasında alkol satışının yasaklanması ve sonrasında Başbakan Erdoğan’ın “Dinin emrettiği şeyi niye reddediyorsunuz? İki tane ayyaşın yaptığı yasa, sizin için muteber oluyor da inancın emrettiği bir gerçek, bir vaka, niçin sizler için reddedilmesi gereken bir olay hâline geliyor” şeklindeki sözleri tartışmaları daha da alevlendirmiştir (Milliyet, 28.05.2013).

AKP’yi bu tür iddiaların ortasına atan alkol yasaklarının tarihi oldukça eskidir. Osmanlı Devleti döneminde daha çok IV. Murat ile anılan ve başka padişahlarca da yasaklanan alkolün Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’nin açıldığı ilk günlerde önemli bir tartışma konusu olduğunu ve bir kanunla alkolün yasaklandığı görülmektedir. Birinci Meclis’in liberal-muhafazakar mebuslarından Ali Şükrü Bey, daha meclisin açılışının beşinci günü olan 28 Nisan 1920 tarihinde yalnızca alkollü içecekleri değil sarhoşluk veren her türlü maddeyi yasaklayan bir kanun teklif etmiş ve uzun tartışmaların ardından bu teklif 22 Sayılı Kanun olarak yasalaşmıştır. “Men’i Müskirat Kanunu” olarak adlandırılan yasak, 1926 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.

Birinci Meclis’te yasalaşması başlı başına bir siyasal olay olan ve siyasal tarihin incelemesine ihtiyaç duyan Meni Müskirat Kanunu, Türk siyasal yaşamının birçok sürecini etkilemiştir. Devletin sosyal regülasyonlarından ibaret basit bir kanun gibi görünsede meclisteki siyasal iktidar-muhalefet bloklaşmasını keskinleştiren, siyasal tavır belirginleştiren bir etki yaratmıştır. Oldukça sıradan gibi görünen bu kanun teklifi karşısında siyasal konumlanmaların, I. ve II. Grup olarak tanımladığımız temel gruplaşmanın öncülü olmuştur. Kanunun lehinde olanlar muhafazakar, liberal değerler taşıyan II. Grup üyeleri olmuştur. Bu grup, daha çok medrese eğitimi almış, eşraf, tüccar ve serbest meslek grubundan oluşmaktadır. Karşı çıkanlar ise Mustafa Kemal Paşa’nın etrafında toplanmış, siyasal iktidardaki yerlerini almış merkezîyetçi ve Batılılaşma taraftarı olan I. Grup üyeleridir.

Alkol ve uyuşturucu maddelerin toplum sağlığı üzerine etkileri ve devletin bu konudaki sosyal regölasyonları üzerine literatürde birçok çalışma mevcuttur. Ancak, bu tür sosyal regölasyonların başlangıcı sayılan Men'i Müskirat Kanunu üzerine bugüne kadar akademik anlamda çok az çalışma yapılmıştır. Bunlar arasında, akademik anlamda dikkat çeken tek çalışma kanunla aynı ismi taşıyan Onur Karahanoğulları'nın çalışmasıdır. Bu çalışma teklifin kanunlaşma sürecini meclis tutanakları üzerinden anlatan kısa bir tarih çalışmasıdır. Zaten yazar bunun bir siyasal tarih çalışması olmadığını itiraf etmektedir. Bu yüzden yasalaşma süreci ve sonrası üzerinde pek fazla sosyo-ekonomik ve siyasal analizler uygulamamıştır.

Çalışmada Türkiye ile ABD'nin alkol yasağı uygulamalarının karşılaştırmalı analizinin yapılmasının nedenlerine değinecek olursak, 1920'nin başında Türkiye'nin alkol yasağını kendisinin icat etmediği görölmektedir. Batı'yı takip etmektedir ki bu dönemde Batı ölkelerinde ve Bolşevik Rusya'da alkolü yasaklayan anayasal düzenlemeler söz konusudur. şöyle ki I. Dünya Savaşı'nın sona erdiği dönemde savaşan devletler için, uluslararası güvenlik sorunu ikinci plana itilmiş toplum sağlığı, özellikle de gelecek nesillerin sağlığı daha önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bu yüzden toplum sağlığını tehdit eden ve savaşılması gereken kötölükleri yok etmek için devletler anayasalarına bir takım sosyal regölasyon ilkelerini koymuşlardır. Sosyal regölasyonlar arasında alkollü içkilerle savaş en başta yerini almıştır. Aslında daha I. Dünya Savaşı sona ermeden savaşan ölkeler toplum sağlığını korumak üzere ulusal savunma önlemi olarak alkollü içkilerin üretimini, dağıtımını ve satışını sıkı denetim altına almak istemişlerdir. Bu denetimlerin en ilginç ve dramatik sonuç doğuran uygulamaları ABD'de olmuştur.

Amerikalılar 1918 yılının ortalarında federe devlet yasama meclislerinden çıkardıkları kanunlarla alkollü içeceklerin tüketimini, üretimini, satışını, ihracını ve ithalini yasaklamak amacıyla alkol yasağını, 1919 yılında federal düzeyde bir anayasa maddesi haline getirmişlerdir (Karamustafaoğlu, 1978: 119). Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve bu değişikliği tamamlamak amacıyla Kongre tarafından çıkarılan Volstead Kanunu, ABD'de kimilerine göre "asil deney" kimilerine göre ise "barbarlık" olarak adlandırılan ulusal yasak adı verilen yasaklama döneminin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. 17 Ocak 1920 tarihinde uygulanmaya başlanan bu kanunlar 1933 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 13 yıl yürürlükte kalan alkol yasağı kanunları, sosyal regölasyon uygulamalarının asıl hedeflerini yani toplumun sağlığını iyileştirmek, genel ahlakı korumak, kamu yararını sağlamak, gelecek nesillerin sağlığının iyileştirilmesi gibi hedefleri gerçekteştirmek ve toplumda

alkol kullanımına bağı olarak ortaya çıkan sorunların bertaraf edilmesi düşüncesiyle çıkarılmıştır.

Alkolün yasaklanması amacıyla çıkarılan bu kanunlar Amerikan tarihinde ilk değildir. Benzer uygulamalara günümüzde alkol reklamının yasak olması, 21 yaş altındaki kişilere alkol satışının yasak olması, alkol satışına saat sınırlaması getirilmesi, kimi eyaletlerde pazar günleri alkol satışının yasaklanması vb. şekilde rastlanabilirken, çok eski uygulamaları bir kenara bırakacak olursak, alkolün ulusal düzeyde yasaklanmasına etki etmesi bakımından 1630'lu yıllarda başlayan "ölçülülük, ılımlılık ya da yasaklama hareketi" adı verilen alkol yasağı savucularının giriştikleri faaliyetler sonucunda ulusal yasaktan önce de çeşitli düzenlemelerle ABD'de alkolün kimi eyaletlerde yasaklandığı görülmektedir.

1918-1938 yılları arasında sadece Türkiye ve ABD alkolü yasaklayan ülkeler değildir. Bunların yanı sıra; 1917-1925 yılları arasında kesik kesik de olsa Sovyet Rusya yasaklama politikası uygulamıştır. 1915-1927 yılları arasında İzlanda, 1916-1927 yılları arasında Norveç, 1919 yılında Macaristan, 1919-1932 yılları arasında Finlandiya, 1907- 1948 yılları arasında daha kısa dönemli yasaklarla Kanada ve 1907-1992 yılları arasında Danimarka alkol yasağı uygulayan ülkeler arasında yer almaktadır (Blocker, 2003: 14-31).

Görüldüğü üzere 1918-1938 yılları arasında birçok ülke alkolü yasaklamıştır. Literatürden elde edilen verilere göre; bu ülkelerin alkolü yasaklamasının temel nedeni, toplumda yaşanan sorunların alkol tüketimine bağlanmasıdır. Toplumdan alkol belasının bertaraf edilmek istenmesi bu ülkelerde toplum sağlığının iyileştirilmesi, aile yaşantısının korunması, gelecek nesillerin sağlığının iyileştirilmesi, kamu yararı, milli ekonomi yaratmak, kamu ahlakını yozlaşmadan kurtarmak vb. amaçlarla düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu düzenlemelerle alkol yasağı konusunda en çarpıcı örnekler ABD ve Türkiye olmuştur. Bu nedenle çalışmada, ABD ve Türkiye'de aynı dönemde uygulanan alkol yasağı uygulamaları ile alkol yasağı kanunların karşılaştırılması ve kapsamlı bir analizi yapılacaktır. Hemen belirtmek gerekir ki diğer ülkelerde uygulanan alkol yasağı uygulamaları çalışma dışında tutulmuştur. Buna karşın ABD'de uygulanan alkol yasağının çalışmaya dahil edilmesi ve Türkiye ile karşılaştırılması üç nedene dayanmaktadır.

Bu nedenlerden ilki, alkolün yasaklanması amacıyla Ali Şükrü Bey tarafından meclise sunulan kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde Ali Şükrü Bey'in sürekli olarak

ABD’de uygulanan yasağa atıf yapması ile ilgilidir. Şöyle ki; mecliste ısrarla kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde teklif aleyhinde olan mebuslarca alkol yasağının ABD’de uygulama alanı bulamadığı yönünde ki eleştirilere Ali Şükrü Bey’in “Amerika kesin olarak alkolü menetmiştir. Kanun orada tatbik ediliyor” (TBMM, ZC, 13.9.1336: 117-118) sözleri, ABD’de uygulanan alkol yasağının uygulanıp uygulanmadığı konusunda merak uyandırmıştır.

İkincisi, yapılan araştırmalarda ABD’de alkol yasağı konusunda Türkiye’de hiçbir akademik çalışmanın bulunmaması, Men-i Müskirat Kanunu’nu konu alan Onur Karahanoğulları’nın çalışmasında, Türkiye’de uygulanan alkol yasağının meclis zabıtlarında yer aldığı şekliyle aktarılması ve bu çalışmada da ABD’de aynı dönemde uygulanan alkol yasaklarına yer verilmemesi ile ilgilidir.

Son olarak, alkol ve uyuşturucu maddelerin toplum sağlığı üzerine etkileri ve devletlerin bu konudaki sosyal regülasyonları üzerine literatürde birçok çalışma mevcuttur. Ancak, bu tür sosyal regülasyonların ülkeler bazında karşılaştırılmasını içeren bir akademik çalışmanın henüz bulunmamasıdır.

Bahsedilen bu arka plan göz önünde bulundurularak çalışma, Türkiye’de alkol yasağı ile ilgili olarak çıkarılan Men-i Müskirat Kanunu’nun hangi dinamikler ile ortaya çıktığı problematiğinden hareketle yapılan düzenlemelerin ABD’de uygulanan Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve Volstead Kanunu ile paralellikler/benzerlikler taşıdığı tezine dayanmaktadır.

Çalışmanın konusu; sosyal regülasyonlar bağlamında 1918-1938 yılları arasında Türkiye’de ve ABD’de uygulanan alkol yasaklarını ele almak ve yine bu yıllar arasında Türkiye-ABD alkol yasağı uygulamalarının karşılaştırmasını sunmaktır. Bu nedenle çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Türkiye’de 1920-1926 yılları arasında yürürlükte olan Men-i Müskirat Kanunu ele alınacaktır. Bu kapsamda; kanunun nedenlerine, yasalaşma sürecine, mecliste yaşanan tartışmalara, kanun teklifi aleyhinde olanların ve olmayanların neler dile getirdiğine, kanunun yürürlükte olduğu dönemde nasıl uygulandığı ya da uygulama alanı bulup bulamadığına, kanunun kaldırılmasına etki eden unsurların neler olduğuna dönemin siyasal, sosyal, ekonomik, tarihsel vb. unsurlar göz önünde bulundurulacak değinilecektir. Ayrıca bu bölümde alkol yasağının geçmişine daha doğrusu Osmanlı Devleti öncesi bir kenara bırakılarak Osmanlı Devleti’nde hangi padişahların neden alkolü yasakladığına,

uygulamaların nasıl cereyan ettiğine, yasakların nasıl son bulduğuna da denilecektir. Son olarak birinci bölüm içerisinde yeri geldiğinde alkol yasağının basında ne şekilde yer aldığı veya ne gerekçelerle yer almadığı da elde edilen veriler ışığında aktarılacaktır.

İkinci bölümde, ABD’de 1920-1933 yılları arasında yürürlükte olan; Onsekizinci Anayasa Değişikliği ile bu kanunu tamamlamak amacıyla çıkarılan Volstead Kanunu ele alınacaktır. Bu kapsamda; kanunların yürürlüğe girmesinde önemli bir payı olan 1630 yılında başlayan ölçülülük hareketinin geçmişine, hareketin bu kanunların çıkmasına nasıl etki ettiğine, söz konusu kanunların kökenine, nedenlerine, nasıl yasalaştığına, yürürlükte olduğu zaman diliminde neler yaşandığına, kanunların nasıl kaldırıldığına değinilecektir. Kanunların yürürlüğe girmesinden kaldırılmasına kadar alkol yasağına taraftar olanların ve olmayanların toplumda kimler olduğuna, bu kimseler tarafından neler dile getirildiğine bölüm içerisinde yeri geldiğinde yer verilecektir.

Çalışmada genel olarak cevabı aranan sorular şunlardır:

Tarihi çok eskilere götürmeden ilgili kanunlardan öncede söz konusu ülkede kimi alkol yasakları var mıydı? Varsa bu yasaklar neden ve kimler tarafından yapılmak istendi? Önceden konulan bu yasaklar kaldırıldı mı, kaldırıldı ise neden kaldırıldı? 1918-1938 yılları arasında ilgili ülkede alkol niçin yasaklanmak istendi? Alkol yasağı taraftarı olanlar ve olmayanlar kimlerdi, bu kimseler tarafından dile getirilen söylemler genel olarak nelerdi? Yasağı taraftar ve karşıt bir sivil örgütlenme söz konusu muydu? Bu tip örgütlenmeler yoksa neden yoktu, varsa ne gibi faaliyetler yürütüyordu? Alkol yasağı söz konusu ülkede nasıl yasalaştı? Alkolü yasaklayan başka kanun/kanunlar var mıydı? Kanun/kanunlar yürürlüğe girdikten sonra uygulanabildi mi, uygulandı ise nasıl uygulandı? Kanun/kanunlar neden kaldırılmak istendi? Genel olarak kanunun/kanunların yürürlükte olduğu dönemde neler yaşandı?

Ulaşılan veriler ışığında çalışmada birinci ve ikinci bölümler bu soruların cevaplanması ile genel olarak aktarılacaktır. Söz konusu ülkelerde alkol yasağının geçmişi tarihi çok eskilere götürmeden sunulacak ve çalışmada zaman kısıtlaması olması nedeniyle ilgili ülkelerin günümüzdeki alkol yasağı uygulamalarına kapsamlı bir şekilde değinilmeyecektir.

Çalışmanın üçüncü yani son bölümünde ise her iki ülke de 1918-1938 yılları arasında uygulanan alkol yasağı kanunlarının nedenleri, yasalaşma süreci, kanunların uygulanması ve kaldırılma süreçleri önceki bölümlerde ifade edilen veriler ışığında karşılaştırılacaktır.

Çalışmanın temel amacının; her iki ülkede ele alınan dönemde alkol yasağı uygulamalarının karşılaştırılması olduğundan bu bölümde; kanunların saptanan başlıklardan hareketle benzer veya farklı yönleri ortaya konulurken, her iki ülkenin 1918-1938 yılları arası dışında kalan alkol yasağı uygulamaları ele alınmayacaktır.

Son bölüm genel olarak; ABD’de uygulanan Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve Volstead Kanunu ile Türkiye’de uygulanan Men-i Müskirat Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden kaldırılmasına kadar her aşaması göz önünde bulundurulduğunda ne gibi farklılıklar veya benzerlik vardır? Varsa bu benzerlikler veya farklılıklar nelerdir? sorularından hareketle oluşturulmuştur.

“1918-1938 Yılları Arasında Devletlerin Sosyal Regülasyon Uygulamaları Bağlamında Alkol Yasağı: Türkiye-ABD Uygulamalarının Karşılaştırılması” başlıklı bu çalışma mevcut dönemde her iki ülkede uygulanan alkol yasaklarının değerlendirmesi yapılarak sonuçlanmıştır. Ayrıca, çalışmada literatür taramasının yanı sıra, Anadolu’da Yenigün, Sebilürreşad, Sırat-ı Mustakim, Akşam gibi gazetelere, anı ve hatıratlara, istatistiki verilere ve arşiv belgelerine başvurulmuştur.

Alkol yasağının; yasalaştığı dönemin siyasal sosyal, ekonomik, tarihsel, etnik ve dinsel olguları göz önünde bulundurularak hazırlanan bu çalışma siyasal bir tarih çalışmasıdır. Bu yönüyle de çalışmada eksiklikler bulunsada günümüzdeki birçok olayın çözülmesine ve ülkeler düzeyinde alkol yasağı uygulamalarının karşılaştırılması şeklinde Türkiye’de henüz bir çalışmanın olmaması nedeniyle, bundan sonra bu tip bir çalışma yapacak kimselere yol gösterici olmasını temenni ederim.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ALKOL YASAĞI

Alkolün çok eskilerden beri kullanılmaya başlandığı ve zararlı bir madde olması gerekçesiyle de alkolle mücadele tarihinin de çok eskilere dayandığı bilinen bir gerçektir. Nitekim bu sebeple çoğu ülke, anayasalarında yer alan maddelere dayanarak sosyal regülasyon ilkeleri gereğince alkole ilişkin düzenlemeler yaparak kısıtlamalar hatta yasaklar getirmiştir. Türkiye’de anayasada yer alan 58. ve 59. maddeler gereğince bu tip uygulamalara rastlanmaktadır. Ancak bu düzenlemelere geçmeden önce anayasada yer alan ilgili maddelerin neler olduğunu belirtmekte yarar vardır. 58. ve 59. maddeler anayasada yer aldığı şekliyle şu şekildedir:

Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır (T.C. Anayasası, 2010: 58. Madde). Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder (TC Anayasası, 2010: 59. Madde).

Gerçekten de Türk hükümetleri; bu maddeler gereğince insanları kötü alışkanlıklardan korumak için çeşitli düzenlemelerde bulunmuşlardır. Günümüzde yapılan bu düzenlemelerden gündemi epeyce meşgul edeni alkol düzenlemeleri olmuştur. Anayasanın yukarıda yer verilen maddelerine dayanılarak alkol; 4250 Sayılı “İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu” ve bu kanunda yapılan değişikliklerle düzenlenmektedir. Alkol ve alkole ilişkin piyasaların düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla; Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK), 9 Ocak 2002 tarihli ve 24635 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 4733 Sayılı Kanun ile kurulmuştur. Gerek TAPDK gerekse hükümet tarafından alkole ilişkin yapılan düzenlemeler bir hayli eleştiri konusu olmuştur.

Türkiye’de alkole ilişkin düzenlemeler çok sayıdadır ve çeşitlilik arz etmektedir¹. Çalışmada dönem sınırlaması olması sebebiyle bu düzenlemelerin her birine ayrı ayrı değinmekten ziyade günümüzde en çok eleştiri konusu olan ve alkole gerçekten ciddi kısıtlamalar getiren, son dönemlerde geçerliliğini koruyan alkole ilişkin kimi düzenlemelere; günümüz alkol yasağının neler olduğunun anlaşılması bakımından yer vermek daha uygun olacaktır.

Türkiye’de gündemi epeyce meşgul eden ve alkole yeni düzenlemeler getiren; 7 Ocak 2011 tarihli ve 27808 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile sektörü regüle etmek için 11 Haziran 2013 tarih ve 28674 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6487 Sayılı bazı Kanunlar ile 375 Sayılı “Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” alkol tüketimi ve sunumu da dahil olmak üzere çok sayıda yeni düzenlemeyi içermektedir. Birbirine genellikle benzeyen bu düzenlemeler, alkol yasağı söylemlerinin gündeme düşmesiyle gazetelerde yer almaya başlamıştır. Alkole ilişkin yapılan bu düzenlemeler² genel olarak şu şekilde özetlenebilir:

On sekiz yaşını doldurmamış kişilere alkol satışı veya sunumu yasaktır. Ayrıca on sekiz yaşını doldurmamış kişiler, alkollü içkilerin üretiminde, pazarlanmasında, satışında ve açık sunumunda istihdam edilemez. Alkollü içecekler 22:00 ila 06:00 saatleri arasında perakende olarak satılamaz. Öğrenci yurtları, sağlık hizmeti verilen yerler, spor müsabakası yapılan stadyum ve kapalı spor salonları, her türlü eğitim ve öğretim kurumları, kahvehane, kıraathane, pastane ile akaryakıt istasyonlarında faaliyet gösteren işyerlerinde alkollü içki satış ve sunumu yapılamaz. Alkollü içkilerin perakende veya açık olarak satışının yapıldığı yerler ile örgün eğitim kurumları ve dershaneler, öğrenci yurtları ve ibadethaneler arasında kapıdan kapıya en az yüz metre mesafenin bulunması zorunludur. Mesafe şartı, satış belgesinin verildiği tarih itibariyle aranır. Mesafe şartı turizm belgeli işletmeler için uygulanmaz. Alkollü içkilerin adını veya markasını içeren alan/alt alan adı kullanılmak suretiyle bu ürünlerin reklam ve tanıtımına yönelik olarak internet sitesi açılamaz. Kurumsal internet sitelerinin ürünler bölümünde, reklam ve ürün tanıtımı yapılmaksızın ve görsel unsurlar kullanmaksızın liste halinde yer verebilirler. Alkollü içkiler, otomatik satış makineleri ile satılamaz, her nevi oyun makineleri veya

---

¹Alkole ilişkin kısıtlama veya yasaklama getiren düzenlemeler TAPDK resmi sitesinde yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: www.tapdk.gov.tr.

²Alkole ilişkin yapılan bu düzenlemelerin tamamı için bakınız: www.tapdk.gov.tr.

farklı yöntemlerle oyun ve bahse konu edilemez. Bu ürünler tüketicilere basın ve yayın yoluyla satılamaz ve posta ile satış yöntemi kullanılarak gönderilemez. Alkollü içkilerin uluslararası düzeyde tanıtımına yönelik ihtisas fuarları ile bilimsel yayın ve faaliyetler düzenlenebilir. Alkollü içkilerin her ne surette olursa olsun reklamı ve tüketicilere yönelik tanıtımı yapılamaz. Alkollü içkilerin kullanılmasını ve satışını özendiren veya teşvik eden kampanya, promosyon ve etkinlik yapılamaz. Alkollü içkileri üreten, ithal eden ve pazarlayanlar, her ne surette olursa olsun hiçbir etkinliğe ürünlerinin marka, amblem ya da işaretlerini kullanarak destek olamazlar. İçkiler; çocuklara yönelik olan materyaller, çocuk dergileri, kitap ve yayınları ile çocuk kıyafetleri, kırtasiye, oyuncaklar ile cips, çikolata, şekerleme benzeri çoğunlukla çocuklar tarafından tüketilen ürünlerle bitişik olan alanlarda satışa arz edilemez. İdari para cezalarını vermeye ve kabahatin konusunu oluşturan ürünlerin mülkiyetinin kamuya geçirilmesi kararını vermeye TAPDK yetkilidir. Televizyon ve radyolara uygulanacak idari para cezalarını vermeye Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) yetkilidir. Yasağa uymayan kişilere ve işletmelere en az 5 bin liradan başlayan para cezası veya suçun mahiyetine göre hapis cezası verilir. Alkollü araç kullanan kimselere de promil derecesine göre; para cezası, ehliyete belirli süreyle el koyma veya hapis cezaları verilir. Bu hükümleri TAPDK Başkanı yürütür (Çekiç, 2013; Karanfil, 2013).

Alkolün kısıtlanması ya da yasaklanması büyük çoğunlukla AKP hükümetleri tarafından yapılmıştır. Alkole ilişkin düzenlemeler AKP'yi eleştirilerin odağına koymuştur. Yukarıda aktarılan bu düzenlemeler, genel olarak kişisel özgürlüklerin kısıtlandığı ve rejimin din temeline doğru kaydırılmak istendiği gerekçesiyle siyasal iktidarların eleştiri yağmuruna tutulmasına sebebiyet vermiştir. Alkole sınırlama getiren düzenlemenin ardından Başbakan Erdoğan'ın "Dinin emrettiği şeyi niye reddediyorsunuz? İki tane ayyaşın yaptığı yasa, sizin için muteber oluyor da inancın emrettiği bir gerçek, bir vaka, niçin sizler için neden reddedilmesi gereken bir olay hâline geliyor?" şeklindeki sözleri tartışmaları daha da alevlendirmiştir (Milliyet, 28.05.2013). Nihayetinde yapılan bu düzenlemeler günümüzde uygulanan alkol yasağı uygulamalarının anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca, anayasa yer alan 58. ve 59. maddeler ışığında yapılan düzenlemeler Türkiye'de sosyal regülasyonların varlığının kanıtları niteliğindedir.

Günümüzde alkole kimi kısıtlamalar ve yasaklar getiren düzenlemelerin benzerleri geçmişte de karşımıza çıkmaktadır. Eski Türklerden bu zamana kadar çoğu Türk topluluklarında ve devletlerinde alkole kimi yasaklar getirilmiştir. Örneğin; Türkiye'de alkol

yasağı deyince daha çok IV. Murat'ın akla geldiği görülmektedir. Kendi döneminde alkol kullanmasına rağmen alkolü yasaklayan bu Osmanlı padişahı elbette Osmanlı Devleti'nde alkolü yasaklayan ilk Padişah değildir. Bunun yanı sıra; alkolü yasaklayan diğer padişahlardan, alkol yasağı kapsamına tütünü alması, boza, kahve gibi içecekleri de yasağa dahil etmesi ayrıca alkol içilen yerlerin yanı sıra kahvehanelerin de kapatılması bakımından farklılık göstermektedir (Altınay, 2000; Sülker, 1985). Kuşkusuz alkol tüketimi ve alkol yasağına ilişkin veriler tarihimizde Osmanlı Devleti öncesinde de bulunmaktadır. Ancak bu devletlerin ne gibi gerekçelerle alkol yasağı uyguladığı çalışmanın kapsamı dışındadır. Buna karşın Osmanlı Devleti'nde uygulanan yasaklar ise daha meclisin yeni açıldığı sırada alkol yasağının Men-i Müskirat Kanunu ile nereden geldiğinin anlaşılması, yakın geçmişteki bu uygulamaların Men-i Müskirat Kanunu'na ve kanun hakkında yapılan görüşmelere etki edip etmediğinin tespit edilmesi bakımından çalışmaya dahil edilmiştir. Bu sebeple bu bölümde; önce Osmanlı Devleti'nde alkol yasağı ele alınacaktır. Bu yasakların bir analizi yapıldıktan sonra Men-i Müskirat Kanunu'nun; nedenleri, yasalaşma süreci, uygulandığı dönem ve kaldırılması, dönemin mevcut tüm şartları göz önünde bulundurularak incelenecektir.

1.1.Osmanlı Devleti'nde Alkol Yasağı

Türkiye'de cumhuriyet tarihinin alkolü yasaklayan ilk kanunu ve uygulaması 14 Eylül 1920 tarihinde yürürlüğe giren Men-i Müskirat Kanunu'dur. Ancak, bu kanun tarihimizde alkole ilişkin kısıtlamaların ve yasakların getirildiği tek uygulama değildir. Alkollü içeceklerin keşfiyle birlikte tarihimizde; eski Türk devletleri ve topluluklarında, Emeviler ve Abbasiler zamanında, Selçuklu Devleti'nde ve Osmanlı Devleti zamanında alkol kullanıldığı ve alkole ilişkin kimi yasaklamalar getirildiği bir gerçektir (Kia, 2011: 241).

Osmanlı Devleti öncesini bir kenara bırakarak, sadece Osmanlı Devleti'nde alkol tüketimi ve alkol yasaklarına bakıldığında, alkol kullanıldığını hatta kimi devlet adamlarının da alkol tükettiğini buna karşın alkolün kısıtlandığı ve alkol yasaklarının getirildiğini söylemek mümkündür.

Osmanlı Devleti'nde gerçek anlamıyla alkollü içeceklere düşman olmayan kesimlerin olduğu kadar, düşman olan bir kesimin de her dönemde mevcut olduğu konusunda herkes hemfikirdir. İçki düşmanı olan bu kesim, genellikle muhafazakar değerlere sahip dindar kesim olmuştur. Bu durum İslami emirler göz önünde bulundurulduğunda vasfını

kendiliğinden ortaya koymaktadır. Zira İslam alkol içeren her türlü içeceği kati bir biçimde yasaklamıştır. Bu sebeple de, İslam ülkelerinde alkollü içeceklerin tüketimi çoğu zaman gizliden gizliye gerçekleşmiştir.

İçki içenler ve içki tüketilen yerler, Osmanlı Devleti'nden günümüze kadar birçok yasak ve kısıtlamaya tabi tutulmuştur. Ancak Osmanlı Devleti'nde sadece meyhaneler değil kahvehaneler de kısıtlamaya tabi tutulmuştur. Satılan şeyin dinen yasaklanmamış bir ürün olması, kahvehaneleri çekinmeden gidilen mekanlar haline getirmiştir. Zaman içerisinde, halkın yönetimle ilgili görüş ve yakınmalarını açığa vurduğu yerlere dönüşen kahvehaneler, toplumun siyasallaşması açısından da önemli bir dinamik yaratmıştır. Ne var ki, bu dinamiğe karşın, özellikle din görevlileri, kahvehanelerin kendi nüfuz alanlarını daraltan bir kullanım olduğunu iddia etmiş, iktidar çevresi de söz konusu yerlere sürekli olarak kuşku ile yaklaşmıştır (Hattox, 1998). Bu kuşku, kahvehanelerin günlük siyasal olayların konuşulduğu, devlet işlerinin eleştirildiği yerler haline geldikleri gerekçesiyle IV. Murat (1623-1640) tarafından kapatılmasına kadar varmıştır. Ancak, farklı dönemlerde birçok yasak ve kısıtlama ile karşı karşıya kalan kahvehaneler uzun süre kapalı tutulamamıştır. Buna nazaran meyhaneler ise tarihsel süreç içerisinde birçok yasağa ve kısıtlamaya konu edilmiştir (Tunalı, 2006: 6).

Şarap içilen, şarap satılan ya da üretilen yer anlamına gelen meyhanelerin Anadolu'daki varlığı çok eskilere dayanmaktadır. Satılan içeceklerin dinen yasaklanmış olmasının yanı sıra, meyhane işletmecilerinin kapitülasyonların sağladığı muafiyetle büyük çoğunluğunun Rumlar ve Ermeniler olması Osmanlı Devleti'nde meyhaneleri, kahvehanelerden ayıran özellikler olmuştur (Sakaoğlu ve Akbayar, 1999: 229; Zat, 1999: 50-54). Osmanlı Devleti'nde üzüm bağları da daha çok Rum, Ermeni ve Yahudilerin elindedir. Türk bağcılarının şarap üretmesine devletçe izin verilmediği için, Türk bağcılarının yetiştirdiği üzümler Osmanlı halkı tarafından daha çok meyve olarak tüketilmiştir. Ancak, buna karşın Osmanlı Devleti'nde Müslümanların da dinen yasaklanmış olmasına rağmen alkol tükettiğini, azınlıklar tarafından açılan içkili yerlere gittiğini söylemek mümkündür.

Osmanlı Devleti zamanında alkollü içeceklerin seyri inişli çıkışlı bir durum arz etmiştir. Padişahların kişisel yaşamlarının etkisiyle alkol kimi zaman yasaklanırken kimi zaman da görmezden gelinerek serbest bırakılmıştır. Örneğin; III. Ahmet, Abdülmecid ve V. Murat zamanlarında içki kullanımı artmıştır. II. Beyazıt, Yavuz Sultan Selim (1512-1520), II. Selim, II. Osman(1618-1622), I. Mustafa (1622-1623), II. Süleyman (1687-1691) ve Lale Devri dönemlerinde de alkol tüketimi serbest bırakılmıştır. Örneğin; II. Beyazıt zevk ve

eğlenceye düşkün olması nedeniyle onun zamanında İstanbullular arasında alkol tüketimi hayli yaygınlaşmıştır. Yavuz Sultan Selim ve II. Selim dönemlerinde; İstanbul'da içki tüketiminin artması sonucu yeni meyhaneler açılmaya başlamıştır. Ayrıca II. Selim gayrimüslimlerin vergisini vermek suretiyle içki getirmelerine izin vermiş, aynı zamanda içki vergisini toplamaya da bir görevli atamıştır. II. Süleyman döneminde; hazine zarara uğradığı için içki yasağına son verilmiştir. İçkinin serbest olduğu ve meyhanelerin en parlak yıllarını yaşadığı dönem 1718-1730 arasındaki Lale Devri dönemi olmuştur. Tanzimat'tan sonra meyhanelerin İstanbul'da göze batacak bir biçimde çoğaldığı görülmektedir. Tanzimat'tan sonra içki yasağı konusunda sert önlemlerden kaçınılmakla birlikte, sarhoş olup taşkınlık yapanların cezalandırılması ve meyhanelerin gözetim altında tutulması sürdürülmüştür (Yalçın, 2007; Zat, 2002).

Ruhsatlı ve kaçak olarak sınıflandırılan meyhaneler; Tanzimat'ın ilanına kadar birçok kez kapatılmış, içki içenler idama varan cezalara çarptırılmıştır. Osmanlı döneminde ilk içki yasağını uygulayan Kanuni Sultan Süleyman'la (1520-1566) birlikte, I. Ahmet (1603-1617), IV. Murat (1623-1640), III. Selim (1789-1807) ve II. Albülhamit dönemleri de içkiye ve meyhanelere yönelik ciddi kısıtlama ve yasakların getirildiği dönemler olmuştur (Ortaylı, 1987: 184; Zat, 2002: 191).

Osmanlı Devleti'nde alkollü içkilerin yasaklanması söz konusu edildiğinde daha önce de değinildiği gibi ilk akla gelen padişah IV. Murat'tır. Bu dönemde içki yasağının kapsamı değiştirilmiş, gayrimüslimlerde yasağa dahil edilmiştir. Bunun başlıca nedeni gayrimüslimleri de yasak kapsamına alarak içki yasağının delinmesini önlemektir. IV. Murat dönemi içki yasağı hakkında Kemal Sülker şu bilgileri aktarmaktadır:

IV. Murat (1623-1640 arası) tütün ve içki içenlerin amansız düşmanı kesildi. Tütün içenleri idam ettiriyor, ağızlarına da çubuklarını sokturuyor, teşhiri de ihmal etmiyordu. Oysa kendisi hem içki içer hem tütün kullanırdı. Buna rağmen başkalarının içmesi karşısında zebani kesilirdi. Uzun boylu, pehlivan yapıydı. İçki yasağını yeniden koyduğu sırada 6000 kişi kadar meyhanecilik yapıyordu. 300 kadar koltuk meyhanesi vardı. Çoğu Samatya'da, Kumkapı'da, o zamanın Balık Pazarı'nda, Unkapanı'nda, Cibali'de, Ayakapısı'nda, Fener ve Balat'ta birçok meyhaneler vardı. Anadolu Yakası'nda da ünlü meyhaneler Hasköy'de bulunurdu. Galata'dan başlayarak, Boğaz boyunca tâ Karadeniz'e kadar her iskelede bir meyhane vardı. Ortaköy, Kuruçeşme, Arnavutköy, Yeniköy, Tarabya, Büyükdere meyhaneleri pek ünlü idi. Anadolu Yakası'nda Kadıköy, Üsküdar, Çengelköy ve Kuzguncuk'un meyhaneleri akşamcılar toplardı (Sülker, 1985: 43).

IV. Murat, her ne kadar kendisi vazgeçemesede Osmanlı Devleti'nde alkol, tütün ve kahveyi yasaklamıştır. Bu yasaklar daha ziyade tütüne yönelik olsa da elbette çoğu zaman tütünle beraber tüketilen alkollü içecekler için de geçerli olmuş ve yasaklara uymayanlara

da cezalar verilmiştir. IV. Murat'tan önceki ve sonraki padişahlar döneminde de her ne kadar uygulamaya tam olarak konulmasa da alkollü içeceklerle ilgili kısıtlayıcı uygulamalar olmuştur. Örneğin; Hıristiyanların Müslüman mahallelerinde meyhane açmaları men edilmiştir (Altınay, 2000: 87-88). Kanuni Sultan Süleyman döneminde; İstanbul'un muhtelif yerlerinde Galata ve civarında meyhanelerin artmasına paralel olarak meyhanelerin kapatılması emredilmiştir (Koçu, 1958: 47). Bir diğer içki yasağı örneği de III. Selim döneminden verilebilir. Kendi döneminde III. Selim bir fermanla ne kadar meyhane varsa kapattırmış; şarap, rakı ve benzeri ne kadar içki varsa hepsini yasaklamıştır (Sezer ve Özyalçınar, 2005: 307). II. Abdülhamid döneminde de, Müslüman mahallelerinde meyhane açılmasına ve müskirat satılmasına ruhsat verilmeyerek açık olan meyhanelerin tümünün kapatılmasına yönelik bir irade yayınlanmıştır.

İçki yasakları, içkiyi yasaklayan hükümdarların dindar olmasından çok, içkinin verdiği rahatlıkla insanların yönetimi eleştirebilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Eleştirilerden hoşnut olmayan hükümdarlar meyhaneleri, saray görevlilerine sürekli izlettirmiş zaman zamanda meyhaneler kapatılmıştır. Ancak içkiye ve içki içilen yerlere uygulanan kısıtlamalar çok uzun süreli olmamıştır. Osmanlı Devleti'nde alkol yasaklarının uzun süre devam etmemesi iki nedene bağlamaktadır. Bunlardan ilki, içki yasağının insanları bireysel üretime itmesi ve içki tüketiminde herhangi bir azalma sağlanamamasıdır. Diğeri ise meyhanelerin kapatılması ile durdurulan içki satışının hazineye giren vergi gelirlerinde önemli bir azalmaya neden olmasıdır. Osmanlı Devleti'nde de yasaklama ve vergi ikilemi hep bir arada yaşanmıştır. Devlet alkollü içeceklerden alınan vergiyi gözden çıkaramamış ve bu nedenle yasaklar, yasaklayan padişahlardan sonra tahta çıkan padişahlarca kaldırılmıştır (Ortaylı 1987: 184-185).

Osmanlı Devleti'nde içki içilen yerlerin yasağa konu olmasına rağmen, bu dönemde içki içilen yerlerin çalışma esaslarını düzenleyen "Meyhaneciler Loncası" gibi bir örgütlenme de bulunmaktadır. Lonca'nın temel görevi, içki içilen yerleri denetlemek ve kısıtlamalara karşın içki içilen yerlerin varlığını devam ettirmesini sağlamaktır. Bunun yanı sıra, ruhsatlı olarak tanımlanan içkili yerlerin babadan oğla miras kalması ve evladın da içkili yeri işletmek istememesi ya da babanın miras bırakacak bir erkek evladı olmaması üzerine loncanın miras konusu taşınmazı işin ehli bilinen ve dürüstlüğüne inanılan birine/birilerine devretmek gibi de bir görevi bulunmaktadır (Sakaoğlu ve Akbayar, 1999: 229). Meyhaneciler Loncası, içkili yerlerin denetim sürecinde önemli bir örgütlenmedir.

Meyhanelerde çalışacak kişilerin belirlenmesinin yanı sıra meyhanelerin yerlerinin belirlenmesi konusunda da yaptırımı olan bir esnaf örgütlenmesidir (Ortaylı, 1987: 182).

Tanzimat'ın ilanı ile başlayan süreç içkiye bakış açısının değişmesi bakımından önemlidir. Bu dönemde içkiye yönelik yasaklardan kaçınıldığı, içkili yerlerin denetim altında tutulduğu ve taşkınlık yapanlara ceza verildiği görülmektedir. Ayrıca Cumhuriyet dönemi kadar olmasa da kadın ve erkekler bir arada eğlenmeye başlamıştır (Zat, 2002: 139). Yine Tanzimat'ın ilanı ile birlikte içkilerden alınan vergiler önemli bir gelir kaynağı olarak görülmüş ve vergiler %10 oranında belirlenmiştir (Sülker, 1985: 151).

İçki I. Meşrutiyet'e kadar sadece meyhanelerde içilmiştir. Müslüman olanların bu dönemde içki içilen yerlere gitmesinin yanı sıra herhangi bir yerde içki içmesi de yasak kılınmıştır. Müslümanların bu nedenle içki içilen yerlere gizlice gittiği ve içkiyi evlerinde tükettiği bilinmektedir (Zat, 1999: 50; Sevengil, 1998: 145).

Dahiliye Nezareti'ne 1919 yılında Darü'l Hikmet'i İslamiye tarafından sunulan genelge, içki içilen yerleri denetlemek amacıyla somut ölçüler getirmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu düzenlemede; Müslüman mahallelerinde, polisçe içki içilmesinin sakıncalı olduğu bildirilen yerlerde, karakol civarında, ibadet yerlerine yüz metreden yakın yerlerde içki satılan yerlerin açılmayacağı, içkili mekanların yalnızca bir kapısının olacağı, gün batımıyla bu mekanların kapanacağı ve içki içilen yerlerin etrafının duvarlarla çevrili olacağı belirtilmiştir (Sülker, 1985: 154). Düzenlemeyi önemli kılan nokta ise içkiyi ve içki içilen yerleri tamamen yasaklamak yerine somut kurallarla denetleme çabasıdır.

1.1.1.Osmanlı Devleti'nde Alkol Karşıtı Sivil Toplum Kuruluşları

Osmanlı Devleti'nde içki bağımlılığı daha genelde madde bağımlılığını engellemek amacıyla içki tüketimine ilişkin yasaklar getirilmesi, içki içilen yerlerin denetim altında tutulmaya çalışılmasının yanı sıra, içki karşıtı kimi sivil toplum kuruluşlarının varlığından da bahsetmek mümkündür.

Alkol yasakları, Cumhuriyet dönemine dek aralıklarla devam etmiştir. Alkolün insan sağlığına verdiği zararlar irdelenmiş ve alkolü sosyal hayattan çıkarmak düşüncesi doğmuştur. Bu düşüncenin İslam ahlakıyla da birleşmesi üzerine, ortaya Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti, Hilal-i Ahmer, Hilal-i Ahdar ve Men-i Müskirat Cemiyeti gibi farklı cemiyetler kurulmuştur.

Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti; II. Meşrutiyetin başlarında (1909) Ereğli’de Tunalı Hilmi Bey’in destek ve teşvikiyle kurulmuş, ilk toplantı ise 8 Aralık 1909 tarihinde yapılmıştır. İki Hıristiyan, beşi hiç içki kullanmamış olan toplam 69 kişilik bir heyetle çalışmalarına başlayan Cemiyet’in kuruluş amaçları konusunda nizamnamesinin ilk maddesinde şu ifadeler yer verilmiştir:

Müslümanların peygamberi (s.a) bir mel’un (lanetlenmiş) canavar için “habîsliklerin (fesatlıkların, kötülüklerin) anası” buyurmuştur; o da: içkidir. Bugün hele Frenkleri (Avrupalıları), huyca, sağlıkça, kemire kemire zehirliyor, öldürüyor. Osmanlılar arasına yayıldıkça yayılıyor. Katresini (damlasını) haram bildikleri hâlde Müslümanların bile birçoğu kendilerini bu azılı düşmandan koruyamıyorlar. Böyle bir düşmanla çarpışmak üzere Ereğli hemşehrileri “Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti” adıyla bir sancak açtılar, bunun altına toplanıyorlar... (Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti Nizamnamesi, 1326: 195).

İçkiyle birlikte tütün, afyon, kahve ve hatta çay gibi bağımlılık yaratan maddelerle top yekün bir mücadeleyi kabul eden Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti hedef kitle olarak çocukları seçmiş, bilhassa mektep çocuklarının alkolün eline düşmemesi için gerekli tedbirleri almayı uygun görmüştür. Cemiyeti’nin dikkati çeken vasıflarından biri de madde bağımlılarına karşı tatbik etmeyi kararlaştırdığı fikirleri olmuştur. Madde bağımlılarının nefret ve kinle değil, şefkat ve merhametle tedavi edileceği fikrinden yola çıkarak, insanları ikna yoluyla alkol illetten kurtarmayı hedef edinmiştir (Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti Nizamnamesi, 1326: 195).

Osmanlı Devleti’nde içkiyle mücadelede kurumsal bağlamda rol oynayan kuruluşlardan biri de, Hilal-i Ahmer Cemiyeti³, yani günümüz Kızılay’ı olmuştur. Kurulduğu yıllarda amacı sadece savaş yaralılarına bakmak olan Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti, savaşta yaralılara bakmak amacıyla kurulan Uluslararası Kızıllaç Komitesi’nin kurulmasından sonra teşkil edilmiştir. Komite, 26-29 Ekim 1863 tarihinde Cenevre’de yapılan müzakereler sonucunda 22 Ağustos 1864 tarihinde Cenevre Sözleşmesi kabul edilerek oluşturulmuştur. Birçok ülke gibi Cenevre’de yapılan toplantıya katılmayan Osmanlı Devleti sözleşmeyi 5 Temmuz 1865 tarihinde imzalamıştır (Şimşek, 2015).

³ Cemiyet hakkında detaylı bilgi için bakınız: Mehmet Polat, **Hilal-i Ahmer Teşkilatı’nın Kuruluşu ve Teşkilatlanması**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2007; Derya Şimşek, “II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti’nin Kuruluşu ve Teşkilatlanması”, **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume** 10/5 S: 307-318, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8313> ISSN: 1308-2140, Ankara, 2015: s. 3017-315.

Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin kurulması için ilk girişim, yaralı askerlere yardım edilmesi amacıyla "Mecrûhîn-i Asâkir-i Osmâniyye'ye Muâvenet Cemiyeti'nin" kurulması olmuştur. Cemiyet'e her ne kadar üye kaydedilip Cemiyet'in nizamnamesi 1869 yılında hazırlansa da, sivillerin askeri işlere müdahale edecekleri düşüncesi ile böyle bir Cemiyet'in oluşturulmasına karşı çıkmıştır. Nitekim Cemiyet'in nizamnamesi onaylanmamış ve üyeler dağılmıştır. İlk girişimin başarısız olmasından birkaç yıl sonra Osmanlı-Rus Savaşı (1877) çıkmış ve savaş Osmanlı Devleti'nde yaralıların tedavi edilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Cemiyet'i tekrar kurmak için başlanan girişimler sonucunda "Mecrûhîn ve Zuafâ-i Askeriye'ye İmdâd ve Muâvenet Cemiyeti" 25 Temmuz 1876 yılında Bab-ı Ali'nin izin vermesiyle resmen kurulmuştur. Amblemini hilal olarak belirleyen bu Cemiyet'in adı; 14 Nisan 1877 tarihinde Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti olarak değiştirilmiştir. Cemiyet'in ilk çalışması Osmanlı-Rus Savaşı'nda yapılan yardımlar olmuştur. Ancak Rusya ile anlaşma yapıldıktan sonra Cemiyet dağılmıştır (Polat, 2007).

Yirmi yıl hiçbir etkinlik göstermeyen Cemiyet, 1897 Yunan Savaşı sırasında geçici olarak faaliyete geçmiştir. Savaş bittiğinde Cemiyet resmen kurulduğu zamanki talihsizliğe uğramış ve dağılmıştır. Cemiyet'in tekrar kurulması için II. Meşrutiyet'ten (10 Temmuz 1908) sonra girişimlere tekrar başlanmıştır. İki yıla yakın bir süre uygun koşullar aramasıyla geçmiş ve toplumun değişik kesimlerinden Cemiyet'e 100 üye kaydedilmiştir. 20 Nisan 1911 tarihinde ilk toplantısını yapan Cemiyet, bu defa bir daha dağılmamak üzere kurulmuştur. Cemiyet'e büyük çoğunluğu üyelerin eşleri veya kız kardeşleri de üye olmuş ve üye olan kadınlar tarafından Cemiyet'in kadınlar kısmı kurulmuştur (Şimşek, 2015).

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti, 1877 Osmanlı Rus Savaşı'ndan başlayarak süregelen bütün savaşlarda, yaralıların bakımı yanında, hasta bakımında, salgın hastalıklarla mücadelede, yangın ve deprem gibi afetlerde büyük yardımlarda bulunmuştur. Aşhaneler açarak yoksul halkı doyurmuştur. Savaş sebebi ile göç edenlerin hem sağlık hem de iskan sorunlarını üslenmiştir. Ülkemizde hemşirelik eğitiminin başlamasına öncülük etmiştir. Osmanlı Devleti'nde bu gibi faaliyetler yürüten Cemiyet'in, İcra Vekilleri Heyeti'ne (Bakanlar Kurulu) yaptığı başvurusu üzerine, ismi 29 Kasım 1922'de Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti olarak değiştirilmiştir. Cemiyet'in adı 28 Nisan 1935'te Türkiye Kızılay Cemiyeti, 22 Eylül 1947'de Türkiye Kızılay Derneği olarak değiştirilmiştir. Günümüzde halen Kızılay adıyla; Gazze'ye İnsani Yardım, Kızılay Gıda Kolisi Bağışı, Aşevlerine Nakdi Bağış Projesi, Kızılay Gıda Kart, Acil Afet Çadırı Bağışı, Tekerlekli Sandalye Bağışı ve Suriye'ye İnsani Yardım gibi projelerle faaliyetlerini yürütmektedir.

1877 yılında kurulan Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin, kurulduktan sonra yaptığı faaliyetleri yukarıda sayılanlarla sınırlı değildir. Osmanlı Devleti'nde içkiyle mücadelede kurumsal bağlamda en etkin rolü oynayan kuruluşlardan biri olmuştur. Bağımlılık yapan maddelerle bilhassa alkolle mücadelede öncü bir kuruluş olan Cemiyet, içkinin en temel zararlarını dokuz madde halinde sıralamıştır:

- ✓ İçki insanın işitme kabiliyetini azaltır.
- ✓ Kazaların miktarını çoğaltır.
- ✓ Haslıkları artırır.
- ✓ Ömrün süresini kısaltır.
- ✓ Kötülükleri doğurur ve çoğaltır.
- ✓ Geçim şartlarına zarar verir.
- ✓ Irkı gerilemeye uğratar.
- ✓ Maddi zararlar doğurur.
- ✓ Sermayeyi mahveder (Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası, 1341: 257).

İçkiyle mücadele örneklerinden bir başkası; 5 Mart 1920'de kurulan yeşil hilal anlamına gelen Hilal-i Ahdar Cemiyeti olmuştur. Cemiyet'in kurulmasına sebep olan ortam Kurtuluş Savaşı'dır. Şöyle ki; I. Dünya Savaşı sonuçlandığında topraklarımızın büyük çoğunluğu işgal edilmiştir. Milletimizin işgal edilen vatanı kurtarma gayreti herkes tarafından bilindiği gibi düşmanlar tarafından da bilinmektedir. Anadolu'nun her yanında milis kuvvetler ve düşmanların yurttan kovulması için gerekli olan çekirdek kadro oluşturulmuştur. Milletin bu çabasını kırmak için işgalciler de boş durmamıştır. Özellikle Kurtuluş Savaşı yıllarında İngilizler, gemilerle getirdikleriyle içki ve uyuşturucuları kıyı kentlerinde kendilerinden olanlarca Türk gençleri arasında yaymaya çalışmışlardır. Bu yolla; uyutulmuş beyinli, geleceğini düşünmeyen, vatan elden gitmiş ne olur ki diyebilecek başıboş, serseri bir gençlik oluşturmak ve toplumda bu maddelerin kullanılmasını yayararak işgal kuvvetlerinin işinin kolaylaştırılması amaçlanmıştır (Çayır, 2015).

Düşmanların bu faaliyetleri netice vermeye başlamıştır. Bunu gören ve hisseden Türk insanları, bu zararlı alışkanlıklarla mücadele etmek için 5 Mart 1920 tarihinde içlerinde Bediüzzaman Said Nursi'nin de bulunduğu, Fahrettin Kerim Gökay, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Hamdullah Suphi, Velid Ebuuzziya, Eşref Edip, Mazhar Osman vb. Hilal-i Ahdar adında bir cemiyet kurmuşlardır. Cemiyet'in başkanlığına Mazhar Osman getirilmiş ve Mazhar Osman 1945 yılına kadar bu görevde kalmıştır (Akbaş, 2014). Resmi kurucuları on yedi kişi olan ve günümüze kadar hala varlığını sürdüren bu Cemiyet'in amacı, içki ve

benzeri zararlı maddelerle mücadele edip, halkımızı bunlara karşı korumaktır. Bu konuda da büyük çaba sarf ederek içkinin yaygınlaşmasını önlemeye çalışmışlardır.

Cemiyet, 1934 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile kamu yararına hizmet eden dernekler arasına alınmıştır. 1946 yılında bir genelge ile okullarda eğitici bir kol olarak zorunlu kurulması gereken kollar arasına alınmıştır. Günümüzde Yeşilay olarak bilinen Hilal-i Ahdar Cemiyeti'nin, kuruluşundan bu yana zararlı alışkanlıklarla ilgili bazı kanunların çıkmasına katkısı olmuş, tabii zaman içerisinde sigaradır, alkoldür, uyuşturucudur, kumardır, fuhuştur vb. bunlar Yeşilay'ın tüzüğüne girmiş ve halk bu konularda bilinçlendirilmeye çalışılmıştır (Çayır, 2015; Akbaş, 2014).

Günümüzde Yeşilay olarak bilinen Hilal-i Ahdar Cemiyeti; meclisin açılmasından günler önce, İstanbul'da ilk toplantısını yapmıştır. Yapılan bu toplantıda Cemiyet'in başkanı Dr. Mazhar Osman'ın verdiği konuşmanın metni **Sebilürreşad'da** (1920: 235-237) yayımlanmıştır. Dr. Mazhar Osman konuşmasında “Dini, tıbbi, içtimai, ahlaki, iktisadi bir fenalık olarak içkinin genç nesillere zarar vermesine engel olmak için mücadele edeceklerini” vurgulamıştır. Bunun yanı sıra Cemiyet üyelerinin özellikle de Mazhar Osman Bey'in 28 Nisan 1920 tarihinde Ali Şükrü Bey tarafından alkolün yasaklanması amacıyla meclise sunulan kanun teklifine destek verdiği bilinmektedir.

Osmanlı Devleti'nde içkiyle mücadele bağlamında Men-i Müskirat Cemiyet'i adında bir cemiyetten bahsetmekte mümkündür. Cemiyet'in kuruluşuna ilişkin **Sırat-ı Mustakim** dergisinde şu bilgilere yer verilmiştir:

Merkezi Dersaâdet'de olmak üzere bu nâm ile bir cem'iyet teskil olunmuşdur. Bu cem'iyetin maksad-ı teskîli vesâ'it-i makna' ile ahâliyi müskirât isti'mâlinden vazgeçirmek için bütün gayretile çalışmaktır. Maksada vusûl için cem'iyetin tevessül idecegi vesâ'it: i'lânât-ı nevâ'i ike müskirâtın mazarrâtını ifhâm, tedrisât ve konferanslar tertibi ve gazeteler ile makâlât-ı müfide ve resâ'il-i mevkûte nesri ile berâber nezd-i hukûmetde tessebbüsât-ı lâzımada bulunmaktan, tesvîk ve tergîb icrâsile mükâfatlar tertîbinden ibâretdir (Sırat-ı Mustakim 1326: 438).

Görüldüğü üzere, Osmanlı Devleti'nde içkiye ve içkili yerlere getirilen yasaklar farklı dönemlerde uygulanmıştır. Alkolün kimi padişahlarca yasaklanmasına karşın bu padişahlardan sonra gelen padişahlarca serbest bırakıldığı ortadadır. Ayrıca yasaklar halkın içki kullanmasına ve meyhanelerin açılmasına da engel olmamıştır. İçki tüketimi toplumda gizliden gizliye sürdürülmüştür. Bunun yanı sıra, toplumda kimilerinin öncülüğünde alkol karşıtı cemiyetlerin kurulduğunu da söylemek mümkündür. Kökleri, saltanatın kaldırılmasına kadar fiilen ayakta kalan Osmanlı Devleti'ne dayanan bu cemiyetlerden

Hilal-i Ahdar; Yeşilay ve Hilal-i Ahmer ise Kızılay adını alarak günümüzde de faaliyet gösteren önemli kuruluşlardır. Ayrıca Hilal-i Ahdar Cemiyeti diğer kurulan cemiyetlere nazaran alkolle en çok mücadele eden cemiyettir denilebilir.

Osmanlı Devleti zamanında uygulanan alkol yasakları tam anlamıyla başarılı olamamıştır. Ne var ki buna rağmen alkol yasakları zaman zaman toplumda yinede görüşmüştür. Alkol alışkanlığından vazgeçilememesi yasakların delinmesine zemin hazırlarken alkol üzerinden alınan vergilerin kaybolması ve padişahların kişisel yaşamlarının da etkisi gibi gerekçelerle alkol yasakları kaldırılmıştır.

İçkiyle mücadele hususunda Osmanlı Devlet’inde padişahlar liderliğinde yapılan mücadeleler TBMM’nin açılmasıyla birlikte de devam etmiş, Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey tarafından meclise sunulan kanun teklifinde dinimizce tahrir edilmiş olan sarhoş edici içkilerin halkımız arasındaki kullanımının yaygınlaşmasından dolayı fenalıkların arttığı gerekçe gösterilip müskiratın yasaklanması istenmiştir (Hacıfettahoğlu, 2003: 81-87). Meclisin muhafazakar kesimi arasında büyük bir taraftar toplayan bu fikir 14 Eylül 1920 tarih ve 22 Sayılı Kanun ile “Men-i Müskirat Kanunu” olarak kabul edilmiştir (Sülker, 1985) Bu kanunla birlikte Osmanlı sınırları içerisinde müskiratın üretim, ithal, satış ve kullanımı yasaklanmış, kanunu ihlal edenlere de çeşitli cezaların verileceği belirtilmiştir (Gençosman, 1981: 27-28). 14 Eylül 1920 tarihinde yürürlüğe konulan bu kanun, 9 Nisan 1924 tarihinde çıkarılan kanun ile büyük ölçüde değiştirilmiş ve 1 Haziran 1926 tarihinde yürürlüğe giren, 22 Mart 1926 tarihli ve 790 Sayılı Kanun’un 30. maddesiyle de 22 Sayılı Kanun tümüyle yürürlükten kaldırılmıştır (Zat, 2002: 73).

1.2.Men-i Müskirat Kanunu

Men-i Müskirat Kanunu; Birinci Meclis’in liberal-muhafazakar mebuslarından Ali Şükrü Bey’in, meclisin açılışının beşinci günü (28 Nisan 1920) yalnızca alkollü içecekleri değil sarhoşluk veren her türlü maddeyi yasaklayan bir kanun teklifi vermesi ile başlayan ve alkolün Türkiye’de yasaklanmasına sebebiyet veren bir kanundur.

14 Eylül 1920 tarihinde Men-i Müskirat Kanunu adı ile çıkarılan ve 22 Mart 1926 tarihine kadar yürürlükte kalan bu düzenleme kapsamında her türlü alkollü içeceğin üretimi, ithali, satılması ve kullanılması yasaklanmıştır (Zat, 1999: 73). Kanunun kendisi kadar meclis gündeminde tartışılma biçimi de ilginçtir. İçkinin yasaklanmasını savunan mebuslar, o dönemde meyhaneleri işleten Rum ve Ermenilerin büyük kazançlar elde ettiğini, emlak ve

vergi gelirlerinin çok büyük bir bölümünün Müslüman olmayanların eline geçtiğini, ayrıca bağımlılığa neden olan içkinin manevi çöküntüye yol açtığını savunmuştur. İçki yasağının karşısındaki mebuslar ise hiçbir toplumun yasaklarla içki içmenin önüne geçemediğini, yasak koymak yerine içkiye vergi konmasının ve zararlarının halka anlatılmasının daha akılcı bir yol olduğunu belirtmiştir (Sülker, 1985: 151-152; Karahanoğulları, 2008: 153). Yasalaşma sürecinde ciddi tartışmalara konu olan ve 1926 yılının başına kadar yürürlükte kalan Men-i Müskirat Kanunu, o dönemi anlatan romanlara da konu olmuştur. Hatta kimi isimlerce alkol yasağı sırasında yaşanan olaylara, anı ve hatıratlarda yer verilmiştir.

Kanun, Türkiye’de tek bir kişinin yani Ali Şükrü Bey’in zaferidir. Mecliste II. Grup içerisinde yer alan Ali Şükrü Bey’in meclisin açılışından kısa bir süre sonra böyle bir kanun teklifi vermesinin; ailenin korunması, alkolün toplumsal yıkıma sebebiyet vermesi, toplumda alkole olan düşkünlük, Milli Mücadele’ye destek veren kadroların alkole düşkünlüğü, alkolün dinen yasaklanmış olması, milli bir ekonomi yaratma isteği, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde farklı ülkelerde alkolün yasaklanmış olması ve alkolü yasaklayan ülkelerin emsal teşkil etmesi gibi nedenler bulunmaktadır.

Bu nedenler dolayısıyla kanun, mecliste daha çok II. Gruba mensup mebuslarca desteklenmiştir. II. Grup, meclis içinde yer alan muhalefet kesimdir. Kanunun muhalefetin bir başarısı olması ve hükümet üyelerinin alkole olan düşkünlüğü nedenleriyle hükümet tarafından yani I. Grup tarafından tam benimsenmemiştir. Hatta öyle ki kanun meclis içerisinde iktidar-muhalefet ayrışmasını daha da belirginleştirmiş, meclisteki gruplaşmaların ilk nüveleri bu kanun teklifi ile ortaya çıkmıştır. Daha açık bir ifadeyle meclisteki ilk görüş ayrılığı alkol üzerinde olmuştur (Mısıroğlu, 1978: 78).

O halde Ali Şükrü Bey ve kanuna destek veren kesim (II. Grup) ile karşı çıkan (I. Grup) kesime bakmak gerekmektedir. Genel olarak, I Grup “Osmanlı saltanatını yıkıp, laik devlet kurmak isteyen ilericilerin” II. Grup ise “Osmanlı düzenine, saltanat ve hilafete bağlı, muhafazakarların” toplanma noktası olduğu yönünde hakim görüş Türk tarih yazımında yaygındır (Demirel, 1995: 31). Ali Şükrü Bey ve II. Grubun üye profiline bakıldığında muhafazakar bir ideoloji ve dindar bir yapının olduğu görülmektedir. Bu grup, daha çok medrese eğitimi almış, eşraf, tüccar ve serbest meslek grubundan oluşmaktadır. Ayrıca II. Grup din kurallarının istisnasız uygulanmasını istemektedir. Onlara göre İslam dininin emirleri kayıtsız şartsız yerine getirilmeli ve yasaklarından kaçınılmalıdır (Çoker, 1994: 127). Karşı çıkanlar ise Mustafa Kemal Paşa’nın etrafında toplanmış, siyasal iktidardaki yerlerini almış merkezîyetçi ve Batılılaşma taraftarı olan I. Grup üyeleridir.

Mecliste üyeler arasında oldukça uzun tartışmaların yaşandığı görüşmelerde, kimi mebuslarca ele alınan konularla geciktirilmeye çalışılan Men-i Müskirat Kanunu görüşmelerinin, diğer kanunlardan önce yapılması kararı kabul edilmiştir. Bu nedenle de teklif Maliye, Adliye, Sıhhiye ve Şeriye Encümenlerine gönderilmiştir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, teklifin onaylandığı ve hatta kaldırıldığı güne kadar mecliste şiddetli tartışmalar yaşanmış ve gerek kanun teklifi hakkında gerekse onaylanacak olan kanun metni hakkında değişiklik önerilerinde bulunulmuştur. Nihayetinde, Ali Şükrü Bey tarafından sunulan altı maddelik kanun teklifi maddelerinin okunarak oylamaya sunulması neticesinde, her bir madde için mebuslarca dile getirilen öneriler doğrultusunda bazı değişiklikler yapılarak teklif oylanmıştır. Siyasal iktidar yanlısı **Anadolu'da Yenigün** gazetesinin haberine göre; yapılan ilk oylamada üç oy farkla teklif kabul edilmiştir. Ancak, bazı oyların usulsüz kullanıldığı gerekçesi ile oylar yeniden sayılmış ve üç lehte oy iptal edilerek aleyhte olan oylarla eşitlenmiştir (Anadolu'da Yenigün, 17.9.1920).

14 Eylül 1920 tarihinde isim okunarak yapılan oylamada 71 lehte, 71 aleyhte ve 3 çekimser oy çıkmış, oturumu yöneten Vehbi Efendi'nin teklif yönünde oy kullanması ile teklif yasalaşmıştır. Yasalaşmasının ardından kanun vilayetlere telgrafla bildirilmiş ve 28 Şubat 1921 tarihinde Ceride-i Resmîye ile ilan edilmiştir (TBMM, ZC, 14.9.1336: 137).

Kanun ile sarhoş edici içkilerin üretimi, dağıtımı, ihracı ve ithali yasaklanmıştır. Kanuna uymayanlar için haddi şer'i, para veya hapis cezası öngörülmüştür. Cezaya uymayan kişi memur ise meslekten çıkarılması kararı alınmıştır. Ele geçirilen içkilerin dışsatımı için 2 aylık bir süre konulmuş ve bu süre sonunda satılmayan içkilerin imhasına karar verilmiştir. Kanunda ayrıca tıbbi istisna da bulunmaktadır ve bu durumu kontrol yetkisi Sıhhiye Encümeni'ne aittir. Son olarak; kanunun yürütülmesinden Dahiliye, Adliye ve Sıhhiye Vekilleri sorumlu tutulmuştur.

Teklifin yasalaşmasından sonra hükümet değişiklik önerilerinde bulunmuştur. Ele geçirilen içkilerin imhası yerine ispirtoya dönüştürülmesi, verilen cezalara karşı kanun yolunun açılması vb. önerilerinden hiçbiri kabul edilmemiş, hatta bu önerilere; kimi mebuslarca sert bir şekilde karşı çıkmıştır. Kanun yolunun açılması önerisinin kabul edilmemesi üzerine, uygulamada ki sıkıntıları giderebilmek için hükümet meclise af önerileri sunmaya başlamıştır. Af önerileri ise genel olmaktan ziyade daha çok teker teker kişilere yönelik olmuştur (Karahanoğulları, 2008).

Mecliste af önerilerinden sonra ki aşama, İstanbul'da kanunun uygulanmasının ertelenmesi önerisidir. Gizli celselerde tartışılan bu konu için meclis ikna edilememiştir. Ayrıca gizli celsede Men-i Müskirat Kanunu üzerindeki tartışmalar ve sarf edilen sözler Ali Şükrü Bey'in son sözleri olmuş; çünkü kendisi siyasi bir suikasta uğramış ve hayatını kaybetmiştir⁴. Böylece bütün dikkatler Ali Şükrü Bey cinayeti üzerine toplandığı bir sırada tekrar kanunda değişiklik yapılması gündeme gelmiştir. Bu arada hükümet; seçimleri yenileme kararı almış ve II. Grubun çoğu üyesi de meclis dışında bırakılmıştır. Kanunun baş mimarı Ali Şükrü Bey'de artık meclis de değildir. Muhalefetin gücünde iyice zayıflamıştır. 1924 yılında yapılan değişiklik önerisi muhalefetin gücünün kırılması üzerine kabul edilmiştir. Bu kabul sonucunda Men-i Müskirat Kanunu'nun çoğu maddesi değiştirilmiştir. Kanunun tamamen kaldırılması ise; 22 Mart 1926 tarihinde 790 Sayılı "İspirto ve Meşrubatı Küüliye İnhisarı Hakkında Kanun"un kabulü ile gerçekleşmiştir (Akbal, 2014; Karahanoğulları, 2008).

Men-i Müskirat Kanunu'nun Türkiye'deki yankıları her ne kadar çeşitli olsa da bu kanundan en çok memnun olan kesim, elbette muhafazakar, dindar kesimle Hilal-i Ahdar ve Hilal-i Ahmer Cemiyetleri üyeleri olmuştur. Nitekim **Sırat-ı Mustakim**'in 23. cildinde 584 numarayla yayınlanan yazının başlığının "Mukaddes Kânun Men'-i Müskirât Kânunu" olarak belirlenmesi de bu görüşü doğrular niteliktedir (Sırat-ı Mustakîm, 1340: 190).

Meclisin açılışını izleyen günden itibaren meclise verilen dördüncü kanun teklifi olan Men-i Müskirat Kanunu, meclis gündemini epeyce meşgul etmiştir. Kanunun 28 Nisan 1920 tarihinde teklif olarak meclise sunulmasından 22 Mart 1926 tarihinde kaldırılmasına kadar neredeyse meclisin gündeminden düşmemiştir. Mecliste sert tartışmaların yaşanmasına sebebiyet veren bu kanun aynı zamanda iktidar-muhalefet ayrımının da belirginleşmesine yol açmıştır.

Ülkenin 1920 yılında içinde bulunduğu şartlar itibariyle böyle bir kanun teklifi verilmesine yol açan farklı nedenler bulunmaktadır. Ancak günümüzdeki ve Osmanlı Devleti'nde ki alkol yasaklarına nazaran kanunun muhalefetin başarısı olması nedeniyle Men-i Müskirat Kanunu, öncesinde ve sonrasına uygulanan alkol yasaklarına göre farklılık göstermektedir. Hatta hükümet tarafından kanunun benimsenmemesi ve kimi hükümet üyelerinin yasağa rağmen alkol tüketimine devam etmesi eleştiri konusu olmuştur.

---

⁴ Ali Şükrü Bey cinayeti hakkında ki detaylı bilgiler için bakınız: İsmail Akbal, **Milli Mücadele Döneminde Trabzon'da Muhalefet**, Trabzon: Serander, 2008, s. 427-439.

Yukarıda kısaca yer vermeye çalıştığımız Men-i Müskirat Kanunu'nu gerçekten tarihimizde ülkenin mevcut durumu da göz önünde bulundurularak incelenmeye değer bir kanundur. Bu nedenle bu başlık altında; önce teklifin verilme nedenlerine, ardından teklifin yasalaşma sürecine, devamında kanunun yürürlükte olduğu zaman diliminde neler yaşandığına ve son olarak kanunun kaldırılmasına değinilecektir. Bunun yanı sıra, mecliste kanun teklifi ve kanun hakkında yapılan görüşmelerde meclis üyelerince dile getirilen hususlar öz itibari ile aktarılarak kanun hakkında meclisteki genel havanın ne olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Son olarak, Men-i Müskirat Kanunu'nun basında nasıl yer aldığına basın taramasından elde edilen veriler ışığında yeri geldiğince değinilecektir.

1.2.1. Men-i Müskirat Kanununun Nedenleri

Men-i Müskirat Kanunu adından da anlaşılacağı üzere, müskiratın men edilmesini sağlayan kanundur. Müskirat ise sarhoşluk veren her türlü maddedir. Bu maddelerin kullanılmasını, üretimini, satışını, dağıtımını, ithali ve ihracını yasaklamak amacıyla bir kanun teklifi halinde, daha meclisin açılışını izleyen beşinci günde Ali Şükrü Bey⁵ tarafından meclise sunulmuştur. Ali Şükrü Bey'in böyle bir kanun teklifi vermesinin altında yatan nedenler oldukça çeşitlidir. Bu nedenler; İslam dininde alkolün haram edilmiş olması, sağlık açısından verdiği zararlar, dünya çapında alkollü içeceklerin yasaklanması yönünde ki uygulamalar, toplumda ve Milli Mücadele kadrolarında yer alan kişilerin alkole olan düşkünlüğü, alkolün toplumsal hayata ve aile hayatına verdiği zararlar ile son olarak milli bir ekonomi yaratmak gayesidir.

---

⁵Ali Şükrü Bey, TBMM Birinci Devresi'nin en sıra dışı mebuslarından birisidir. 1884 Trabzon doğumlu olan Ali Şükrü, Bahriye Mektebini bitirmiş, 1904'te bahriye kurmay subay olarak orduda görev almıştır. 1909'da Donanma-yi Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti ikinci başkanlığına getirilen ve Donanma Dergisi çıkaran Ali Şükrü Bey, 1914'te askerlikten ayrılmıştır. 1919'da yapılan seçimlerde son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ına seçilmiş, Misak-ı Milli'nin kabul edilmesinde etkili olmuş ve daha sonra Ankara'ya geçerek TBMM'ye katılmıştır. TBMM'de oluşan İkinci Grup'un önderlerinden biri ve en etkili sözcüsü olan Ali Şükrü Bey, Ankara'da Tan gazetesini yayınlamış, Lozan görüşmelerinin kesilmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa ile sert tartışmalar yapmış, 27 Mart 1923'te Mustafa Kemal Paşa'nın muhafızı Topal Osman Ağa tarafından öldürülmüştür (Karahanoğulları, 2008: 10).

1.2.1.1. Dini Gerekçe

İslam dininde içki haram kılınmıştır. İslam dininin kitabı Kuran-ı Kerim’de açıkça içkiyi yasaklayan ayetler bulunmaktadır. Maide Suresi’nin 90. ve 91. ayetleri doğrudan içki yasağı ile ilgilidir:

90. ayet: Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar, fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir. Bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. 91. ayet: Şeytan, içki ve kumarla sırf aranızda düşmanlık çıkarmayı ve sizi Allah’ı anmaktan, namaz kılmaktan alıkoymayı ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz değil mi? (Yazır, 2009: 124).

Nahl Suresi’nin 67. ayeti, Nisa Suresi’nin 43. ve Maide Suresi’nin, yukarıda aktarılan 90. ve 91. ayetleri ayrıca Bakara Suresi’nin de 219. ayetiyle içkinin Müslümanlar için haram kılındığı görülmektedir:

Sana içki ve kumarı soruyorlar. De ki: ‘Bu ikisinde büyük bir günah, bir de insanlara bazı yararlar vardır; fakat günahları yararlarından daha büyüktür! Yine sana soruyorlar; neyi infak edecekler? De ki: ‘Sizi sıkmayanını!’ Allah size ayetlerini böyle beyan ediyor ki, düşünesiniz (Yazır, 2009: 35).

Sadece Kuran-ı Kerim’de değil, İslam dininin son peygamberi olan Hz. Muhammed’in de içkinin yasak olduğuna ilişkin hadisleri vardır. Hz. Peygamber’den nakledilen ve içkiyi kesinlikle yasaklayan hadislerin içinde en çok bilineni “Her sarhoş edici şey hamr, her hamr da haramdır” hadisindeki hamr kelimesi alkollü içkilere, haram da yasağa işaret etmektedir (Yıldırım, 2001: 32). Bir başka hadiste de, “Her kim dünyada şarap içer ve ona devam ederek ölürse, ahiret şaraplarından içmeyecektir” (Feyyummî, (1994: 173)’den aktaran Doğan, 2013) buyrulmaktadır.

İskilipli Atıf Efendi de, **Dîn-i İslâm’da Men-i Müskirât** adlı eserinde alkollü içeceklerle, bilhassa da şarap ve rakıyla alakalı olarak şunları belirtmiştir:

Zamanımızda üzüm şirasından imâl olunub da şarâb, şanpanya, mastika, konyak, rom nâmı virilen içkiler nusûs-ı kat’iyye-i Kur’âniyye ile ayn ve zâtından için harâm kılınmış olan hamr mefhûmunda dâhildir. Binâenaleyh katreleri, zerreleri haramdır. Fadalât-ı hamrdan veyâ üzüm şirasından istiktâr suretile yapılub da arkı (rakı) nâmı virilen içkinin dahi çoğu, azı, katresi, zerresi haramdır (Âtıf, (1340: 6)’dan aktaran Doğan, 2013).

Görüldüğü üzere, İslam dininde içkiyi yasaklayan ayetler ve hadisler bulunmaktadır. Dindar ve muhafazakar bir yapıya sahip olan Ali Şükrü Bey, dinen yasaklanmış olan kuralların istisnasız uygulanmasını istemektedir. Ona göre, dinen yasaklanmış şeyleri ifade etmek için kullanılan haram kavramına uyulmalıdır. Çünkü haram her türlü kötülüğün

nedenidir. Bu nedenle alkol, her şeyden önce dini gereklilikleri yerine getirmek ve toplumda alkolün neden olduğu fenalıkları önlemek için yasaklanmak istenmiştir (Çoker, 1994: 127).

Alkolün İslam dininde yasak olması mecliste alkol yasağına destek verilmesini sağlamıştır. Öyle ki, teklifin görüşüldüğü oturumlarda dini emirleri yerine getirmek lazım, devlet dinin sopası olmalı, hatta dinen yasak olan bir konu için kanun yapmaya bile gerek yok sadaları yükselmiştir (Karahanoğulları, 2008).

Muhafazakar hatta mutaassıp bir yapıya sahip olan Ali Şükrü Bey, ani sosyal değişimlerden de yana değildir. Velidedeoğlu onun için “Kadınların cemiyet içinde vazife almalarını kabul etmez ve diğer hocalarla birlikte meclisin muhafazakar mebuslarını etkileyen bir kişilik sergilerdi” demektedir (Velidedeoğlu, 1990: 145). Ali Şükrü Bey, Milli Mücadele’de başarının halka ve askere dini motifler yanında milli motiflerin verilmesi ve milli ruhun uyandırılması ile gelebileceğini savunmaktadır. Bu yüzden daha meclis açılalı beş gün olmuştu ki, Ali Şükrü Bey, meclis başkanlığına sunduğu bir kanun teklifi ile her türlü alkollü içkinin yapımı, memlekete sokulması, satılması ve kullanılmasının kesinlikle yasaklanmasını, bu yasağa uymayanların cezalandırılmasını önermiştir (TBMM ZC, 28.4.1336: 114).

1.2.1.2. Toplumda Alkole Olan Düşkünlük

Ali Şükrü Bey’i teklif vermeye iten bir başka neden, Anadolu insanının ve Milli Mücadele kadrolarında yer alan kişilerin alkole düşkünlüğü olmuştur. Aslında her toplumda görülebilen alkol alışkanlığı Türkiye’de de vardır. Dinen yasaklanmış olmasına karşın, her kesimden ve her yaştan insan alkolü rahatlıkla tüketebilmektedir. İçmek için özel bir yer aramaya da gerek yoktur. İçki içilen yerler haricinde açık alanlarda da alkol içilebilmektedir. Ali Şükrü Bey, bu durumdan oldukça rahatsız olmuş ve teklifin mecliste görüşüldüğü sırada kendi seçim bölgesinden örnek göstererek toplumda alkolün nasıl yaygınlaştığını şu şekilde aktarmıştır:

Trabzon’un Büyükliman nahiyesinden çıktığım zaman orada zannederim ki, azami iki-üç kişi içiyordu, bunlar da aleni değil, efendiler bu gün sizi temin ederim ki, ve yeminle teyit ederim ki, bu gün yedi yaşından itibaren içiyorlar. Her fındık ağacının dibi bir meyhanedir (TBMM, ZC, 13.9.1336: 121).

Toplumun aşağı yukarı her kesiminde görülen bu alışkanlık Milli Mücadele hareketi içerisinde yer alan kişilerde de görülmektedir ve Rıza Nur hatıratlarında Milli Mücadele kadrolarının akol dşknlğne şu şekilde değinmiştir:

Bizim odada yirmi beş kişi yatıyoruz. Ali şükrü, Yunus Nadi, İzmit Mebusu Süreyya, Yusuf Kemal, Tunalı Hilmi... Geceleri Yunus Nadi ve Süreyya içiyorlar ve bir dziye kumar oynuyorlar. Bazen Asetin Bekir Sami de geliyor, bazen Yusuf Kemal de karışıyor. Tunalı Hilmi esasen sarhoş geliyor, koltuğunda bir şişe. Sabaha kadar içiyor. Uyuduğu yok. Gece rakısı bitiyor, ‘rakın var mı?’ diye şunu bunu uyandırıyor. Bir gece yarısında bir kıyamettir koştu. Dayak patırtısından yataktan sıçradım. Ne göreyim! Ali şükrü Hilmi’yi (Tunalı Hilmi) almış eline eşek sudan gelinceye kadar dövüyor. Hilmi, yle sarhoş ki, mukavemet değil belki hissi rakıdan iptal olmuş, yediği dayakları bile duymuyor. Acıdım araya girip kurtardım(Nur, 1992: 535-536).

Anadolu insanında ve Milli Mücadele kadrolarında yer alan kişilerin alkole olan dşknlğnden Ali şükrü Bey’in rahatsız olması, kendisinin dindar bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmıştır. Çünkü Ali şükrü Bey, II. Grubun ye profiline uygun olarak muhafazakar bir ideolojiye ve dindar bir yapıya sahiptir (Akbal, 2014). Ali şükrü Bey’in dindarlığına vurgu yapan Rıza Nur, hatıratlarında bu duruma şu şekilde değinmiştir:

Ali şükrü orta boylu, güzel yüzlü, gzlkl namuslu bir adam. Hayatı muntazam. Vaktinde yatıyor, vaktinde uyanıyor. Asla rakı içmiyor. Rakının şiddetle aleyhinde. Hatta sigara ve kahve de içmiyor. Bahriye zabiti imiş ve İngiltere’de bulunmuş; fakat pek fazla taassup halinde dindarlığı var. Çok asabi bir adam (Nur, 1992: 560).

1.2.1.3. Ailenin ve Gelecek Nesillerin Korunması

Ali şükrü Bey’in teklif gerekçeleri arasında içkinin toplumsal yıkıma sebebiyet vermesi de yer almaktadır. Teklifin gerekçesinde Ali şükrü Bey duruma ‘‘Koyu cehaletinden dolayı içki konusunda sınır bilmeyen, bundan dolayı her zaman yıkımlar yaşayan memleketimiz halkını bu korkutucu beladan kurtarmak gerekir’’ ifadesiyle dikkat çekmiştir (TBMM, ZC, 28.4.1336: 114).

İçkinin toplumsal yıkıma sebebiyet vermesi gerekçesiyle, gelecek nesillerin ve ailenin korunması için de alkol yasağı gerekli görülmüştür. Bu farkındalıklardan hareketle Ali şükrü Bey, toplumun çekirdeği olan aileye büyük önem verdiğini, bütün muhafazakarlar gibi devletin ve milletin geleceği için ailenin korunması gerektiğini söyleyerek de kadınların yasadık konusunda desteğini almıştır. Ona göre, ailenin önündeki en büyük engel alkoldür ve ayrıca gelecek nesilleri korumak için de alkol yasaklanmalıdır:

Bu gün hepiniz bilirsiniz ki, hapishanede bulunan adamların kısmı zami, ister katil olsun, ister bir cnha ile mahkûm olsun, ister diğer bir cinayetle mahkûm olsun, ekseriyet itibarile içki yüzünden hapishaneye girmiştir. Hapishanelerdeki mahpusların mevcudunu düşünecek

olursanız, atalete ve akamete mahkûm olan müstahsil kolların adedini düşünecek olursanız, bu yüzden serveti umumiyenin duçar olduğu zararı takdir buyurursunuz...

Memleketimiz için nüfusu umumiyeye indirilen darbeyi düşününüz. Efendiler, bu yüzden birçok talak yapılıyor, hanumanlar yıkılıyor. Bir arkadaşımız geçenlerde kız oynatmak meselesinin önüne geçmek istiyordu, içkinin önüne geçsin. Cinayeti taklil etmek istiyorsanız evvelâ işretin önüne geçiniz! Son söz olmak üzere şunu 'söyleyeyim ki; Benim böyle bir kanun lâyihasını takdim etmekten maksadım, sırf neslimizi bu müthiş belâdan kurtarmak içindir (TBMM ZC, 13.9.1336: 120).

1.2.1.4. Milli Ekonomi Kaygısı

Bu dönemde, Türkiye henüz sanayileşme sürecinin başındadır ve güçlü bir sermaye grubu da oluşmamıştır. Mevcut sermayedar ve tüccar kesimi de azınlıklardan oluşmaktadır. Alkollü içeceklerin üretimi ve dağıtımı da büyük çoğunlukla gayrimüslimlerin, özellikle de Rumların, elindedir. Bu durumu Atıf Bey meclis kürsüsünden; “Efendim, meyhanelerde genellikle bizimkilerin içtiği rakı satılmaz. İşletenlerin de hemen hemen tamamı Rumdur. Kapatalım gitsin” sözleriyle dile getirmiştir (TBMM, GZC, 20.2.1921: 209).

İçki üretiminden ve ticaretinden dolayı gayrimüslimlerin özellikle de Rumların zenginleştiğini belirten Ali Şükrü Bey, birçok insanın içkiden zarar görmemesi için içki yasağını azınlıkların bu ayrıcalığına son verecek araçlardan biri olarak düşünmüş ve bu düşünce içki yasağının kabul edilmesinde etkili olmuştur:

Memlekette yüz yirmi milyon kilo meşrubat sarf olunuyormuş, 120 milyon kilonun Rum ve Ermenilerin cebine verdiği para... Fevzi Paşa Hazretleri geçenlerde bilmünasebe demişlerdi ki, berayı teftiş Erzurum'a gittiğim zaman, Erzurum halkının ileri gelenleri, memlekette işret istimalinin harpten evvelki zamana nazaran iki misli olduğunu söylemişlerdi. O vilâyette birçok nüfus zayı olduğu halde! ... Tahkikat icra ettim. Gördüm ki, üç tane Rum bunu yapıp satıyor. Rica ederim. Zannederim ki, (İbranos)zadelerin Ermenistan için istikraz yaptığını gördünüz. Yunanistan'ı da yükselten bizim verdiğimiz paralardır. Maliye bir milyon kazanacak diye birçok insanın hezale uğraması pahasına olarak bize açıkça düşmanlık eden Hıristiyanların cebine laakal on milyon lira para girecektir (TBMM, ZC, 13.9.1336: 117).

İçki yasağını teklif halinde meclise öneren Ali Şükrü Bey'in bu çabası, onun milli ekonomi ve Türk milleti yaratma arayışı içinde olduğunu göstermektedir. Mecliste teklif hakkında yapılan görüşmeler sırasında içkinin azınlıkların kültürlerinin bir parçası olduğu ve bu nedenle de azınlıkların kanunun kapsamı dışında kalması, kanunun sadece Müslüman kesimle sınırlı olması gerektiği yolundaki önerilere, Ali Şükrü Bey din dışı bir gerekçe sunarak karşı çıkmıştır:

...Amerika ve Rusya ve son zamanlarda Avustralya gibi Hükûmetler bunu tatbik etmişlerdir. O Hükûmetler, Hıristiyan olmak itibarile, sırf sıhhat-ı umumiyeyi ve sıhhat-ı beşeriyeyi muhafaza için şöyle bir kanun tatbik ettiği halde kendi milletimizi muhafaza için koymak istediğimiz bir kanunda tebaamız olan Hıristiyanları niçin ayıralım? (TBMM, ZC, 13.9.1336: 117).

Azınlıklar alkol tüketimi ve ticaretinden dolayı iktisadi açıdan Müslümanlara göre üstün durumdadır. Onların bu ayrıcalığına son vermek ve milli bir ekonomi yaratmak gerekçesiyle Ali Şükrü Bey, alkol yasağını bir müdahale aracı olarak düşünmüştür. Ayrıca mecliste teklif hakkında yapılan görüşmeler sırasında Gayrimüslimlerin kanunun kapsamı dışında kalsın önerisi de kabul edilmemiştir. Bu yönleriyle de içki yasağı bir yandan mecliste destek görüp teklifin yasalaşmasına etki ederken diğer yandan da azınlıkların kanunu kendilerine karşı tehdit olarak algılamasıyla bu kesimlerin muhalefet etmesine sebebiyet vermiştir (Karahanoğulları, 2008).

1.2.1.5. Çağdaş Uygulamalar ve ABD Örneği

Ali Şükrü Bey'in böyle bir kanun teklifi vermesinde ki temel amacı; alkolün toplumda yaratmış olduğu yıkımlar, dünyada çeşitli devletlerde dinin alkolü yasaklamamasına karşın devletlerin alkol yasağı kararı alması ve uygulaması, nihayetinde dinsel gerekliliktir. Tüm bu nedenleri de altı maddelik kanun metnini meclise sunduğu zaman Ali Şükrü Bey Amerika üzerinden örneklendirmiştir:

Dini mübînimizce tahrir edilmiş olan işretin halkımız arasında taammümü istimâlinde tevellüd eden fenalıklar, felaketler, tâdad edilemeyecek derecede çok mühlik ve muhribtir. Sâlik buldukları din menetmediği halde milletini bu beliye-i uzmadan bir kanunu mahsus kurtarmış olan Cemâhir-i Müttehîde-i Amerika Hükûmeti, cidden takdire ve nümüne-i imtisal olmağa lâyıktır. Cehâleti amikası hasebiyle içki hususunda had ve hudud bilmeyen, binâenaleyh, herdem hânümansuz felâketlere dûcâr olan memleketimiz halkını bu müdhiş belâdan kurtarmak için âtideki mevaddın kanun şeklinde kabulünü teklif eylerim (TBMM, ZC, 28.4.1336: 114)

Yukarıda ki alıntıda da her ne kadar Ali Şükrü Bey'in yalnızca Amerika'yı örnek gösterdiği sonucu ortaya çıksa da, bu durum sadece Amerika ile sınırlı değildir. Benzer dönemde alkolü yasaklayan Rusya ve Avustralya'da örnek gösterilmiştir:

Efendiler, bu günkü vaziyette Amerika, Avustralya ve Bolşevikler içkiyi menettikleri bir sırada, zaten Kanun-i Esasi'de, dini İslâm olan Büyük Millet Meclisi, dinen tahrir edilmiş olan bu meseleyi, içtimaiyat nokta-i nazarından da tahrir ederek, sureti katiyede meneder ve bu kanunu çıkarırsa, emin olunuz, Avrupa ve Amerika, Maliye nazırının dediği gibi, bütçemize değil, pek insani olan bu muvaffakiyetimize hayretle bakar ve mevkii siyasimiz, bilhassa âlemi İslâmda dübalâ olur (TBMM, ZC, 13.9.1336: 119).

Nedenleri ne olursa olsun toplumu alkolden kurtarmak gerekli görülmüştür. Hatta belki de dinen alkolün yasak olmadığı ülkelerde alkol yasağının gerçekten de 'devletlerin ve insanların alkolün zararlı etkilerini görerek, milletini korumak adına uygulamaya koymasının, neden bizde de alkol yasaklanmasın, zaten bizim dinimiz alkolü haram kılmış

düşüncesiyle tabi bunun üzerine de diğer nedenler eklenerek' Ali Şükrü Bey tarafından örnek alındığı söylenebilir.

1.2.2. Teklifin Görüşülmesi ve Yasalaşması

Alkolün üretimini, satışını, ihracını ve ithalini yasaklamak amacıyla hazırlanan altı maddelik kanun teklifi; meclisin açılışını izleyen beşinci günde (28 Nisan 1920) Ali Şükrü Bey tarafından meclise sunulmuştur. Kanun teklifi kürsüden okunmuş hatta bazı cezalandırıcı maddeler alkışlanmış, sonra da usulen ilgili encümenlere gönderilmesi oylanırken Kastamonu Mebusu Sabri Bey'in sesi duyulmuştur: "İvedilik kararı da alınsın, zira önemlidir!" (Karahanoğulları, 2008: 11). Böylece öteki kanunlardan önce görüşülmesi de kabul olunmuştur. Mebuslarca önemli görülen kanun teklifi Adliye, Maliye, Sıhhiye ve Şeriye Encümenleri'ne gönderilmiştir (TBMM, ZC, 17.5.1336: 329). Ali Şükrü Bey tarafından sunulan ve mecliste aciliyet arz ettiği yönündeki kararlar encümenlere gönderilen kanun teklifi şu şekildedir:

MADDE 1: Memaliki osmaniyede her nevi müskiratın imal, idhal, fûruht ve istimali sureti katiyede memnudur.

MADDE 2: Müskirat imal, idhal ve fûruht edenler nezdinde yakalanacak olan müskiratın beher kıyesi için elli lira cezayı nakdi alınır ve mevcut müskirat musadere olunur.

MADDE 3: İşret ettiği görülenler, ya, haddi şerî ile tedib olunur veyahud elli liradan iki yüz elli liraya kadar cezayı nakdiye mahkûm edilir.

MADDE 4: Bu kanunun tasdik ve neşriyle beraber mevcut içkiler musadeere ve imha edilir.

MADDE 5: Bu kanun tarihi neşrinden itibaren meridir.

MADDE 6: Bu kanunun icrayı ahkâmma, bilûmum zabıtai mülkiye ve adliye ve mehakimi nizamiye memurdur (TBMM, ZC, 28.4.1336: 114).

Kanun teklifi ile sarhoşluk veren her şeyin üretimi, dışalımını, satışı ve kullanımını kesin biçimde yasaklanmıştır. Yasağı ihlal edenler için ceza olarak yakalanan müskirat oranına göre belirlenen bir para cezası ve müskiratın musadere edilmesi öngörülürken, alkol içtiği görülenlere de; ya haddi şeri cezası ya da elli liradan iki yüz elli liraya kadar para cezası verileceği öngörülmüştür. Mevcut müskiratların ise musadere ve imha edileceği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra teklifin yasalaştığında kimler sorumluluğu altında yürütüleceği de belirtilmiştir.

Bütün bunlar, kanun teklifinden çıkarılabilecek sonuçlarken haddi şeri cezasının ne olduğu anlaşılmamaktadır. Zaten teklif hakkında yapılan meclis görüşmeleri sırasında da bu yönde

açıklama yapılmamıştır. İşte bu konuda açıklama yapılmamasının, yani haddi şeri cezasının ne olduğu konusunun tüm mebuslarca bilindiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. İçki içmek Maide Suresi'nde kesin olarak yasaklanmıştır. Cezası sünnetle belirlenmiştir. Hz. Muhammed ve Hz. Ebu Bekir içki içene 40 sopa, Hz. Ömer ise içki içenler çoğalınca en az 80 değnek vurdurmuştur. İçki içme cezasının uygulanabilmesi için içen kimsenin akıllı, ergin, Müslüman ve konuşabilen bir kimse olması gerekir gibi şartlar da bulunmaktadır (Akbal, 2014; Doğan, 2013).

Teklifin encümenlere havale edilmesiyle birlikte komisyonlarda kısa süre içinde incelenmiş ve yaklaşık yirmi gün sonra 17 Mayıs 1920 tarihinde teklifin görüşülmesine başlanmıştır. 17 Mayıs'ta başlayan görüşmelerde ilk önce encümenlerden gelen raporlar okunmuştur. Maliye Encümeni açık bir şekilde yasağa karşı çıkmıştır. Böyle bir teklifin yasalaşmasının mali yönden zararlı olacağını belirtmiştir. Dinen alkolün yasaklanmış olduğunu kabul eden Maliye Encümeni teklifin yasalaşmasından ziyade alkol üzerinden alınan vergilerin artırılmasının caydırıcı olacağına inanmaktadır. Ancak teklife karşı tek olumsuz görüş bildiren Maliye Encümeni değildir. Adliye Encümeni de ülkenin içinde bulunduğu durumdan dolayı aslında böyle bir teklifin şimdilik ele alınmaması gerektiğini belirterek teklif hakkında olumsuz görüş bildirmiştir (TBMM, ZC, 17.5.1336: 330-340).

Kanun teklifinin olağanüstü şartlar içinde ele alınmasının uygun olmadığı görüşü sadece Adliye Encümeni tarafından dile getirilmemiştir. Kemal Zeki Gençosman **Devlet Kuran Meclis** isimli kitabında bu duruma şu şekilde değinmiştir:

...Ülkenin işgaller ve iç isyanlar gibi hayati önemi haiz büyük sıkıntılar içinde bulunduğu bir sırada Meclis'te milletvekillerinin "koyun vergisi, fes yerine kalpak giyilmesi, yarı açık yerlerde karı oynatanların geçici olarak kürek cezasına çarptırılması" gibi önemli olmakla birlikte sırasını beklemesi gereken kanun tekliflerinden biri de Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey'in verdiği "İçki Yasağı Konulması" hakkındaki kanun teklifi oldu (Gençosman, 1981: 27-28).

Bunun yanı sıra Sıhhiye ve Şeriye Encümenleri'nden gelen raporlar ise teklife destek verir yönde olmuştur. Zaten isimlerinden de anlaşılacağı üzere; Sıhhiye Encümeni alkolün sağlığa zararlı olduğunu belirterek, Şeriye Encümeni de dini nedenler göstererek teklif hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir (TBMM, ZC, 17.5.1336: 329-331).

Raporlara bakıldığında encümenlerin teklif hakkındaki görüşlerinin farklı nedenlere dayandığı görülmektedir. Ayrıca Adliye ve Maliye Encümenleri teklif hakkında olumsuz görüş bildirirken Sıhhiye ve Şeriye Encümenleri olumlu görüş bildirmiştir. Encümenler

arasında görüş birliği sağlanamaması üzerine teklifin yasalaşmasını geciktirmek isteyen Maliye Vekili Hakkı Behiç Bey teklifin İcra Vekilleri Heyeti'ne gönderilmesini istemiştir. Gerekçesi, “Serveti umumiyei milliyenin bir kısmı bağlardan ve bağcılıktan ibaret olduğundan, oldukça mühim bir meselei iktisadiye söz konusudur. Teklif yasalaşursa bu durum bir kaynağın yok olmasını ortaya çıkaracaktır. Bu nedenle teklifin İcra Vekilleri Heyeti'nde görüşülmesi gerekir” şeklinde olmuştur (Karahanoğulları, 2008: 20). Bu isteğe mebuslar sert tepki göstermişler, anayasaya aykırı olduğunu iddia etmişlerdir. İtirazlara karşın, içki yasağına ilişkin kanun teklifi İcra Vekilleri Heyeti'ne gönderilmiş ve meclis görüşmeleri ancak iki ay sonra (12 Temmuz 1920) başlamıştır (TBMM, ZC, 15.5.1336: 333).

12 Temmuz 1920 tarihinde tekrar başlayan görüşmelerde, kanun teklifi metninin çoğaltılarak mebuslara dağıtılmadığı dile getirilmiş ve mebuslara teklifin bir suretinin gönderilmesi önerilmiştir. Ayrıca bu görüşmede Adliye Encümeni, encümenler arasında (Şeriye, Sıhhiye ve Adliye) görüş birliği bulunmadığını, bunun sağlanması için teklifin ortak encümen toplantısında görüşülmesini istemiştir. Oturum başkanı, gönderme önerisini oylamaya koymamış ve “kanunun tab edilmiş birer sureti”nin tüm üyelerde bulunmadığı gerekçesiyle görüşmeleri ertelemiştir (TBMM, ZC, 12.7.1336: 246-247).

Mecliste teklif hakkında yapılan görüşmeler sırasında çok söz isteyen mebus olmuştur. Bunun üzerine meclis başkanı herkese söz hakkı verirse görüşmelerin günlerce süreceğini söyleyerek kurra usulüne başvurmuştur. Görüşmeler daha öncekiler gibi tekrar karşılıklı atışmalarla devam etmiştir. Bazen tartışmalar öyle kırıncı ve hakaret derecesine varmıştır ki, meclisteki gergin ruh durumundan rahatsız olunduğu için görüşmelerin 13 Eylül 1920 tarihine ertelenmesine karar verilmiştir. 13 Eylül 1920 tarihinde başlayan görüşmeler oldukça uzun, heyecanlı ve gergin geçmiştir. Teklif için 146 mebus oturumlarda hazır bulunmuş ve çok sayıda mebus da söz almıştır (TBMM, ZC, 13.9.1336: 100-118).

1.2.2.1. Teklif Hakkında Aleyhte ve Leyhte İddialar

Mecliste kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde lehte ve aleyhte oldukça fazla söz isteyen mebus olmuş ve teklif hakkında görüş bildirenler arasında söz düelloları yaşanmıştır. Teklifin, 28 Nisan 1920 tarihinden 14 Eylül 1920 tarihinde yasalaşmasına kadar yapılan müzakerelerde, kimi zaman aynı kimin zamanda farklı iddialar ortaya atılmış ve bu iddialar yasağa destek veren mebuslar ile vermeyen mebuslar arasında sert

tartışmaların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Hatta öyle ki ortaya atılan iddialar çerçevesinde yaşanan bu gelişmeler teklifin yasalaşmasını yaklaşık beş ay geciktirmiştir.

Bu durumda, mecliste teklifin yasalaşmasını geciktiren lehte ve aleyhte iddialar nelerdir? sorusunun cevaplanması gerekmektedir. Ancak teklif hakkında söz isteyen mebusların sayısının fazla olması nedeniyle, burada müzakereleri tek tek vermek yerine genel olarak önce teklif aleyhinde, sonrada teklif lehinde olan mebusların iddialarına yer verilecektir. Kanun teklifi aleyhinde olan mebusların hepsi ilk olarak dinen yasaklanmış bir şeyin savunulduğu izleniminden kurtulmak için içkiye karşı olduklarını belirterek sözlerine başlamak zorunda kalmışlar ve şu iddiaları dile getirmişlerdir:

- ✓ Alkollü içkilerin yasaklanması, bu içkilerden alınan vergilerin kaybolmasına ve nihayetinde bütçe açığının artmasına sebebiyet vereceği, açığın kapatılması için insanların sırtına mali yük bineceği, hiç alkol tüketmeyen insanların teklifin yasalaşması ile bütçe açığının kapatılması için vergi yükünden dolayı kanundan olumsuz etkileneceği ve sonuçta adaletsiz bir durumun ortaya çıkacağı iddia edilmiştir. Bu nedenle, teklifin yasalaşmasından ziyade vergi artışının caydırıcı olabileceği ifade edilmiş ve alkol üzerinden alınan vergilerin artırılması önerilmiştir.
- ✓ Alkol tüketiminin yasaklanmasıyla bağıcılık işinden geçinen çiftçilerin üretim yapamayacakları için zarar göreceği iddia edilmiştir.
- ✓ Alkol yasaklanırsa bunun, toplumda alkolün kaçak olarak üretilmesine ve tüketilmesine sebebiyet vereceği iddia edilmiştir.
- ✓ Memleket topraklarında tam hakimiyet sağlanamaması, kanun uygulanmak istense bile yeterli askeri gücün ve bütçenin olmadığı, kolluk kuvvetleri içinde de alkol alışkanlığı olan insanların bulunduğu ve kanunun bu insanlar arasında zafiyet yaratacağı gibi nedenler dolayısıyla kanunun gerektiği gibi uygulanamayacağı iddiası vardır.
- ✓ Alkolü yasaklayan ülkelerdeki uygulamaların başarısız olduğu, hatta bazı ülkelerde girişim aşamasında kaldığı ve bizim toplumumuzda da başarısız olacağı iddiası bulunmaktadır.
- ✓ Alkol gayrimüslimlerin kültürlerinin bir parçası olup, onların dinlerinin alkolü yasaklamadığı bu nedenle de yasağın kapsamı dışında tutulmaları hatta kanunun Müslüman insanlarla sınırlı olması gerektiği iddiası ve önerisi vardır. Ayrıca, Osmanlı Devleti'nde uygulanan millet sistemine atıf yapılarak bu sav kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır.

- ✓ Hekimlikte kullanılacak ispirtonun serbest bırakılmadığı takdirde hekimlerin kanunu bu şekilde kabul etmeyecekleri iddia edilmiş ve tıbbi istisna getirilmesi önerilmiştir (TBMM, ZC, 13.9.1336: 113-118).
- ✓ Olağanüstü şartlar nedeniyle konu bir an önce siyasetten çıkarılmalı iddiası yani teklifin böyle bir zamanda görüşülmemesi gerektiği iddiası vardır. Bu iddia, mecliste “Bugün siyaseten bir an evvel bunu çıkarmamız icab eder. Millet biraz kendi hissiyatının ve ruhunun okşanması istiyor” sözleriyle Antalya Mebusu Rasih Efendi tarafından dile getirilmiş ve teklif aleyhinde olan diğer mebuslar tarafından da destek görmüştür (TBMM, ZC, 17.5.1336: 333).

Kanun teklifi aleyhinde olan mebusların iddiaları bu şekilde sıralanabilirken, teklife destek verenlerin iddiaları daha sınırlıdır. Hatta kanunu teklif eden Ali Şükrü Bey’in teklif sunma gerekçeleri ile benzerlik göstermekte ve daha çok dini gerekliliklerinin yerine getirilmesi konusunda birleşmektedirler. Ayrıca, mecliste ortaya atılan aleyhte iddialara karşı, görüşmeler sırasında mecliste sürekli hazır bulunan Ali Şükrü Bey’in bu karşıt iddialara verdiği cevaplar ve sunduğu gerekçeler teklife sıcak bakan mebuslarca olumlu karşılanmıştır. Bu nedenle mebuslarca olumlu karşılanan cevaplara, daha doğrusu Ali Şükrü Bey tarafından aleyhte iddialara karşı dile getirilen hususlara bakmak gerekmektedir.

Ali Şükrü Bey, mecliste kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde, kanun aleyhinde görüş bildiren mebusların iddialarına teker teker cevap vermiş ve verdiği bu cevaplar dolayısıyla da kimi mebuslarla sert tartışmalar yaşamıştır. Hatta bu tartışmalardan en sert olanı da Maliye Vekili Ferit Bey ile olanıdır (Çoker, 1994: 129-130). Olayın canlı şahitlerinden Velidedeoğlu anılarında bu tartışmanın ayrıntılarına ve şiddetine şu şekilde değinmiştir:

Meclis açılalı dört ay olmuştu. Böyle bir yasağa karşı olanlar vardı. Özellikle Maliye Bakanı Ferit (Tek) Bey çok uzun, açık yürekli, açık sözlü, herkesin anlayacağı dilde bir konuşma yaparak böyle bir yasanın uygulama olanağı bulamayacağını, buna polis yetişmeyeceğini, birçok evin gizli meyhane olacağını, oysa bütçenin paraya gereksinmesi olduğunu, bunun Amerika’da bile uygulanamayacağını, Bolşevik Rusya’da da yasaklanma düşünülmüş ise de uygulama olanaksızlığı yüzünden vazgeçildiğini uzun uzun anlattı. Kendisiyle Ali Şükrü Bey arasında çok sert ve hakarete varan söz düellosu oldu. Sarıklı hocalar kürsüye doğru yürüdüler. Aslında çok kibar, nazik ve yumuşak bir zat olan Ferit Bey hiç korkmadı, yılmadı, hepsine gerekli yanıtları verdi. Ben dinleyici locasına çıkan merdivenin tahta basamağında Ferit Bey’e bir şey olacak diye üzümlü titriyordum... Ferit Bey’e bir şey olmadı (Velidedeoğlu, 1990: 92-93).

Yukarıda aktarılan iddialara karşı tahrir sahibi Ali Şükrü Bey'in Ferit Bey ve diğler mebuslara verdiği cevaplar kısaca şöyle özetlenebilir:

- ✓ Ali Şükrü Bey, mali konudaki eleştirilere cevap vermiştir. Eğer teklif yasaladırsa söylediği gibi bir mali kaybın ve vergi kaybının pek önemli olmayacağını, toplum sağlığının mali kayıptan daha önemli olduğunu belirtmiştir (TBMM, ZC, 13.9.1336: 120).
- ✓ Ali Şükrü Bey, yasağı uygulamak için araçların yetersiz olduğu iddialarına oldukça sert yanıt vermiş ve uygulama zaafiyeti duyan hükümetin çekilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca uygulama konusunda halkın destek vereceğini, gönüllülerle bile uygulanabileceğini hatta halkın kanunun bekçisi ve uygulayıcısı olacağını dile getirmiştir (TBMM, ZC, 13.9.1336: 118).
- ✓ Gayrimüslimlerin yasak kapsamı dışında bırakılması önerisine karşı Ali Şükrü Bey, bu yasağın tamamen dini gerekçelerle önerilmediğini, kamu sağlığını korumak için önerildiğini, aynı zamanda Hıristiyan devletlerce de alkolün yasaklandığını dile getirerek diğler devletlerde uygulanan alkol yasağının kapsamında kamu sağlığını korumak amacıyla herkesin dahil edildiğini ve bu nedenle de gayrimüslimlerin yasak kapsamında olduğunu belirtmiştir (TBMM, ZC, 13.9.1336: 119). Ayrıca bu iddiaya yalnızca yasağa taraftar olanlar değil yasağa karşı çıkanlardan da tepki gelmiştir. Maliye Vekili Ferit Bey, gayrimüslimlerin kanun kapsamı dışında bırakılmasını şiddetle eleştirmiş ve böyle bir ayrıcalık yapılırsa Müslüman ahalinin haklarının da gasp edileceğini savunmuştur (TBMM, ZC, 13.9.1336: 115).
- ✓ Bağcılığın zarara uğramaması için de Ali Şükrü Bey'in bir önerisi bulunmaktadır: "Üzümden mutlaka rakı yapmak, şarap yapmak şart değildir" (TBMM, ZC, 13.9.1336: 107) diyerek aslında bağcılıkla uğraşan insanların müskirat imal etmediği sürece yasaktan zarar görmeyeceklerini dile getirmiştir.
- ✓ Diğler ülkelerde kanunun/kanunların uygulanamadığı yönünde ki iddia sahiplerini kulaktan duyma sözlerle hareket etmekle suçlayan Ali Şükrü Bey, Amerika'da ve Rusya'da fiilen yasağın uygulandığını söylemiştir:

Efendiler; Ferit Beyefendi buyurdular ki; bazı memleketlerde, bazı teşebbüsat yapılıyor. Teşebbüsat değil efendiler, fiiliyat. Amerika sureti katiyede bunu menetmiştir ve bu gün bizim limanlarımıza gelen Amerika gemilerine gidiniz, sudan başka hiç bir meşrubat bulamazsınız. Bulunduğu takdirde her türlü cezaya razıyım... (TBMM, ZC, 13.9.1336: 117-118).

- ✓ Meclisten gelen destekle cesaretlenen Ali Şükrü Bey, cezaların yetersiz olduğunu, daha ağır hükümler konması gerektiğini, hatta bu konuda idam cezasına bile taraftar olduğunu ifade etmiştir:

...Bendeniz şiddetle bunun daha fazla bir ceza ile tecziyesi taraftarıyım... Pek çoklarının şahadetiyle biliyorum ki, Ramazan-ı Şerif'te cami şadırvanında gençler oturuyor, içiyor, kız oynatıyor. Rica ederim, hiçbir Hıristiyan bunu memleketinde yapamaz. Memleket yıkılıyor. Onun için ne kadar şedit ceza mümkün ise, hatta idam lazım ise yapalım (TBMM, ZC, 13.5.1336: 297-298).

Yukarıda aktarılan aleyhte ve leyhte iddialar nedeniyle mecliste yaşanan tartışmalar, kanun teklifinin tümü üzerindeki görüşmeleri geciktirmiştir. 13 Eylül 1920 tarihinde başlayan ve iki gün süren görüşmeler boyunca mecliste kanun teklifinin tümü ele alınmış ve maddeler hakkında kimi mebuslar değişiklik önerilerinde bulunmuşlardır.

1.2.2.2. Değişiklik Önerileri

Eleştirilere ve teklife karşı çıkanlara, Ali Şükrü Bey tek başına cevap vermiş ve hepsini tek tek çürütme konusunda başarılı olmuştur. Ancak tüm bu gelişmeler nedeniyle teklif bir türlü görüşülememiştir. 13 Eylül 1920 tarihinde tekrar başlayan görüşmelerde Ali Şükrü Bey tarafından sunulan teklif kabul edilmiş ve maddeler üzerindeki görüşmelere geçilmiştir.

13 Eylül 1920 tarihinde birinci maddenin okunması üzerine başlayan görüşmeler sırasında, bir yandan teklif edilen maddeler hakkında kimi ibarelerin çıkarılması ya da maddelere kimi ibarelerin eklenmesi önerilirken diğer yandan da teklife yeni maddeler eklenmesi önerilmiştir. Ayrıca yine bu görüşmeler sırasında Ali Şükrü Bey'de kimi önerilerde bulunmuştur. Ancak belirtmek gerekir ki görüşmeler sırasında ortaya atılan önerilerin hepsi kabul edilmemiştir. 13 Eylül 1920 tarihinde başlayan görüşmeler iki gün sürmüştü ve teklif, bu görüşmeler sonunda kabul edilen öneriler dahilinde değiştirilerek/genişletilerek 14 Eylül 1920 tarihinde yasalaşmıştır.

Mecliste 13-14 Eylül 1920 tarihinde teklif hakkında yapılan görüşmeler sırasında kabul edilen ve edilmeyen değişiklik önerileri şeklinde bir ayırıma gitmeksizin teklif edilen değişiklik önerilerinin ayrıntıları genel olarak aşağıdaki gibidir.

Değişiklik önerilerinin bir yönünü teklif maddelerinde yer alan kimi ibarelerin kaldırılması ve maddelere kimi ibarelerin eklenmesi oluşturmaktadır. Şöyle ki birinci maddede yer alan

‘sureti katiyede memnudur’ ibaresinde yer alan memnu kelimesinin maksadı ifade ettiği belirtilerek sureti katiyede ibaresinin çıkarılması (TBMM, ZC, 13.9.1336: 117), ikinci maddede yer alan ‘müskirat müsadere olunur’ ibaresinin imha olunur şeklinde değiştirilmesi, üçüncü maddeye; ‘hafiyen istimal edipte sarhoşluğu görülenler’ ibaresinin ve ceza seçenekleri arasına ‘üç aydan bir seneye kadar hapis’ cezası eklenmesi, suç işleyen kişinin memur olması durumunda memuriyetine son verilmesi, ayrıca cezalara karşı kanun yolunun kapatılması, son olarak dördüncü maddeye; kanunun yürürlüğü ile birlikte, mevcut içkilerin mühürlenerek bunların dışsatımı için süre verilmesi ve içki üretiminde kullanılan araç gereçlere el konulmasının eklenmesi önerilmiştir (TBMM, ZC, 14.9.1336: 122-131).

Sayılan tüm bu önerilerden, içki içtiği görülen kişinin memur olması durumunda memuriyetine son verilmesi önerisi ve dördüncü madde için sunulan öneriler, teklif sahibi Ali Şükrü Bey’e aittir. Ayrıca yukarı aktarılan önerilerin hepsi mecliste kabul edilmiştir.

13-14 Eylül 1920 tarihinde teklif hakkında yapılan görüşmeler sırasında değişiklik önerilerinin diğer yönünü de teklife yeni maddelerin eklenmesi oluşturmuştur. Bu bağlamda; gayrimüslimlerin dini törenlerinde içkinin serbest bırakılması, tıbbi istisna, haddi şeri cezası yerine seçimlik ceza, haddi şeri cezasının Şeriye Mahkemeleri’nde verilmesi, teklifin yasalastıktan sonra uygulanmasının kolaylaştırılması için resmi görevlilere ihbar yükümlülüğü getirilmesi gerektiği önerilmiştir. Görüşmeler sırasında dile getirilen bu önerilerden sadece alkolün tıbbi istisna edilmesi önerisi kabul edilmiştir.

Meclise sunulduğu andan itibaren yaklaşık dört buçuk ay görüşülemeyen içki yasağı teklifi, 13-14 Eylül 1920 tarihinde yapılan görüşmelerde değişiklik önerileri nedeniyle mebuslar arasında tartışmaların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Ayrıca bu önerilerin yanı sıra mecliste mebuslar arasında müskiratın kapsamı üzerine de tartışmalar yaşanmıştır. Kabul edilen önerilerden; tıbbi istisna getirilmesi ve içki içtiği görülen kişinin memur olması durumunda memuriyetine son verilmesi önerileri ile kabul edilmeyen öneriler hakkında ve müskiratın kapsamı üzerine yaşanan tartışmalarda oldukça fazla söz isteyen mebus olmuştur. Mebuslar arasında tartışma yaratan bu konular, mecliste öz itibarıyla aşağıdaki gibi cereyan etmiştir.

1.2.2.2.1. Suç İşleyeninin Memur Olması Durumu

Suçu işleyen kişinin memur olması durumunda memuriyetine son verilmesi önerisi mecliste Ali Şükrü Bey'e ait olan bir öneridir. Mebuslardan bazıları Ali Şükrü Bey'in bu önerisine direkt olarak destek vermiştir. Buna karşın bazı mebuslar ise içki içtiği görülen kişinin memur olması durumunda memuriyete kademeli olarak son verilmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Böyle düşünen mebuslara göre suçu işleyen kişi memur olduğunda önce görevden altı ay uzaklaştırılmalı ardından tekrar suçu işlemesi üzerine görevine son verilmelidir. Sonuç olarak bu düşünce kabul görmemiş ve suçu işleyen kişinin memur olması durumunda memuriyetine son verilmesine karar verilmiştir (TBMM, ZC, 14.9.1336: 125).

1.2.2.2.2. Tıbbi İstisna Önerisi

Tıbbi istisna getirilmesi önerisi hakkında yaşanan tartışmalar ise daha çok hekimlere tıbbi istisna getirilmesi ve teklif yasalaşırca bu işten eczacıların zararlı çıkacağı hususlarında yaşanmıştır. Hekimlikte kullanılacak ispirotlara istisna getirilmesi önerisini Bursa Mebusu Emin Bey "...Tababette ne rakıdan, ne konyaktan, ne şampanyadan ne şaraptan vazgeçemeyiz. Onun için tababette kullanılacak ispirotlar hakkında şuraya bir madde ilavesi lâzımdır" sözleriyle dile getirmiştir (TBMM, ZC, 14.9.1336: 132).

Eczacıların daha çok Avrupa'dan geldiği ancak bazı Müslüman eczacıların da kimi şurup ve ilaç ürettiği, kanun çıkarsa eczacıların ilaç üretemeyeceği yani başarılı çabalarını gerçekleştiremeyecekleri ve paranın da Avrupa'ya akacağı gerekçe gösterilerek alkolün hekimlikte tıbbi istisna bırakılması önerilmiştir:

Eczayi tıbbiye evvelce kâmilten avrupadan geliyordu. Çalışkan Müslüman eczacılar ve kimyagerler bazı müstahzaratı da burada yapıyorlar, Pertev şurubu, Hasan kuvvet şurubu ve tentürler gibi paralarımızı bilâ lüzum avrupaya dökmek reva değildir (TBMM, ZC, 13.9.1336: 116).

Sonuç olarak Ali Şükrü Bey'den bu konuyu ele almasını istemişlerdir. Görüşmelerin tamamında hazır bulunarak gerekli durumlarda müdahale eden, teklif sahibi Ali Şükrü Bey'de bu konuya açıklama getirmiştir:

Bendeniz müskirat diyorum, ispiroto değildir. Efendim bizim menini arzu ettiğimiz ispiroto değil müskirattır ...Bizim müsadere ve imha edeceğimiz; rakı, şarap ve sair müskirattır. ... müskirat yapılmayacak surette ispirotoyu kullandıracağız (TBMM ZC, 14.9.1336: 133).

Görüldüğü üzere ispiroto üretimi serbesttir. Yapılan bu açıklamaya göre de eczacıların çalışmalarının önünde ispirotoyu kötüye kullanmadıkları sürece bir engel bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra, teklifte bir düzenleme yapılmış ve tıbbi alkol konusu Sıhhiye Vekaleti'nin kontrolüne bırakılmıştır.

1.2.2.2.3. Gayrimüslimler Meselesi

Kanun teklifinin Ali Şükrü Bey tarafından meclise sunulduğu günden beri gayrimüslimlerin yasağın kapsamı dışında tutulması gerektiğini düşünen mebuslar vardır. Bu mebusların gerekçesi ise, alkolün dinen gayrimüslimlere yasak olmadığı, alkolün onların kültürlerinin bir parçası olduğu ile ilgilidir. Bu söylemler maddeler hakkında yapılan görüşmeler sırasında tekrar dile getirilmiştir. Gayrimüslimlerin dini törenlerinde alkolün serbest olması gerektiği önerilmiştir. Daha önce Osmanlı Devleti'nde uygulanan millet sistemine atıf yapılarak kuvvetlendirilmeye çalışılan bu savlar; bu defa İslam dinine dayanarak kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır. Öyle ki İslam dininde alkol yasaklanmıştı ama ayrıca bizim dinimiz hoşgörüyü de esas alır düşüncesi teklif sahibi Ali Şükrü Bey tarafından da desteklenen bir husus olmuştur (TBMM, ZC, 14.9.1336: 133-135). Ancak Ali Şükrü Bey'in dini istisna düşüncesi, sadece dini törenlerle sınırlıdır: "Bendeniz teklife esas itibarile iştirak ediyorum. Müsaade edin. Merasim esnasında, yalnız merasim esnasında nazarı itibare alınır. ...Yalnız biz oraya bir kayıt koyalım ki, dinî merasim esnasında bu şekilde ..." (TBMM ZC, 14.9.1336: 134).

Ali Şükrü Bey'in başından beri gayrimüslimlerin yasağın kapsamı dışında kalsın hatta kanun Müslüman insanlarla sınırlı tutulsun söylemlerine karşı sert bir tutumu vardır. Hatta teklif hakkında yapılan görüşmelerde bu duruma din dışı bir gerekçe sunarak cevap vermiştir:

Efendiler, şimdi bir de hıristiyanlık meselesi mevzubahis oldu. Evvelce Amerika ve Rusya ve son zamanlarda Avusturalya gibi hükümetler bunu tatbik etmişlerdir. O hükümetler, Hıristiyan olmak itibarile, sırf sıhhati umumiyeyi ve sıhhati beşeriyeyi muhafaza için şöyle bir kanun tatbik ettiği halde biz ne için kendi milletimizi muhafaza için koymak istediğimiz bir kanunda tebaamız olan hıristiyanları ayıralım... (TBMM, ZC, 13.9.1336: 106).

Görüldüğü üzere, Ali Şükrü Bey'in bu gerekçesi gerçekten de din dışı bir nedene dayanırken, maddeler hakkında yapılan görüşmelerde gayrimüslimlere yalnızca dini kutlamalarda alkolün serbest olması gerektiği önerisi ise daha çok dini nedenlere dayanmaktadır. Daha doğrusu İslam dininin hoşgörüyü de esas alması nedeniyle Ali Şükrü

Bey'in İslam dinine olan saygısına bağlıdır. Sunulan bu gerekçeye rağmen, gayrimüslimlere hiçbir istisna getirilmemiştir. Teklifin meclise sunulduğu günden beri dile getirilen gayrimüslimlere istisna önerileri reddedilmiş ve bu öneriler, mecliste bir daha gündeme gelmemiştir.

1.2.2.2.4. İhbar Yükümlülüğü Meselesi

Ali Şükrü Bey, ilk teklifinde bulunmayan bir madde önermiştir. Öneri, kanunun uygulanmasını güçlendirmek için içki üretenleri, dışalımını ve satışını yapanları ihbar yükümlülüğü getirmektedir. Bu resmi görevliler için bir mecburiyettir. Önerilen maddeye göre, “Bu ihbar keyfiyeti her fert için de bir mecburiyeti vataniye ve insaniyedir.” Bu mecburiyet ise ihbar doğru çıkarsa ihbarcının verilecek para cezasının yarısı ile ödüllendirilmesiyle güçlendirilmektedir (TBMM, ZC, 14.9.1336: 135). Ancak bu öneri tepki çekmiş, asılsız ihbarlara ve usulsüz ev aramaları ile yaratılan huzurluktan insanların şikayet edeceği belirtilerek mecliste reddedilmiştir.

1.2.2.2.5. Haddi Şeri Meselesi

Haddi şeri cezası hakkında sunulan önerilerde de sert tartışmalar yaşanmıştır. Şeriye Encümeni, haddi şeri cezası hakkında Şeriye Mahkemeleri'nin karar vermesi gerektiğini önermiştir. Ancak Ali Şükrü Bey müdahale ederek, gayrimüslimlerin de yasak kapsamında olduğunu ve bu yasağa uymayan gayrimüslimleri Şeriye Mahkemeleri'nde yargılamanın yanlış olduğunu belirtmiştir. Karar verme yetkisi de bu nedenle Adliye Mahkemeleri'ne bırakılarak öneri reddedilmiştir (Karahanoğulları, 2008: 50).

Haddi şeri cezası ile ilgili tartışmalar bununla sınırlı değildir. Kelime tekrarına gerek yok diyerek ‘şeri’ ibaresi kaldırılıns yalnızca hadd demek yeterli diyen mebusların önerileri de kabul edilmemiştir. Ayrıca haddi şeri cezasının seksen değnek olmasının sakıncalarına değinilerek çeşitli önerilerde de bulunulmuştur. Gayrimüslimlerin dinlerinde alkolün yasak olmadığını ve bu suçu işleyen gayrimüslimlere böyle bir cezayı vermenin uygun olmadığı, bu cezanın genel olarak her insanın onuruna yakışmayacağı, son olarak da sağlık açısından haddi şeri cezasını kaldıramayacak insanların olabileceği ve bu nedenle haddi şeri cezası yerine seçimlik ceza olmalı önerileri sunulmuştur (TBMM, ZC, 14.9.1336: 125-128).

Ali Şükrü Bey, devreye girerek görüşmelerdeki itirazlara ilişkin bir toparlama yapmıştır: “...Doğrudur. Fakat düşünmeli ki, milletin âmâlini temsil eden şu heyetin yaptığı kanunun tatbiki de izzetinefsi millidir. Bununla oynayan da dayak yer, çünkü şahsın izzetinefsinden milletin izzetinefsi daha yüksektir” (TBMM, ZC, 14.9.1336: 128).

Sonuçta bu öneriler kabul edilmemiştir. Ancak sadece sağlık bakımında seksen değnek cezasının sakıncalı olabileceği hususunda, bu cezayı alan kişinin sağlık durumuna göre karar verilmesi mahkemelerin takdirine bırakılmıştır.

1.2.2.2.6. Müskiratın Kapsamı ve Afyon Meselesi

Müskirat kelimesinin kapsamı üzerine yaşanan tartışmalarda meydana gelmiştir. Mebuslardan bazıları, bira ve şarabın yasak dışında kaldığının anlaşılacağı ve bunun için de ayrı bir düzenleme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bunun üzerine görüşmelerde hazır bulunan Ali Şükrü Bey, arzu ettiklerinin müskiratın yasaklanması olduğunu, müskiratın da sarhoş edici içecekleri kapsadığını, bira ve şarabında yasak kapsamında olacağını ifade etmiştir. Bu gelişmeden sonra afyonun ne olacağı sorulmuş ve Ali Şükrü Bey’in cevabı da şu şekide olmuştur: “...Müskirat kelimesi, müskir olan her şeye, hatta esrara da şamildir. Bunun içinde afyon da dahildir” söylemi beraberinde haşhaş tarlaları ne olacak? Biz bu tarlalardan gelir elde ediyoruz, onları sökecek miyiz? tartışmasını beraberinde getirmiştir. Tavrını yumuşatmak zorunda kalan Ali Şükrü Bey, sarhoş edici içeceklerin ve esrarın yasağın kapsamında olduğunu afyonun ise dahil olmadığını belirtmiştir (TBMM, ZC, 14.9.1336: 123-125).

Teklif maddeleri hakkında 13-14 Eylül 1920 tarihlerinde yapılan görüşmelerde; maddeler üzerinde tek tek tartışmalar yapılmış, mebuslarca önerilerde bulunulmuştur. Nihayetinde yapılan müzakereler sonucunda Ali Şükrü Bey tarafından 28 Nisan 1920 tarihinde meclise sunulan altı maddelik kanun teklifinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu haliyle mecliste isim okunarak yapılan oylamada⁶, oylar 71’e 71 eşit çıkmış ve oturum başkanı Vehbi

---

⁶ Oylamada; yetmiş bir kabul, yetmiş bir red, üç çekimser oy çıkmıştır. **Kanunu kabul edenler:** Salih Ef. (Siirt), Hacı Tahir Ef. (Kângırı), Hacı Mustafa Ef. (Ankara), Ahmet Ef. (Aydın), Tahsin B. (Aydın), Cevdet B. (Kırşehir), Mustafa Hilmi Ef. (Niğde), Ömer Lûtfî B. (Saruhan), Şeyh Fevzi Ef. (Erzincan), Süleyman Sırrı B. (Yozgat), Feyyaz Âli B. (Yozgat), Mahmut Sait B. (Muş), Halil İbrahim B. (Antalya), Dr. Suat B. (Kastamonu), Yusuf İzzet Paşa (Bolu), Rasih Ef. (Antalya), Operatör Emin B. (Bursa), Necmeddin B. (Siirt), Ali Rıza Ef. (Amasya), Atıf Ef. (Ankara), Memet Nâdir B. (İsparta), Hacı Süleyman Ef. (İzmir), Ali Şükrü B. (Trabzon), Memduh B. (Karahisarışarkî), Ömer Lûtfî B. (Karahisarısahip), Abdullah Ef. (İzmit), Şakir B. (Ankara), Esat B. (Lâzistan), Ziya B. (Bitlis), Zekâi B. (Adana), Hamdi Ef. (Genç), Basri B. (Karesi), Naci B. (Elâziz), Hacı Hayalî B. (Urfâ), Mitat B. (Mardin), Âlim Ef. (Kayseri), Vehbi Ef. (Konya), Abdullah Ef.

Efendi'nin oyu tekliften yana olduğu için içki yasağını getiren teklif 14 Eylül 1920 tarihinde yasalaşmış ve 22 numaralı yasa olarak Düstur'daki yerini almıştır (TBMM, ZC, 14.9.1336: 137).

Siyasal iktidar yanlısı **Anadolu'da Yenigün** gazetesinin haberine göre aslında yapılan ilk oylamada üç oy farkla teklif kabul edilmiştir. Ancak bazı oyların usulsüz kullanıldığı gerekçesiyle oylar yeniden sayılmış ve üç oy iptal edilerek lehte ve aleyhte oylar eşitlenmiştir (Anadolu'da Yenigün, 17 Eylül 1920). Aslında bu durum kanunun ne kadar kıl payı geçtiğinin ve uygulanma şansının az olduğunun bir göstergesidir (Mısıroğlu, 1978: 104-105). Yaklaşık dört buçuk ay sonra yasalaşan içki yasağı, derhal telgrafla vilayetlere gönderilmiş ve 28 Şubat 1921 tarihinde de Ceride-i Resmîye ile ilan edilmiştir. Telgrafla vilayetlere gönderilen ve Ceride-i Resmîye ile ilan edilen 22 Sayılı Men-i Müskirat Kanunu şu şekildedir:

MADDE 1: Memaliki Osmaniyede her nevi müskirat imâl, ithâl, fûruht ve istimali memnudur.

MADDE 2: Müskirat imâl, ithal ve nakıl ve fûruht edenlerden müskiratın beher kıyyesi için elli lira cezayı naktî ahiz ve elde edilen müskirat imha olunur.

MADDE 3: Alenen müskirat istimâl edenler veya hafiyen istimâl edipte sarhoşluğu görülenler ya haddi Şer'î veya elli liradan iki yüz liraya kadar cezayı naktî ve yahut üç aydan bir seneye kadar hapis cezasile tecziye olunurlar. Sıfatı resmîye erbabından olanlar dahi memuriyetten tardedilir ve bu husustaki hükümler kabili itiraz ve istinaf ve temyiz değildir.

MADDE 4: Bu kanunun tasdikı ve neşrile beraber içki imaline mahsus bilcümle alât ve edevat musadere edilir. Mevcut içkiler derhal temhir edilir ve iki ay zarfında memaliki ecnebiyeye ihracına müsaade olunur. İki ay hitamında mevcut müskirat imha olunur.

(Sinop), Şükrü B. (Canik), Ziya B. (Kângırı), Hamdullah Suphi B. (Antalya), Tahir B. (İzmit), Vahbi B. (Bitlis), Necib B. (Ertuğrul), Remzi Ef. (Kayseri), Ali Sururi Ef. (Karahisarşarkî), Bekir B. (Kırşehir), Abdülgani B. (Siverek), Hüseyin Hüsnü Ef. (İsparta), Ömer Mümtaz B. (Ankara), Mustafa Sabri Ef. (Siirt), Feyzi B. (Elâziz), Osman Kadri B. (Muş), Besim Atalay B. (Kütahya), Arif B. (Bitlis), Emin Ef. (Aydn), Mustafa Lûtî B. (Siverek), Memet Hulûsi Ef. (Yozgat), Hasan Ef. (Denizli), Reşit Ağa (Malatya), Memet Vasfî B. (Karahisarşarkî), Nuri B. (Bolu), Müfit Ef. (Kırşehir), Hulûsi B. (Kastamonu), Şahin Ef. (Ayıntap), Hamdi B. (Canik), Kadri B. (Siirt), Emin B. (Canik), Tevfik Ef. (Kângırı), Emin B. (Erzincan), Memet B. (Siverek). **Kanunu kabul etmeyenler:** Yasin B. (Olti), Dr. Abidin B. (Lâzistan), Süleyman Necati B. (Erzurum), Cevdet B. (Kütahya), Murat B. (Kastamonu), Atf B. (Bayazıt), Hacı Mehmet Ef. (Bayazıt), Refet B. (İzmir), Cevat B. (Bolu), Rıza B. (Gümüşane), İsmet B. (Çorum), Memet B. (Gümüşane), Hamdi B. (Tokat), Alif Vasfî B. (Genç), Ahmet Mezhar B. (Üsküdar), Hasip B. (Maraş), Hüseyin Hüsnü B. (Mersin), Tevfik B. (Erzincan), Rasim B. (Elâziz), Ferit B. (Çorum), Salâhattin B. (Üsküdar), Feyzi Ef. (Malatya), Haydar B. (Kütahya), Hasan Fehmi B. (Gümüşane), Rüştü B. (Kastamonu), Abdülgani B. (Muş), Hamit B. (Biga), Derviş B. (Mardin), Halil İbrahim Ef. (İzmit), Hamdi Namık B. (İzmit), Celâl B. (Genç), Tahsin B. (Elâziz), İbrahim B. (Mardin), Hasan Hayri B. (Dersim), Etem Fehmi B. (Menteşe), Hakkı B. (Ergani), Mustafa Zeki B. (Dersim), İsmail Suphi B. (Burdur), Sırrı B. (Ergani), Hüsnü B. (Bitlis), Vehbi B. (Niğde), Eyup Sabri B. (Eskişehir), Kasım B. (Muş), Haşim B. (Çorum), Ragıp B. (Kütahya), Mustafa Necati B. (Saruhan), Şevket B. (Bayazıt), İsmet B. (Edirne), Fikret B. (Kozan), Şükrü B. (Bolu), Memet B. (Biga), Tunalı Hilmi B. (Bolu), Necati B. (Bursa), Esat B. (Mardin), Ahmet Ferit B. (İstanbul), Rifat B. (Tokat), Tevfik Rüştü B. (Menteşe), Yunus Nadi B. (İzmir), Kadri Ahmet B. (Diyarbakir), Durak B. (Erzurum), Mahmut Esat B. (İzmir), Memet Recai B. (Trabzon), Mustafa B. (Gümüşane), Kılıç Ali B. (Ayıntap), Dr. Refik B. (Bayazıt), İbrahim Süreyya B. (Saruhan), Fuat B. (Çorum), İhsan B. (Cebelibereket), Hacim Muhittin B. (Karesi), Salih B. (Erzurum). **Çekimser olan mebusların isimleri açıklanmamıştır** (TBMM ZC, 14.9.1336: 137).

MADDE 5: Tababette kullanılacak her nevi ispirotolu mevat ihtiyaç nisbetinde Sıhhiye Vekâletince eczanelere tevzi ve sarfiyatı kontrola tabi tutulur.

MADDE 6: Tababette istimal olunacak ispirotolu mevaddın sureti istimâl ve sarfi hakkında Sıhhiye Vekâletince bir talimatname kaleme alınacaktır.

MADDE 7: Bu kanun tarihi neşrinden itibaren mer’idir.

MADDE 8: Bu kanunun icrayı ahkâmına Dahiliye, Adliye ve Sıhhiye Vekilleri memurdur (3. Tertip Düstur, c.1: 63).

Birinci Meclis’te kabul edilen Men-i Müskirat Kanunu’na taslaktan çok farklı olmamakla birlikte iki madde ve bazı açıklayıcı noktalar eklendiği görülmektedir. İkinci maddede içkiyi satan, imal ve ithal edenlere verilecek ceza, nakil edenleri de kapsamakta ve elde edilen içkilerin imha edileceği belirtilmektedir. Üçüncü maddeye ceza seçenekleri arasına hapis cezası, içki içtikleri görülen memurların işlerine son verilmesi kararı ve kanun yolunun kapalı olması eklenmiştir. Dördüncü madde, mevcut içkilerin temhir edilmesinin yanı sıra içki üretiminde kullanılan aletlerin de müsadere edilmesi yönünde genişletilmiş ve müsadere edilen içkilerin iki ay içinde ihracına müsaade edileceği ve bu süre sonunda ihraç edilmeyen içkilerin imha edileceği belirtilmiştir. Meclis görüşmeleri sırasında kanuna eklenen maddelerden biri tıbbi alanda kullanılacak olan her türlü ispirotunun Sıhhiye Vekaleti tarafından kontrol altında tutulmasıdır. Diğer madde de yine tıbbiye alanında kullanılacak ispiro için bir talimatname hazırlanmasıdır.

Bu haliyle yürürlüğe giren Men-i Müskirat Kanunu basında hoş karşılanmamıştır. Kanun teklifi hakkında yapılan görüşmeler, Anadolu basınında konu edilmezken kanunun yürürlüğe girmesinin ardından meclisin böyle bir konu ile uğraşmasının elzem olduğundan bahsedilmiştir. **Anadolu’da Yenigün** de “Esaslı Siyaset” başlıklı yazıda bu durum şu şekilde aktarılmaktadır:

Bu zor günlerde köklü ve gerçek siyasete ihtiyaç olduğu; bunun içinde halk arasında “havass uyandırmak” gerektiği dile getirilir. Yunan işgali altında “inleyen garb-i Anadolu”nun kurtuluşu ve “İnkılapçılık” yolunda adımlar atılması gerektiği, bu sebeple Meclis’in de özünde bu konularla uğraşmasının elzem olduğu vurgulanmaktadır (Anadolu’da Yenigün, 17 Eylül 1920).

Kanunun muhalefetin başarısı olması ve hükümet üyelerinin çoğunun alkol tüketmesi gibi nedenlerle hükümetin içki yasağına destek vermemesi, basına uygulanan sansür teklif hakkında yapılan görüşmelerde teklifin basında konu edilmediğinin gerekçeleri olarak sıralansa da teklifin daha mecliste kabul edilmeden önce alkol yasağının gerekliliği hakkında basında yazılara rastlamak mümkündür. **Sebilürreşad** dergisinde yazan Hakkı

İsmail Bey'in "İçkilerin Amerika'da Resmi Memnuiyeti, Acaba Hangisi Asrılık?" ve "İçkilerin Men'ine Çalışmak Lüzümü" yazıları ile Ömer Rıza'nın "Müskiratın Memnuiyeti Diniyesi ve Kanunen Men'i" başlıklı yazısı bu duruma örnek teşkil etmektedir.⁷ Bu tip örneklerle Men-i Müskirat Kanunu basında yer alsa da kanunun Resmi Gazete'de yayımlanmasından İstanbul'da uygulanmaya başlamasına kadar kanun hakkında Anadolu basınında eleştiriler bir tutum görülmemektedir. Buna karşın kanunun İstanbul'da uygulanışı hakkında ve 1924 yılında kanunun büyük ölçüde değiştirilmesinden sonra basında kanun hakkında yazılar bulmak mümkündür. Hemen belirtmek gerekir ki bir sonraki başlıklarda yeri geldiğinde değineceğimiz bu yazılara; 4 Mart 1925 tarihinde yürürlüğe giren Takrir-i Sükun Kanunu'ndan sonra rastlamak mümkün gözükmemektedir.

1.2.3. Kanunun Uygulanması Sürecinde Yaşananlar

Men- Müskirat Kanunu'nun yasalaşmasının ardından, hükümet tarafından 8 Kasım 1921 tarihinde, kanunun uygulanmasında kimi aksaklıklar meydana geldiği belirtilmiş ve bu aksaklıkları gidermek amacıyla kanunda değişiklik yapılması gerektiği önerilmiştir. Ancak hükümetin tek önerisi bu değildir. İstanbul'da tam hakimiyet sağlayamadığı için hükümet tarafından, İstanbul'un kanun kapsamı dışında kalması gerektiği önerilmiştir. Ancak bu öneriler kanunun kaldırılmasını sağlayacak endişesiyle kabul edilmemiştir. Uygulamada ki aksaklıkları gidermek için hükümet bu defa meclise af çıkarılması teklifiyle gelmiş, hatta af teklifleri mecliste kabul edilmeye başlanmıştır. Uygulamada yaşanan sorunlar bu şekilde giderilmeye çalışılırken diğer yandan da mecliste hükümet üyelerinin daha çok önceki görüşmelerde kanun teklifine aleyhte görüş bildiren mebusların ve doğrudan işaret edilmese de hükümetin başı Mustafa Kemal Paşa'nın kanuna uymadığı iddia edilmiştir. Bunun yanı sıra alkol yasaklanmış olsa da gizli yerlerde alkol üretildiği ve tüketildiği de bir başka gerçektir.

Hükümet teklifin yasalaşmasını önleyemeyince; bu defa uygulamada görülen aksaklıkları gidermek amacıyla, teklifin yasalaşmasından yaklaşık 1 sene sonra kanunda değişiklik yapılmasını teklif etmiştir. Teklife göre, ele geçirilen içkilerin imhası yerine içmeye

---

⁷Ayrıntılı bilgi için bakınız: İsmail Hakkı (Milaslı) (1919), "İçkilerin Amerika'da Resmi Memnuiyeti, Acaba Hangisi Asrılık?", **Sebilürreşad**, C. 16, Sayı: 410-411, s. 191-193. İsmail Hakkı (Milaslı) (1919). "İçkilerin Men'ine Çalışmak Lüzümü", **Sebilürreşad**, C.16, Sayı:412-413, s.205-208. Ömer Rıza (1920), "Müskiratın Memnuiyeti Diniyesi ve Kanunen Men'i", **Sebilürreşad**, C.18, Sayı: 455. s.154-155.

elverişli olmaktan çıkarılarak ispirotoya dönüştürülmesi, bir kıyyeden az yani 1282 gramdan az içkiler için verilen cezaların adil olmadığı belirtilerek cezanın miktarla orantılı hale getirilmesi ve son olarak da verilen cezalarda yapılan yanlışlıkların düzeltilmesi için cezalara karşı kanun yolunun açılması önerilmiştir. Ancak bu önerilerin hiçbiri kabul edilmemiştir. İçki yasağını hafifletmeye ve kanunu kaldırmaya yönelik bir girişim olarak değerlendirilmesi nedeniyle teklif reddedilmiştir (TBMM, ZC, 30.1.1338: 179-185).

Hükümetin kanun yolunun açılması önerisi uygulamada hatalı verilmiş mahkeme kararlarının olduğunun kanıtı niteliğindedir. Hatalı mahkeme kararlarına karşı adli hataların önlenmesini engellemek amacıyla sunulan bu değişiklik önerisinin reddinden sonra hükümet, uygulamada ki hataları gidermek maksadıyla ilk af önerisini üç ay sonra meclise sunmuş ve hatalı hükümler af kanunları ile aşılmaya çalışılmıştır.

Gerçekten de uygulama da mahkemeler tarafından verilmiş hatalı kararlar bulunmaktadır. Temyiz yolunun kapalı olması da bu hataların düzeltilmesine olanak sağlamamaktadır:

... Maraş'tan zannederim, Kara Ömeroğlu isminde birisi bize verdiği bir arzuhalde diyor ki, sizin çıkartmış olduğunuz Men'i Müskirat Kanununun ikinci maddesi üç türlü ceza tâyin etmiştir. Ya cezayı nakdî, ya hapis veyahut da haddi şer'îdir. Halbuki sizin hâkiminiz bana hem hapis verdi, hem de cezayı nakdî verdi, çünkü buradan kanunu tebliğ eden telgrafçı kelimeyi yanlış çıkarmıştır. (Veya) kelimesini (ve) diyerek yazmış, hâkim içtihadıyla ve doğru olarak cezayı nakdî ile hapse karar vermiştir. Heyeti Muhteremeye soruyorum, şimdi bu hüküm kabili istinaf değildir, temyiz değildir. Bunun çaresini bulsunlar (TBMM, ZC, 30.1.1338: 184).

Nitekim hükümet çareyi af kanunlarında bulmuştur. Ancak bu kanunlar da genel düzenlemeler olmayıp, tek tek kişilerin affedilmesi şeklinde düzenlenlenmiştir. Kısaca kişiye özel aflar söz konusudur. Böylece hatalı verilmiş olan hapis veya para cezaları düzeltilebilmiştir. Ancak bir kıyyeden az miktarla yakalanan kişilere ceza verilip verilmeyeceği hususunda mecliste tartışma yaşanmıştır. Hükümet ceza verilmemesi gerektiğini savunurken, bu cezaların affedilmesinin içki yasağını ortadan kaldıracağı düşüncesiyle kanunun lehinde olan mebuslardan itiraz gelmiştir. Hükümet itirazları dikkate almamış ve bir kıyyeden az miktarda içki ile yasaklanan kişilere verilen cezalara ilişkin aflar çıkarılmıştır. Sonuçta; Meni Müskirat Kanunu değiştirildiği 9 Nisan 1924 tarihine kadar yirmi sekiz kişi meclis tarafından affedilmiştir (Karahanoğulları, 2008).

Mecliste ilk af önerisi 20 Şubat 1922 tarihinde, Dimitri kızı Temya'nın yedi buçuk yıl hapsine ilişkin mahkeme kararı olmuştur. Kararı veren mahkemenin Sulh Mahkemesi olması ve hapis cezasının da ağır olması nedenleriyle mebuslar arasında tartışma yaratan

ilk af önerisine ilişkin mecliste cezanın kaldırılması kararı alınmıştır (TBMM, ZC, 24.4.1338: 362).

İhtiyarlığı ve hastalığı nedeniyle içki taşımak ve ithalini yapmak suçlarından hapis cezası alan Ereğli'nin Kirmanlı mahallesinde oturan Ahmed'in 30 Ağustos 1922 tarihinde kalan cezasının affi teklif edilmiştir. 16 Eylül 1922 tarihinde mecliste tartışma yaşanmadan af önerisi kabul edilmiştir (TBMM, ZC, 16.9.1338: 55).

9 Nisan 1923 tarihinde evlerinde yakalanan üzüm ezmelerini rakı üretimi için kullandıkları gerekçesiyle mahkeme tarafından Geredeli Hasibe ve Dilber'e para cezası verilmiştir. Ancak rakı üretimi yaptıklarının tespitinin mümkün olmaması nedeniyle mecliste para cezası af edilmiştir (TBMM, ZC, 9.4.1339: 15). Ayrıca bu tarihte Düzce'nin Cedit Mahallesinden Boşnak Salihoğlu Ali'nin içki taşırken yakalanmasına karşın içki kullananlara verilen hapis cezası (on beş gün) alması üzerine, cezası affedilmiştir (TBMM, ZC, 9.4.1339: 9).

On kişiyi kapsayan af kanunu, 19 Kasım 1923 tarihinde mecliste tartışma olmadan kabul edilmiştir (TBMM, ZC, 19.11.1339: 439). 26 Kasım 1923 tarihinde Viranşehir'in Kale mahallesinden Mukaddes ve Afife'nin içki ürettikleri gerekçesiyle aldıkları birer yıl hapis cezaları affedilmiştir (TBMM, ZC, 26.11.1339: 597).

Sekiz kişinin affedilmesine yönelik görüşmeler 19 Aralık 1923 tarihinde başlamış ve mecliste tartışmalar yaşanmıştır. Bu sekiz kişiye, bir kıyyeden az miktar içki için ceza verilmiş ve para cezasının hapse çevrilmesinde yanlışlık yapılmıştır. Af kanununun kabulünden sonra da bir kıyyeden az miktarda içki ile yasaklanan kişilere verilen cezalara ilişkin aflar çıkarılmıştır. 3 Nisan 1924 tarihinde içki taşıma suçundan mahkum olan Ürgüp'lü Hüseyin, aynı suçtan mahkum olan İnebolu'lu Bayramoğlu İsmail, içki üretiminden dolayı mahkum edilen Bartın'lı İbrahim, Sandıklı'lı Hacı Mehmet, Eskişehir'li Refik Çavuş affedilmiştir (TBMM, ZC, 3.4.1340: 266-270).

Kanunun yürürlükte olduğu dönemde mecliste tartışmalara neden olan konular arasında, İstanbul'un TBMM idaresine geçtiği ancak henüz Türk askerlerinin kente girmediği dönemde Hükümetin, yeterli araçları olmadığı gerekçesiyle Meni Müskirat Kanunu'nu İstanbul'da uygulamamayı teklif etmesi de mecliste sert tartışmalar yaratmıştır.

11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Mütarekesi imzalanmış, anlaşma 14-15 Ekim gecesinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Mütareke hükümlerine göre, İtilaf Devletleri'nin kuvvetleri barış antlaşması imzalanıncaya kadar İstanbul'da kalacaktır. TBMM Hükümeti, 4-5 Kasım

1922 tarihinde İstanbul'un yönetimine '4 Kasım 1922 öğle vaktinden itibaren' el konulmasına karar vermiştir. İstanbul'un yönetimine el konulmuş olmasına rağmen mülki idareyi destekleyecek bir askeri kuvvet bulunmamaktadır. Bu nedenle Dönemin Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey, Meni Müskirat Kanunu'nun İstanbul'da bir süre daha uygulanmaması için bir karar çıkartılması teklifini TBMM'ye sunmuştur (Akbal, 2014; Karahanoğulları, 2008).

Hasan Fehmi Bey'in; İstanbul'da içki yasağının uygulanmasının fiilen imkansız olduğu, yasağın yabancılara da uygulanması durumunda karışıklık çıkacağı ve bunu engelleyecek zabıta güçlerinin olmadığı, Maliye Vekaleti'nin gelirlerinin büyük bir kısmının gideceği ve maliye açık verirken böyle bir kayıpla içinden çıkılmaz bir hal olacağı yönündeki açıklamaları ikna edici olmamıştır. Çünkü muhalif mebuslar, bunun içki yasağının kaldırılması için bir bahane olduğunu düşünmektedir (TBMM, GCZ, 24.3.1339: 196).

Teklif, 24 Mart 1923 tarihinde gizli celsede görüşülmüştür (TBMM, GCZ, 24.3.1338: 196-210). Bu celselerde ki tartışmalar kanun hakkındaki son tartışmalardır. Ayrıca Ali Şükrü Bey'in bu celselerde sarf ettiği sözler onun son sözleri olmuştur. İstanbul'da kanunun ertelenmesi kararına şiddetle karşı çıkan Ali Şükrü Bey, hükümeti uygulama zafiyetinden sorumlu tutmuştur:

Efendiler, İdare-i maslahat pek çirkin bir şeydir. Hükümet zerre kadar bunun yasaklanmasına taraftar değil, hatta kullanılması taraftarıdır. Bu yüzden daha meclisin yanında Paşanın evini yanında meyhaneler var, kimse bir şey yapmıyor. Jandarmayı suçluyor. Yanında meyhane var dokunmuyor... Acaba kanunu uygulayamayız diyenlere sormalı işgal kuvvetleriyle bu meseleyi görüşmüşler midir? Yabancı askerler, kendi sefarethanelerinde, gemilerinde kışlarında kendilerine has gazinolar yapsınlar ve bizimkilerin girmesini yasaklasınlar. Zaten o yerlerin dokunulmazlığı vardır. Eğer bize savaş ilan ederlerse etsinler şerefle karşılarız. Bundan kaçmak züldür. Gelecek rüsûmu da istemeyiz. 'Şu meclisten bu kanunun adem-i tatbiki hakkında bir karar çıkarsa rica ederim nesli beşerin hezali bahasına velev ki iki milyon lira da olsa rüsûm almayınız. Züldür (TBMM, GCZ, 24.3.1338: 198-199).

Gizli oturumda görüşülen erteleme teklifi, hükümetin beklentilerinin ve muhalefettekilerin "Bunlar akıllarına koydular, içki yasağını kaldıracaklar" gibi bir ruh hali içinde reddedilmiştir. Meclisin bu kararıyla Meni Müskirat Kanunu'nun TBMM'nin diğer kanunları gibi İstanbul'da yürürlükte olduğu kabul edilmiştir. Ancak kanunun uygulanabilmesi Türk askerlerinin İstanbul'a girmesinden sonra mümkün olmuştur (TBMM, GCZ, 24.3.1338: 209-210).

Men-i Müskirat Kanunu'nun uygulanmaya başlanmasıyla, uygulanmada karşılaşılan zorluklar, müskirat imal ettiği, sattığı ve tükettiği için ceza alanlara çıkarılan aflar

gazetelerde yer almamaktadır. Buna karşın İstanbul'da yasağın ertelenmesi teklifinin mecliste kabul edilmemesiyle başlayan süreçte basında kanuna ilişkin kimi verilere rastlamak mümkündür.

“İçki Depoları Dün Akşam Temhir Edildi” başlıklı yazıda **Akşam** gazetesi, içki yasağının uygulanışı hakkında detaylı bilgi vermektedir. Ayrıca daha öne kanunun uygulanacağını öğrenenlerin içkileri sakladığını, bir gün önce yapılan baskının ise ani olması sebebiyle İstanbul meyhane ve depolarındaki içkilerin büyük bölümünün mühürlenerek, kontrol altına alındığını bildirmektedir:

Men-i Müskirat Kanunu'nun ani olarak tatbikine karar verilmesi meyhane sahiplerini pek gafil avlamış; bunlar neye uğradıklarını birden bire şaşırılmışlardır. Meyhanelerdeki müskirat ve depoları temhir için memurin-i hükümet ve zabıta gelinceye kadar meyhane sahiplerinin kanun tatbikinden haberleri olmamıştır. ... Bilhassa bir ki gün evveli Ankara'dan iki ay müddetle kanunun tehir-i tatbiki kararı verildiğine dair gazetelerde telgraf intişarı meyhanecileri büsbütün ümide düşürmüştü idi.

Bu cihetten eğer hakkıyla temhir ve takip edildi ise, hemen hemen İstanbul'da mevcut müskiratın $\frac{3}{4}$ 'ü temhir edilmiş demektir. Tüccar bu malları üç ya zarfında ve hükümet nezareti altında harice sevk edebilecektir. ... Esasen kanunun bundan evvel tatbik edilmeyerek tehiri esnasında polisçe şehrin muhtelif mahallerinde bulunan müskirat depoları, meyhane vesaire müskirat satan yerler tespit edilmiş(dir)... Polis emir alır almaz dün akşam muhtelif istikametlere memurlar çıkarmış, divan-ı umumiye ve sıhhiye ve muavenet-i içtimaiye memurları ile birlikte depo ve bakkallardaki müskirat bir araya toplanarak taht-ı muhafazaya alınıp dolap veya fiçı veya çuvalların ağzı kırmızı mühürle temhir edilmiştir (Akşam, 9 Aralık 1923).

Yasak döneminde, içki yasağının uygulanmadığı yönünde eleştiriler de yapılmıştır. İçki yasağının uygulanmasına ilişkin meclis tartışmalarında, hep idarecilerin yasağın uygulanması konusundaki ihmali ve idarecilerin bizzat bu yasağı çiğnedikleri eleştirisi getirilmiştir: “Deniliyor ki kanun tatbik edilemiyor. ...Onu men'eden memurlar, vazifedarlar kendileri içer meyhanecilik ederlerse tabii menedilemez” (TBMM, ZC, 23.3.1340: 261).

Başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere çoğu idareci de yasağa karşıdır. Örneğin; Mustafa Kemal Paşa, İzmir'in düşman işgalinden kurtulması üzerine, yasağı tanımadığını göstermek için bizzat halk arasında içki içmiştir (Atay, 1998: 348). Rıza Nur anılarında siyasal iktidarı kullananların yasaya karşı tutumuna şu şekilde değinmiştir:

Millet Meclisi içkiyi yasak etti... Fakat hükümetin takibatına rağmen kati surette önü alınamamıştır. İmbikler toplandı; amma bazı nüfuzlu memurlar hükümetin muhafazası altında bulunan bu imbiklerden bir kısmını alıp evlerine yerleştirdiler. Bunlardan birisi Ankara Polis Müdürü Dilaver, diğeri şimdi Bursa Valisi olan Fatin'dir. Mükemmel rakı çıkarıp iyi ticaret yaptılar. Bunların ikisi de Mustafa Kemal'in gözdeleleridir. Zaten böyle olmasalar meyhanecilik yapamazlardı. Mustafa Kemal'in rakılarını da bunlar yaptılar... Ankara civarında birkaç çiftlik alıp ağniyan oldular (Nur, 1992: 73).

Falih Rifki'nin belirttiğine göre de; içki yasağı sürüyor fakat içki de içilebiliyordu: "...Yobaz diktası olduğu için herkesi kızdıran bu yasak zamanlarında en iyi içkiyi Polis Müdürü çıkarıyordu. Lokantaların bir köşesi vardı: İçenler oraya sokulur, dışarıdakiler de farkına varmaz görünürlerdi. Çok kimse rakısını bağından çekiyordu" (Atay, 1998: 560).

Kanun, yaygın bir siyasal iktidar desteğini alamamıştır. Siyasal iktidar mevkiini işgal eden kadroların kanunu uygulama taraftarı olmamalarının nedenleri arasında; başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere I. Grubun çoğunluğunun alkol kullanması, bu kadroların Batılılaşma prensibine bağlı olmaları ve içkiyi de Batılılaşmanın göstergesi olarak görmeleri, kanunun muhalefetin zaferi olması, ülkenin kanun çıktığında işgal halinde olması, kanunu uygulayacak mekanizmaya sahip olunmaması şeklinde sıralanabilir (Akbal, 2014; Mısıroğlu, 1978: 104-105).

Kanun kamuoyu desteği de alamamıştır. Rıza Nur'un aktardığına göre, yasak döneminde, ilkel yöntemlerle herkes evinde rakı imalatına devam etmiştir. Genellikle üzüm ve incirden rakı yapılmıştır. Rıza Nur, bu yapılan rakıların çok pahalıya satıldığını hatta bazı insanların sağlığından olduklarından bahsetmektedir (Nur, 1992: 73-74). Gerçekten de halkın yasağa rağmen süren içki üretimi, resmi görevlilerin gizlice gerçekleştirdikleri üretime kıyasla düşük kaliteli olduğundan sağlığa zarar vermiştir. Hatta üzüm bulamayanlar başka şeylerden rakı yapmışlardır. Ayrıca, Türkiye'de mevcut sermayedar ve tüccar kesimin azınlıklar olması ve bu kesimlerinde kanunu kendilerine karşı bir tehdit olarak algılaması, onların kanuna muhalefet ederek içki yasağını delmelerine sebebiyet vermiştir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, **Meyhanede Hanımlar** adlı romanında; yasak sırasında içkiye rağbetin arttığını hatta içmeyenlere bile yasak döneminde iştah geldiğini belirterek şu şekilde aktarmaktadır:

-Hükümetin bir zamandır içki yasağı hakkındaki kararına ne dersiniz?,

-Hükümet bu hareketiyle men' değil, içkiye herkesi teşvik, tahris etti. Bu yasaktan sonra, işrete rağbet yüz katı arttı. En pis, muzır rakılar üç dört yüze satıldı. Bütün meyhanelerde, küp dibi tortularına kadar bayat sermayeler sürüldü. Hiç kullanmayanlara bile iştah geldi. Her tarafta yeniden imbikler ısmarlandı.

-Bir şeyi neşretmek(yaymak) istiyor musunuz? Menediniz (Gürpınar, 1947: 11).

Alkol yasağına, yukarıda aktarılan nedenler dolayısıyla çok fazla uyulmamıştır. Ayrıca kanunla birlikte, meyhanelerin ve içki üretim tesislerinin kapanması sonucunda içki içilen

yerler gizli olarak açılmıştır. İçki gizliden gizliye içilmiş ve mahkemelerce kanuna uymayanlara cezalar verilmiştir.

1.2.4. Kanunun Kaldırılması

Men'i Müskirat Kanunu'nun kabulünden (28 Nisan 1920) yaklaşık dört yıl sonra 9 Nisan 1924 tarih ve 202 Sayılı Kanun ile içki yasağı büyük ölçüde değiştirilmiş ve yasak yerine izin alınması gereken bir sınırlama getirilmiştir. Men-i Müskirat Kanunu'nu değiştiren bu kanun 1926 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Yaklaşık iki yıl boyunca yürürlükte kalan 202 Sayılı Kanun ile içki yasağında yapılan değişiklikler genel olarak şu şekildedir:

- ✓ Alkole ve alkollü içeceklere uygulanan vergi dört misli artırılmıştır.
- ✓ Alkolün dış alımlarda gümrük vergisinin on iki katı oranında ve ayrıca içeride üretilen alkol kadar da aynı oranda vergi alınacağı düzenlenmiştir.
- ✓ Değişiklik yürürlüğe girdikten sonra elinde içki bulduran üretici ve tacirlerin bunları bildirme zorunluluğu getirilmiştir.
- ✓ Düzenlemeye göre meyhane açmak, kamuya açık yerlerde içki içmek ve sarhoş olmak yasaktır. Yasağın yaptırımı olarak para cezası veya hapis cezası verileceği belirtilmiştir. Devletten izin alan lokanta ve benzeri yerlerde hafif alkollü olduğu kabul edilen bira, likör ve benzeri içkilerin içilmesi bu yasağın istisnası olarak öngörülmüştür.
- ✓ İçki üretimi ruhsata bağlanmıştır. Ruhsatsız içki üretmek suç sayılmıştır: "...Ruhsatsız müskirat imal edenlerden yüz liradan beş yüz liraya kadar cezayı nakdi alınır. Ve imal vesaiti müsadere olunur. Hilâfi memnuiyet küşat olunan meyhaneler set ve sahipleri on liradan beş yüz liraya kadar cezayı nakdî veyahut bir haftadan bir seneye kadar hapis cezasıyla ve âlenen müskirat istihmal edenler on liradan yüz liraya kadar cezayı nakdi ile ve âlenî şarhoş görülenler beş liradan elli liraya kadar cezayı nakdî veyahut üç günden bir aya kadar hapis ile tecziye olunur. ”
- ✓ İçki üretimi ve ticareti devlet tekeline alınmıştır: "...Maliye Vekâleti işbu kanunun tarihi neşrinden itibaren üç ay zarfında ispirtoya inhisar vazeyleyecektir. Müskirat imal ve fûruht ve ithali için inhisar vaz ve tesisine hükümet mezundur. İşbu inhisarın şeraiti ve sureti idaresi kanunu mahsusla tayin olunacaktır" (TBMM, ZC, 8.4.1340: 419-429).

Görldüğü üzere Men-i Müskirat Kanunu köklü bir biçimde değiştirilmiştir. Değişiklikler mecliste, 8 Nisan 1924 tarihinde yapılan oturumda görüşülmüştür. Bütün maddeler

görüŖülüp kabul edildikten sonra kanunun tümü üzerindeki oylamaya⁸ geçilmiŖtir. Ruhsatlı serbestiye geçen bu kanunun oylanması isim okuma yoluyla yapılmıŖtır.

Men-i Müskirat Kanunu 9 Nisan 1924 tarihinde İkinci Meclis'te yapılan oylama ile deęiŖtirildikten sonra özellikle İstanbul basınında iktidarın kararı olumlu karŖılanmıŖtır. **AkŖam** gazetesinin 10 Nisan 1340 tarihli sayısında içki yasağının kaldırılıŖının ekonomik açıdan doğru bulunarak savunulduğu haberde, kanunun toplumsal açıdan ve siyaseten de geçersizliği Ŗöyle dile getirilmiŖtir:

Acele yapılan kanunların neticesi budur. Bir kanun neŖr edilir, ama hiçbir zaman hiçbir yerde tatbik edilemez. Evvela kanun yapanlar tarafından bozulur, yalnız devletin hazinesi zarar görür ve nihayet kanun ilga edilir. İŖte Men-i Müskirat Kanunu'nun elim macerası... Nihayet dün Meclis bu memnuiyeti kaldırdı. MüŖkilata sebep olan konulardan biri daha tarihe geçti (AkŖam, 10 Nisan 1924).

Hemen hemen tamamen deęiŖtirilmiŖ olan Men'i Müskirat Kanunu yürürlüktedir. Meni Müskirat Kanunu'nu da yürürlükten kaldıracak olan 22 Mart 1926 tarih ve 790 Sayılı "İŖpirto ve MeŖrubatı Küuliye İnhisarı Hakkında Kanun" izinli serbestlik sisteminin

---

⁸İçki yasağını kaldıran kanun deęiŖiklięi oylama sonuçları: Oylamaya katılan 134 kiŖi; kabul edenler 94, reddedenler 35 ve çekimserler 5. **Kabul Edenler:** Besim Atalay B., Vehbi B., NeŖet B. (Aksaray), İhsan B. (Ergani), Mustafa Ef., Refik B. (Konya), Dr.Fikret B. (Ertuğrul), Ali Saip B. (Kozan), İhsan B, Ŗakir B. (Ankara), Celal Nuri B. (Gelibolu), Cevdet B., Nuri B., Ragıp B., Recep B. (Kütahya), Hacim Muhiddin B., Hakkı Tarık B., Ŗevket Ef. (Giresun), Hasan Sıtkı B. (Antalya), Halit PaŖa (Ardahan), Veysel Rıza B. (Gümüşhane), Dr. Hilmi B. (Malatya), Hilmi B. (Artvin), Mükerrerem B. (Isparta), Mithat B. (MaraŖ), Mehmed B., Ŗükrü B. (Biga), Ali Fethi B., Ali Rıza B., Süleyman Sırrı B. (İstanbul), Yakup Kadri B. (Mardin), Cevad Abbas B., Dr. Emin Cemal B., Falih Rıfkı B., Ŗükrü B. (Bolu), Osmanzade Hamdi B., Saraçoğlu Ŗükrü B. (İzmir), Faik B., Recai B. (MenteŖe Ordu), Ali B., Fuat B. (Rize), Osman Nuri B., Refet B. (Bursa), İbrahim B., Saffet B. (İzmit), Abidin B., Kemal B., ReŖat B. (Saruhan), Cavid PaŖa, Süleyman Necmi B. (Canik), Mustafa Abdulhalik B., Rifat B., Talat B.(Kangırı), İhsan B. (Cebelibereket), Halil Hulki Ef., Mahmud B. (Siirt), İzzet Ulvi B. (Karahisarı sahip), Dr. Mustafa B., Ferit B., İsmet B., Münir B. (Çorum), İsmail B. (Karahisarı Ŗarki), Muamer B. (Sivas), Ali Rıza B. (Kastamonu), Kadri Ahmed B. (Siverek), Dr. Kazım B., Necip Ali B., Yusuf B. (Denizli), Ahmet Hilmi B. (Kayseri), Cemil B., Faik B. (Tekfurdağ), Dr. Fuad B., (Kırkkilise), Faik B., Hüseyin Rıfkı B. (Edirne), Emin B. (Tokad), Feridun Fikri B. (Dersim), Ali Rıza B., Yunus Nadi B. (KırŖehir), Ahmed Muhtar B. (Trabzon), İlyas Sami Ef. (MuŖ), Yahya Kemal B. (Urfa), Hüseyin B., Mumiddin B., Mustafa B. (Elaziz), Ata B., Ebubekir Hazım B. (Niğde), Tunalı Hilmi B. (Zonguldak). **Reddedenler:** Ali Rıza Ef. (Amasya), Hafız Emin Ef. (İçel), Bedir Ağa, ReŖid Ağa (Malatya), Eyüp Sabri Ef, Hacı Bekir Ef., Musa Kazım Ef., Mustafa B., Mustafa Fevzi Ef., Naim Hazım Ef, Tevfik Fikret B. (Konya), Ahmed Hamdi B., Süleyman Sırrı B. (Bozok), Yusuf Akçura (İstanbul), Abdülgani B., DerviŖ B. (Mardin), Kamil Ef., Sadık B. (Karahisarı sahip), Hüseyin Baki B. (Burdur), Esad Ef. (MenteŖe), Mustafa Fehmi Ef. (Bursa), Osman Niyazi B. (Karesi), Esad B. (Rize), Naci B. (Elaziz), Ömer Ef. (Kars), Ziya B. (Sivas), Cazim Ef., Halet B., Raif Ef., Ziyaeddin B. (Erzurum), Ahmet Mahir Ef., Halid B. (Kastamonu), Mahmud B. (Siverek), Abdullah B, Rahmi B., Süleyman Sırrı Ef. (Trabzon), Zeki B. (Gümüşhane), Nazmi B (Hakkari),Halil B. (Zonguldak). **Çekimserler:** Esat B. (Amasya), Dr.Tevfik B. (İçel), Talat B. (Ardahan), Hacı Ethem B. (Saruhan), Dr. Mazhar B. (Aydın) (TBMM Zabıt Ceridesi, c.8, İ:33, 9.4.1340, c:2: 499-500).

üzerine tekeli eklemiştir. İçki üretimi, ithali ve satışı devlet tekeline alınmıştır. Ayrıca satış fiyatı belirlenmesi de Bakanlar Kurulu'nun tekelindedir:

Madde 1 – Türkiye Cumhuriyeti dahilinde bilûmum ispirotolar ve meşrubatı kûuliyenin (şarap, bira ve her nevi likörde dahil) imal veyahut hariçten celp ve idhali ve dahilde fûruhtu hükümetin tahtı inhisarındadır. Hükümet bu inhisarı kısmen veya tamamen bir Türk Anonim Şirketine devir suretiyle idare edebilir.

Madde 2 – Tahtı inhisara alınan ispiroto ve meşrubatı kûuliyeye Maliye Vekâletince tesbit ve Heyeti Vekilece tasdik olunacak fiatlarla fûruht olunur (Karahanoğulları, 2008: 134-135).

Meni Müskirat Kanunu, çıkarıldığı tarihten yaklaşık dört yıl sonra büyük ölçüde değiştirilmiş ve altı yıl sonra 22 Mart 1926 tarih ve 790 Sayılı Kanun'un 30. maddesi ile kaldırılmıştır.

Sonuç olarak, alkol yasağının gündeme gelmesi ve kanun ile alkolün yasaklanması muhalefetin başarısıdır. Mecliste sert tartışmaların yaşanmasına sebebiyet veren bu kanun hükümet tarafından benimsenmemiş ve kanun tam anlamıyla uygulanamamıştır. Esasen alkol yasağının teklif halinde meclis gündemine gelmesinden sonra mecliste alkol yasağına kimi gerekçelerle muhalif olan mebuslar sürekli olarak teklifin yasalaşmasını geciktirme girişimlerinde bulunmuşlardır. Nihayetinde, teklifin bir bütün halinde mecliste yaklaşık dört buçuk ay sonra ele alınması kanuna muhalif olanlarca kullanılan argümanların daha doğrusu geciktirme çabalarının başarısı niteliğindedir. Ancak bu çabalar teklifin yasalaşmasını sadece geciktirmiş ve sonunda meclis başkanının oyunun teklif lehinde olmasıyla teklif kıl payı meclisten geçirilerek 14 Eylül 1920 tarihinde yasalaşmıştır. Yasalaştıktan sonra hükümet uygulamada yaşanan aksaklıkları gidermek amacıyla kanunda değişiklik önerisinde bulunmuştur. Ancak bu öneriler kabul edilmemiştir. Hükümet bu defa uygulamada yaşanan sıkıntıları giderebilmek için meclise af kanunları sunmaya başlamıştır. Hatalı mahkeme kararlarını düzetmek amacıyla hükümet tarafından meclise sunulan af kanunları kabul edilmiştir. Fakat bu kanunlarda soyut ve genel nitelikli olmayıp daha çok tek tek kişilerin affedilmesi şeklinde oluşmaktadır. Nitekim hatalı verilmiş mahkeme kararları af kanunlarıyla bir nebze olsa da düzetilebilmiştir.

Hükümet tarafından sunulan değişiklik önerisi ve af kanunları aslında kanunun uygulamada sorunlar yarattığının kanıtlarıdır. Hatta teklifin yasalaşmış halinde temyiz yolunun kapalı olması nedeniyle kanundan zarar gören insanların kanun yollarına başvuramaması üzerine hükümetten bu sorunların giderilmesinin talep edildiğinin bir göstergesi niteliğindedir. Mecliste teklif yasalaştıktan sonra İstanbul'da kanunun

uygulanmasının ertelenmesi hükümet tarafından dile getirilen diğer bir husus olmuş, gizli celselerde görüşülen bu konuda kabul edilmemiştir.

1282 gramdan az içkiyle yakalanan kişilere ceza verilmeyeceği kararının alınması kanunda değişiklik yapılmasının önünü açmıştır. Nihayetinde Men-i Müskirat Kanunu'nun çoğu maddesi 1924 yılında değiştirilmiş ve bu haliyle bir süre daha yürürlükte olan kanun 1926 yılında tamamen kaldırılmıştır.

Alkol yasağının teklif halinde meclisin gündemine gelmesinden kaldırılmasına kadar hükümet tarafından benimsenmediğini ve hatta kimi hükümet üyelerince yasağa uyulmadığını söylemek mümkündür. Kuşkusuz bu durumun yaşanmasında alkol yasağının muhalefetin başarısı olmasının, hükümet üyelerinin alkolü Batılılaşma simgesi olarak görmesinin ve daha çok da hükümet üyelerinin çoğunun bizzat Mustafa Kemal Paşa'nın alkol kullanmasının etkisi olduğu açıktır. Bu etkiler alkol kullanan meclis üyelerince kanunun delinmesine olanak sağlamıştır.

Kanun ile meyhaneler kapatılıp, mevcut içkiler imha edilip ve kanunu ihlal edenlere cezalar verilse de gizliden gizliye alkol tüketildiği bir başka gerçektir. Ev yapımı içkiler yasak döneminde artmıştır. Hatta yapılan bu içkiler zamanla zararlı hale gelmiş ve alkol içenlerin sağlığından olmasına yol açmıştır. Bunların yanı sıra, azınlıklar kanunu kendilerine tehdit olarak algılamış ve içki yasağına muhalefet etmişlerdir.

Özetle; İslam dininde alkolün yasaklanmış olması, alkole olan düşkünlüğü önlenmek, aileleri ve bilhassa da gelecek nesilleri alkolden korumak, milli ekonomi yaratmak gibi gerekçelerle meclise sunulan alkol yasağı hakkında kanun teklifi, alkol yasağı aleyhinde olanların dile getirdiği eleştirilere ve geciktirme çabalarına rağmen yasalaşmıştır. Ancak kanunun hükümet tarafından benimsenmemesi, çoğu hükümet üyelerinin ve bilhassa içki sofraları meşhur olan Mustafa Kemal Paşa'nın yasağa rağmen alkol kullanmaya devam etmesi, toplumda gizliden gizliye içki üretimine başlanması ve içilmesi, azınlıkların kanuna muhalefet etmesi, son olarak alkol yasağının yasalaşmasından sonra hükümetin yapmış olduğu girişimler nedeniyle kanun uygulanamamış hatta uygulattırılmamıştır.

Kanunun yürürlükte olduğu dönemde; hükümet tarafından yasağın benimsenmemesi, Milli Mücadele yıllarında basına sansür uygulanması ve Takrir-i Sükun Kanunu'nun çıkarılması gibi nedenlerle; basında çok fazla eleştirilemeyen hatta çoğu zaman basında yer almayan, buna karşın Osmanlı Devleti zamanında kurulmuş ve yeni devlette de varlığı sürdüren kimi sivil toplum örgütlerince olumlu karşılanan Men-i Müskirat Kanunu; seçimlerin yenilmesi

ve mecliste içki yasağı lehinde olanların seçimlerde meclis dışında kalmasıyla 1924 yılında değiştirilmiş ve uygulanmayan uygulattırılmayan bu kanun en nihayetinde 1926 yılında kaldırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ABD'DE ALKOL YASAĞI

Volstead Kanunu Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) alkolün tüketimi, üretimi, dağıtımı, satışı, ithali ve ihracını yasaklamak amacıyla çıkarılan Onsekizinci Anayasa Değişikliği'ni tamamlayan bir kanundur. 1919 yılında çıkarılan 1920 yılında uygulanmaya başlanan Onsekizinci Anayasa Değişikliği, üç maddeli kısa bir kanundur. Kanunda alkolün yasaklanmasının yanı sıra, eyaletlere kanunun uygulanması bakımından birbirini tamamlayan yetki verilmiştir. Ayrıca söz konusu değişikliğin yedi yıl içinde eyaletler tarafından onaylanmaması durumunda değişikliğin geçersiz olacağı belirtilmiştir. Sadece bu verilerle sınırlı olan Onsekizinci Anayasa Değişikliği'nin nasıl uygulanacağı belli değildir. Yani kanunun kapsamına alkollü içeceklerin hepsinin dahil olup olmadığı, kanuna uyulmadığı takdirde insanlara herhangi bir yaptırım olup olmadığı, herhangi bir yaptırım varsa kanundan zarar gören insanların kanun yoluna başvuru hakkının bulunup bulunmadığı, kanunun kimler tarafından yürütüleceği, kanunun istisnasının olup olmadığı, istisna varsa bu istisna/istisnaların neler olduğu gibi pek çok sorunun cevabı değişiklik metninde yer almamaktadır. Bu açığın kapatılması için Kongre tarafından Onsekizinci Anayasa Değişikliği'ni tamamlamak amacıyla Volstead Kanunu çıkarılmıştır. Onsekizinci Anayasa Değişikliği ile uygulanmaya başlanan bu kanun, değişikliğin tüm eksikliklerini giderecek şekilde Minnesotalı Kongre üyesi Andrew J. Volstead⁹ tarafından hazırlanmıştır. Tam bir kanun zanaatkarı olarak bilinen Volstead kendi adıyla anılan bu kanunu

---

⁹ Kenyon, Goodhue County, Minn yakınlarında doğan Andrew John Volstead, 31 Ekim 1860 tarihinde St. Olaf College, Northfield, Minn kamu okullarına girmiştir. 1881 yılında mezun olmuş ve hukuk öğrenimi görmüştür. 1885 yılında ve sonraki yıl için Granite Falls, Yellow Medicine County, Minn'de eğitim almış ve Cumhurbaşkanı olarak görev yapmıştır. Minnestoli üye olarak Amerikan Kongresi'nde yer almış ve ulusal yasak kanununu hazırlamıştır. 1919 yılında avukatlık yapmaya başlamış ve 20 Ocak 1947 tarihinde ölmüştür (<http://bioguide.congress.gov/scripts/biodisplay.pl?index=v000114> adresinden 22 Nisan 2016 tarihinde erişilmiştir).

Amerika'nın her yerinde uygulanması ve bütün vatandaşların alkole ulaşmasını engellemek amacıyla, oldukça kapsamlı ve mükemmel yakın bir şekilde hazırlamıştır.

Volstead Kanunu bu yönüyle gerçekten de değişikliğin eksikliklerine cevap niteliğinde olmuştur. Şöyle ki alkollü içkilerin tanımı yapılmış ve %0.5 oranı üzerinde içerisinde alkol bulunan tüm içecekler yasak kapsamına alınmıştır. Kanunun kimler tarafından yürütüleceği belirlenmiş, kanunu ihlal etmek suç sayılmış ve bu suç kapsamında da cezalar öngörülmüştür. Ayrıca kanunda belirtilen şartlarla kimi istisnalar da bulunmaktadır. Fakat Volstead Kanunu sadece bunlarla sınırlı değildir. Olası bir savaş durumunda kanunun nasıl uygulanacağına ve endüstriyel alkol konusuna ilişkin düzenlemeler de bulunmaktadır. Bu bakımdan kanun üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde; savaş zamanlarında alkol yasağının nasıl uygulanacağına, ikinci bölümde; doğrudan Onsekizinci Anayasa Değişikliğini tamamlayan hususlara son bölümde ise endüstriyel alkole ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Oldukça geniş kapsamlı olan Volstead Kanunu, Başkan Woodrow Wilson'un veto etmesine rağmen Onsekizinci Anayasa Değişikliği ile birlikte 1920 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Bu yönüyle kanun, Amerikan Kongresi'nin Başkan karşısındaki bir zaferidir. Kanunların ulusal düzeyde etkili olması nedeniyle bu kanunlar “ulusal alkol yasağı kanunları” olarak adlandırılmıştır. 1920-1933 yılları arasında uygulanan kanunlar Amerikan tarihinde “yasaklama dönemi” olarak adlandırılan dönemin yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

1933 yılına kadar yürürlükte olan kanunlar, kimilerine göre “asil deney” kimilerine göre ise “barbarlık” olarak nitelendirilmiş ve belirli bir tarihsel birikimin sonucunda ortaya çıkmıştır. Kanunların kökenleri, adına ölçülülük, ılımlılık ya da yasaklama hareketi denilen alkol tüketiminde “ölçülü olmak” deyimiyse 1630'lu yıllarda başlayan alkol yasağı fikrine dayanmaktadır. 1630'lu yıllarda ölçülülük hareketinin ortaya çıkmasının temel nedeni; toplumda yaşanan sorunların alkol tüketimine bağlanması ve bu sorunların da alkol tüketiminde ölçülü olunarak toplumdan bertaraf edileceği düşüncesine dayanmaktadır.

Bu inanç, zamanla Amerikan toplumunda büyük bir alkol karşıtı gücün oluşmasına zemin hazırlamıştır. Alkolün insan sağlığına verdiği zararlar çeşitli çalışmalarla ortaya konularak insanlar alkol yasağı fikrine ikna edilmeye çalışılmıştır. Kimi eyaletler kendi çapında alkolü yasaklayan kanunlar çıkarmıştır. Doktorlar, çeşitli dini mezhepler, kadınlar, iş adamları, işçiler, sanayiciler, siyasiler vb. hareketin içinde yer almaya başlamıştır.

Ölçülülük hareketine katılımın fazla olması, çeşitli örgütler kurularak alkol yasağına destek verilmesi, eyaletlerin hızla alkol yasağından yana olmaya başlaması toplumda alkol yasağı fikrinin artmasına ve alkol yasağı fikrini savunanların büyük güç elde etmesine olanak sağlamıştır. Alkol tüketiminde ölçülü olmak deyimiyile başlayan alkol yasağı fikrine bu denli destek verilmesi alkolün ulusal düzeyde yasaklanmasına etki ederken toplumun da ikiye ayrılmasına sebebiyet vermiştir. Alkol yasağı hareketinin bir yanını alkolün yasaklanmasını isteyenler yani “kuru savunucular” olarak nitelendirilen kimseler oluştururken diğer yanını ise yasağı karşı çıkanlar yani “ıslak savunucular” oluşturmuştur. Her iki kesimde kendilerine göre haklıdır ancak, kuru savunucular tarafından kullanılan argümanların daha başarılı olması daha doğrusu alkolün günah keçisi ilan edilerek her türlü kötülüğün ve sorunların nedeni olarak görülmesi toplumda kuru savunucuların desteğini her geçen gün daha da arttırmasına olanak sağlamıştır. Böylece 20. yüzyılın ilk çeyreğine gelindiğinde alkollü içecekler ve kötü etkileri hakkında ulusal bir yasağı geçirecek büyük bir güç oluşmuştur.

Yasak taraftarlarına bakıldığında, alkol yasağını ilk olarak ruhban sınıfı özellikle de Protestan sofular istemiştir. Onlar alkol yasağına dini gerekçelerle taraftar olmuşlardır. Salonları insanları baştan çıkaran ve günaha sokan mekanlar olarak tanıtmışlar ve hepsinin kapatılmasını istemişlerdir. Ruhban sınıfının dışında çay tüccarları ve kaynak soda üreticileri de yasak çıkarsa ürün fiyatlarının ve satışlarının artacağı inancıyla alkol yasağı için yürütülen faaliyetleri desteklemişlerdir. Özellikle Rochefeller ve Coca-cola gibi endüstriyel devler yasağı en büyük desteğı verenlerdir. Fabrika sahipleri de endüstrideki işçilerin iş alışkanlıklarını değiştirmek ve onlardan daha fazla verim almak amacıyla mücadeleyi desteklemişlerdir.

Alkol yasağının gerekçeleri arasında sağlık vurgusu kadar alkolün neden olduğı toplumsal yıkım ve ailelerin korunması gerekçeleri de yer almaktadır. Hatta bu nedenlerden dolayı kadınlar da alkol yasağı taraftarı olmuşlardır. Kadınlar, alkolü aileleri parçalayan ve evlilikleri yıkan temel kötülük olarak gördükleri için alkolle mücadelenin arkasındaki en güçlü yapı olmuşlardır. İlerici reformcular da yasağı desteklemişlerdir. Genel anlamda onlar, alkol yasağını toplumsal ilerleme çabalarının devamı olarak görmüşlerdir.

Yasak taraftarlarının çabalarıyla 1906'dan 1914'e kadar Amerika'da alkol satışının kısıtlanması konusunda, tıbbi ve özel kullanım dışında, senato üyelerinin çoğunluğu ikna edilmiştir. Bu çabaların sonucudur ki, 1913'te Kongreden geçen Web-Kenyon Kanunu ile likör taşınması yasaklanmıştır. 1914 yılına gelindiğinde 6 milyon Amerikalı 'alkol satışı

yasaklansın' diye dilekçe vermiştir. Bunun sonucunda alkollü içkilerin vergilerini artıran ve kayıt altına alan Harrison Kanunu çıkarılmıştır. 1917 yılında Yiyecek Kontrol Kanunu çıkarılmış ve bu yasa ile de % 3,2'den fazla alkollü içecek üretimi ve taneli bitkilerden içecek üretilmesi yasaklanmıştır (Vick ve Rhoades, 2010: 126).

1918 yılına kadar Amerikalılar ulusal düzeyden daha çok yerel düzeyde çeşitli kanunları geçirmekte başarılı olmuşlardır. Yasak taraftarları, eyaletler düzeyindeki başarılarla ve küçük kısıtlamalarla yetinmemiş ve alkole karşı olan dernekler, ahlakçılığı yüceltmek ve Amerikan toplumlunu değiştirmek için ulusal mevzuatı zorlamaya başlamışlardır.

Amerika'nın I. Dünya Savaşı'na girmesi alkol yasakçılarının eline bekledikleri fırsatı vermiştir. Savaş döneminin geçici bir uygulaması olarak alkol yasağı anayasa değişikliği olarak önerilmiştir. Savaş sona erece kadar askerleri aşırı alkol düşkünlüğünden alı koymak amacıyla çıkarılan bu kanun, alkolün ulusal düzeyde yasaklanmasına etki etmiştir. 1917 yılında önerilen, 1919 yılında 36 eyalet tarafından onaylanan ve 1920 yılında uygulanmaya başlanan Onsekizinci Anayasa Değişikliği ile ABD'de alkol ulusal düzeyde yasaklanmıştır. Kanunun eksikliklerinin olması nedeniyle Kongre tarafından Onsekizinci Anayasa değişikliği, Volstead Kanunu ile tamamlanmıştır.

Volstead Kanunu, 1919 yılında alkollü içkilerin ulusal düzeyde yasaklanması amacıyla Andrew J. Volstead tarafından Kongreye sunulmuş ve aynı yıl içerisinde taslak Onsekizinci Anayasa Değişikliği'ni tamamlayan kanun olarak onaylanmıştır. Birbirini tamamlayan bu kanunlar, Onsekizinci Anayasa Değişikliği'nin alkol yasağı uyum süreci için eyaletlere 7 yıllık bir süre öngörmesine rağmen, eyaletlerin 13 ay gibi kısa bir sürede kanunlara evet demesiyle 17 Ocak 1920 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve Volstead Kanunu, ABD'de 1920-1933 yılları arasında yürürlükte kalmıştır. Ulusal alkol yasağı kanunları, ABD'de uygulandığı zaman aralığında toplumda sorunları azaltmak yerine tam tersine daha da artmasına sebebiyet vermiştir. Suç, cinayet ve ölüm oranları artmıştır. Alkol tüketim oranı yükselmiş, kaçakçılık ve mafya Amerika'da mantar gibi yayılmaya başlamıştır. Alkol içilen yerlerin kapatılması nedeniyle alkolün gizli servis edildiği yerler açılmıştır. Yolsuzluklar ve işsizlik artmıştır. Kanunları ihlal edenler için adalet sistemi aşırı derecede çalışmaya başlamış ve hapisaneler kapasiteleri üzerinde doluluk oranı göstermiştir. Kanunlar artık yasak öncesi döneme göre aile hayatına daha fazla zarar verir hale gelmiştir. Alkol endüstrisi alt üst olmuştur. Kanunlar kitlesel üretime zarar vermiş, alkollü içkilerden alınan vergiler de yok olmaya

başlamıştır. İnsanların hukuka olan saygısı azalmıştır. Kaliteli içki bulmak neredeyse imkansız hale gelmiştir. Alkol düşkünleri daha çok zehirli alkolü daha pahalıya tüketmek zorunda kalmıştır. Zehirli alkol tüketimi sonucunda çoğu insan hayatını kaybetmiş, ölümlerle sonuçlanmayan durumlarda insanlar çeşitli hastalıklara yakalanmıştır.

Elbette yasak döneminde yaşanan sorunlar sadece bunlar değildir. 1929 ekonomik kriziyle birlikte artık Amerika'da yokluk, yolsuzluk, açlık, işsizlik gibi bilinen gerçekler vardır. Bu gerçekler ve toplumda görülen sorunlar Amerika'da kanunlara karşı muhalefeti artırmıştır. İnsanlar çeşitli örgütler kurarak kanunların kaldırılması gerektiği fikrini savunmaya başlamıştır. Buna karşın muhalefeti önleme çabaları da yok değildir.

ABD'de yaşanan bu gelişmelerden sonra insanlar artık kanunların kaldırılmasını heyecanla beklemeye başlamıştır. 7 Nisan 1933 tarihinde onaylanan Cullen Harrison Kanunu ile ulusal alkol yasağı kanunlarında gevşemeye gidilmiş ve nihayetinde 5 Aralık 1933 tarihinde onaylanan Yirmibirinci Anayasa Değişikliği ile ulusal alkol yasağı kanunları yürürlükten kaldırılmıştır.

1920-1933 yılları arasında yürürlükte kalan ve literatürden elde edilen verilere göre de Amerikan toplumunda sorunların artmasına yol açan ulusal alkol yasağı kanunları, 1630'lu yıllarda başlayan temelde alkol tüketiminde ölçülü olmayı savunan kişilerce oluşturulan ölçülülük hareketinin bir sonucudur. Hareketin zamanla söylemlerini değiştirmesi ve insanların alkol yasağı fikrine ikna edilmesiyle toplum da büyük güç elde eden bu hareketin en büyük başarısı ulusal alkol yasağı kanunları olmuştur.

Bu nedenle bu başlık altında; ulusal yasak fikrinin nasıl ortaya çıktığının anlaşılabilmesi bakımından ilk önce alkol yasağı fikrinin kökenine, ardından daha özelden ulusal alkol yasağı kanunlarının nedenlerine, sonrasında sırasıyla; ulusal yasağın toplumda ve siyasiler arasında nasıl yükselişe geçtiğine, kanunların yürürlükte kaldığı dönem boyunca toplumda neler yaşandığına ve son olarak kanunların kaldırılmasına ayrı ayrı başlıklar halinde değinilecektir. Ancak tüm bu bilgileri aktarmaya geçmeden önce ABD'de günümüzde alkole ilişkin kimi düzenlemelerin olduğunu belirtmek gerekir. Tüm bu düzenlemeler, çalışmada zaman sınırlaması olması nedeniyle geniş kapsamlı olarak ele alınmayacaktır. Ancak günümüzde alkole ilişkin düzenlemelerin ABD'de nasıl cereyan ettiğinin anlaşılabilmesi ve aslında ülkenin tarihinde alkol yasağının sadece 1630'lu yıllarda başlayan ve nihayetinde ulusal alkol yasağı kanunlarıyla ivme kazanan alkol yasaklarının

Amerikan tarihinde ilk olmadığını kanıtlamak amacıyla kimi örnekler sunmak yararlı olacaktır.

Günümüzde tıpkı Türkiye’de olduğu gibi ABD’de de alkole ilişkin kimi düzenlemelerle alkolün kısıtlandığı veya yasaklandığı görülmektedir. Örneğin; 21 yaş altı insanlara alkolün sunumu ve satışı, pazar günü alkollü içeceklerin satışı yasaklanmıştır. Lisansı olmayan işletmelere alkollü içkilerin satış izni verilmemektedir. Bu anlamda işletmelere verilen lisanslar A, B ve C olmak üzere üç tiptir. A tipi lisans; genellikle bakkallara verilir ve bira gibi malt ile fermantasyona uğramış sarhoş edici ürünlerin satışına izin verir. B tipi lisans; restoran, kafe ve barlara verilir. B tipi lisansta fermantasyona uğramış, sarhoş edici içeceklerin satışına izin verir. C tipi lisans ise; diğer iki lisans ile aynı olmakla beraber iş yerlerine verilen lisans türüdür. Bunlardan ayrı olarak birde geçici B tipi lisans vardır ki bu genellikle piknik lisansı olarak bilinir. Fuar, festival gibi halka açık alanlarda kısa süreli alkol satışına izin verir. Alkollü içecek satış lisansı hükümet tarafından hazırlandıktan sonra belediyeler tarafından düzenlenerek satıcıya verilir. Lisansı olmayan kişiler haricinde kimse satış veya reklam amaçlı alkol dağıtımını yapamaz. Ayrıca ulusal dernekler, localar ve kiliselerde alkol satımı ve kullanımı için yerel yönetimlerden izin alırlar. Tüm bunlarla beraber halka açık alanlarda da izinsiz alkol tüketimi yasaktır. Ayrıca alkollü araç kullanan kimselere; hapis cezası, para cezası, rehabilitasyon merkezlerine sevk, ehliyete el koyma, alkol kelepçesi vb. cezalar öngörülmüştür. Bunların yanı sıra kimi eyaletlerde alkol satışına saat sınırlaması getirildiği de görülmektedir. Örneğin; Texas’da alkollü içecekler sadece 10.00-21.00 saatleri arasında satış izni olan özel yerlerden alınabilir (Sabah, 17 Kasım 2010).

2.1.Alkol Yasağının Kökeni

ABD’de alkol günlük bir ihtiyaç ve normal bir mesele olarak görülmektedir. Alkol rahatlıkla tüketilebilmekte ve insanlar alkolün kendilerine enerji verdiğini düşünmektedirler. Bunun yanı sıra alkol sosyal etkinliklerin (düğün, cenaze vb.) bir parçasıdır. İçmek sıra dışı bir durum olarak algılanmamaktadır (Crews, 2007). ABD’de alkol hakkında her zaman nefret ve sevgi çelişkisi bir arada yaşanmıştır. Amerikalılar kültürel olarak alkol almayı seven bir toplumdur. Ayrıca onların dini inançları da alkolü yasaklamamaktadır. Ancak alkolün yıkıcı etkilerinden nefret etmişler, alkol tüketimini kontrol edebilmek için sürekli gayret sarf etmişlerdir (Vick ve Rhoades, 2010; 118).

Zamanla toplumda görülen anlaşmazlıkların nedeni olarak alkol görülmeye başlanmış ve alkolün kısıtlanması/yasaklanması gerektiği fikri ortaya çıkmıştır (Thomton, 1991: 41). Bu fikir ise “ölçülülük, ılımlılık ya da yasaklama hareketi” olarak adlandırılan ve hareket içerisinde yer alan kişi ya da örgütlerce savunulmuştur.

2.1.1.Ölçülülük Hareketi

Ölçülülük hareketi; ABD’de alkolün yasaklanmasını savunanlar tarafından geliştirilen ve alkol kullanımı konusunda insanları ölçülü olmaya davet eden bir harekettir. Hareket farklı dönemlerde farklı özellikler göstermekle birlikte kimi zaman alkol tüketiminin, kimi zaman alkol tüketiminin ve satışının kimi zaman ise alkol tüketiminin, satışının, üretiminin ve dağıtımının yasaklanması için toplam perhiz olarak da ifade edilebilmektedir. Bu yönüyle perhiz çağrısının ya da ölçülülük hareketinin tek amacı, alkolü yasaklamaktır. Bu amaçla bir araya gelenlere ise kuru savunucu denilmektedir. Bütün bunlar alkol yasağı fikrinin bir yönünü oluştururken diğer yönünü de alkolün yasaklanması fikrine karşı çıkanlar yani ıslak savucular oluşturmaktadır.

ABD’de ölçülülük adı verilen alkol yasağı hikayesi, 1630 yılında başlayan ve günümüze kadar devam eden süreci kapsamaktadır. Başlangıçta çok yavaş ve mütevazî olarak başlayan alkol yasağı, ağır içki olarak adlandırılan alkollü içeceklerin kullanılmasının yasaklanması fikri üzerine kurulmuştur. Ağır içkiden kasıt ise bira ve şarap dışındaki tüm alkollü içeceklerdir. Yasağı yaymanın yolunu ise insanları ikna etmek olarak görmüşlerdir. Ancak yeteri derecede olumlu sonuç alamayan ölçülülük hareketi eylemcileri bu fikirlerini değiştirerek ağır alkollü içeceklerin kullanımının zorla yasaklanması fikrini benimsemeye başlamışlardır. Bu fikirle birlikte hükümet gücünü kullanmak gerektiği de yaygın görüşler arasında olmuştur (Ford, 1996: 17).

17. yüzyıl boyunca ağır içkilerin kullanılmasının yasaklanması fikriyle başlayan alkol yasağı, 18. yüzyılda biraz daha ağırlaştırılarak satışının da yasaklanması fikriyle devam etmiştir. 18. yüzyılın sonları, 19. yüzyılın başlarında ise alkol yasağı ile ilgili ölçülülük hareketi içerisinde yer alanlar fikir değişikliği yaşamıştır. Başlangıçta alkol tüketiminde ölçülü olmayı ve alkol satışının yasaklanmasını savunan hareket üyeleri, alkol kullanımının daha da artması üzerine alkol tüketimi konusunda toplam perhiz anlayışını yani hiç alkol tüketilmemesi gerektiği fikrini benimsemişlerdir. Bu fikrin benimsenmesinde ise üç neden bulunmaktadır:

- ✓ Alkol insanda bağımlılık yapmakta, bağımlılık daha çok alkol tüketilmesine sebebiyet vermekte, tüketimin artmasına paralel olarak da toplumda; yoksulluk, suç oranları, boşanmalar, çocuk ihmal vakaları, işçi verimsizliği ve iş kaybı artmaktadır.
- ✓ Alkol toplumda ahlaki bozulmaya neden olmaktadır.
- ✓ Aşırı alkol tüketimi bir çok hastalığa sebebiyet vermekte ve bu durum neticesinde de insan sağlığı bozulmaktadır.

Bu saptamalar çerçevesinde hareket üyeleri toplam perhiz için insanları ikna etmeye çalışmıştır. Fakat halkı ikna etmek o kadar da kolay değildir. Çünkü insanlar rahatlıkla kısıtlamalar olmadan alkol tüketebildiği ve toplumda meydana gelen sorunlar alkol tüketime bağlanmadığı için insanları alkole toplam perhiz anlayışına ikna etmek oldukça zor olmuştur. Bu durum neticesinde alkolün zararlı sonuçlarını göstermek adına bir dizi araştırma yapılmıştır. Araştırmalardan en önemli olanı 18. yüzyılın geç yıllarında önde gelen doktorlardan biri olan Benjamin Rush'a ait olanıdır. Buna göre Rush, alkol ve alkol bağımlılığını bir hastalık bir arıza olduğunu tespit etmiştir. Ona göre iki teori vardır: logo ve pathos. Logolar; bilgilerin doğru olduğunu kanıtlamak için bilimin kulanılmasını ifade ederken, pathos; sadece duygulara hitap ederken yazının kullanılmasını ifade etmektedir. Ağırlıklı olarak logoları kullanan Rush, bilimsel kanıtlar yoluyla alkolün kötülüğünü insanlara anlatarak onları ikna edebileceğini düşünmüştür. Bu düşünce ekseninde 1784 yılında Rush; **İnsan Vücut ve Zihin Üzerine Alkolün Ateşli Etkileri için Sorgulama** adlı bir broşür hazırlamıştır. Broşürde, alkolizmi iğrenç bir hastalık olarak ele almış ve alkol kullanımına bağlı olarak kanama, ayak ve ellerde şişkinlik ile deri hastalıkları gibi çeşitli hastalıkların ortaya çıkabileceğini, bu hastalıkları önlemek için ise alkolün vücuttan tamamen tasfiye edilmesiyle olabileceğini belirtmiştir (Rush, 1943: 323-326). Bu yönüyle kısa zamanda alkol karşıtı propaganda liderlerinden biri olmuştur. Rapor etkisini göstermeye başlamış ve 1789 yılında 200 çiftçi bir araya gelerek alkol karşıtı harekete katılmıştır. Benzer eğilimler 1800 yılında Virginia'da, 1808 yılında da New York'ta devam etmiştir (Crews, 2007)

Ölçülülük hareketi üyelerinin söylemleri ve Rush tarafından yayımlanan rapor, alkol karşıtı harekete güç kazandırmıştır. Toplumun her kesiminden insanlar harekete katılmaya başlamış ve alkolün yasaklanması fikri daha tek sesli olmaya başlamıştır (David, 2010: 56). 19. yüzyıla gelindiğinde bu fikre işverenler; işçilerin verimsiz çalışmasından ve verimliliği artırmak, kadınlar; ev hayatında yaşanan sorunlardan yakılarak, ev hayatında ki ilişkileri iyileştirmek adına ölçülülük hareketine katılmaya başlamışlardır. Ayrıca şiddetin,

suç ve ölümlerdeki artışın, göçler sonucunda artan nüfusa paralel olarak kentlerde alkol içilen yerlerin sayısının artmasının, toplumda ki ahlaksızlığın ve çocuk ihmalleri sonucunda ortaya çıkan vakaların nedenleri olarak alkol görülmüştür (Porter, 1990: 12). Alkol sosyal kötülüklerin nedeni olarak günah keçisi ilan edilmiştir. Bu düşüncelerle ölçülülük hareketi zamanla daha da güçlenmiş ve alkol tüketiminin ve satışının yasaklanmasının yanı sıra üretiminin ve dağıtımının da yasaklanması için baskılar artmaya başlamıştır (Hanson, 1995).

2.1.2. Alkol Karşıtı Sivil Toplum Kuruluşları

Amerikalılar, erkeklerin paralarının büyük bir kısmını alkole harcadıklarını, çocuklarının hayatını idame ettirmek için eşlerini beş parasız bıraktıklarını, ailelerine karşı ilgisizlikleri, iş yerlerinde verimsiz çalışmaları gibi birçok sorunun temelinde bu kötü alışkanlığın yattığını iddia etmektedirler. Bunun için daha 19. yüzyıl ortalarında Amerikan toplumunda alkol kullanımı siyasilerin öncelikli ilgilendiği konuların başında yer almaya başlamış ve çözüm önerileri ilk olarak toplumsal düzeyde sivil örgütler aracılığıyla sonra da anayasal düzeyde üretilmeye başlanmıştır.

Alkol kullanımına bağlı ortaya çıkabilecek kötü sonuçlar hakkında ki endişeler harekete güç kazandırmış ve toplumun değişik kesimleri harekete destek vermeye başlamıştır. Bu destek 19. yüzyıl boyunca büyüyen örgütsel anlamda da kendini göstermeye başlamıştır. Kurulan örgütlere bakıldığında önemli olanlarının sırası ve ne amaçla kurulduğu şu şekilde ifade edilebilmektedir.

Massachusetts Society (Taşkınlıkların Önlenmesi Derneği): İçmeyi kontrol altına almak ve alkol kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan taşkınlıkları önlemek amacıyla 1812 yılında kurulmuştur. ABD'nin ilk içkisiz organizasyonudur. Kırk bölümü ve her bir bölümde de ortalama yüz üyesi bulunmaktadır (Winskill, 1881: 23).

American Temperance Society (ATS): Yaygın olarak Amerikan Yeşilay'ı olarak bilinen ATS, ABD'de ilk resmi ölçülülük hareketinin başlangıcı sayılmaktadır. 2220 bölümü ve 170000 üye ile 1826 yılında kurulmuştur. Kuruluşundan on yıl sonra, 8000'in üzerinde bölümü ve bir buçuk milyon üyesi vardır. Örgütün amacı, dünyayı kötülüklerden kurtarmanın yolu olarak alkolün bertaraf edilmesi düşüncesidir (Blocker, 1989: 14). Ayrıca, toplumsal istikrarın tek aracı olarak alkol bağımlılığını ortadan kaldırmak ve alkol için toplam perhizi yaymaktır. Bu sebeple 1836 yılında ölçülülük hareketinin liderlerinin

de katılımıyla bir kongre düzenlenmiş ve alkole toplam perhiz, katılanlar tarafından kabul edilmiştir. Gelişmeler neticesinde bir yandan 1840'lı yıllarda alkol eski statüsünü kaybetmeye başlarken diğer yandan da işverenler verimliliği artırmak adına işçilerine alkölü yasaklamaya, hareket içinde yer alan işçilerde meyhanelere lisans kısıtlamasının getirilmesini istemeye başlamıştır (Lender 1982). Yine bu yıllarda ATS'nin çalışmaları sonucunda, hareket dini mezheplerin katılımıyla daha da genişlemiştir. Özellikle Metodistler, alkölün yasaklanmasını savunan en ateşli mezhep olmuştur.

Amerikan Ölçülülük Birliği: 1826 yılında ölçülülük hareketi için ikinci bir grubun daha oluşturulması ve bu ikinci grubun Amerikan Yeşilay'ı ile birleşmesi sonucunda 1836 yılında kurulmuştur. Birlik, yetişkinler ile gençler arasında ölçülülük hareketini teşvik etmeyi amaçlamıştır (Gusfield, 1963).

Baba Mathew Şovalyeleri: İrlanda'da Knights Theobald Mathew tarafından 1838 yılında kurulan Katolik kökenli ölçülülük grubudur. Alkol için toplam perhiz savunulmuş ve daha sonra ABD'de Amerika Katolik Toplam Perhiz Birliği adıyla ölçülülük hareketine katılmışlardır (Kobler, 1973).

Ölçülülük Oğulları Örgütü: Erkekler arasında alkölün yasaklanmasını teşvik etmek amacıyla iyi bir kardeşlik örgütü olarak 1840'lı yıllarda kurulmuştur. Örgüt, üye olanların isimlerinin kamuya açıklanmaması, üyelere birbirini kötülüklerden korumak, hastalık ve ölüm zamanlarında birbirlerine yardım sağlamak ve aralarında kardeşlik karakterini yükseltmek gibi sorumluluklar yüklemesi bakımından diğer kurulan örgütlerden farklılık göstermektedir (Gusfield, 1963; Kobler, 1973).

Onur ve Ölçülülük Tapınakçılar: Alkole perhizi teşvik etmek amacıyla ABD'de 1845 yılında kurulmuş bir örgüttür. Üyeliğe sadece yüksek ahlaki karaktere sahip erkekleri kabul etmektedir. Kardeşlik, içki içmeme, hakikat, sevgi, saflık ve sadakat ilkelerine dayanmaktadır. Hedefleri basittir; alkol ve uyuşturucu kullanımına karşı çalışmak ve alkol kullanımını engellemek için toplam perhizi teşvik etmektir (Furnas, 1965).

Ölçülülük Dostları: Tamamen alkolden kaçınmak yani alkole toplam perhiz fikrini savunmuştur. 1865 yılında kurulan örgüt, üyeliği yalnızca beyaz kişilerle sınırlı tutmuş ve bu yönüyle diğer örgütlerden farklı özellik göstermiştir (Wellons, 1877: 738-739).

Yasak Partisi: 1869 yılında kurulmuş ve 20. yüzyılın başlarında önemli bir güç haline gelmiştir. Alkollü içeceklerin perhizi görüşünü benimseyen Parti, Onsekizinci Anayasa Değişikliği'nin yürürlükten kaldırılmasıyla gerilemeye başlamıştır (Sinclair, 1964: 83-84).

Kadının Hıristiyan Ölçülülük Birliği (WCTU): Benzer örgütler kadınların yasağa destek vermesiyle kadınlar arasında da kendini göstermeye başlamıştır. 1873 yılında kadınlar, WCTU çatısı altında bir araya gelmişlerdir. Onların temel derdi, alkolik kocalarının alkol kullanmasına bağlı olarak ortaya çıkan suistimallerini önlemektir (Ruth 1981: 8). Çünkü onlara göre eşleri aldıkları maaşları ailesi yerine alkole harcamaktadır. Bu durum ise ev içerisinde sorunlar yaratmaktadır. Bu tehdidi fark eden kadınlar, alkole karşı çıkmaya karar vermişlerdir (Thomton, 1991: 48).

Kilise Yeşilay (Protestan Episkopal Kilisesi): ABD Protestan Piskoposluk Kilisesi Ölçülülük Derneği'nin kısa adıdır. Ölçülülüğu teşvik etmek ve taşkınlıkları engellemek için 1881 yılında kurulmuştur. Amaçları; salonlara alternatif olarak kahvehaneleri desteklemek, yoksullar için konut sağlanması, pazar günü alkol satışının yasaklanması, küçüklere ve sarhoş müşterilere alkol satışının yasaklanması şeklinde sıralanmaktadır (Graham, 1891: 81).

Anti Salon Ligi (ASL): Siyasi baskı grubu olarak 1893 yılında kurulmuş ve ölçülülük hareketinin en önemli örgütlenmelerinden birisi haline gelmiştir. Örgüt üyeleri alkolün ahlaki ve dini değerleri yok ettiği, sosyal kötülüklerin nedeni olduğu konusunda hem fikirdir. Alkolün servis edildiği ve tüketildiği meyhaneleri, barları ana tehdit kaynağı olarak görmüşler ve bu tehdidi ortadan kaldırmak için çalışmışlardır. Alkolün yasaklanması yolunu kanunlar olarak gören ASL üyeleri, Onsekizinci Anayasa Değişikliği'nin ABD Kongresi'nden geçmesiyle asıl amacına ulaşmıştır (Thomton, 1991: 50).

Alkol yasağı yukarıda ele alınan örgütlerle birlikte daha da güç kazanmıştır. 1840'lı yıllarda harekete katılan Metodistler'in destek vermesi aynı hızla devam ederken, zamanla harekete Baptistler, Presbiteryenler gibi dini mezheplerin de katılması hareketin genişlemesine olanak sağlamıştır. Harekete katılan bu mezhepler ise alkolü günah kaynağı olarak ve siyasi yolsuzlukların altında yatan temel neden olarak görmüşlerdir. Salonların alkol kullanımını arttırdığını bu nedenle de salonların kapatılmasını ve alkolün yasaklanmasını savunmuşlardır (Jensen, 1971)

Yasak yalnızca dini mezhepler ve kurulan örgütler tarafından savunulmamıştır. Yasağın özellikle Afrika kökenli Amerikalıların yararına olacağına inanan Afro-Amerikan işçi aktivistler tarafından da alkol yasağına destek verilmiştir. Çay tüccarları ve soda üreticileri de satışlarını artırmak adına alkol yasağı hareketine katılmışlardır (Lerner, 2007).

Alkolün yasaklanması fikri, ABD’de Amerikanlaşma çabasının bir ürünü olarak da görülmüştür. Büyük göçmen nüfusuna sahip olan Amerika şehirlerinde alkol kullanımının artması beraberinde bu şehirleri suç oranlarının arttığı ve ahlaken yozlaşmış yerler haline getirmiştir. Bu durumunun önlememesi, toplumda yabancı düşmanlığını meydana getirmiş ve alkolün yasaklanması ile buraya göç edenlerin ülkelerine geri döneceği fikrine inanılmıştır(Lerner, 2007: 96-97). Ayrıca göçmen grupları arasında Almanların çoğunlukta olması, onların Amerikan bira sanayisinden büyük kar elde etmesine olanak sağlamış ve bu durumdan rahatsız olan Amerikalılar, Almanların bu ayrıcalığına son vermek için de alkol yasağını bir çözüm olarak görmüşlerdir.

2.1.3. Maine Kanunları

Aşırı alkol tüketimi ve sarhoşluk ölçsüzlük olarak adlandırılmıştır. Tek çözüm, alkol tüketenleri eğiterek, alkolün kötü etki ve tehlikeleri hakkında bilgilendirmek olarak görülmüştür. Ancak bu eğitimden olumlu sonuç alabilmek için, eğitimi gönüllü yollarla yapmak gerektiğine inanılmıştır. Böylece karşılıklı güven duygusu gelişecek, insanlar alkol karşıtı örgütlerin baskısını üzerlerinde hissetmeyeceklerdir. Ayrıca bu yolla alkol karşıtı hareketin gücü ve popülaritesi de giderek artacaktır. Bu gelişme ve fikirler neticesinde 1851 yılında Maine’de alkol tüketimini yasaklayan Maine Kanunları hazırlanmıştır. Bu kanun ile birlikte bir yıl sonra Massachusetts, 1852 Vermont, Minnesota ve Rhode Island, 1853 yılında Michigan, 1854’te Connecticut ve Ohio, 1855’te Indiana, New Hampshire, Delaware, Illinois ve Iowa alkolü yasaklayan diğer eyaletler olmuştur. Halk da artık toplumun refahı ve istikrarı adına toplam perhiz için ikna edilmiş durumdadır. Kanunun temel amacı; alkole karşı gönüllü olarak perhiz uygulamaktır ve perhize tüm alkolü içecekler dahildir. Ancak bu kanun uzun sürmemiştir. İlk olarak Alman ve İrlandalı göçmenlerin sayısının fazla olması ve bu kesimlerin viski üretimi ile büyük üne kavuşmuş olmaları ve viski üretiminden doğan karlarını kaybetmemek nedeniyle alkol yasağını kabul etmemeleri kanunun kaldırılmasına etki etmiştir. Bu nedenle kanun hedefine ulaşamamış ve daha katı kurallar her defasında daha da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Sonuç olarak, Maine Kanunları terk edilmiştir (Thomton, 1991: 45- 46; Crews, 2007; Bader 1986).

2.1.4.Benson Kanunu

Alkolün kötülüklerin sebebi olarak görülmesinin sonucunda, Kansas eyaleti kendi çapında alkolün yasaklanması için oylama yapmıştır. 11 Kasım 1880 tarihinde yapılan oylamaya göre, 84304 aleyhte oya karşın 92302 lehte oyla anayasa değişikliği yapılmıştır. Benson Kanunu adı verilen bu kanun, 19 Şubat 1881 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun ile alkolün üretim ve satışı yasaklanırken tıbbi ve bilimsel açıdan alkolün bireylere satılmasına izin verilmiştir. Ancak tıbbi olarak satılmasının da hekimler tarafından reçete edilme şartı vardır. Kanunun uygulanmasından ilçe vekilleri sorumlu tutulmuştur. İhlaller için ise öngörülen para cezası 100-500 dolar, hapis cezası ise 30-90 gün arasında değişmektedir (Peak KJ ve Peak JW, 2006: 84-99).

Kanun uygulamada sorunların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Küçük kasabalar ve kırsal alanlar kanuna itaat ederken, büyük şehirlerde salonların yaygın olması kanuna karşı meydan okumayı da beraberinde getirmiştir. 1870'li yıllarda nüfusun %14'ü 2000'den fazla nüfusa sahip olan yerlerde yaşarken 1910 yılına kadar bu oran %31'lere ulaşmıştır. Sorunların artmasıyla ucunda para ödülü olan bir bildiri yayımlanmıştır. Her kim kanunu ihlal edeni bildirirse ona para ödülü verileceği belirtilmiştir. Fakat uygulamada bildiriden bir yanıt alınamamış ve bunun üzerine lisansı olmadan alkol satan salonlara para cezası verileceği belirtilmiştir. Her bir işletme için en az 50 dolar para cezası uygulaması üzerinden 30 dan fazla salondan 20000 dolar gelir elde edilmiştir. Yasağa en yoğun muhalafet bira sanayisini ellerinde bulunduran ve yasağı kendilerine büyük bir tehdit olarak gören Almanlardan gelmiştir (Bader 1986).

Kanunla alkolün yasaklanmasına rağmen Kansas'da alkol tüketimi devam etmiştir. Hekimler tıbbi reçeteler yoluyla daha fazla alkol satılmasına zemin hazırlarken, salon sahipleri de belirlenen cezaları ödeyerek salonların açık kalmasına olanak sağlamıştır. Bireyler kendi evlerinde alkol yapmaya ve tüketmeye başlamıştır. 1914 yılına gelindiğinde alkolün yasaklanması konusunda eyaletler ulusal yasak olması yönünde daha fazla hareket etmeye başlamıştır. Kansas'da bu harekete katılmış ve 1919 yılında onaylanan Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve bu yasayı tamamlayan Volstead Kanunu ile ulusal alkol yasağına dahil olmuştur.

Yaşanan bu gelişmeler alkol tüketimini azaltmaya ve toplam perhizi yaymaya yetmemiştir. Alkol içilen yerler yani meyhaneler, solanlar, barlar dolup taşmaya devam etmiştir. Çünkü boş zamanı değerlendirmek için siyaseti konuşmak, dedidoku yapmak, yerel sorunları

tartışmak, zevk dolu ve hoş zaman geçirmek için her kesimden insanlar bu tip yerlere rahatlıkla girebilmektedir. Alkol tüketilen yerlerin dolup taşması sonucunda alkol tüketimine bağlı toplumda çeşitli sorunlar yaşanmıştır. İlk olarak boş zamanlarını buralarda geçirenler iş kaybının yaşanmasına, verimliliğin düşmesine, ailelerine yeterince zaman ayırmamasına, alkol kullanımına bağlı olarak maddi sıkıntı çekilmesine zemin hazırlamıştır. İkincisi zihinsel, bedensel ve cinsel istismara neden olmuştur. Üçüncüsü göçlere bağlı olarak bu tip yerlerin sayısı artmış ve bira sektörüne Almanların sahip olması dolayısıyla da Almanların bu işten büyük kar elde etmesine sebebiyet vermiştir. Öyle ki 1870 yılında 100000 Euro kazanan Almanlar 1900 yılına gelindiğinde karlarını neredeyse üçe katlamış durumdadır. Bu nedenlerle alkol içilen yerlerin bertaraf edilmesi düşüncesi, hareketin hedeflerinden biri olmaya başlamıştır (Okrent 2010; Turner, 1907; Schwartz 1992: 397-402).

2.2. Volstead Kanunu

2.2.1. Volstead Kanunu'nun Ortaya Çıkışı

ABD'de Volstead Kanunu birçok tarihe göre, yaklaşık olarak 1890'larda başlayan ve 1920'lere kadar devam eden Amerikan kalkınma, büyüme ve genişleme dönemi adı verilen dönemin ve ilericiliği savunuların bir ürünüdür (Burt, 2004: 1). Bu dönemde önemli değişiklikler de yaşanmıştır. Amerika'da teknoloji, endüstri ve mimari hızla gelişmeye başlamıştır. Şehirler büyümüş ve Amerika bir anda dünyanın ekonomik ve askeri lideri olmuştur. Henry Ford, ABD'de otomobili tanıtmıştır. Spor alanında beyzbol halkın popüler etkinliği olmuştur. New Orleans'ta doğan caz, yeni bir müzik tarzı olarak, özellikle de 1920'lerin ortalarına gelindiğinde ülke çapında popülerlik elde etmiştir (Jaycox, 2005: 4; Ravenscroft, 2009).

ABD nüfusunda da önemli bir değişiklik görülmüştür. Gelişen teknoloji, endüstri, insanların yakınlarından aldıkları olumlu mektuplar ve özgür yaşamak fikri Amerika'yı ilgi çekici hale getirmiştir. Bu nedenle ülkeye göçler büyük ölçüde artmıştır. 1890-1893 yılları arasında 5 milyon göçmen Amerika'ya yerleşmiştir. 1900'lü yıllar boyunca göçler %73 artış göstermiştir. ABD'ye gelenler arasında; İtalyanlar, Polonyalılar, Çekler, Slovaklar, Ruslar ve Yahudiler çoğunlukta bulunmaktadır. Amerika bu göç dalgasından olumsuz etkilenmiştir. İlk olarak gelen gruplar organize suçun yükselmesine sebebiyet vermiştir. İkincisi, genellikle kendi dillerini konuşanların bir arada yaşaması, etnik gruplar

oluşturması, kendi geleneklerini sürdürmesi Amerikan halkının bir bütün halinde bir araya gelmesini engellemiştir. Başka bir deyişle gelen bu gruplar asimile edilememiştir. Son olarak, artan göç ve hızlı ekonomik büyüme zengin ve fakir arasında belirgin bir boşluk yaratmıştır. Kimileri aşırı zengin olurken çoğunluk fakir kalmıştır. Hatta çoğu insan zor şartlar altında yaşarken diğerleri hayal edilemeyecek lükse sahip olmuştur. Mali sorunlar baş göstermeye başlamış ve hane içinde eşler, çocuklar çalışma dahi yine de büyük sıkıntı çekenler olmuştur (Jaycox, 2005: 97-99).

Alkol yasağı böyle bir dönemde artan nüfusa bağlı olarak ortaya çıkan sorunları önlemek adına, ilerici olarak adlandırılan kimseler tarafından gündeme getirilmiştir. İlericilerin genel olarak amaçları; politikada ve ekonomide, iş hayatında ve sosyal hayatta çeşitli ıslahatlar yapmak, Amerikan halkı ve değerleri için bir arada savaşmak, yolsuzluğa son vermek, hızlı endüstrileşme sonucu sosyal sorunları çözmek ve son olarak bunları başarabilmek için de halkı bir araya getirmektir. Bunun için de ilericiler toplumu iyileştirmek adına alkol yasağının öncüsü olmuşlardır. Ancak her ilerici kimse, yapılmak istenilen değişiklikler içerisinde yer almamıştır. Kimileri yapılmak istenilen değişikliklere destek olurken kimileri destek olmamayı tercih etmiştir. Bu yönüyle ilericilerin hepsini direkt olarak değişiklik taraftarı olarak adlandırmak ve tek bir grup şeklinde ele almak yanlıştır (Burt, 2004: 1-2; Jaycox, 2005: 190).

Bu bilgilerden yola çıkarak ilerici kimseler arasında fikir birliği olmadığını söylemek doğru olacaktır. Öyle ki onların fikir birliği sağlayamadığı konulardan biri alkol yasağı olmuştur. Bazı ilericiler; alkolün toplumda çeşitli sorunlara neden olduğunu belirterek alkolü kötü olarak görmüş, alkolden kurtulmak istemişlerdir. Fakat ilericiler tarafından tek dillendirilen neden bu değildir. Yine bu grup içerisinde yer alan firma ve sanayi kuruluşları sahipleri; karlarını artırmak, reform yanlıları; ahlaki bozulmayı engellemek ve kamu yararını yükseltmek, kadınlar ise ev hayatının bekçileri olarak, aile yaşantısını iyileştirmek adına alkolün yasaklanması fikrine destek vermişlerdir. Oysa bir başka grup ilerici ise, yasağın tam tersine etki edeceğini vurgulayarak yasağı bir hata olarak görmüşlerdir (Thomton, 1991: 39-41).

Volstead Kanunu'nun ortaya çıkışını analiz eden Hofstadter'e göre de ilericiler yasağın öncüsü olmakla birlikte, tek bir grup değildir. Ayrıca alkol yasağı iki ayrı ilerici grup tarafından geliştirilen ilerici bir girişimin parçasıdır:

...yasaklama hareketi ilerici hareket olarak, o dönemin sosyal ve ekonomik reform endişeleri girişimlerinin bir parçasıdır. Daha çok kırsal seçkinler tarafından savunulan yasaklama

hareketi, ıslak ve kuru savunucular olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kuru savunucular alkol bağımlılığın çürümeye yol açtığını bu nedenle de alkolün yasaklanması gerektiği fikrini savunurken, ıslak savunucular ise yasanın bireysel özgürlükleri kısıtlayacağı, işçi kesimi hedef alacağı gerekçesiyle karşı çıkmışlardır (Hofstadter, 1955: 287).

Sonuç olarak Hofstadter'e göre yasağın ortaya çıkışı ilerici döneme ve ilerici savunucuların söylemlerine dayanmaktadır. Oysa Andrew Sinclair ise alkol yasağını; “sosyal ve kültürel geçmişi olan büyük bir toplumsal hareketin ürünü” olduğunu savunmaktadır (Sinclair, 1964: 413).

Volstead Kanunu'nun ortaya çıkışını araştıran yalnızca Hofstadter ve Sinclair değildir. Tarihçi James Timberlake (1963) göre; alkol tüketiminin olumsuz sonuçlarının gösterilmek istenmesi, sosyal ve ekonomik güçlerin destek vermesi ve ASL'nin de bu yönde ütopya yaratmak istemesi neticesinde, Jack S. Blocker (1976: 228) göre; “20. yüzyıl başlarında savunma amaçlı yeni bir taktik” olarak, Tarihçi Norman H. Clark (1976: 12) göre, “Kötü olandan bizi kurtar” yorumuyla, Tarihçi K. Austin Kerr (1985:11) göre, “I. Dünya Savaşı'nın başlaması ve savaş sırasında askerler arasında sarhoşluğu engellemek adına ASL tarafından yapılan başarılı çabaların bir ürünü” olarak, John J. Rumbarger (1989: 13-14) ise; “suç ve yoksulluğun azaltılması, aşırı alkol tüketen işçilerin verimliliğinin düşmesi ve daha verimli ve üretken bir işçi sınıfı oluşturulmak istenmesiyle” kanunun meydana geldiğini söylemektedir.

Görüldüğü üzere alkol yasağının ortaya çıkışı yukarıda aktarılan isimlere göre kimi zaman benzer kimi zaman da farklı nedenlere dayanmaktadır. Hofstadter; ilerici dönemin, Sinclair; eski bir toplumsal hareketin, Timberlake ve Kerr; ASL çabalarının, Blocker ve Kerr; Dünya Savaşı'nın, Rumbarger; işçi verimliliğinin artırılmak istenmesinin bir ürünü olarak alkol yasağının ortaya çıktığını savunmuşlardır. Bunların yanı sıra içki yasağının ortaya çıkışını elen alan Helen Tyler ise yasağın kibar kadınlar tarafından meydana getirildiğini söylemektedir. Ona göre kadınlar evin baş koruyucudur ve eşlerinin aşırı alkol tüketimi ev hayatına zarar vermektedir. Kadınlar bu nedenle alkolün bu kötü sonuçlarını ortadan kaldırmak ve ev hayatındaki koşulları iyileştirmek adına WCTU adında bir örgüt oluşturmuştur. Kurulan bu örgüt ise Tyler'a göre alkol yasağının kökenini oluşturmaktadır (Tyler, 1949: 13-19).

WCTU gerçek anlamda ulusal yasağı savunan ilk kadın örgütüdür. Carrie Millet WCTU'nun en önemli reformculardan biridir ve ona göre, ABD'de günahların nedeni alkoldür. Ayrıca kadınların ideal bir düşmanı salonlardır. Alkolün neden olduğu birçok aile

içi çekişme erkeklerin, kocaların, babaların buralara gitmesinden kaynaklanmaktadır. Böylece “ev hayatı yok oluyor” diyen Millet; erkek eşlerin işlerini bitirdikten sonra evlerine zaman ayırmasını, eşlerin akşam bir araya gelmesini ve güçlü ailelerin ancak bu şekilde oluşabileceğine inanmıştır. Barlara zaman harcayan eşlerin, hem çocuklarına hem de eşlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmemesinden kadınların şikayetçi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kadınların, kocalarının ve sevgililerinin fahişeler tarafından cazip hale gelmesi ve zührevi hastalıkları eve getirmesinden korktuğunu ifade etmiştir (Nation, 2010). Onun bu söylemleri birçok kadını harekete geçirmiş ve kadınlar, ülkeyi ahlaksızlıktan korumayı kendi sorumlulukları altında olduğunu düşünmüşlerdir. Kadınlar, kendilerinin Amerikan ahlak koruyucuları olduklarına inanmışlar ve böylece ev hayatının önündeki en büyük engeli yani alkolü ortadan kaldırmak için savaşmışlardır.

Sonuç olarak Amerika’da alkol yasağı, saygın bir sosyal statü elde etmek amacıyla daha üretken ve erdemli bir yaşamın aracı olarak görülmüştür. Bir başka neden olarak, işçi sınıfını ayağa kaldırmayı göstermişlerdir. Bu yolla işçi sınıfının günlük yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlamışlardır. Bu yönüyle de alkol yasağı hareketi, işçi sınıfını burjuva değerlerine empoze etmek için bir girişim olarak karakterize edilen ilerici bir harekettir. Birçok kadın da alkolün yıkıcı etkisinden aile yaşamını korumak ve ev hayatı içerisinde alınan kararlara dahil olabilmek amaçlarıyla aktif olarak yasaklama hareketine katılmıştır.

2.2.2.Ulusal Yasak

Ulusal yasağın ortaya çıkışı farklı nedenlere dayanmaktadır. Sebebi her ne olursa olsun, alkolün çeşitli sorunlara yol açtığı ve bu nedenle de toplumu alkolden arındırmak düşüncesi, Amerikan tarihinde alkol yasağını savunanların başlangıcından itibaren tek amacı olmuştur. 1630’lı yıllarda başlayan alkol yasağı söylemleri toplumda zamanla çeşitli kesimler ve kurulan örgütlerce desteklenmiş ve bunun sonucunda da Maine’de ve birkaç eyalette Maine Kanunları, Kansas’da Benson Kanunu ile alkol yerel düzeyde yasaklanmıştır. Ancak bu kanunlardan olumlu sonuç alınamaması ve alkol tüketimine bağlı olarak ortaya çıkan sorunların bertaraf edilememesi neticesinde, alkolün ulusal düzeyde yasaklanması fikri toplumda güç kazanmaya başlamıştır.

Ulusal yasak fikrinin güçlenmesine sadece ölçülülük hareketi üyelerinin söylemleri ve düşünceleri etki etmemiştir. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde eyaletlerin hızla kendi çapında alkol yasağını uygulamaya başlaması, alkol karşıtı kurulan örgütlerin faaliyetlerini

artırması ve alkol karşıtı yeni örgütler kurulması, I. Dünya Savaşı, son olarak çeşitli kanunlarla alkolün yasaklanması ve halkın da bu kanunlarla alkolün ulusal düzeyde yasaklanması fikrine alıştırılması alkol karşıtı harekete büyük bir ivme kazandırmıştır.

20. yüzyılın başlarından itibaren alkol yasağının toplumda yaşanan sorunlara reçete olarak sunulmasıyla, eyaletler hızla kendi çapında alkolü yasaklamaya başlamıştır. İlk olarak 1907 yılında Oklahoma, 1908 yılında Mississippi ve Kuzey Carolina, 1909 yılında Tennessee, 1912 yılında Batı Virginia, 1914 yılında İzlanda, Arizona, Colorado, Oregon ve Washington, 1915 yılında Alabama, Arkansas, Idaho, Iowa ve Güney Carolina, 1916 yılında Michigan, Montana, Nebraska ve Güney Dakota, 1917 yılında ise Indiana, New Hampshire, New Mexico, Utah eyalet çapında alkol yasağını benimsemişlerdir (Hill, 2004: 21-22).

Alkol yasağının tüm ülkeye yayılması amacıyla alkolün yasaklanması fikrini desteklemek için daha önce kurulan örgütler faaliyetlerini artırmaya başlamıştır. Ayrıca 20. yüzyılın ilk çeyreğinde alkol karşıtı yeni örgütler de kurulmuştur. Üyelik sayısı hızla artan WCTU; gençlerin alkolden korunması gerektiği fikrini benimseyerek, okullarda alkol karşıtı eğitim verilmesi görüşünü savunmuştur. Bunun için de ders kitaplarına alkolün zararlı sonuçlarını anlatan konuların eklenmesi gerektiği fikri benimsenmiştir(Kobler, 1973: 140). Çocukların alkolden korunması fikri ASL tarafından da desteklenmiş ve 1903 yılında ASL tarafından Lincoln-Lee Legion; çocukların yaşam boyu alkolden rehin imzalaması amacıyla kurulmuştur (Odegard, 1928).

1901 yılında alkol yasağına verilen desteği artırmak için Alkolizme Karşı Dünya Ligi kurulmuştur. Ayrıca bu yıl boyunca çoğu yasak liderleri; ırksal ve dinsel bağnazlık, cinsel taciz, mali yolsuzluk, siyasi skandallar ve diğer tüm sorunların nedeninin alkol kullanımı olduğunu ifade etmişlerdir (Cherrington, 1920: 271). Tüm bu söylemler neticesinde, Alkolizme Karşı Dünya Ligi'nin öğrenci bölümü olarak Üniversitelerarası Yasak Derneği 1901 yılında kurulmuştur. 1923 yılında 158 kolej ile üniversitenin katıldığı araştırmaya göre; katılanların 136'sının yasak lehinde, 8 tanesinin aleyhte ve 14 tanesinin de tarafsız olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte alkol yasağının yürürlükten kaldırılmasından bir yıl sonra yani 1934 yılında derneğin adı Alkol Çalışmaları Üniversitelerarası Derneği olarak değiştirilmiştir (Behr, 1996).

1909 yılında ASL'ye yasak malzemelerin basılmasına yardımcı olmak adına Amerikan Sayı Şirketi, Ohio'da kurulmuştur (Cherrington, 1913). 200 kişiye iş imkanı sağlayan ve

ayda yaklaşık 250 milyon dolar gelir elde eden şirket, yasak malzemelerinin yayımlamasıyla, alkol yasağı hareketinin ilerlemesinde büyük rol oynamıştır (Kobler, 1973). Yasak, Amerikan Uçak Filosu yardımıyla ve hoparlörler aracılığı ile halka duyurulmuştur. Bu yöntemle, ulusal yasak daha uygulanmaya başlanmadan önce halk alkol yasağı fikrine alıştırılmak istenmiştir.

Zaman içerisinde büyük bir güç haline gelen ölçülülük hareketine bilim adamlarının da destek vermesiyle hareket daha da güçlenmiştir. Benjamin Bader Richardson, “alkolün vücut ısısını yükselttiğini buna bağlı olarak da sinirlerin zarar görmesi sonucu kişilerde felç oluşabileceğini” bir rapor yayımlayarak açıklamıştır. Profesör Emil Kraepelin ise “alkolü uyarıcı bir madde olarak depresan görevi olduğunu bu durumun da üretkenliği artırmada zararlı olduğunu” ortaya koymuştur. Tıp dünyasındaki bu gibi gelişmeler alkolün yasaklanması için gerekli olan ortamın yaratılmasında ve kuru savunucuların devlet düzeyinde güçlenmesine etkide bulunmuştur (Heale, 2004: 41; Timberlake, 1963).

Yasağı destek verenlerin çabaları başarılı olurken, yasağı karşı çıkanlar tarafından kullanılan argümanlar, sınırlı olsada başarılı olmuştur. 1909 yılının Haziran ayında Atlantic City’de gerçekleştirilen ABD Bira Üreticileri Derneğı Kongresi’nde alkol yasağının toplumu iyileştirmeyeceğı aksine daha fazla yolsuzluk yaratacağı, şantajı ve dolandırıcılığı artıracığı belirtilmiştir. Ayrıca insanların kolay bir şekilde yasaya itaat etmeyecekleri, bu durum sonucunda da yasadışı faaliyetlerin baş göstererek artacağı dile getirilmiştir. Bu söylemler Kongre’de ele alınan ilk konu olmuştur. İkincisi ise yasağın bireysel özgürlükleri ihlal edeceğı yönündedir. Daha çok Percy Andreae tarafından dile getirilen bu düşünceyle, alkol bağımlısı insanlar yüzünden belli seviyede alkol tüketen ve kendini bilen insanların yasağı dahil edilerek bu haklarının kısıtlanmasının adil olmadığına vurgu yapılmıştır. Kongre’de ayrıca bazı insanlar için içmenin önemine ve onların bu hakkının ellerinden alınmasının hak ihlali olduğuna da değinilmiştir. Tüm bunlar neticesinde alkolün yasaklanması fikrine, daha tehlikeli ve yozlaşmış bir toplum yaratılacağı gerekçesiyle karşı çıkılmıştır (Andreae 1915,79-80, 316-317; Bader, 1986).

Görüldüğü üzere alkol yasağı çeşitli örgütlerce desteklenmiş ve zamanla büyük bir güç elde etmiştir. Ancak alkolü yasaklayan kanunlar bu yüzyılda sadece Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve Volstead Kanunu değildir. Bu kanunların yürürlüğe girmesine kadar ABD’de alkolü yasaklayan başka kanunlar da vardır. Bunlardan ilki, Webb-Kenyon Kanunu’dur. Kanun, devletlerarası alkollü içeceklerin sevkiyat veya taşınmasının yasaklanması amacıyla 1913 yılında Edwin Y. Webb ve William S. Kenyon önderliğinde

Kongre tarafından kabul edilmiştir. Bu kanunla birlikte ülke nüfusunun yarısından fazlası alkolün yasak olduğu yerlerde yaşamaya başlamıştır. Aynı yıl; Kansas, Kentucky, Maine, Mississippi, Kuzey Carolina, Kuzey Dakota, Oklahoma, ve Batı Virginia, izleyen yıl boyunca; Arizona, Colorado, Oregon, ve Washington, 1915 yılında; Alabama, Arkansas, Idaho, Iowa ve Güney Carolina yasağa katılmış ve bu eğilim 1920 yılında ulusal alkol yasağı kanunlarının uygulanmaya başlanmasına kadar devam etmiştir. Ulusal yasağın kaldırılmasından sonra, pek çok eyalet kendi çapında alkol yasakları uyguladığı için bu kanun 1935 yılında alkolden korunmak amacıyla tekrar hayata geçirilmiştir (Denison, 1914: 321-329; Cherrington, 1920: 320).

Webb-Kenyon Kanunu ile alkolün ulusal olarak yasaklanmasının yolunun Kongre olacağı saptanmıştır. Bunun üzerine ASL alkolün ulusal düzeyde yasaklanması için 1914 yılında “Ulusal Yasak Özel Kampanyası” adıyla beş yıllık bir kampanya başlatmıştır. Kampanyanın içeriği şu şekildedir:

- ✓ Halktan bağışlar toplayarak alkol yasağını maddi yönden desteklemek.
- ✓ Hoparlörlerle duyurular yaparak halkı bilgilendirmek. Hoparlörleri duymak istemeyenlere düzenli kilise toplantıları yoluyla ulaşmak ve bu yolla kampanya kapsamını genişletmek.
- ✓ ABD’de büyük şehirlerde alkolün yasaklanması için ulusal kampanya hedeflerini yaygınlaştırmak.
- ✓ ABD genelinde aktivistler oluşturarak, alkolün zararlarını anlatmak ve alkol yasağına vurgu yapmak.
- ✓ Kanun ülke genelinde eşit düzeyde etkili olamayacağından her eyaletin kendi yerel kimliğini koruyarak yasağı destek vermesini sağlamak.
- ✓ Savaş nedeniyle birlik beraberliği artırmak adına yasağı destek vermek.
- ✓ Alkolün zararlarının topluma öğretilmesi için edebiyat kanallarını kullanmak (Kerr, 1985: 136).

ASL, ABD’de her yerde özel sunumlar ve konuşmalar yaparak bu hedeflerini gerçekleştirmeyi umut etmiştir. Plan için ASL her eyaletin köy, kasaba ve şehirlerinde özel toplantılar yapmıştır. Plana göre amaç, sadece yasağı genişletmek değil aynı zamanda mümkün olduğu kadar da çok para toplamak ve kentsel bölgelerde de alkol yasağına destek kazandırmaktır (The Ohio Historical Society, 1914: 3).

Ligin beş yıllık planı hemen olmasa da, sonradan ulusal alkol yasağı kanunlarının onaylanmasına etki etmiştir. Kampanyanın zamanlamasının I. Dünya Savaşı'nın başlarına denk gelmesi ve savaş süresini kapsamaması tesadüf değildir. Çünkü savaşın ulusal yasağın Kongre'den geçirilmesi için son pencere olduğuna inanılmıştır. Bu nedenle I. Dünya Savaşı ve ulusal yasak arasında bağlantı kurarak yasağın ulusal düzeyde etkili olmasını savunan ASL üyeleri, yasak söylemlerini artırmış ve Amerika'nın Almanya'ya karşı savaşa girmesinden faydalanarak, kimi kanunlarla alkolün yasaklanmasını sağlamışlardır. ASL'nin savaş zamanı alkol yasağı söylemlerini aktarmadan önce, savaş yıllarında hangi kanunların çıkarıldığına bakmakta yarar vardır:

İlk olarak, askeri yerlerde ya da askerlere alkollü içkilerin ve ispirotaların yasaklanması amacını taşıyan Selective Draft Kanunu'nun çıkarıldığı görülmektedir. İkincisi, besin maddelerinden alkollü içeceklerin yapılmasını yasaklamak amacıyla 1917 yılında çıkarılan Lever Food Control Kanunu'dur (Karamustafaoğlu, 1978: 120). Bu kanun ile % 3.2'den fazla alkollü içecek üretimi ve taneli bitkilerden içecek üretilmesi yasaklanmıştır. "Lever Act" olarak bilinen Yiyecek Kontrol Kanunu'nu uygulamak için US Yiyecek Yönetim Birimi kurulmuş ve bu kurum yiyecek ve içeceklerin üretilmesi, saklanması, dağıtılması ve tedarikinden sorumlu tutulmuştur (Vick ve Rhoades, 2010: 126). Son olarak, 1917 yılında Kongreye önerilen, 1918 yılında kabul edilen ve 1919 yılında uygulanmasına başlanan Savaş Zamanı Alkol Yasağı Kanunu'dur. Kanun, savaş sırasında askeri mensuplar arasında sarhoşluğu engellemek ve askerlerin ihtiyaç duyduğu gıda malzemelerinin üretimini korumak amacıyla çıkarılmıştır (Kobler, 1973: 19).

Yukarıda sayılan kanunlar I.Dünya Savaşı'nın çıkması ve Amerika'nın Almanya'ya karşı savaşa girmesinden dolayı, 'savaşta Alman militarizmiyle başa çıkmak için her şeyden önce içki ile başa çıkmak gerekir' düşüncesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Genel olarak ASL'nin savaş zamanı alkol yasağı söylemleri iki ana eksene oturmaktadır:

- ✓ Amerika savaşa girmiş ve askerlerini vatan için kurban etmeye hazırdır. Savaşta başarılı olabilmek için yurt içinde ve yurt dışında askerlerin korunması gerekli görülmüştür. Askerleri korumanın ve evlerine sağ salim dönmelerinin sağlanmasının yolu, savaşta askerlerin alkol tüketmesinin önlenmesine bağlanmıştır. Çünkü savaş sırasında alkol tüketen askerler, hedefini şaşırarak, silahını doğru düzgün kullanamayacak ve bu durumun da vatana zarar vereceği fikri benimsenmiştir.
- ✓ Savaşta Alman tehdidi vardır ve bu tehditte korunmak için alkol yasaklanmalıdır. Çünkü; bira işletmeleri Almanların ellerinde bulunmaktadır. Alkol alışkanlığının

birakılmaması, Almanların daha fazla para kazanmasına sebebiyet vereceği, kazandıkları paralarla da aldıkları silahları Amerikalıları öldürmek için kullanılacağını savunmuşlardır (Anti-Saloon League of America,1918: 16-24).

Dünya Savaşı ile alkol yasağı arasında yakın bir ilişki vardır. İnsanların savaş dolayısıyla kafası karışmış ve insanlar vatanseverlik duygusuyla alkol yasağını kabul etmeye meyilli hale gelmişlerdir. Ayrıca Amerikan bira üretimi büyük ölçüde Almanların elindedir ve Almanlar bu işten ciddi anlamda gelir elde etmektedir. Düşman olarak görülen Almanların bu ayrıcalığına son vermek, savaş zamanında alkolün yasaklanmasının en temel nedeni olmuştur (Thomton, 1991: 18).

Alınan bu önlemlerin özellikle de Savaş Zamanı Alkol Yasağı Kanunu'nun anayasa aykırı olup olmadığını ortaya çıkarmak için, ilgililer Amerikan Yüksek Mahkemesi'ne başvurmuşlardır. Açılan davalarda savaşın sona erdiği ve savaş dolayısıyla koyulmuş sınırlamaların ve alınan önlemlerin, artık savaş yetkilerine dayanılarak uygulanamayacağı ileri sürülmüştür. Yüksek Mahkeme, açılan davalar dolayısıyla verdiği çeşitli kararlarda savaşın daha resmen sona ermediğini açıklamış ve bir savaş önlemi olarak çıkarılmış bulunan dava konusu kanunun anayasaya aykırı düşmediğine ve geçerliliğini koruduğuna hükmetmiştir. Mahkemenin bu kararında şu gerekçeler ileri sürülmüştür:

Savaş yetkisi olağanüstü durum sürdükçe devam eder, çarpışmanın durması savaş yetkisini ortadan kaldırmaz ve son olarak kanun, savaş yetkisinin kullanılmasından başka birşey olmadığı için kanunun iptali gerekli görülmemiştir. Bu kanun çok önemli bir dönemde insani gücün savurganlığını önlemiş, üretimde verimin artmasına yaramış ve savaş çabaları dolayısıyla tükenen tahıl stoklarının tutumlu kullanımına yardım etmiştir... (Karamustafaoğlu, 1978: 121-122).

Bu arada 1916 seçimlerinde her iki başkan adayı (Başkan Woodrow Wilson ve Cumhuriyetçi rakibi Evans Hughes) ve onların temsil ettiği partiler (Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti), alkol yasağının önemli bir mevzu olmadığını düşünmüşlerdir. Her iki aday da seçim kampanyalarında alkol yasağı konusundan kaçınmıştır. Ancak tutucu adaylar, yani çoğunluğu Cumhuriyetçi eğilimli olanlar Kongre'ye seçilmiş ve alkol yasağı yanlıları anayasada değişiklik yapılmasını istemişlerdir.

Gerçekten de cumhuriyetçi eğilimde olanların Kongre'ye seçilmesi ve bu kesime A. J. Volstead'in öncülük etmesi sonucunda ulusal alkol yasağı kanunları Kongre'den geçmiştir. Literatürden elde edilen verilere göre muhafazakar ve tutucu olduğu bilinen bu kesim alkol yasağı taraftarı olmuştur. Buna karşın Demokrat Parti üyeleri ise daha çok yasak karşıtı bir

tutum sergilemiştir. Böyle bir kanının ortaya çıkmasına, Demokrat Parti üyesi Woodrow Wilson'un ulusal alkol yasağı kanunlarını veto etmesi ve yine aynı Parti'ye mensup Franklin Roosevelt'in 1932 yılında yapılan başkanlık seçimini kazandıktan sonra ulusal alkol yasağı kanunlarını kaldırması etki etmiştir. Bu nedenle de Amerika'da Cumhuriyetçi Parti ile Demokrat Parti'nin nasıl bir tarihsel süreçten gelinerek ortaya çıktığına ve toplumda kimler tarafından destek gördüğüne, alkol yasağı fikrine siyasetler arasında karşı olanların ve olmayanların tespitinin yapılması bakımından yer vermek gerekmektedir.

Amerikan siyasetinde Yeşiller, Cumhuriyetçiler, Demokratlar, Komünistler, Sosyalist İşçiler gibi çok sayıda parti vardır. Ancak bu partiler içerisinde Amerikan siyasetinde en etkin rolü oynayan iki büyük parti bulunmaktadır. Bu iki parti Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti'dir. Amerika'nın tarihsel gelişime bakıldığında her ne kadar bu iki büyük partiden başka parti yokmuş gibi bir izlenim ortaya çıksa da gerçekte durum böyle değildir. Örneğin; Komünist Parti 1919 yılında kurulduğu günden bu zamana kadar çalışmalarına devam etmektedir. Buna nazaran Amerika'da sadece iki parti varmış algısının yaşanmasına sebebiyet veren hususun ise başkanlık koltuğunu dolduranların demokrat ya da cumhuriyetçi olmasından kaynaklandığı söylenebilir (Özkan ve Çilingir, 2013; Jacob ve Vines, 1965: 65-67).

1828 yılında kurulan Demokrat Parti, 1860'lı yıllarda iç savaş sırasında köleliğe bakış açısı nedeniyle köleliğe karşı çıkan ve kölelik yanlısı demokratlar şeklinde ikiye ayrılmış ve bu ayrılık neticesinde de bugün ki haliyle bilinen, kökeni Thomas Jefferson'a dayanan Demokrat Parti meydana gelmiştir. Bu ortam içinde cumhuriyetçi parti, köleliğe karşı olarak 1854 yılında kurulmuş ve Abraham Lincoln 1860 yılında yapılan seçimlerde başkan seçilmiştir. 1860'lı yıllarda patlak veren İç Savaş, köleliğe karşı olan kuzeylilerin kölelik yanlısı güneylileri yenmesi ile sonuçlanmıştır. Böylece köleliğe karşı hiçbir karşı söz söylemeden başkan olan Abraham Lincoln, savaş sonunda köleliği kaldırmıştır (Limenya, 11 Ekim 2015).

1929 Depresyonuna kadar cumhuriyetçiler genel olarak kuzeyli iş adamları ve güneyli toprak sahipleri tarafından desteklenmiştir. Kuruluşundan bu güne kadar cumhuriyetçiler sınıfsal olarak ülkenin daha zengin kesimlerinden oluşmaktadır. Üyeler çoğunlukla Protestan ve beyazdırlar. İşadamları, büyük toprak sahipleri ve eğitilmiş profesyonellerden oluşan bir seçmen kitlesine sahiptirler. Ekonomik liberalizmin ve Amerikan değerlerinin savunuculuğunu üstlenmişlerdir. Ülkenin kuzey kesimlerindeki sanayi tekelleri ile güneyindeki büyük toprak sahipleri genellikle Püriten, Protestan ve beyazlardır. İrlandalı,

Fransalı ve İspanyol beyaz göçmenlerin ya da Hristiyanlığa geçirilmiş yerli kabile üyeleri ve Afrikalıların siyasette etkileri yok gibidir. Nüfusun büyük bir oranını oluşturan ve asil beyazlar tarafından aşağılanan bu tabakalar Demokratlar tarafından hatırlanmıştır. Demokratlar kurucu babaların kurmak istedikleri rejimin; tabana yayılmış demokrasi, ayrımcılık yapmayan bir fırsatlar eşitliği ve yasal zemine oturtulmuş insan haklarıyla mümkün olabileceğini düşünmektedirler (Özkan ve Çilingir, 2013).

Seçmenlerin yüzdelerine bakıldığında Demokrat Parti üyelerinin %30'u beyaz yakalılarından, %46'sı ise işçilerden oluşmaktadır. Cumhuriyetçilerinki ise %36'sı beyaz yakalılarından, %3' u işçilerden meydana gelmektedir (Campbel ve Valen, 1961: 514- 515).

1929 yılında New York Borsası'nda meydana gelen ani bir çöküntü Amerika'da ekonomik gerileme ve sıkıntı dönemini başlatmıştır. Demokrat Parti'nin adayı Franklin Roosevelt bu dönemde başkanlığa seçilmiş ve ekonomik gerilemenin etkisini azaltmak için sosyal sigorta, işsizlik sigortası gibi alanlarda birçok reformlar yapmıştır. İç Savaş'tan beri Cumhuriyetçi Parti'ye oy veren siyah Amerikalılar Demokrat Parti'ye yönelmeye başlamışlardır. ABD'nin güneyinde Demokrat Parti'nin sahip olduğu destek yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Bunun yerine büyük şehir merkezlerinin yoğunlaştığı kuzeydoğu, ortabatı eyaletleri ve Kaliforniya gibi batı bölgeleri Demokrat Parti'nin kuvvet merkezleri haline gelmiştir (Özkan ve Çilingir, 2013).

Demokratlar siyah Amerikalılar, Katolikler, Yahudiler, göçmenler ve azınlıklar arasında destek bulmaktadır. İşverenlerin ve büyük firmaların karşısında işçilerin ve çalışan kesimin yanında yer almaktadırlar. Devletin gerektiğince vergileri arttırarak, az gelirli yurttaşlara daha geniş olanaklar sağlaması yanlısıdır. Çevre kirliliğini önleme konusunda titizlik göstermektedir. Vergi indiriminin sadece orta sınıf ve dar gelirli aileler için yapılması gerektiğine inanmaktadırlar. Sosyal konularda daha ilerlemeci bir bakış açısına sahiptirler ve hem kürtajı hem de eşcinsel evliliği desteklemektedirler. Bunun yanında bireysel silahlanmaya sınır getirilmesini istemektedirler. Demokratlar; vatandaşların işlerini koruyabilmeleri için ticari kısıtlamaları desteklemekte, sağlık sistemi üzerinde devletin çok fazla kural koymasını savunmakta, askeri müdahalenin gerekli olduğu durumlarda hedefe uzaktan saldırılardan yana, öğrencilere ilerde ödemeleri kaydıyla daha fazla burs yardımı yapılmasını istemekte, uyuşturucu satışı gibi şiddet içermeyen suçların daha hafif cezalandırılması ve bu insanların rehabilite edilmesi gerektiğini söylemekte ve son olarak idam cezasına tamamen karşı çıkmaktadırlar (Limenya, 11 Ekim 2015; Özkan ve Çilingir, 2013; Campbel ve Valen, 1961).

Cumhuriyetçi Parti özellikle dindar Protestan grupların desteğine sahiptir. Vergi indiriminin hem büyük firmalar hem de gelir durumu farklı olan tüm vatandaşlar için dolayısıyla herkes için yapılması gerektiğini savunur. Sosyal konularda daha muhafazakar olma eğilimindedirler. Eşcinsel evliliğe ve kürtaja karşıdırlar ve bireysel silahlanmayı savunurlar. Cumhuriyetçiler tüketiciler için giderleri düşük tutabilmek için serbest ticareti desteklerler. Devletin sağlık sistemine çok fazla müdahil olmasının karşısında durur ve bu durumun endüstrideki giderleri arttıracığı ve sağlık sistemindeki kaliteyi de düşüreceğini söylemektedirler. ABD çıkarlarına ters düşen rejimleri doğrudan askeri müdahale ile değiştirme eğilimindedirler. Daha muhafazakar bir eğitim sistemini desteklemekte ve daha uzun süreli eğitim saatlerinin olması gerektiğini söylemektedirler. Son olarak, cumhuriyetçiler suçlulara karşı daha sert cezalar verilmesini savunmakta ve idam cezasını da gerekli görmektedirler (Limenya, 11 Ekim 2015; Özkan ve Çilingir, 2013; Campbel ve Valen, 1961).

Sonuç olarak, sosyal ve siyasi güçlerin ulusal yasağa destek vermesi, çıkarılan bu kanunlar ve yaşanan tüm gelişmelerle, alkolün ulusal olarak yasaklanması fikri güç kazanmış ve halk ülke düzeyinde alkolün yasaklanmasına ikna edilmiştir. Nihayetinde 18 Aralık 1917 tarihinde Kongre'ye önerilen, 16 Ocak 1919 tarihinde 36 eyalet tarafından tasdik edilen Onsekizinci Anayasa Değişikliği, 17 Ocak 1920 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Vick ve Rhoades 2010).

Onsekizinci Anayasa Değişikliği, toplumda yaşanan gelişmeler sonucunda beklenen bir kanundur ve böyle olması nedeniyle de eyaletler tarafından hızla onaylanmıştır. 1918 yılı boyunca; 8 Ocak Mississippi, 11 Ocak Virginia, 14 Ocak Kentucky, 28 Ocak Kuzey Dakota, 29 Ocak South Carolina, 13 Şubat Maryland, 19 Şubat Montana, 4 Mart Teksas, 18 Mart Delaware, 20 Mart Güney Dakota, 2 Nisan Massachusetts, 24 Mayıs Arizona, 9 Ağustos, Louisiana ve 27 Kasım Florida Onsekizinci Anayasa Değişikliği'ni onaylayan eyaletler olmuştur. 1919 yılının başlarında kanunun onaylandığı güne kadar; 2 Ocak Michigan, 7 Ocak Ohio ve Oklahoma, 8 Ocak Idaho ve Maine, 9 Ocak Batı Virjinya, 13 Ocak California, Tennessee ve Washington, 14 Ocak Arkansas, Kansas, Illinois ve Indiana, 15 Ocak Alabama, Colorado, Iowa, New Hampshire, kanunu onaylarken kanunun onaylandığı 16 Ocak 1919 tarihinde; Nebraska, North Carolina, Utah, Missouri ve Wyoming sonrasında ise 17 Ocak Minnesota ve Wisconsin, 20 Ocak New Mexico, 21 Ocak Nevada, 29 Ocak New York ve Vermont, 25 Şubat Pennsylvania, 6 Mayıs

Connecticut ve son olarak 9 Mart 1922 tarihinde New Jersey kanunu onaylamıştır (Constitution Of The United States, 2014: 35). Onaylanan kanun metni şu şekildedir:

Bölüm 1: Bu maddenin onaylanmasını izleyen bir yılın sonundan itibaren, sarhoş edici içkilerin, içmek amacı ile Birleşik Devletler içinde imalatı, satılması ve taşınması, bu tür içkilerin Birleşik Devletlere ithali ya da Birleşik Devletlerden ve onun yetkisi altındaki bütün bölgelerden ihracı yasaklanmıştır.

Bölüm 2: Kongre ve eyaletler bu maddeyi uygun yasalarla uygulamak için birbirini tamamlayan yetkiye sahip olacaktır.

Bölüm 3: Bu madde, Anayasa'da öngörüldüğü gibi, Kongre tarafından eyaletlere sunulmasını izleyen yedi yıl içinde, eyalet yasama meclisleri tarafından onaylanıp Anayasa'nın bir parçası haline gelmediği takdirde, hükümsüz olacaktır (About America, 2004: 41)

Kanunla, ABD'de alkolün üretimi, satışı, taşınması, ithali ve ihracatı kanunun onaylanmasından sonra bir yılın sonundan itibaren yasaklanmıştır. Kanunun bir yıl gibi bir süre öngörmesi, kanunun hem topluma benimsetilmesi hem de uygulanması için gerekli olan zeminin sağlanmak istenmesinden kaynaklanmaktadır. Eyaletlere birbirini tamamlayan yetki verilmesinde ki amaç ise uygulamada görülebilecek gevşemeleri önlemek içindir. Onsekizinci Anayasa Değişikliği, alkol yasağının uygulanmasının federal düzeyde olmasının yanı sıra eyaletler düzeyinde de aynı anda eşlik edeceğine güvence vermektedir. Bunun anlamı şudur: Eyaletler kendi sınırları içerisinde bu kanunu daha sıkı ve daha katı uygulayabilirler ancak kanun maddelerinde gevşekliğe gidemezler. Son olarak kanunun onaylanması için yedi yıllık bir süre öngörmesi, toplumda herkesin alkol yasağı yanlısı olmamasına ve yasanın eninde sonunda onaylatılmak istenmesine bağlanabilir. Ancak buna gerek kalmamış ve eyaletlerin çoğu kısa bir sürede kanunu onaylamıştır.

ABD'de Onsekizinci Anayasa Değişikliği ile alkol yasaklanmıştır. Fakat kanunun nasıl uygulanacağı belirtilmemiştir. Şöyle ki, kanunda hangi içeceklerin yasaklandığı, kanun ihlal edilirse ihlallerin kimler tarafından tespit edileceği, cezanın olup olmadığı ve varsa cezanın/cezaların ne/neler olduğu, hangi durumların kanun kapsamında suç sayılacağı, alkol tüketenlerin nerelerde ve ne şekilde alkol tüketebileceği, kanunun istisnaları olup olmadığı gibi hususların hiç biri kanun da belirtilmemiştir. Bu durum üzerine Kongre, Onsekizinci Anayasa Değişikliği'nin amacına uygun olarak, kanundaki boşluğu doldurmak için yeni bir kanun daha çıkarmıştır. Uzun tartışmalardan sonra, Onsekizinci Anayasa Değişikliği'ni tamamlayan Volstead Kanunu ile bu sorun aşılmıştır.

Volstead Kanunu (Kobler, 1973; Schwartz, 1992: 397-402; Hall, 2010: 1164-1173 ve Kyving 1979 kaynaklarından derlenmiştir) üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde savaş zamanı alkol yasağı ile ilgili ayrıntılara yer verilmiştir:

- ✓ Mevcut savaş sırasında askerlerin terhis bitimine kadar sarhoş edici alkollü içeceklerin imalatı ve satışı yasaklanmıştır. Sarhoş edici içkiden kasıt, hacimce %0.1 oranından fazla içerisinde alkol bulunduran tüm içeceklerdir.
- ✓ Yasak ihlallerini tespit etme görevi müfettişlere, komiserlere, ajanlara, memurlara verilmiş ve her biri bu görevi yerine getirme hususunda eşit yetkiye sahip kılınmıştır. Ayrıca bu yetki, ihlalleri tespit edecek kimselere kanunlara verilmiştir.
- ✓ Ev, oda, tekne, araç, yapı gibi alkolün herhangi bir yerde saklanması ve alkolün başka bir şey ile takas edilmesi yasaklanmıştır. Bu suçu işleyenlere en az 100, en fazla 1000 dolar para cezası ya da en az 30, en fazla bir yıl hapis cezası öngörülmüştür.
- ✓ Kanunu ihlal nedeniyle açılan davalarda, davaya bakmakla görevli veya yetkili olan mahkemeler eş yetkiye sahiptir.
- ✓ Kanunun herhangi bir maddesinin geçersiz kılınması yasanın tamamının geçersiz olacağı anlamına gelmemektedir.
- ✓ Kanun, askeri ve deniz kuvvetlerinin gücünü kullanmak için çıkarılmıştır.

İkinci bölüm; doğrudan alkollü içeceklerin yasaklanması ile ilgili ayrıntıları kapsamaktadır:

- ✓ Hacimce %0.5 oranından fazla içerisinde alkol bulunduran içeceklerin; üretimi, satışı, dağıtımı, ithali ve ihracatı yasaklanmıştır.
- ✓ Alkolü konu alan reklamlar yapmak yasaklanmıştır.
- ✓ Alkolü cep şişelerinde taşımak ve birine hediye olarak da alkol satın almak yasaklanmıştır. Ancak eve gelen iyi niyetli konuklarla evde içki içilmesine izin verilmiştir. Bunun için evde bir miktar alkol saklamak serbest bırakılmıştır. Fakat alkolün kişinin kendi evi dışında herhangi bir yerde saklanması yasaklanmıştır.
- ✓ Otel, restoran, kamu yerleri, yemek odaları, gemilerde ve bu tip yerlerde alkol içilmesi yasaklanmıştır.
- ✓ Kanun ihlalleri müfettişler, memurlar ve komiserler tarafından tespit edilecektir. Ayrıca bu kişilerin arama yapma yetkisi de vardır. Kanunun uygulama işlevini eyalet güçlerine ve yerel polis birimlerine emanet etmesinin yanında, kurduğu Alkol Yasağı Bürosu ve 1500 üyesini içinde barındıran geniş bir ulusal kanun uygulama ajansı oluşturulmuştur. Büronun yıllık 2 milyon dolar gibi mütevazı bir bütçesi vardır.

Eyaletlerde yer alan mutabık güçler ve yasağı uygulayan diğer yan birimlerin giderleri bu bütçeye dahil değildir. Onların giderleri eyaletlere bırakılmıştır.

- ✓ Kanunu ihlal edenlere, en fazla 1000 dolar para cezası veya 6 ayı geçen hapis cezası öngörülmüştür.
- ✓ Onsekizinci Anayasa Değişikliği yetki vermediği sürece alkolün üretimi, satışı, dağıtımı, ithali, ihracı ve başka bir şeyle takas edilmesi yasaklanmıştır.
- ✓ Hekimlere iyi niyetli olmaları şartıyla, tıbbi reçete ile alkol satışına izin verilmiştir. Ancak bu reçeteyi alan kişi, reçeteyi 90 gün içerisinde kullanmalı ve adresi hekimlerce kaydedilmelidir. Hekimler gerekli görülen durumlarda daha önce reçete verilen kişiye tekrar reçete verebilir. Fakat bunun için de daha önce reçete verilen tarihten 10 gün geçmesi gerekmektedir. Bu kurallara uymadığı tespit edilenlerin mahkemeye sevk edileceği belirtilmiştir.
- ✓ Kutsal amaçlar için alkol tüketimi serbest bırakılmıştır.
- ✓ Özel kişisel kullanım amaçlı şaraplar, özellikle de elma şarabı veya diğer meyvelerden yapılan şaraplar, fermante edilerek ev yapımı kullanımlarına izin verilmiştir. Ancak bir şartla, sarhoş edici olmayacak ve yalnızca ev tüketimi için yapılacaktır. Bu az alkollü içkiler için temel şarttır. Ayrıca ev yapımı şarapların ticareti yasaklanmıştır. Bunun yanı sıra, yıllık 200 gallona kadar üretilebilecek ve bahçelerde, evde kullanım için biraz üzüm yetiştirilebilecektir.
- ✓ Kanuna aykırı olarak sarhoş edici içki temin edip, bu içkilerin satılması sonucunda zehirlenen, bu içkiden başka yollarla zarar gören kişilerin, haklarının tazmin edilmesini mahkemelerden isteme hakkı vardır. Ölümle sonuçlanan durumlarda, bu yetki ölen kişinin akrabalarına geçmektedir.
- ✓ Kanunun herhangi bir maddesinin geçersiz kılınması yasanın tamamının geçersiz olacağı anlamına gelmemektedir.

Yasanın üçüncü yani son bölümü ise; endüstriyel alkol ile ilgili ayrıntıları içermektedir:

- ✓ Endüstriyel alkolden kasıt, her türlü etil alkoldür. Etil alkolün, konteynırlar veya depolarda taşınıp saklanabileceği belirtilmiştir.
- ✓ Etil alkol üreticileri, kanun geçtikten sonra 30 gün içerisinde tesislerini tescil ettirmelidir.
- ✓ Endüstriyel alkolün içecek amaçlı dönüşümleri yasaklanmıştır.
- ✓ Bilimsel araştırmalar için etil alkol kullanılması serbest bırakılmıştır.

- ✓ Aksi belirtilmedikçe diğer kanunlarda öngörülen cezalar, bu başlık için ek cezadır. Bir kişi kanunu ilk ihlal ettiğinde 30 günü geçmeyen hapis veya 1 000 doları aşmayan para cezası ile ikinci kez ihlal ettiğinde 100-10 000 dolar para cezası, 1 yıldan fazla hapis ile cezalandırılacağı, son olarak daha sonra da aynı suçu işlediği tespit edilen kimselerin, tesisinin 1 yıl üretim yapmasının yasaklanacağı belirtilmiştir.
- ✓ Kanunun birinci ve üçüncü bölümlerinin Onsekizinci Anayasa Değişikliği onaylandıktan sonra, ikinci bölümünün ise Onsekizinci Anayasa Değişikliği'nin yürürlüğe girmesiyle uygulanmaya başlanacağı belirtilmiştir.

Özetle; %0.5 üzerinde içerisinde alkol olan tüm içecekler yasaklanmıştır. Kanunu ihlal etmek suç sayılmış, ihlallerin kimler tarafından tespit edileceği belirlenmiş ve bunun için bir birim oluşturulmuştur. Alkolün reklamını yapmak, taşımak ve hediye etmek için satın almak yasaklanmıştır. Bunun yanı sıra, iyi niyetli olmak koşuluyla eve gelen konuklarla kanunda tanımlanan çerçevede alkol içmeleri serbest bırakılmıştır. Kanunun istisnası sadece bundan ibaret değildir. Hekimlere tıbbi reçete yoluyla kimi düzenlemelerle alkol satışına izin verilmiştir. Dini kutlamalarda da alkol tüketmek serbest bırakılmıştır. Ayrıca kimi şartlarla evde içki yapımına da müsaade edilmiştir. Endüstriyel alkolün ne olduğu, ihlaller sonucunda hangi cezalar öngörüldüğü belirtilmiştir. Olası bir savaş durumunda da kanunun nasıl uygulanacağına açıklık getirilmiştir. Kısaca Volstead Kanunu, Onsekizinci Anayasa Değişikliği'ni tamamlayan bir kanundur ve bu kanunlarla da alkol artık Amerika'da yasaklanmıştır.

Volstead Kanunu'nun ne zaman yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Ancak kanun yürürlüğe girmeden önce Başkan Woodrow Wilson tarafından veto edilmiştir. Çünkü Wilson, kanuna pek taraftar değildir. Özellikle Wilson, şarap ve biranın yasak kapsamı dışında tutulması gerektiğini, kamuoyunun eğer bira içmeye izin verilmezse içki yasağı kararından vazgeçmeye daha istekli olacağını, üstelik yasağın çok acımasız ve katı olduğunu düşünmektedir ve bu yüzden Volstead Kanunu'nu veto etmiştir. Ancak Kongre, ısrarlı bir şekilde ulusal yasağı hangi şartta olursa olsun uygulamaya karardır (Vick ve Rhoades, 2010: 128). Nihayetinde veto 28 Ekim 1919 tarihinde Mecliste 175'e 55 oyla ve Senato da da 65'e 20 oyla aşılmıştır. Volstead Kanunu böylece, daha 17 Ocak 1920 tarihinde Onsekizinci Anayasa Değişikliği'nin öngördüğü yürürlüğe girme tarihinden önce hemen uygulanmaya başlanmıştır.

2.2.3. Kanunların Uygulanması Sürecinde Yaşananlar

17 Ocak 1920'den itibaren uygulanmaya başlanan Volstead Kanunu, başlarda iyi işlemiştir. Sarhoşluktan kaynaklanan tutuklamalar, cinayet ve suç oranları, çocuk ihmal vakalarının sayısı ve boşanmalar azalmıştır. Yasak ile birlikte alkol tüketilen yerlerin sayısı başlangıçta azalma gösterdiğinden ve bu azalmaya da bağlı olarak alkol fiyatlarının yükselmesi ve zaten yasadan önce de pek çok eyaletin kendi çapında alkölü yasaklaması, alkol tüketimini 1922 yılına kadar azaltmıştır. İlegal üretilen ya da kaçak alkol fiyatları ortalama bir işçinin alamayacağı kadar yükselmiştir. Alkol tüketimi %30 oranında düşmüştür. ABD Biracılar Birliği sert içkilerdeki tüketimin %50 oranında düştüğünü ve düşmeye de devam ettiğini belirtmiştir.

Kanunların uygulanması için bir yıllık bir süre öngörülmesi yeni bir zafiyet yaratmıştır. Öncelikli olarak kanunların uygulanması için bir yıllık bir süre öngörülmesi sonucu birçok insan kanunlar yürürlüğe girme tarihi olan 17 Ocak 1920'den önce kendi özel kullanımı için yüksek miktarda şarap ve alkollü içki stoğu yapmıştır. Ayrıca alkolikliği önlemek için, endüstriyel alkol (denatüre edilmiş alkol) üretilmesine izin verilmiştir. Böylece doğallığı bozulmuş bu alkol türü sayesinde insanlar doğrudan alkolikliği terk etmesi hedeflenmiştir. Ancak bu durum felaketle sonuçlanmıştır.

Yasağa karşı en büyük direnç orta ve üst sınıf işçilerinden gelmiştir. Ancak küçük işçiler çok fazla tepki vermemiştir. Savaş şartlarından dolayı ekonomik durgunluk yaşanmaktadır ve birçok insan işsizdir. Alkolün illegal üretimi ya da alkol kaçakçılığı illegal kurdukları meyhaneler aracılığıyla bu fakir fabrika işçilerine iş ve içki sağlamıştır.

Yasağa karşı kampanyalar alkol yasağı kanunlarının uygulanması ile birlikte başlamıştır. Salonlarda, birahanelerde güçlü bir karşı koyma kampanyası yürütülmüştür. Yasak aleyhtarları alkol yasağının hafifletilmesini özellikle bira ve şarap tüketiminin serbest bırakılmasını isterken karşı kampanyacılar da yasağın çok sıkı tutulmasını istemişlerdir (Vick ve Rhoades, 2010: 127)

1926 yılından itibaren yasak karşıtı yayınlar da artmaya başlamıştır. 1926 Chicago Tribun makalesinde yasağı getirenler barbarlıkla itham edilmiştir: “Hiçbir Amerikan hükümeti böyle işlerle meşgul olmadı. Sadece yasağın meraklı tutkunları, barbarlar bu yasak konusunda kendilerini haklı görebilirler” (www.slate.com).

İnsanların alkol alışkanlığından vazgeçememesi ve alkolü bir ihtiyaç olarak hissetmesi, alkol tüketiminin artmasına sebebiyet vermiştir. Artan talebe oranla da ciddi sorunlar toplumda birbirine bağlantılı halkalar halinde yayılmaya başlamıştır.

Alkolün yasaklanmasıyla alkol tüketilen yerler kapatılmıştır. Alkol alışkanlığından vazgeçemeyenler, içki içmek için bu yerlere gidemeyince yeni yollar icat ederek alkol tüketmeye başlamışlardır. Alkol cep şişelerinde, oyuk borularda, kitap içlerini oyarak ve daha birçok benzeri yöntemle taşınarak tüketilmiştir. Alkolü bu şekilde taşıyamayanlar ise, alkollü içeceklerin serbest kalmasını istemiştir. Ancak kanunlarda alkolü serbest bırakan en ufak bir düzenleme dahi yapılmamıştır. Bunun sonucunda, toplumda kaçak alkol işiyle ilgilenen kimseler mantar gibi yayılmaya başlamıştır. Çünkü kaçak alkol işi, insanların alkol tüketiminden vazgeçememesi nedeniyle kaçakçılar tarafından karlı bir iş olarak görülmüştür. Kaçakçılığa yönelen çoğu kişi, yasadışı yollarla temin ettiği alkolü yüksek fiyattan satmış ve bu işle ilgilenenleri kısa sürede zengin yapmıştır (Towne, 1923: 129-137; Peck, 2009: 13-14). Zengin olanlardan en önemlileri Edward Donegan, LaMontages Kardeşler ve Roy Olmstead olmuştur. Onların bu zenginliği kendilerince kurdukları sistem sonucu olmuş ve toplumda çeşitli sorunların da baş göstermesine sebebiyet vermiştir. Şöyle ki:

Edward Donegan, 1919 yılında garip bir işçiyken, 1920 yılında yasağın uygulanmaya başlamasından 4 ay sonra kaçak alkol üretiminden dolayı milyoner olmuştur. Kimi zaman zehirli alkol üreterek kimi zaman da çalıntı alkol satan Donegan, faaliyetlerini devam ettirebilmek için ajanlara rüşvet vermeye başlamıştır. Onun suçları sadece kaçak alkol satarak kanunları ihlal etmek ve rüşvet vermek değildir. Kanunun tıbbi alkol kullanımına izin vermesini fırsat bilerek, tıbbi alkolü çalmaya başlamış ve bu işle ilgilenenleri dolandırmıştır. Tüm bu suçları işlediği tespit edilen Donegan tutuklanmış ve on yıl hapse çarptırılmıştır. Morgan, Rene, William ve Montaigu adlı LaMontages kardeşler ise yasağın sırasında, kaçakçılıktan dolayı gelirlerini bir yılda 2 milyon dolar artırmıştır. Ancak onların zenginleşmesi diğer kaçakçılık yapan isimlere göre biraz farklı olmuştur. Çünkü onlar, seçkin kulüpler kurmuşlar, bu kulüplerde alkolü gizli olarak servis etmişler ve bu sebeple de sosyete “kaçakçılar” olarak anılmışlardır. Ancak bu durumdan hoşnut olmayan bir kulüp işçisi onları şikayet etmiştir. Yetkililer tarafından da tespit edilen bu durum üzerine federal mahkeme tarafından, kardeşlerden her birine 2000 dolar para cezası, kardeşlerden ikisine 4 ay hapis ve birine 2 ay hapis cezası vermiştir. Son olarak yılda 2 400 000 dolar gelir elde eden Roy Olmstead ise, kiraladığı gemiyle kaçak alkol temin etmiş, kamyon ve

otomobillerle alkol satın aldığı çiftliğe taşınmış ve çiftlikte alkolü satışı sunmuştur. Ancak onun bu sistemi uzun sürmemiştir. Telefonla biri tarafından ihbar edilen Olmstead; 1924 yılında tutuklanmıştır (Kobler, 1973).

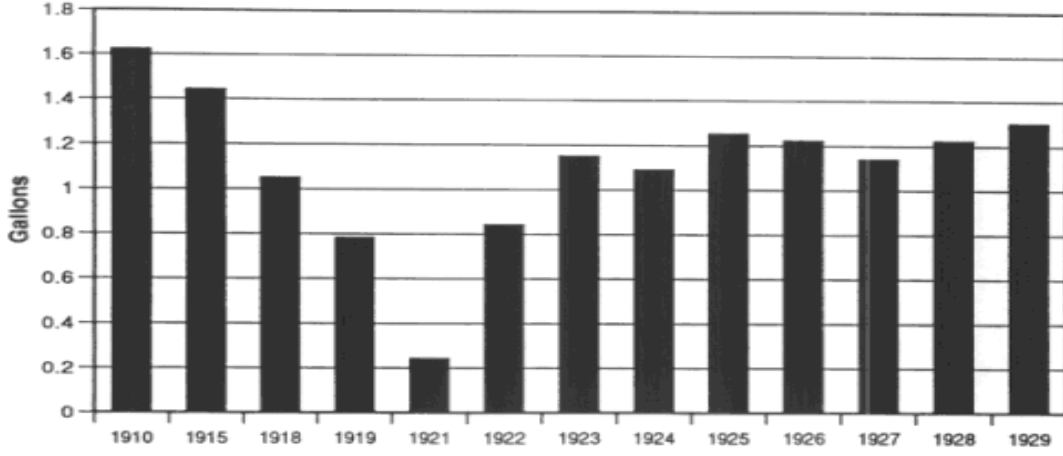
Görüldüğü üzere, yasak alkole olan düşkünlüğü azaltmamış bilakis tersine bir etki yaratmıştır. Alkol tüketmek isteyen insanlar; kaçak alkole yönelmiştir. Yukarıda aktardığımız isimlerden başka daha birçoğunun da bu işle ilgilenmesi ve toplumda kaçakçıların hayranlıkla takip edilmesi, kaçakçılığın ABD’de mantar gibi yayılmasına sebebiyet vermiştir. Kendilerince kurulan bu sistemin korunmak istenmesi neticesinde, toplumda yolsuzluklar atmaya başlamıştır. Çünkü rüşvet vermek, insanları dolandırmak, kanunları ihlal etmek olağan şeyler haline gelmiştir. Ayrıca az masrafla daha fazla para kazanmak düşüncesiyle alkolün kalitesini bozmuşlar ve bozuk alkolü de pahalıya satarak kısa yoldan büyük kar elde etmişlerdir.

Yasak insanlardaki alkol alışkanlığını durduramamıştır. İnsanlar daha çok içmeye başlamıştır. Sigorta şirketleri sağlık sigortası oranlarını %300 civarında artırmıştır. Kaçak, yasal olmayan meyhaneler her yerde mantar gibi türemeye başlamıştır. Yasağın uygulanmaya başlandığı günden itibaren 10 yıl içinde sadece NewYork’ta 32 000’in üzerinde kaçak meyhane olduğu tespit edilmiştir. Sokak çeteleri, yasa dışı alkol üretimi, hırsızlık, kaçakçılık gibi illegal faaliyetler sayesinde suç imparatorlukları kurulmuştur. Ancak belirtmekte yarar vardır ki, bu suç imparatorluklarının temel kaynağı kaçakçılık olmuştur (Ford, 1996).

Kaçak alkolün giderek daha da kalitesinin bozulması ve pahalıya satılması insanların bunu karşılayacak durumunun olmaması yasadışı uyuşturucu kullanımını artırmıştır. Kokain gibi tehlikeli maddeler yasak döneminde popüler olmuştur. Fakat bu maddelerin tercih edilmesi dahi alkol tüketim oranını düşürmeye yetmemiştir (Warburton, 1932: 23-26). Hatta yasak döneminde kişi başına düşen alkol tüketimine bakıldığında bu durum daha da net görülmektedir. Diğer sayfa da yer alan tablo incelendiğinde, kişi başı tüketilen alkol miktarının, 1910-1921 arasında azalma seyri izlediği, ancak 1921 yılından sonra inişli çıkışlı olsa da 1921 yılına nazaran artış gösterdiği görülmektedir. Bu durumda 1910-1921 yılları arasında alkol yasağı karşıtı söylemlerin ve alkol yasağı yasalarının başarılı olduğunu ancak ulusal yasakla birlikte alkol alışkanlığından vazgeçemeyenlerin farklı yollar deneyerek alkol tüketimine devam etmesinin, yasak döneminde kişi başına düşen alkol tüketimini azaltmadığını ve nihayetinde yasanın aksine etki ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 1: 1910-1929 Alkollü İçeceklerin Kişi Başına Tüketimi (Litre)

Kaynak: Clark Warburton, *The Economic Results of Prohibition*, New York: Columbia University Press, 1932: 72.

Kanunların bir diğer olumsuz etkisi mafya olmuştur. Mafyada herkesin bir konumu vardır. Mafya örgütünün başında bulunan kişiye patron denilmektedir. Patronun en yakın arkadaşı onun danışmanı konumundadır ve patronun doğrudan hemen altında bulunan kişiye ikinci başkan denilmektedir. Patrondan sonra en güçlü olan ise, ikinci başkan ya da danışman değil, günü geldiğinde tahtı devralacak, evlat gibi aile üyelerinden olan biridir (Deitche, 2009: 9). Bunun yanı sıra, bir insanın mafyaya girebilmesi için bazı şartları kabul etmesi gerekmektedir. Bu şartlardan ilki; sessizliğini koruması, ikincisi; diğer üyelerle doğrudan ilişki kurmaması ve son olarak; patrona bağlılık ve sadakat sözü vermesidir. Bu şekilde sessizlik içerisinde toplumda kendi içlerinde olup bitene kör ve sağır olan büyük mafyalar oluşturulmuştur (Mannion, 2003).

Mafyanın şans oyunları ve hırsızlık faaliyetleri 1920 yılına kadar sınırlıdır. Bu yönden, organize kaçakçılık yasağın etkisine karşı bir cevap olarak gösterilebilir. Alkolden kaynaklanan bir kara pazar gelişmiştir. Güçlü çeteler, yasa uygulayıcı birimleri bozmuştur. Şantaj ve haraça yol açmış, esas itibarıyla organize suçun finansal gelişimini alkol yasağı sağlamıştır. Alkol yasağı, suç oranlarını azaltmaktan ziyade yer altı suç çeteleri yaratmış ve bunları bütün şehirlere transfer etmiştir.

Mafya etkisinde olan ilk şehir New Orleans, ilk örgüt de La Mano Nera olmuştur. 1890 yılından önce kurulduğu bilinen örgüt, Antonio ve Carlo Matranga adlı iki kardeş tarafından yönetilmektedir. New Orleans şehrinde önemli geçiş noktalarının kontrolünü ele geçirmişler ve şehrin kaçak alkol patronları olmuşlardır. Kardeşler kendilerine zıt

gidenlerin evlerinin kapısına siyah el işareti koymuşlar ve bu hanede yaşayanları tehdit etmişlerdir. Polis Komiseri David Hennessy, kardeşlerin bu yaptıklarını önlemek için delil aramıştır. Bulduğu delilleri mahkemeye teslim etmeden vurularak öldürülmüştür. Olayla bağlantılı olduğu düşünülen dokuz göçmen tutuklanmıştır. Ancak kanıt yetersizliğinden sadece üç kişi mahkum edilebilmiştir. Yaşanılan bu olay tüm şehre yayılmış ve göçmenler olaydan sorumlu tutulduğu için de göçmenlere karşı ayrımcılık yapılmış ve nefret artmıştır. Ancak, mafya sadece New Orleans'ta yoktur. Hızla New York ve Chicago'ya da 20. yüzyılın başlarında yayılmaya başlamıştır (Polkehn ve Szeponik, 1975: 26-32).

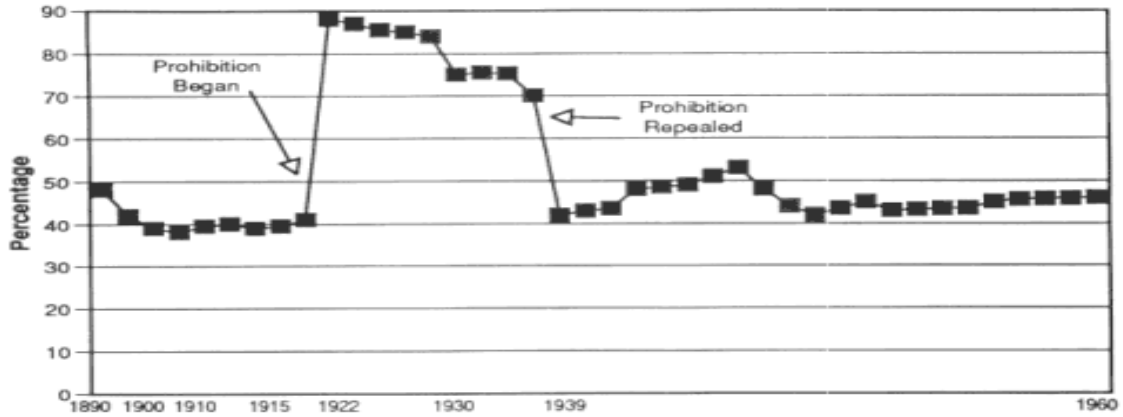
Chicago'da mafya patronları Johnny Torrio ve Al Capone olmuştur. Johnny Torrio, İtalya'da 1882 yılında doğmuştur. ABD'ye, 1884 yılında ailesiyle birlikte yerleşmiş ve kötü bir çocukluk geçirmiştir. Yetişkinlik döneminde yasaktan faydalanmış ve ünlü bir mafya babası olmuştur. Ayrıca Torrio, daha çok kumar, içki ve seks alanlarında faaliyet göstermiştir. 17 Ocak 1899 yılında New York'ta doğan Al Capone ise, Torrio'nun halefidir. İkisi 1915 yılına kadar iş birliği yapmıştır. Torrio'nun 1925 yılında Chicago'dan ayrılması üzerine Al Capone onun yerini almış ve yasak döneminde alkol üzerinden en çok kar eden isim olmuştur. İlk büyük meydan okumasını 1924 yılında belediye seçimlerine katılarak yapan Capone; seçimi kazanmış ve altı yıl boyunca Chicago'nun en güçlü ve nüfuzlu adamı olmuştur. Haraç ve organize gasp üzerine geniş bir ağ kurmuştur. Adamları Chicago'da yüzlerce genelev açmıştır. Kazandığı kirli parayı korumak için polisler ve siyasilere rüşvet vererek yolsuzluğun hızla yükselmesine sebebiyet vermiştir (Polkehn ve Szeponik, 1975: 38-40). İşlediği suçlardan dolayı 1929 yılında hapse giren Capone, on ay sonra serbest bırakılmış fakat serbest kaldıktan sonra da dolandırıcılık suçundan suçlanmıştır. Hesapları incelenmiş ve 60 milyar dolar vergilendirilmemiş gelir elde ettiği tespit edilmiştir (Schlaadt, 1992: 16). 1931 yılının ekim ayında vergi kaçakçılığı suçundan on yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. 25 Ocak 1947 tarihinde Miami'de kalp krizi geçirmiş ve ölmüştür. Ancak Chicago'da mafya, Capone'nun ölümü ile son bulmamıştır.

New York ve Chicago'da tek sorun mafya değildir. Alkolün yasaklanmasına bağlı olarak da salonların, meyhanelerin, barların ve bunlara benzer alkol satılan yerlerin kapatıldığı, beraberinde artan alkol talebini karşılamak için yasadışı alkol faaliyetlerinin geliştiği ve bu işin de daha çok kaçakçılar tarafından yapıldığı yukarıda belirtilmiştir. Tüm bu gelişmeler, alkolün gizli olarak satıldığı yerlerin sayısını artırmış ve bu yerlere "speakeasy" adı verilmiştir (Gately, 2008: 378). Bu yerlere giden insanlar, kalitesiz alkollü içeceklere daha fazla bedel ödemek zorunda kalmıştır. Hatta kimi zaman bedeli karşılayamayan insanlara

dayak atılmış ve insanlar soyulmuştur. Ayrıca buraya giden insanlar damgalanmış ve işsiz olup da iş arayanlar, işverenlerce tercih edilmemiştir. İşte bu sorunların yaşanmasına sebebiyet veren speakeasyler yaygın olarak Chicago ve New York'ta görülmektedir. Sayıları; Chicago'da 2030 ve New York'ta 32000 civarındadır (Asbury, 1968: 198-199).

Alkol alışkanlığından vazgeçemeyen insanlar, gerek kaliteli gerek kalitesiz alkollü içeceklerle daha fazla para harcamıştır. Kimileri daha fazla bedel ödeyerek kaliteli alkol içerken, kaliteli alkol içecek maddi durumu olmayanlar da kaliteli alkol içenlere nazaran yüksek fiyatlarla kaçak alkol içmeye devam etmiştir. Hatta çoğu insan, sözde adı alkol olan zehirli içeceklerle bile yüksek fiyat ödemek zorunda kalmıştır. Aşağıda yer alan tablo bu durumun bir kanıtıdır. Alkol içmek için yapılan harcamaların ulusal yasak yasalarından önce %40-50 arasında olduğu görülmektedir. Ancak yasak döneminde bu oranın bariz bir şekilde arttığı ortadadır. Bununla birlikte alkollü yasaklayan yasaların kaldırılmasından sonra harcamaların tekrar azalma seyri izlediği görülmektedir.

Tablo 2: Alkol Satış Yüzdesi Olarak Toplam Harcama (1890-1960)

Kaynak: Clark Warburton, The Economic Result of Prohibition New York: Columbia University Press, 1932: 114-15; ve Licensed Beverage Industry, Facts about the Licensed Beverage Industry New York: LBI, 1961: 54-55.

Kanunlar beraberinde organize suç da artırmıştır. Organize suç, bir ya da iki kişinin faaliyeti değildir. Daha kalabalık gruplarca gerçekleştirilen yasa dışı olaylara verilen addır. Amaç ise, yasadışı şekilde en az masrafla çok para elde etmektir. Organize suç çeteleri, yer altı dünyasında konumlarını pekiştirmek ve kendilerini güçlendirmek için farklı yöntemler kullanmaktadırlar. Bu yöntemler kesinlikle yasadışı olmakla birlikte, ahlak dışı ve olumsuz karakter taşımaktadır. Ayrıca yolsuzluk, gasp, adam kaçıрма, tehdit ve rüşvet gibi olumsuzlukların toplumda ortaya çıkmasına ve bunların artmasına sebebiyet vermektedir.

Bunun yanı sıra suç örgütleri hukuka aykırı diğer suçlarla da bağlantılıdır. Bunlar; zimmete para geçirme, posta ve banka dolandırıcılığı, kara para aklama, adaleti engellemek, fuhuş, cinayet, kumar, kundaklama, hırsızlık ve uyuşturucu ilaçların satılması olarak sıralanabilmektedir (Organized Crime, 2011; Polkehn ve Szeponik, 1975: 26-28).

İllegal alkol üretmek için de değişik yollar denenmiştir. Konsantre üzümleri ithal edilmiş ve 60 gün sulandırılmıştır. Alkol içermeyen ya da çok düşük oranlı alkoller üretilmiştir. Hatta bazı firmalar alkolsüz içki üretimi yapacaklarını duyurmaya başlamışlardır. Volstead Kanunu'na dayanarak, Virginia DareYards Şirketi şampanyayla fermante edilmiş ev yapımı şarap üretimi sözü vermiştir. Ancak yasak uygulayıcılarından Woodcook yasanın gösterdiği sınırların dışına çıkılırsa kovuşturma yapılacağını açıklaması, firmayı üretimden vazgeçirmiştir (Time, 6 Ağustos 1928).

Yasak sırasında ev yapımı alkol yaygınlaşmıştır. Dükkanlarda üzüm konsantreleri üzerinde alkollü içecek özelliklerde şarap yapımında kullanılacak basamakları anlatan etiketli üzüm konsantreleri satılmıştır. Hatta bazı eczanelerde tıbbi şarap adında % 22 alkol içeren içecekler satılmış ve onları satış da haklı çıkaran şey, şaraba tıbbi bir tat verilmesi olmuştur. Evde yapılan sert içkilerden biri de daha çok kuzeydoğu da küvette yapılan küvet cinidir. Ev yapımı sert içkiye, iyi bir biradan daha kolay ulaşılmıştır. Ev yapımı damıtılmış alkolü içeceklerle vergi de bypass edilmiştir. Ancak ev yapımı alkol üretiminin artması üzerine, hükümet kararlı bir şekilde bu üreticilerin peşine düşmüştür. Buna karşılık kaçakçılar daha yaratıcı teknikler bulmuşlardır. Özel arabalar imal etmişler, özellikle çok hızlı, motoru güçlü ve gizli bölmeleri olan araçlar tercih edilmiştir. Yasak esnasında üstün teknolojik araçlar sayesinde, yasak bürolarının takibinden kaçabilmişlerdir. Bu arabalar, “ay ışığı koşucuları” ya da “gün ışığı koşucuları” olarak isimlendirilmiştir.

Bundan başka Kaliforniyalı bir girişimci basitleştirilmiş şarap yapımı için yeni bir adım atmıştır. Yarım kiloluk, tereyağı büyüklüğünde, katı tuğla şeklindeki üzüm konsantrelerini piyasaya sürmüştür (Aaron ve Musto, 1981: 159). “VinoSano” olarak bilinen bu tuğlalardan her biri 2 dolardan satılmış, bu alkolsüz şarap tuğlaları çilek, şampanya, porto şarabı, misket üzümü ile tatlandırılmıştır (aromalandırılmıştı). Şarap tuğlalarının üzerinde nasıl yapılacağını tarifleri de vardır. Tarife uyulduğu sürece 20 günde şaraba dönüşen bu tuğlanın başka çeşitleri de vardır: Port, Virginia Dare, Muscatel, Angelica, Tokay, Sautarne, Riesling, Claret ve Burgundy. VinoSano'lar yasayı ihlal etmemek için tasarlanmıştır. Fakat alkol yasağı uygulayıcıları bunu da kabul etmemiştir. Ancak buna rağmen VinoSano üretimine illegal yollardan devam edilmiştir. Farklı işyerleri farklı

isimler altında üretim yapmıştır. Örneğin; US İçki Yasağı Takip Birimleri, yapılan şikayetlerden hareketle, yaptıkları baskın sonucu emlakçı olarak görülen bir çok işyerinin VinoSano imalathaneleri olduğunu anlamış ve 3000 VinoSano tuğla ele geçirilmiştir (www.time.com).

Alkollü içkiler, yasak döneminde komşu ülkelerde yasak değildir. Meksika, Kanada ve Karayip sahillerindeki alkol üreticileri üretim kapasitelerini ziyaretçi Amerikalılar ve illegal alkol üreticileri için artırmışlardır. Coğrafi koşullar da kaçakçılık için müsaittir. Özellikle Detroit Nehri, Kanada ile sınırdaki yer alan, kontrolü zor olan bir nehirdir. Chicago 1920'li yılların kaçaklar kenti olmuştur. Ayrıca gemi sahipleri de yer altı içki piyasasına sahip olanlarla anlaşarak sözde gezi yolculukları adıyla kıyılarına alkol taşınmasına yardım etmişlerdir (Willing, 1926: 40, 48).

Amerikan coğrafyası yasağın uygulanmasını zorlaştırmıştır. Vadiler, dağlar, bataklık araziler, geniş deniz yolları, limanlar ve Kanada-Meksika arasındaki çok geniş alanı kapsayan sınırlar, yasak birimlerinin yasakçıları durdurması için fazlasıyla zorluk yaratmıştır. Ayrıca bir bütün olarak Volstead Kanunu ne federal ne de yerel otoritelere taahhüt ettiği kaynakları tahsis edememiştir. Bundan dolayı birçok eyalet kanunları uygulamaktan imtina etmiştir. Örneğin; Maryland eyaleti hiçbir uygulama mevzuunu kabul etmemiştir.

Kanunların cüretkar savunucuları, bu duruma içtenlikle ve saf bir şekilde daha çok yasal düzenlemelerle karşı durmaya çalışmışlardır. Başta Kanada olmak üzere alkol kaçakçılığı yapılan ülkelere karşı daha titiz bir denetleme yapmaya başlamışlardır. Bu denetime karşı suç örgütleri, endüstriyel alkol hırsızlığı yaparak hatta büyük miktarlarda hükümet depolarından çalarak, çaldıkları ham maddelerle üretim yaparak cevap vermişlerdir. Boya çözücülerden, yakıtlardan, tıbbi malzemelerden damıtma yaparak bazı kimyasal atıklardan alkol üretilmiştir. Hem çalınan hem de kimyasallaştırılan alkol daha öldürücü olmuştur. Aynı zamanda 1926 yılına gelindiğinde Başkan Calvin Coolidge Hükümeti, kimyasal dönüşüm kararı almıştır. Karışımın içine zehirleyici metil alkol ilave edilmiştir. Alkol daha içilmez bir hale gelmiş ve içenlerin ağızda çok acı bir tat bırakmıştır. 1926 yılının ortası itibarıyla denatüre edilmiş yani dönüştürülmüş, doğal özellikleri bozulmuş alkol üretiminde; gazyağı ve brucine, benzen, kadmiyum, iyot, çinko, civa tuzları, nikotin, eter, formaldehit, kloroform, kafur, karbolik asit, aseton, gibi maddelerin kullanımı yanında üretime %10 fazladan metil alkol ilave edilmiştir. Alkolün asıl öldürücü yanını bu yapsa da alkol düşkünlerinin tek kaynağı bu içkiler olmuştur.

Alkol yasağı Amerikan tarihinin en ölümcül sonuçlarını doğuran, garip kararlarından birisi olarak kabul edilmektedir. En acı ölümler de 1926 Christmas Eve’de olmuştur. 1926 Christmas Eve’in ilk gecesi yüzlerce kişi hastanelere akın etmiş, bunlardan 23 kişi alkol zehirlenmesi yüzünden ölmüştür. Birçoğu da çeşitli hastalıklara (felç olma, sakat kalma, körlük gibi) yakalanmıştır. 1926 yılında New York’ta 1200 alkol zehirlenmesi görülmüş ve 400 ölüm vakası meydana gelmiştir. 1927’de ölenlerin sayısı 700’e ulaşmıştır. 1928’de de viski zehirlenmeleri sonucunda ölümler görülmüştür. Ölenlerin sayısı önemsiz değildir. Bu ölüm vakaları ülkenin her yerine yayılmıştır. Yasağın uygulandığı dönemde ülke çapında 10 000 kişinin yasakla ilişkili nedenlerden öldüğü tahmin edilmektedir (Blum, 2010).

1926’yı sona erdiren o korkunç tatil günü kamu sağlığı yetkileri şok edici bir açıklama yapmıştır: “Hükümet alkollü içeceklerin içine zehir koyarak içmeyi durduramaz.” O gün hastaneye gelen hastaları muayene eden New York şehri hastanesi doktoru Charles Norris: “Zehirlenme süreci devam ediyor. İçmeye kararlı olan insanların dikkatsizliği devam ediyor. Onlara sesleniyorum zehir içiyorsunuz. Hükümet zehirlenmelerden dolayı sorumludur. Asla yasal olarak ben sorumsuz diyemez” şeklinde bir basın açıklaması yapmıştır. Norris daha sonra aynı yıl içinde: “İçecekseniz kaliteli içki için; ölürsünüz” diyerek alkol düşkünlülerini uyarmak istemiştir (Blum, 2010).

Kanun ile doktorlara tıbbi reçete ile alkol satış izni verilmiştir. Ancak doktorlar onlara verilen bu istisnayı kötüye kullanmıştır. Tek başına bir yıl içinde, Nevada’da yaklaşık 10000 kişi için 90000 tıbbi reçete yazılmıştır. Daha fazla gelir elde etmek isteyen doktorlar, muayene dahi etmeden hatta çoğu zaman hayali isimlere reçete yazmışlardır. Yaygın olarak Chicago’da görülen bu durum üzerine 15000 doktor kanunun uygulanmasını zorlaştırmıştır. Yasadışı alkol üreticileri ve satıcıları ile anlaşılan doktorlar, alkol satışı üzerinden yolsuzlukların artmasına sebebiyet vermiştir. Çünkü bu işten kar elde etmek isteyen yalnızca doktorlar değildir ve yasadışı faaliyetleri yürütenler de kendi sistemlerini korumak için polis ve kamu görevlilerine rüşvet vermişlerdir (Sinclair, 1964: 61). Bu durumdan rahatsız olan hekimler, bir araya gelerek kanunların ülke genelinde kaldırılması için faaliyetlere başlamışlardır (Appel, 2008).

Kanun ev yapımı şaraba da kimi sınırlamalar çerçevesinde izin vermiştir. Ev yapımı şarap üretimini karşılayabilmek adına Kaliforniya’da üzüm üretimi ulusal yasaktan 5 yıl sonra %700 gibi bir oranla önemli ölçüde artmıştır (Feldman, 1928). Bu gelişme karşısında ılımlılık grupları, halk kütüphaneleri üzerine baskı yaparak alkollü içeceklerin nasıl yapıldığını anlatan tüm malzemelerin kaldırılmasını sağlamıştır (Kobler, 1973: 17).

Kanunlar salonların, meyhanelerin, barların ve bu gibi yerlerin kapanmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum ABD'yi iki yönde olumsuz etkilemiştir. İlki, buralarda çalışan insanlar işsiz kalmış ve 1929 yılında yaşanan ekonomik krizle de işsizlik büyük bir sorun olmaya başlamıştır. İkincisi, alkol üzerinden alınan vergiler azalmış ve zamanla yok olmuştur. Yasak öncesi New York gelirlerinin %75'i alkol tüketim vergilerine dayanırken bu gelir kanunlarla birlikte kaybolmuştur. Ülke genelinde yasadışı alkolün alımı yasak öncesinde alkolden alınan vergi geliri 11 milyar dolar iken, yasadışı dönemde 300 milyon dolara düşmüştür (Gately, 2008: 380).

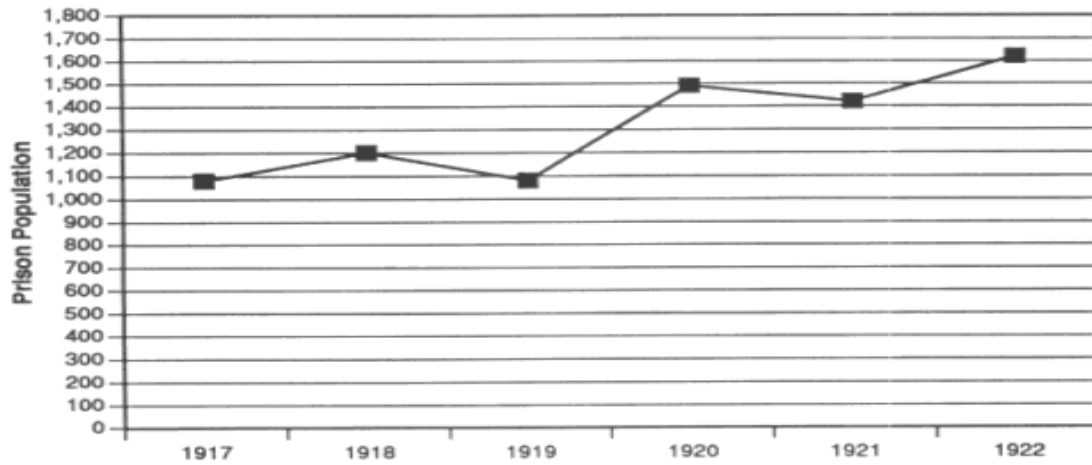
ABD'de önemli değişikliklerin yaşandığı, bu nedenle de ABD'nin diğer devletlerce ilgi çekici hale geldiği ve bunun da bir sonucu olarak göçlerin yaşandığı daha önce belirtilmişti. Devlet endüstri ve teknoloji alanında ilerlemiştir. Demiryollarının büyümesi sonucunda ülke içinde ve dışında ticaret yolları kısaltılmış ve bu durumda ticaretin gelişmesine katkı sağlamıştır. Yeni iş fırsatları ortaya çıkmıştır. Tüm bu yönleriyle ilgi çekici konuma gelen ABD'de göçmen nüfus artmaya başlamıştır. Göç edenlerin önemli bir kısmını; Çinliler, Ruslar, İrlandalılar, Yahudiler, Afrikalılar ve İtalyanlar oluşturmuştur. Ülkeye gelenler arasında alkol yasağına itaat edenler kadar etmeyenler de vardır. Kanunlara uyanlar açısından bir sorun yoktur ancak kanunlara uymayanlar; oturdukları mahallelerde çeteler kurarak baş kaldırmışlar ve ABD'de suç oranlarının yükselmesine sebebiyet vermişlerdir (Critchley, 2009: 14).

Kitlesel akınların olduğu kentlerde ikamet eden Amerikalılar ile göçmenler arasında, alkol yasağı ile bağıntılı, etnik kökenli birçok bireysel hareket ortaya çıkmıştır. Amerikan kentleri arasında büyük göçmen nüfusunu barındıran kentlerde bu durum açık bir ahlaki yozlaşmaya yol açmıştır. Amerikan nüfus yapısında yeni ortaya çıkan realitelere karşı, bir tepki hareketinin doğmasına yol açmış ve "nativizm" denen bir doktrinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Nativizm; yerlileri yabancılardan üstün tutma anlayışıdır. Bu üstünlük iddiası ise, daha çok kendilerinin Anglo-Sakson soyundan geldikleri, bu yüzden de diğerlerinden üstün oldukları iddiasıdır. Bu durum yabancı düşmanlığını teşvik etmiştir. Yabancı düşmanlığı ve etnik ayrımcılık daha çok Alman asıllı Amerikalılar üzerinde hissedilmiştir. Amerika'daki salonların ve meyhanelerin birçoğu Almanların sahipliğinde olmuş ve onların kulüpleri Alman markalı bira almışlardır. Bu durum kamuoyu tarafından ihanet olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Alman asıllı Amerikalıların faaliyetleri terörizmle ve kara para aklama işiyle bir tutulmuştur. Aynı zamanda bütün Alman asıllı Amerikalılar ikinci sınıf, alt tabaka olarak görülmüştür. Cumhuriyetçilerin bu yöndeki propagandaları,

taşıra Protestanlar arasında ve orta sınıf Amerikalılar üzerinde çok önemli rol oynamıştır (Vick ve Rhoades, 2010: 127).

1921 yılında çoğu insan tarafından kanunları ihlal edilmeye başlanmıştır. Ceza adalet sistemi bu nedenle aşırı çalışmış, kanunlara uymayanlar mahkemelerde yargılanmış ve kanunları ihlal suçu nedeniyle hapisanelere girenlerin sayısı %45 artış göstermiştir. Örneğin; Sing Sing Cezaevi kanunların uygulanmaya başlanmasıyla, kanunların ihlal suçundan dolayı mahkum sayısı en fazla olan hapisane olmuştur. Aşağıda yer alan tabloda da görüleceği üzere; kanunların onaylandığı 1919 yılında; mahkum sayısı 1100 kişi iken, 1920 yılında bu sayı 1500'e yükselmiş, 1921 yılında küçük bir azalma olsa da 1922 yılına gelindiğinde mahkum sayısı 1600'lere çıkmıştır.

Tablo 3: Sing Sing Cezaevi Mahkum Sayısı (1917-1922)

Kaynak: Charles Hanson Towne, The Rise and Fall of Prohibition, New York: Macmillan, 1923:162.

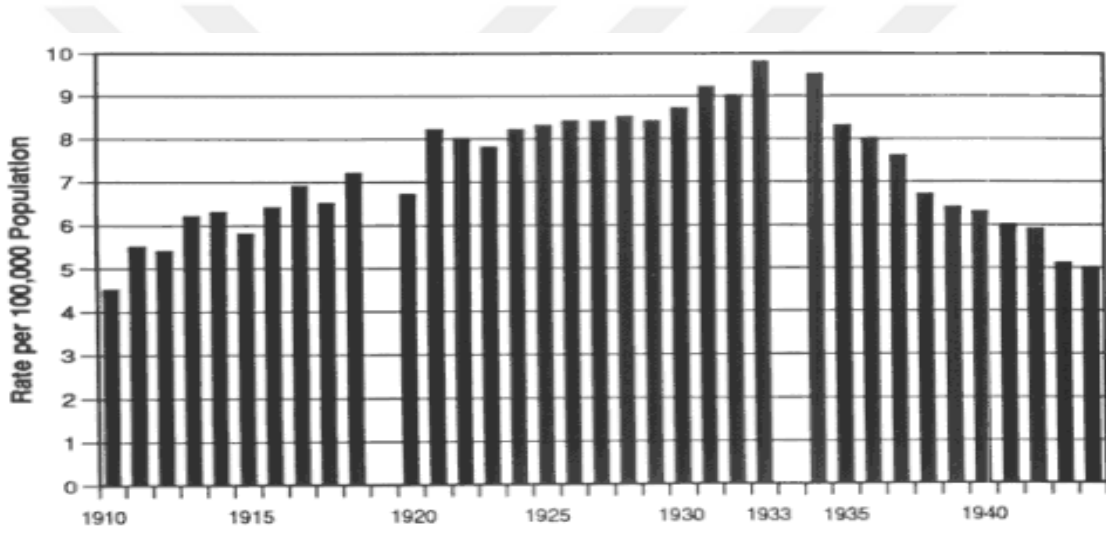
Kanunların ihlal edilmesi, alkol yasağının uygulanmasının ne kadar zor olduğunu ortaya çıkarmıştır. 1929 sonu itibariyle yasağa karşı çıkan toplam 500000 kişi tutuklanmıştır. Bunun anlamı şudur: Son yılda tutuklanan her dört kişiden biri ulusal yasak çerçevesinde tutuklanmıştır. Bu gelişmelerden sonra, açılan davalardan 2/3'si Volstead Kanunu'nun ihlali ile ilgilidir. Federal mahkemelere Volstead Kanunu ile ilgili davalar bıkınlık vermiştir. 1930 itibariyle ulusal çapta hapisaneler kendi kapasitelerinin üzerine çıkmış ve neredeyse hepsi iki kat kapasiteyle çalışmıştır. Ancak hapisanelerin kapasitelerinin artması sadece kanunların ihlal edilmesinden kaynaklanmamıştır. Yasak döneminde suç oranlarında da artış görülmüştür. Yasak zamanında otuz büyük şehirde işlenen suçların

sayısı %24, sarhoşluğa bağlı işlenen suçların sonucunda ki tutuklamalar %81, hırsızlık ve soygunlar %9, cinayet %12.7, saldırılar %46 artmıştır (Towne, 1923: 159-162).

Chicago’da yasak sırasında kişi başı cinayet oranı 2/3 artmıştır. 800 gangster öldürülmüştür. İlk on yıl boyunca ülke genelinde cinayet oranı alkol yasakları öncesine göre artış göstermiştir (Thornton, 1991: 6; Behr, 1996). Aşağıda yer alan tablo ABD’de her 100000 kişi başına düşen cinayet oranını göstermektedir. Ulusal yasaktan önce ülkede cinayet oranı düşükken, yasakla birlikte yasanın yürürlükte olduğu yıllar boyunca inişli çıkışlı olsa da artış göstermiş ve yasağın kaldırılmasından sonra ise bu oran sürekli azalmıştır.

Tablo 4: 1910-44 Yılları Arasında Cinayet Oranı

Kaynak: U.S. Bureau of the Census, Historical Statistics of the United States, Colonial Times to 1970 (Washington:Government Printing Office, 1975), part 1, s. 414.

Ancak ülkede görünen sorunlar; sadece kanunların ihlal edilmesi, cinayet ve suç oranlarının artması değildir. Yasak döneminde kaçak alkolün, yüksek gelir elde etmek isteyenlerce pahalıya satılması ve alkol tüketmek isteyenlerin bu parayı bulamaması insanları başka arayışlara itmiştir. Bunun sonucunda madde bağımlılığı toplumda %11.4 artış göstermiştir. Tam tersi durumda yani alkol için gerekli parayı temin eden insanların yasak döneminde daha çok kalitesi düşük hatta zehirli alkol tüketmesi sonucunda ölümler artmıştır. Ölümle sonuçlanmayan durumlarda ise çoğu insan zehirlenmiş, sakat kalmış, felç olmuş ya da diğer hastalıklara yakanlanmıştır. Kanunların kaldırılmasından sonra da alkolün yasaklanmasına bağlı olarak yasak döneminde zarar görenler veya yakınları tazminat için hükümete dava açmıştır (Blum, 2010).

Yasağı uygulamada idari birimler yetersiz kalmıştır. Çoğu eyalet ve yerel yönetimlerde buna karşın daha model yasalar çıkarılmıştır. Ulus altı muadillerinin teknik ve personel üstünlüğü, denetimin biriminin zayıf kurulması, ekonomik gücünün yetersiz olması gibi nedenlerden dolayı kanun uygulayıcıları sık sık eleştirilere maruz kalmış ve alkol denetim birimleri yıpranmıştır. Birim yöneticilerinin çalışanlarına resmi olmayan kota koymaları ve bunun için onları zorlamaları durumu iyice içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur. Çalışanların yetersiz eğitim almaları, düşük maaş, kota sistemi, eyaletlerden ve yerel yönetimlerden yeterince destek alınamaması, memurların tartışmalı tutuklamaları hepsi birer tepki konusu olmuştur. Rüşvet, tahkikat yetersizliği, tuzak ve aşırı güç kullanımı yaygınlaşmıştır. Tahkikat ve tutuklama bakımından birimler ile eyalet hükümetleri arasında ve federal hükümet arasında uygulama farklılıkları ortaya çıkmış ve bu durum federal hükümet ile eyaletler arasında çatışmaya neden olmuştur (Vick ve Rhoades, 2010: 129).

Yasak alkol endüstrisi için yıkıcı bir kasırga olmuş ve bu endüstriye bağlı birçok kenti yerle bir etmiştir. Bu mevzu için St. Louis mükemmel bir örnektir. Kent alkol yasağı çıkmadan önce bu sektörde en önemli alkol üreticilerinin bulunduğu bir yerdir. Binlerce işçi bira ve şarap fabrikalarında çalışmaktadır. Yasaktan sonra bir hayalet kente dönüşür. Yasak kalktıktan sonra tekrar aynı canlılığını yakalayamamıştır. Ayrıca yasak ile birlikte kaliteli üzümlerden üretilen şarapların yerini kalın kabuklu daha kalitesi düşük üzümlerden üretilen şaraplar almıştır. Kaliteli şarap üreticileri ve şarap hakkındaki teknik bilgisi yüksek uzmanlar yasaktan sonra şarap üreten diğer ülkelere göç etmişler ya da toptan işi bırakmışlardır. Bu da bilimsel bilgi eksikliğine neden olmuştur. Sert içkiler popüler olmuş ve iyi bira bulmak oldukça zorlaşmıştır. Yasak sona erdiğinde, önceki üreticilerin yalnızca yarısı yeniden iş başı yapabilmişlerdir.

Yasağın ekonomik etkileri de olmuştur. 1920’de yasak bürosunun bütçesi 4.4 milyondan 13.4 milyona yükselmiştir. Bunun yanında sahil güvenliği için yıllık ortalama 13 milyon harcanmıştır. Bu rakamlara eyaletlerin bireysel harcamaları dahil değildir.

Yasağın en önemli sonucu endüstrileşmedeki ilerlemeyi tersine çevirmesidir. Alkol üretiminin bireyselleşmesine neden olmuştur. Büyük üreticiler kepenk kapatırken vatandaşlar kendi evlerinde alkol üretmeye başlamıştır. Ayrıca yasak, kitlesel üretimi bitirmiş, yasaktan üretim zarar görmüş ve tarlalar da ürün üretilmemiştir. Yasak resmi ekonomiyle rekabet eden bir “kara pazar” yaratmıştır. Organize kaçakçılık yasağın etkisine karşı bir cevap olarak gösterilebilir. Kara pazarın en zararlı yanı resmi ekonomiye baskı

altında tutmasıdır. Güçlü çeteler, yasa uygulayıcı birimleri bozmuş, şantaj ve haraca yol açmıştır. Esas itibarıyla organize suçun finansal gelişimini yasak sağlamıştır.

Nihayetinde yasağın bu kadar olumsuz etkisinin yanında olumlu etkisi de olmuştur. Yasağın müzik endüstrisine olumlu etkileri olmuştur. Özellikle de Jazz, kaçak meyhanelerde, hem yasak zamanında hem de büyük depresyon yıllarındaki göç sayesinde oldukça popüler olmuş ve buralar sayesinde Jazz müziği yayılmıştır. New Orleans'ta başlayan bu hareket zamanla Chicago ve New York'a kadar yayılmıştır. Bu aynı zamanda farklı kentlerde farklı stillerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Jazz sayesinde siyah müzisyenler beyaz kalabalıklarla bütünleşmiştir.

2.2.4. Kanunların Kaldırılması

ABD'de alkol yasağı; verimliliği artırmak, suç oranlarını düşürmek, kamu ahlakını ve sağlığını artırmak amacıyla savunulmuştur. Volstead Kanunu da bu nedenle 1920 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak kanun, hedeflediği amaçlara ulaşamamış hatta tam tersine etki göstermiştir. 5 Aralık 1933 yılında kaldırıldığı güne kadar ve sonrasında alkol yasağı ciddi sorunlara neden olmuştur:

Organize suç büyümüş, kusurlu kaçak alkole bağlı ölümler artış göstermiş, şiddet, cinayet ve yolsuzluklar artmış, hukuka saygı azalmış, salonların, meyhanelerin, kulüplerin kapatılmasına bağlı olarak gizli şekilde ortaya çıkan ve kaçak alkolün satıldığı yerler olan speakeasies sayıları artmış, alkol üreten iş yerlerinin kapatılmasına bağlı olarak işsizlik ortaya çıkmış, kaçakçılık çoğalmış, yasadışı uyuşturucu kullanımı yaygınlaşmış, alkol kullanan insanlar damgalanmış ve bu insanlar çalışan olarak tercih edilmemiş, ceza adalet sistemi kanunlara uymayanlara karşı aşırı derece çalışmaya başlamış ve hapisaneler kapasiteleri üzerinde doluluk oranı göstermiş, son olarak yaygın şekilde toplumda ikiye bölünme görülmüştür. Tüm bu sebepler muhalif seslerin çoğalmasına zemin hazırlamıştır. İnsanlar çeşitli örgütler kurarak yasanın kaldırılmasını savunmuşlardır. Bu örgütlerden önemli olanları şu şekildedir:

- ✓ Yasağa Karşı Değişiklik Derneği (AAPA),
- ✓ Haçlılar,
- ✓ Volstead Kanunu Modifikasyonu için İşçi Partisi Ulusal Komitesi,
- ✓ New York Moderation Ligi,
- ✓ Ulusal Yasağa Karşı Cumhuriyetçi Vatandaşlar Komitesi,

- ✓ Gönüllü Avukatlar Komitesi,
- ✓ Ulusal Yasak Reformu Kadın Örgütü(WONPR),
- ✓ Yürürlükten Kaldırılma Birleşik Konseyi.

Yasağa Karşı Değişiklik Derneği (AAPA), William H. Stayton tarafından 1918 yılında kurulmuştur. Yasağa karşı büyüyen muhalefete destek vermek ve yasanın olumsuz sonuçlarını göstermek amacıyla 1928 yılında bir broşür yayınlanmıştır. Buna göre; kanunların yolsuzluğu, kaçakçılığı, cinayetleri, suç oranlarını artırdığı; bu ve başka sorunların yaşanması nedeniyle de hapishanelerin kapasiteleri üzerinde dolduğunu ve son olarak yasanın, alkol üzerinden alınan vergilerin yok olmasına bağlı olarak ekonomik açıdan ülkeye zarar verdiğini belirtmişlerdir (Field, 1931: 14-15; Stayton, 1928: 4-9).

Haçlılar, Fred G. Clark tarafından 1929 yılında kurulan etkili bir yürürlükten kaldırılma örgütü olmuştur. Yürütme kurulu; elli önde gelen liderlerden ve otuz yaşın altındaki erkek üyelerden oluşmaktadır. Üyeliğe kadınları dahil etmemesine rağmen, grup Ulusal Yasak Reformu Kadın Örgütü (WONPR) ile birlikte çalışmıştır (Kyvig, 1979: 67).

Volstead Kanunu Modifikasyonu İçin İşçi Partisi Ulusal Komitesi, 1931 yılı ocak ayında işçiler tarafından kurulmuştur. 1923 yılında kurulan New York Moderation Ligi ise, 1926 yılında 602 polis departmanının katılımıyla bir anket yapmıştır. Ankete göre, kanunların ihlal edilmesine bağlı olarak tutuklamaların arttığı tespit edilmiştir (Time, 7 Kasım 1932: 16).

Gönüllü Avukatlar Komitesi, adından da anlaşılacağı üzere kanunların kaldırılmasını savunan avukatlar tarafından 1927 yılında kurulmuştur. Komite; alkol yasağı kanunlarının hukuka olan saygıyı azalttığını, adaletin gerektiği gibi uygulanmadığını ve kanunların hukuksal süreçte tıkanmalara neden olduğunu belirtmiştir.

Ulusal Yasak Reformu Kadın Örgütü (WONPR), Pauline M. Sabin tarafından 1929 yılında kurulmuştur. Kadınlar tarafından kurulan bu örgüt, kanunların kaldırılmasına en aktif destek verenlerden bir tanesidir. Başlangıçta alkol yasağına destek veren kadınlar, ulusal yasağın ev hayatlarına daha fazla zarar verdiğini, tehlikeli kaçak alkol, organize suç, şiddet, kolluk ihlalleri, aşırı içme, siyasi yolsuzluğun arttığını ve hukuka saygının azaldığını gerekçe göstererek kanunların kaldırılmasına destek vermeye başlamıştır (Kyvig, 1979: 123; Time, 10 Haziran 1929).

Önde gelen cumhuriyetçi vatandaşlar önderliğinde, Ulusal Yasağa Karşı Cumhuriyetçi Vatandaşlar Komitesi 1931 yılında kurulmuştur. Ayrıca bu yılda, kanunların kaldırılması

için kurulan örgütleri teşvik etmek amacıyla, kanunların kaldırılmasını savunan liderler tarafından Yürürlükten Kaldırılma Birleşik Konseyi de kurulmuştur (Rose, 1996).

Kanunların başlangıçta amaçlarına ters yönde etki etmesi, insanların kanunlara uymaması zamanla hukuka olan saygıyı da azaltmaya başlamıştır. Bu duruma dikkat çekmek ve adalet sisteminin iyileştirilmesi amacıyla 1929 yılında Kanun ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında ABD Ulusal Komisyonu, daha iyi bilinen adıyla “Wickersham Komisyonu” Başkan Herbert Hoover tarafından kurulmuştur. Başkanlığına sonradan eski ABD Başsavcısı George W. Wickersham’ın atandığı komisyon 1931 yılında çeşitli suçlara ilişkin raporlar hazırlayarak, yasak kanunlarının ve ceza kanunlarının uygulanmasının genişletilmesi gerektiği fikrini savunmuştur (Hill, 2004: 86).

Komisyonla ilgili bir noktanın belirtilmesi gerekir. Bu nokta da; komisyonun kanunların yürürlükten kaldırılması veya yürürlükte kalması amacıyla kurulmadığıdır. Komisyon sadece kanunların ihlal edildiği, bu durumun da hukuka olan saygının azalması yönünde etki ettiğini söyleyerek adalet sisteminin iyileştirilmesi amacıyla kurulmuştur. Ancak bunun yanı sıra komisyonda kanunların akıbeti ile ilgili değerlendirmeler de yapılmıştır. Kimileri kanunların kaldırılmasını savunurken kimileri de yürürlükte kalmasını dile getirmiş, bu konuyla ilgili uzlaşma sağlanamamıştır. Örneğin; Başkan Hoover yürürlükten kaldırılmasına karşı çıkarken, üye Harry Anderson ise kanunların ekonomiyi ihlal ettiğini dile getirerek kaldırılmasını savunmuştur.

Alkol yasağının kaldırılması için oluşan muhalefeti önlemek amacıyla ASL, yasağa destek veren 33 kişinin seçilmesiyle Ölçülülük Strateji Kurulu’nu 1930 yılında kurmuştur (Mendelson ve Mello, 1985: 94). Ayrıca yine bu yılda 34 örgüt üyelerinin de katılımıyla 18. Değişikliği Destekleme Kuruluşları Ulusal Konferansı düzenlemiştir (McConnell, 1963).

Alkol yasağı başlangıçta, tüm sorunların çözümü için sunulmuştur. Bu nedenle de doktorlar, kadınlar, iş adamları ve sanayiciler, siyasiler yasağa destek vermiştir. Bu destek kurulan örgütler ve yapılan kampanyalarla da güçlendirilmiştir. Ancak kanunların bir çözüm olmadığı kısa sürede ortaya çıkmış ve tıpkı yürürlüğe girmesinde olduğu gibi kaldırılması söylemleri de zamanla çoğalmıştır. Kanunlara başta destek verenler olumsuz etkilerin görülmeye başlanmasıyla fikir değişikliği yaşamıştır. Yasak daha özgür bir yaşam için genç kuşaklar tarafından her fırsatta eleştirilmiştir (Vance 2001; 12). Genç kuşaklar,

büyükleri gibi yasak taraftarı olmamışlardır. Hatta bazıları kanunları keyfi ve gereksiz olarak görmüş ve bu durum da beraberinde kanunların ihlal edilmesine yol açmıştır.

Alkolün yasaklanması fikrini savunan iş adamları; yasağın işçi verimliliğini artıracak ve devamsızlıkları azaltacağını düşünmüşlerdir. Fakat 1929 ekonomik buhranı bu argümanı ortadan kaldırmıştır. 1929 yılında, New York'ta Wall Street tüm dünyada en çok izlenen yerdir. Şirketlerin hisse senetleri hızla düşmeye başlamış ve yatırımcılar paralarını geri istemeye başlamıştır. Ancak yatırımcılara paralarını vermek mümkün olmamıştır. Hisseleri bu nedenle değerinin altında satmak zorunda kalmışlardır. Bu olay 29 Ekim 1929'da olmuş ve ekonomiyi alt üst eden güne de "kara perşembe" denilmiştir. ABD'de başlayan bu kriz kısa sürede tüm dünyaya yayılmıştır (Burgan, 2011: 8-9).

Ulusal yasağın ortaya çıkardığı bir işsizlik vardır. Kapatılan işyerlerinde çalışanlar işlerini kaybetmiştir. Alkol içmeye devam eden fakat işverenlerce tercih edilmeyen iş arayan kesim de vardır. Bu insanlar yasadan olumsuz etkilenmiştir. Ayrıca kanunlar alkollü içecekler üzerinden alınan vergiyi de yok etmiştir. Krizle birlikte ülkede işyerlerinin kapanması, işsiz kesimin buna bağlı olarak daha da artması, açık olan iş yerlerinde işçilerin düşük ücretle çalıştırılması ve düşük ücretle çalışmak istemeyen işçilerin verimlerinde düşüş yaşanması, kriz nedeniyle çalışanların ruh sağlığının bozulması ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. Artık toplumda yoksulluk, yokluk, evsizlik, işsizlik gibi toplumsal gerçekler vardır. Bu gerçekleri William Leuchtenburg şu şekilde aktarmaktadır:

...Krizden bir yıl sonra, altı milyon erkek sokaklarda iş sahibi olmak için yürüyüş yaptı. 1932'de Chicago'da 666000, New York'ta bir milyon, Cleveland'da nüfusun %50'si, Akron %60, Toledo %80 ve Pennsylvania'da 13900 işsiz vardı (247). ...1931 yılının Temmuz ayında; 300 işsiz adam, Oklahoma'da yiyecek dükkanlarını bastı. 15000 kişi, Illinois üzerine yürüdü ve Christian County madenlerinde çalışanlar, 1932 yılında faaliyetlerini durdurdu. Washington'da 3000 kişi açlık yürüyüşü yaptı. Çiftçiler; evlerine ipotek konulmasını diye, bankaları ve sigorta şirketlerini önlemek için tek yürek oldu (Leuchtenburg, 1958: 261-262).

Ülkede meydana gelen bu gelişmeler neticesinde iş adamları; kitlesel işsizliği önlemek, toplumun kökünü sallayan krizin etkisini en az hasarla atlatmak, toplumsal gerginlikleri hafifletmek, kendi işyerlerini korumak, her şeyden önce ekonomik aciliyet ve çalışanların bir de alkol yasağı baskısını üzerlerinde hissetmemesi için ulusal alkol yasağı kanunlarının kaldırılmasını desteklemeye başlamışlardır. Çünkü kanunlar kaldırılırsa; alkol sanayisi tekrar canlanacak ve bu durum da ülkede iki olumlu gelişmenin yaşanmasına zemin hazırlayacaktır. Şöyle ki ilk olarak; kapatılan yerler tekrar açılacak, işsiz kesimin bir kısmı iş imkanı elde edecek böylece kanunların baskısını üzerlerinde hissetmeyen insanlar hem

daha verimli çalışacak hem de krizin etkisiyle ruhlarında açılan yaraları tamir edebilecekler. İkinci ise; alkol sanayisinin canlanması, devlete kaybolan vergi gelirini yeniden kazandıracak ve ekonomi bir nebze de olsa düzene girecektir.

İş adamları haricinde kadınlar, işçiler, avukatlar ve daha birçoğu da ulusal alkol yasağı kanunlarının kaldırılmasına destek vermeye başlamışlardır. Bunların yanı sıra, bireysel anlamda fikir değişikliği yaşayanlarda olmuştur. Fakat bunlardan toplumda en çok ses getiren yani alkol yasağına destek verip de sonradan olumsuz sonuçlarını görenek fikrini değiştiren ve bu fikir değişikliğini de bir mektup yazarak yayımlayan John D. Rockefeller'dir Yayınladığı mektupta fikir değişikliğini şu şekilde açıklamıştır:

Onsekizinci Değişiklik geçtiği zaman ciddiyetle umut vericiydi. Ölçülülük savunucuları ile bir dizi kamoyu tarafından desteklendi. Yasağın toplumu alkolden arındıracağı ve erkekleri topluma kazandıracağı fark edildi. İşte bu sonuç olmamıştır. Genellikle içme arttı: speakeasy adlı salonlarda içki tüketimi iki belki de üç kat arttı. Bu yerler muazzam bir ölçekte finanse edildi. Açık ve arsızca Onsekizinci Değişiklik kendi özel haklarının ihlali olarak düşünenler tarafından ihmal edildi. Kanun için kaçınılmaz bir sonuç: kanuna saygı büyük ölçüde azaldı. Bu da görülmemiş derecede suçları artırdı (Kyvig, 1979:152; New York Times, 7 Haziran 1932).

Yukarıda da belirtildiği gibi yasak döneminde alkol yasağı amacına hizmet etmemiş tam tersine ABD toplumunda çeşitli sorunların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Muhafiz seslerin yükselmesi, sorunların yaşanması ve hatta artması, Volstead Kanunu'nda değişiklik yapılmasına zemin hazırlamıştır. 1932'de Demokrat Parti, seçim propagandasında yasağın kaldırılmasını savunmuş ve seçimi kazandıkları takdirde alkol yasağını kaldıracağını belirtmiştir. 1933'ün ilk aylarında Kongre Volstead Kanunu'nun maddelerini gevşetmiş ve ulusal yasağın sonu görülmeye başlanmıştır.

Kanunların kaldırılmasına olanak sağlayan Yirmibirinci Anayasa Değişikliği'nin Kongre'ye önerilmesinden önce 7 Nisan 1933 tarihinde Cullen Harrison Kanunu onaylanarak ülke çapında bira satışına izin verilmiştir. Kanun ile birlikte %3.2 alkol bulunan içeceklerin satışı serbest bırakılmıştır. Cullen-Harrison Kanunu iki şekilde iyi görülmüştür. Birincisi, işsizliği azaltacak, ikicisi ise vergi gelirlerini artıracaktır. Bu değişiklik ABD toplumunda olumlu karşılanmış ve 7 Nisan günü bira günü olarak kutlanmaya başlanmıştır (Gately, 2008: 398).

Cullen Harrison Kanunu'nun geçmesi, ulusal alkol yasağı kanunlarının kaldırılması için umut olmuştur. 1933 Şubat ayında, seçimi kazanan Demokratlar iktidara geldikten sonra ilk iş olarak yasağın kaldırılmasını sağlamışlardır. 36 eyaletin onaylaması ile Franklin

Roosevelt'in başkanlığı döneminde, 5 Aralık 1933 tarihinde Yirmibirinci Anayasa Değişikliği yürürlüğe girmiş ve Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve Volstead Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır (Gately, 2008).

Ulusal alkol yasağı kanunlarını yürürlükten kaldıran kanun metni şu şekildedir:

Bölüm 1: Birleşik Devletler Anayasası'nın on sekizinci değişiklik maddesi kaldırılmıştır.

Bölüm 2: Birleşik Devletlerin herhangi bir eyaleti, bölgesi ya da yetkisi altındaki yere, bu eyalet, bölge veya yetki altındaki yer yasalarını ihlal ederek, orada dağıtmak ya da kullanmak için sarhoş edici içki nakletmek veya ithal etmek yasaktır.

Bölüm 3: Anayasa'nın öngördüğü üzere, Kongre tarafından eyaletlere sunulduğu tarihten başlayarak yedi yıl içinde eyalet konvansiyonları tarafından bir Anayasa Değişikliği olarak onaylanmadığı takdirde, bu madde hükümsüz olacaktır. (About America, 2004:41-42)

Görüldüğü üzere Yirmibirinci Anayasa Değişikliği birinci bölümü ile alkolü yasaklayan kanunlar kaldırılmış, İkinci bölüm ile kanunu ihlal etmemek şartı ile alkolün taşınması ve ithali serbest hale gelmiş ve son bölümde ise kanunun Kongre'ye sunulduğu tarihten başlayarak 7 yıl içerisinde onaylanmaması durumunda Yirmibirinci Anayasa Değişikliği'nin geçersiz olacağı belirtilmiştir.

Alkol yasağını kaldıran anayasa değişikliği, kanunda öngörüldüğü süreden daha hızlı onaylanmıştır. Hatta çoğu eyalet 5 Aralık 1933 tarihine kadar kanunu çoktan onaylamıştır. 1933 yılı boyunca; 10 Nisan Michigan, 25 Nisan Wisconsin, 8 Mayıs Rhode Island, 25 Mayıs Wyoming, 1 Haziran New Jersey, 24 Haziran Delaware, 26 Haziran Indiana ve Massachusetts, 27 Haziran New York, 10 Temmuz Illinois ve Iowa, 11 Temmuz Connecticut ve New Hampshire, 24 Temmuz Kaliforniya, 25 Temmuz Batı Virginia, 1 Ağustos Arkansas, 7 Ağustos Oregon, 8 Ağustos Alabama, 11 Ağustos Tennessee, 29 Ağustos, Missouri, 5 Eylül Arizona, 5 Eylül Nevada, 23 Eylül Vermont, 26 Eylül Colorado, 3 Ekim Washington, 10 Ekim Minnesota, 17 Ekim Idaho, 18 Ekim Maryland, 25 Ekim Virginia, 2 Kasım New Mexico, 14 Kasım Florida, 24 Kasım Teksas, 27 Kasım Kentucky, 5 Aralık Ohio, Pensilvanyave ve Utah, 6 Aralık Maine, bir yıl sonra 6 Ağustos Montana kanunu onaylayan eyaletlerdir. Kanunu son onaylayan ise 1966 yılında Mississippi olmuştur. Eyaletler düzeyinde alkolü yasaklayan kanunların kaldırılmasını onaylayanlar çoğunlukta iken Kansas, Louisiana, Nebraska, Kuzey-Güney Dakota, Oklahoma ve Güney-Kuzey Carolina kanunu onaylamayan ve alkol yasağını uygulamayı devam ettirmeyi tercih eden eyaletler olmuştur (Constitution Of The United States, 2014: 38-39).

Yasağın yürürlükten kaldırılmasının ardından, kimi eyaletler kendi çapında alkol yasağına devam etmiştir. Örneğin; Kansas 1987 yılına kadar alkollü içeceklerin satışına izin vermemiştir. Yürürlükten kaldırılması ulusal düzeyde olmasına karşın 1934 yılında ülke nüfusunun % 38'i hala kuru bölgelerde yaşamaktadır (Mendelson ve Mello, 1985: 94). ABD'de kuru alanlar ise daha çok; Alabama, Arkansas, Florida, Kansas, Kentucky, Teksas ve Virginia eyaletleri olmuştur (Burkhart, 2010).

Kanunların kaldırılmasının ardından ABD'de 1936 yılında üreticiler, toptancılar ve perakendeciler olmak üzere alkol sanayisine ilişkin üç kademeli sistem oluşturulmuştur. Her bir kademenin görevi ayrı olup, birbirleri alanına girmelerine izin verilmemiştir. Sisteme göre üreticilerin görevi; üretim yapmak ve toptancılara ürün satmak, toptancıların görevi; aldıkları malları perakendecilere satmak ve perakendecilerin görevi de müşterilere alkol satmak olarak belirlenmiştir (Blocker, 2003: 14).

Özetle; alkol yasağı ABD'de toplumsal sorunları ortadan kaldırmak için uygulanmıştır. Aileyi korumak, suç ve ölüm oranlarını azaltmak, işçilerin verimliliğini artırmak, yoksulluğu yok etmek, toplumu ahlaki bozulmadan korumak gibi gerekçelerle alkol yasağı her derde deva olarak, çeşitli örgütler, işverenler, işçiler, siyasiler, kadınlar gibi farklı kesimlerce de destek verilen ilerici dönemin bir ürünüdür. Bunun birlikte alkol yasağının büyük bir geçmişi de bulunmaktadır.

Alkol sosyal kötülüklerin nedeni olarak görüldüğü için yasaklanmak istenmiştir. Esasen ulusal alkol yasak kanunlarında bu nedenle çıkarılmıştır. Öyle ki toplumun büyük çoğunluğu alkol yasağına toplumda ki sorunların bertaraf edilmesi düşüncesinin reçetesi olarak ikna edilmiştir. Ancak kanunlar yürürlükte olduğu dönem boyunca uygulanmayacağını göstermiş, daha derin yaraların oluşmasına sebebiyet vermiştir. Yasadışı faaliyetler gelişmiş, suç oranları, hırsızlık, rüşvet ve yolsuzluk günlük yaşamının bir parçası haline gelerek artış göstermeye başlamıştır. Kanunlar yürürlüğe girdikten sonra; milyonlarca insan yasaya itaat etmek yerine uymamayı tercih etmiş ve bu durum da kanunlara olan saygının azalmasına sebebiyet vermiştir. Alkol tüketiminin önlememesi, yasadışı alkol satışı yapan yerlerin sayısını artırmış, insanlar bu yerlerde alkol içmek için daha fazla bedel ödemeye başlamış ve kaçakçılar, gansterler bu işten büyük kar elden kesim olmuştur. Zengin olmanın yolu olarak kaçakçılık görülmüş ve toplumda kaçakçılar hayranlıkla takip edilmiştir. Toplumda artan alkol talebi karşısında alkole değişik maddeler katılarak zehirli alkol mantar gibi yayılmaya başlamış ve ölüm oranları artmıştır. Amerikan coğrafyası gereği de tüm bu durumlar önlenememiş, idari birimler yasağı takip etmede

yetersiz kalmış ve insanların gizli gizli alkol tüketebileceği yerlerin sayısı artmıştır. Ayrıca bu işten kar edenler belirlenen cezaları ödeyerek kurduğu sistemin ayakta kalmasını sağlamış, rüşvet vererek yolsuzların artmasına zemin hazırlamıştır. Kanunlar kapsamında kapatılan yerlerde iki olumsuz sonuç meydana getirmiştir. Bir yandan çalışanlar işsiz kalırken diğer yandan da devletin bu sektörden aldığı vergi yok olmuştur. Alkol kullandığı tespit edilenlere de iş verilmemiş ve işsizlik de sürekli olarak artmıştır. 1929 yılına kadar toplumda görülen bu gelişmeler; ekonomik krizle birlikte içinden çıkılamayacak bir hal almış, yasanın ekonomik aciliyet gerekçesiyle kaldırılması fikri toplumda güç kazanmış ve 1929 krizi ile birlikte kanunların kaldırılması heyecanla beklenilmeye başlanmıştır. Nihayetinde, 22 Mart 1933 tarihinde onaylanan ve 7 Nisan 1933 tarihinde yürürlüğe giren Cullen- Harrison Kanunu ile Volstead Kanunu'nda değişikliğe gidilerek hacimce ağırlığı %3.2 olan bira üretimi ve satışı serbest bırakılmış, 5 Aralık 1933 tarihinde de Yirmibirinci Anayasa Değişikliği'nin onaylanması ile alkolü ulusal düzeyde yasaklayan kanunlar yürürlükten kaldırılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALKOL YASAĞI KANUNLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Alkolü yasaklayan Men-i Müskirat Kanunu bir teklif olarak 28 Nisan 1920 tarihinde meclise sunulduğunda; Ali Şükrü Bey tarafından alkolü yasaklayan böyle bir teklif verilmesinin nedenlerinden birisi aynı dönemde farklı ülkelerin alkolü yasaklaması olmuştur. Hatta meclis zabıtlarında yer aldığı gerekçesi ile Amerika en fazla örnek gösterilen ülkedir. Mecliste kanun teklifi hakkında, teklifin yasalaşmasına kadar geçen süre boyunca kimi mebuslarca dile getirilen alkolün diğer ülkelere yasaklandığı ama alkol yasaklarının tam anlamıyla uygulanamadığı yönünde ki eleştirilere Ali Şükrü Bey; “Rusya’da alkolü menetmiştir, Amerika’da menetmiştir” diyerek cevap vermiştir (TBMM, ZC, 13.9.1336: 117-118). Hatta alkolün gayrimüslimlerin kültürlerinin bir parçası olduğu, dinlerince de alkolün yasak olmadığı, bu nedenle de gayrimüslimlerin kanunun kapsamı dışında kalması gerekir, dini törenlerinde alkol gayrimüslimlere serbest bırakılmalı, kanun sadece Müslümanlara uygulanmalı yönünde ki önerilere de Ali Şükrü Bey din dışı bir gerekçe sunarak karşı çıkmıştır. Bu gerekçe ise genel olarak; diğer devletlerde alkol yasağının kamu sağlığı açısından yapıldığı ve bu nedenle de herkesin alkol yasağına tabi olduğu, durum o devletlerde böyle iken biz gayrimüslimleri alkol yasağının dışında neden tutalım yönünde olmuştur (TBMM, ZC, 13.9.1336: 119).

Ali Şükrü Bey’in gerek teklif gerekçesinde gerekse meclis içinde yapılan görüşmelerde, Amerika’daki alkol yasağı uygulamasını bu denli örnek göstererek savunması, her iki ülkede de aynı dönemde alkolü yasaklayan kanun/kanunların bulunması, her iki ülkenin alkol yasağı uygulamalarının analizinin yapılmasını gerektirmektedir.

Amerika’da 1920-1933 yılları arasında uygulanan, kimilerine göre “barbarlık” kimilerine göre Amerikan tarihinin “asil deneyi” olarak adlandırılan alkol yasağı kanunu ile

Türkiye’de 1920-1926 yılları arasında uygulanan Men-i Müskirat Kanunu’nu karşılaştırılacak ve kanunların benzer ve farklı yönleri ortaya konulacaktır.

Amerika’da, Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve bu değişikliği tamamlamak amacıyla çıkarılan Volstead Kanunu ile Türkiye’de yürürlüğe giren Men-i Müskirat Kanunu’nun nedenleri, nasıl yasalaştıkları, kanun metinleri, yürürlükte kaldıkları süre boyunca neler yaşandığı, kanunların uygulama alanı bulup bulmadığı, nihayetinde kanunların kaldırılması süreçleri incelenerek söz konusu kanunların benzer ya da farklı yönlerinin tespiti yapılacaktır.

3.1.Kanunların Nedenlerinin Analizi

Amerika’da alkol yasağının uygulanmak istenmesinin nedenleri; alkol tüketiminin artmasına paralel olarak ortaya çıkmıştır. Toplumda görülen yolsuzluklar, suç ve cinayet oranlarında yaşanan artışlar, çocuk ihmal vakaları, aile ilişkilerinin bozulması, işçi verimliğinde görülen düşüşler, insan sağlığının bozulması, kamu ahlakının yozlaşmaya başlamasının nedenleri aşırı alkol tüketimine bağlanmıştır (Porter, 1990). Bunun yanı sıra, teknolojinin gelişmeye başlaması, sanayi ve endüstride yaşanan gelişmeler, Amerika’da daha rahat ve özgür yaşama düşüncesi, insanların bu ülkede yaşayan yakınlarından olumlu mektuplar alması gibi nedenler de Amerika’yı ilgi çekici yapmış ve ülkeye göçler artmıştır. Ülkeye gelenlerin bir kısmı Amerikan toplumuna uyum sağlarken bir kısmı da kendi geleneklerini sürmeye devam etmiştir. Alkol yasağı bu yönüyle Amerikanlaşma girişiminin bir parçası olarak görülmüştür. Toplumda kendi geleneğini devam ettirenler ki hatta mahalle çeteleri bile kuranların, önemli bir bölümü alkol kullanmaktadır. Alkolün yasaklanmasıyla göç yoluyla gelenlerin ülkelerine döneceği inancı vardır (Lerner, 2007; Jaycox, 2005). Alkol yasağının son nedeni ise; Almanlı asıllı insanların ellerinde bira sanayisinin bulunması ve bira sanayisinden Almanların büyük bir gelir elde etmesidir. Nihayetinde ülkenin I. Dünya Savaşı’na Almanlara karşı savaşa girmesi de alkol yasağı söylemlerinin artmasına sebebiyet vermiştir. Çünkü savaşta ilk etapta askerler arasında alkol kullanımı önlenemez, sarhoşluğun engellenmesiyle Almanların bira sanayisi zayıflayacak, Almanlar bira sanayisinden elde ettiği gelirlerle de Amerikan halkına doğrulttuğu silahları alamayacaklardır (Anti-Saloon League of America, 1918: 16-24). Tüm bu nedenler alkolün toplumda günah keçisi ilan edilmesine sebebiyet vermiştir. Toplumsal ilerlemenin bir aracı olarak daha doğrusu toplumu alkol belasından kurtarmak

ve Amerikan toplumunda görülen bu sorunların bertaraf edilmesi düşüncesiyle Amerika'da alkol yasaklanmıştır.

Türkiye'deki duruma bakıldığında, alkolün yasaklanmak istenmesinin en temel sebebi İslam dininde alkolün yasaklanmış olmasıdır. Alkolün haram kılınmış olması ve kötülüklerin nedeni olmasıyla da bu sav kuvvetlendirilmiştir (Çoker, 1994). Bunun yanı sıra diğer bir neden; Anadolu halkının ve Milli Mücadele'ye destek veren kadroların alkole olan düşkünlüğüdür. Aileyi korumak ve gelecek nesilleri alkol illetinden kurtarmak bir başka nedendir. Toplumda görülen fenalıklar da alkol tüketimine bağlanmıştır. Mevcut sermayedar kesimin daha çok Rumlar ve Ermeniler olması, bu kesimlerin alkol ticaretinden büyük bir gelir elde etmesi alkol yasağı düşüncesinin bir diğer nedeni olmuştur. Ayrıca, bu yolla alkol yasağının milli bir ekonomi yaratmak amacı da vardır. Bu gibi nedenlerin yanı sıra diğer ülkelerde daha özel de Amerika'da da aynı dönemde alkolün yasaklanmış olması da örnek alınmıştır (Akbal, 2014; Karahanoğulları, 2008). Sonuç olarak bu nedenler ışığında Amerika'da ve Türkiye'de alkol yasaklanmıştır. Alkolü yasaklayan bu nedenlerin iki ülkede birbirine nazaran benzer veya farklı yönleri vardır.

3.1.1. Alkole Olan Düşkünlük

Amerika'da alkol hakkında her zaman nefret ve sevgi çelişkisi yaşanmıştır. Amerikalılar kültürel olarak alkol almayı seven bir toplumdur. Ayrıca onların dini inançları da alkolü yasaklamamaktadır. Alkol, dini kutlamaların ve sosyal etkinliklerin bir parçasıdır. Alkol içilen yerlere her kesimden insan; hoş zaman geçirmek, siyaset konuşmak, dedikodu yapmak vb. için girebilmektedir. Toplumun büyük çoğunluğu alkolü meyhanelerde, barlarda, salonlarda tüketirken, bir kısmı da satın aldıkları alkolü evlerinde veya sokaklarda tüketmektedir. Bunun yanı sıra evde kendi alkolünü üretip, tüketenlerde bulunmaktadır. Kısaca Amerika'da alkol tüketmek için özel bir yer aramaya gerek yoktur. Her yaştan her insanın rahatlıkla alkole ulaşma, üretme ve tüketme imkanı bulunmaktadır (Vick ve Rhoades, 2010).

Alkol almayı seven Amerikan toplumunda alkol tüketimi üst seviyededir. Dini inancın alkol tüketimine etki edip etmediği ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte, Amerikalıların dini inançlarında alkol tüketiminin yasak olmamasının, ancak buna karşın ruhban sınıfın, çeşitli dini mezheplerin toplumda alkol tüketiminin arttığını dile getirmesi ve bu nedenle de alkolün ve alkol içilen yerlerin günah keçisi ilan edilmesi, toplumda

yaşanan sorunların alkol tüketimine bağlanması, kadınların alkol belasından kocalarını kurtarmak istemesi, iş adamlarının ve sanayicilerin işçilerin alkol düşkünlüğünden yakınlıkla alkol yasaklarına destek vermesi, alkol içilen yerlerin dolup taşması, insanların rahatlıkla alkole ulaşabilme imkanlarının olması, 1630'lı yıllardan itibaren alkolün toplumda günah keçisi ilan edilmesi ve önce kimi eyaletler de sonrasında ise ulusal düzeyde alkolün yasaklanmak istenmesi, alkol yasağı taraftarlarının zamanla büyümeye başlaması ve en nihayetinde yasaklarla da alkol düşkünlüğünün önlememesi Amerika'da alkol tüketiminin fazla olduğunun göstergeleridir.

Türk toplumuna bakıldığında, kültürel ve inançsal olarak alkolün yasaklanmasına rağmen, alkol kullanımı üst seviyededir. Tıpkı Amerika'da olduğu gibi insanlar alkolü rahatlıkla tüketebilmektedir. Özellikle Anadolu insanındaki alkol düşkünlüğü dikkat çekicidir. Bu düşkünlük öyle bir hal almıştır ki, gazete sayfalarını meyhane ve alkollü içki reklamları süslemektedir.¹⁰ Ayrıca Türk Milli Mücadele hareketi içinde aktif rol alan kadrolar da alkole düşkündür. Doğrudan işaret edilemese de Mustafa Kemal Paşa ve onun yakın çalışma arkadaşlarının alkol kullanması mecliste eleştiri kaynağı olmuştur. Hatta kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde “kanunu uygulayacak olanlar kanuna riayet etmezlerse kanun tabi ki tatbik olunmaz” eleştirisi Milli Mücadeleye destek veren kadroların dolaylı da olsa Mustafa Kemal Paşa'nın hedef alındığının ve bu kadroların alkole düşkünlüğünün göstergeleridir (TBMM, ZC, 23.3.1340: 261; Karahanoğulları, 2008).

Anadolu insanının ve Milli Mücadele hareketi içinde yer alan kadroların alkole düşkünlüğünün Ali Şükrü Bey'i rahatsız etmesi, ayrıca anı ve hatıratlardan elde edilen verilere göre bu kesimlerin alkol tükettiğinin tespitinin yapılması, içki sofraları meşhur olan Mustafa Kemal Paşa'nın halk arasında içki içmesi, hükümet üyelerinin alkol tüketmesinin mecliste eleştiri kaynağı olması, dinen alkolün yasaklanmış olduğuna ilişkin verilerin olmasına karşın alkol tüketiminin halk arasında görülmesi, Türkiye'de alkole düşkünlüğün göstergeleri arasında yer almaktadır.

Yalnızca bu bilgilerden hareketle Amerika ve Türkiye'de insanların alkole düşkün olduğunu ve bu nedenle alkolün yasaklanmak istendiği sonucuna ulaşmak mümkündür. Bunun yanı sıra Amerika'da dini inancın alkolün yasaklanmasına etki etmediği halde

---

¹⁰Ayrıntılı bilgi için bakınız: Mehmet İvrendi, İsmail Akbal ve Murat Cantez, “Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Yıllarında Gazete Reklamları ve Uygulamaları”, **SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 13, Konya, 2005, s. 237-258.

Türkiye’de alkolün yasaklanmasına din etki etmiştir. Nitekim Kuran-ı Kerim’de ve Hz. Muhammed’in hadislerinde alkolün haram kılındığına ilişkin veriler bulunmaktadır. Ancak buna karşın Müslümanlar arasında da alkol kullanıldığı ve alkol içilen yerlere Müslümanların da gittiği tespit edilmiştir.

3.1.2. Alkol Yasağı Taraftarları

Amerika’da halktan her kesimin yasaya taraftar olduğu görülmektedir. Alkol yasağına ilk olarak Protestanlar destek vermiştir. Bunların haricinde Metodistler, Bapdistler gibi dini mezhepler de, alkol yasağına dini gerekçelerle taraftar olmuşlardır. Ayrıca, salonları insanları baştan çıkararak ve günaha sokan mekanlar olarak tanıtmışlar ve hepsinin kapatılmasını istemişlerdir (Vick ve Rhoades, 2010: 126). Doktorlar; alkolün sağlığa zararlı olduğunu, kadınlar; eşlerinin paralarının büyük bir kısmını alkole harcadıklarını, çocuklarının hayatını idame ettirmek için eşlerini beş parasız bıraktıklarını, ailelerine karşı ilgi göstermediklerini, iş adamları; iş yerlerinde işçilerin verimsiz çalışmasını, endüstriyel devler; kendi karlarını artmayı gerekçe göstererek yasaklama hareketi içerisinde yer almışlardır. Ancak alkolün yasaklanmasına destek veren kesimler sadece bunlarla da sınırlı değildir. Üniversite öğrencileri, avukatlar da alkolün yasaklanmasından yana olmuşlardır. Bunun yanı sıra, ilerici kimseler tarafından da toplumu kurtarmak adına alkol yasağına destek verilmiştir.

Amerika’da Kongre üyeleri de alkolün yasaklanması fikrine karşı çıkmamıştır. Yasak taraftarı küçük grupların zamanla birleşmesi sonucunda toplumda alkol karşıtı büyük güç oluşmuş ve bu güçler alkolün ulusal düzeyde yasaklanmasını savunmuştur. 1916 yılında yapılan seçimlerde cumhuriyetçilerin çoğunun Kongre’ye seçilmesiyle alkol yasağı konusunda ulusal mevzuat zorlanmaya başlanmıştır. Cumhuriyetçilerin muhafazakar eğilim göstermesi alkol yasağı kanunlarının Kongre’den geçmesini sağlamıştır. Ayrıca Protestanlar, çeşitli dini mezhepler, toprak sahipleri, büyük iş adamları gibi kesimlerin cumhuriyetçilere destek vermesi de ulusal alkol yasak kanunlarının Kongre’den geçmesine etki etmiştir.

Amerika’da her ne kadar alkol yasağına destek veren kesim toplumda çeşitlilik gösterse de genellikle alkol yasağı taraftarlarının dini karakter taşıdıklarını söylemek mümkündür. Sosyal meselelerde muhafazakar eğilim içinde olan cumhuriyetlerin Kongre’ye seçilmesi,

alkol yasağının ilk olarak Protestanlar tarafından savunulması ve zamanla da çeşitli dini mezheplerin destek vermesi bu durumun kanıtlarıdır.

Türkiye’de ise daha önce belirtildiği gibi bu yasa bir tek kişiyi zaferidir: Ali Şükrü Bey. Ali Şükrü Bey ve yasaya destek veren kesime (II. Grup) bakıldığında, muhafazakar bir ideolojiye ve dindar yapıya sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca bu grup üyeleri din kurallarına uyulmasından yana olmuşlardır. Bu bakımdan İslam dininin emrettiği hususların yerine getirilmesi gerekmektedir. Alkolün yasaklanması da İslam dininde alkolün yasaklanmış olmasına dayanmaktadır. Dinen haram kılınmış alkolün her türlü kötülüğün nedeni olduğu, alkolün yasaklanmasını isteyenler tarafından meclis içerisinde kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde sürekli dile getirilmiştir (Çoker, 1994: 127).

Ali Şükrü Bey’in toplumun çekirdeği olan aileye büyük önem vermesi, bütün muhafazakarlar gibi devletin ve milletin geleceği için ailenin korunması gerektiğini belirtmesi ve gelecek nesillerin bu beladan kurtarılmak istenmesi düşünceleri, kadınların alkol yasağına destek vermesini sağlamıştır.

Amerika’da alkolün dinen yasaklanmamış olmasına rağmen kimi dini mezheplerin çeşitli nedenler göstererek alkolün yasaklanması için oluşturulan yasaklanma hareketine katılması, cumhuriyetçi Kongre üyelerinin muhafazakar eğilim göstermesi, Türkiye’de ise alkolün dinen yasaklanmış olması ve bu durumun dindar ve muhafazakar kesim tarafından gerekçe olarak gösterilmesi, her iki ülkede de alkolün yasaklanmasını isteyen bu kesimlerin varlığı, yasak taraftarlarının dini karakter taşıdığının kanıtları niteliğindedir. Ayrıca her iki ülkede de alkol yasağı taraftarları arasında kadınlar yer almaktadır.

3.1.3. Alkol Karşıtı Sivil Toplum Kuruluşları

Amerika’da alkolün yasaklanmak istenilmesinin birbirinden farklı nedenleri vardır. Bu nedenler dolayısıyla toplumda yaşanan sorunlar alkol yasaklanarak önlenmek istenmiştir. Ayrıca alkolün yasaklanması fikri toplumda çok önceden ortaya çıkmaya başlamış ve toplumun değişik kesimleri de kimi gerekçeler göstererek alkolün yasaklanması fikrini savunanlarca oluşturulan yasaklama ya da bir diğer adıyla ölçülülük hareketi içerisinde yer almaya başlamışlardır. İşçiler, iş adamları, endüstriyel devler, yoksullar, ülkeye göç yoluyla gelenler, öğrenciler, Kongre üyeleri, meslek sahibi olanlar ki daha çok doktorlar ve avukatlar, ileri reformcular, kadınlar, siyasiler ve daha birçok kesim yasağına destek

vermiştir. Bunların haricinde metodistler, bapdistler gibi dini mezhepler de, alkol yasağına taraftar olmuşlardır (Vick ve Rhoades, 2010).

Amerika'da halk, ulusal alkol yasak kanunlarının çıkarılmasına ikna edilmiştir. Yaklaşık yüzyıl önce kurulan sivil toplum örgütleri, Amerika'da ulusal yasağın ortaya çıkmasında ve yayılmasında büyük bir rol oynamıştır. Örgütlerin alkolün ulusal düzeyde yasaklanmasına etkisi farklı düzeyde olmakla birlikte en büyük etkiyi ATS, ASL ve WCTU gibi örgütler göstermiştir. Böylece 20. yüzyılın ilk çeyreğine gelindiğinde alkollü içeceklerin yasaklanması hakkında ulusal bir yasayı geçirecek kadar sivil toplum gücü oluşmuştur. Sivil toplum gücünün çoğunluğu Cumhuriyetçi eğilimlidir ve bu eğilimde olanlar çoğunlukla Kongre'ye seçilmişlerdir. Cumhuriyetçiler içerisindeki bu tutucu kesime Andrew J. Volstead önderlik etmiş ve alkolü yasaklayan kanunlar Kongre'den geçmiştir.

Oysa Türkiye'de böyle bir sivil toplum örgütlenmesinden bahsetmek mümkün değildir. Aslında; Hilal-i Ahdar, Hilal-i Ahmer, Karadeniz Ereğli Osmanlı İçkiyle Savaş Cemiyeti ve Men-i Müskirat Cemiyeti adında cemiyetler vardır ama bu cemiyetler alkolün yasaklanması fikrini olumlu karşılamaktan başka bir şey yapmamıştır. Ayrıca, ekonomik ve sosyal şartlar da Amerika'dan çok farklıdır. Henüz feodal yapıdan kurtulamamış, sanayileşme sürecine yeni başlamış üstelik bir de henüz mevcut coğrafya da tam hakimiyetini sağlayamamış bir ulus vardır. Hatta mevcut sermayedar kesim büyük çoğunlukla Rumlar ve Ermeniler'dir ve onlarda alkol yasağını karlarını ve konumlarını kaybetmek için istememektedirler. Bunun yanı sıra, toplum sağlığından daha önemli olan özgürlük mücadelesi söz konudur ve bu nedenle mecliste de kanunun, olağanüstü şartlarda ele alınmasının yanlış olduğunu belirten mebuslar olmuştur. Alkol kullanan kesimler kanunun çıkmasını istemezken dindar ve muhafazakar kesimler alkol yasağını olumlu karşılamıştır. Ailenin korunması ve gelecek nesillerin alkol belasından kurtarılmak istenmesi düşünceleri, kadınların alkol yasağına destek vermesini sağlamıştır. Ancak bu destek toplumsal düzeyde olmamıştır.

Türkiye'de alkol yasağına destek verildiği ancak bu desteğin toplumsal düzeyde olmadığı açıktır. Aslında yeni kurulan devletin giriştiği modernleşme projeleriyle milleti muasır medeniyetler seviyesine ulaştırma gayesi, Türkiye'de bir yandan yeni sivil toplum örgütlerinin oluşmamasına etki ederken diğer yandan da Osmanlı Devleti zamanından kalma sivil toplum örgütlerinin işlevini yitirmesine etki etmiştir. Bu konu önemlidir. Çünkü yeni kurulan devletin modernleşme projeleri, Türkiye'de sivil toplum anlayışının

sönük kalmasına sebebiyet vermiştir. Kısaca Türkiye’de mevcut dönemde sivil toplum sorunu vardır. Bu nedenle de yeni kurulan devletin modernleşme projelerine öz itibari ile yer vermek gerekmektedir.

Mustafa Kemal Paşa, kafasından geçen modernleşme projelerini yeni kurulan devlette hayata geçirme imkanı bulmuştur. Bu projelerle Mustafa Kemal Paşa önderliğinde ki cumhuriyetin seçkin kadrosu, çağın ruhu ile uyuşan modern bir ulus devlet, daha doğru bir ifadeyle muasır medeniyetler seviyesine ulaşmış bir toplum inşa etmek istemiştir (Örs, 1993: 49-50). Bunun için akılcı, merkezîyetçi ve laik bir dünya görüşü doğrultusunda toplumsal yapının devlet tarafından dönüştürülerek sınıfsız, imtiyazsız ve kaynaşmış bir toplum oluşturulması hedef alınmıştır. Tek tipleştirme biçiminde kendini ortaya koyan bu projenin özünü çağdaşlaşmak için hayatı tümüyle akılcılaştırmak ya da dünyevileştirmek oluşturmaktadır (Erdoğan, 1997: 59).

Modernleşme projeleriyle muasır medeniyetler seviyesine ulaşabilmek için tepeden inmece yeniliklerle kaynaşmış, homojen ve tek tip bir toplum yaratılmak istenmiştir. Ancak bu düşünce yeni kurulan devlette hem sivil toplum unsurlarının sönük kalmasına hem de Osmanlı Devleti’nden devralınan sivil toplum mirasının işlevsiz kalmasına yol açmıştır.

Yeni kurulan devlet, her ne kadar siyasal partiler, dernekler, cemiyetler, vakıflar, tarikatlar, medreseler gibi sivil toplum mirasını Osmanlı Devleti’nden devralsa da 1923 yılında başlayan ve 1946 yılında çok partili siyasal hayata geçilinceye kadar süren tek parti döneminin bu modernleşme projeleri ile devralınan sivil toplum mirasının işlevsiz kalmasına sebebiyet vermiştir. Çünkü muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için sivil toplum, homojenleştirme ve tek tipleştirme politikaları nedeniyle tepeden inmece yenilikler açısından engel olarak algılandığı için tasfiye edilmiştir (Çaha, 2005:693; Abay, 2009).

Sonuç olarak; Amerika’da alkol karşıtı söylemlerin toplumun çeşitli kesimlerince desteklendiği ve hatta sivil örgütlenme yoluna gidildiği söylenebilirken, Türkiye açısından böyle bir durum olmadığı ortadır. Ayrıca Türkiye için yukarıda bahsedilen cemiyetlerde Osmanlı Devleti’nden kalma cemiyetler olup yasayı olumlu karşılamak dışında bir faaliyete girişmemiştir. Türkiye’de kadınların yasaya destek vermesi de Amerika ile benzerlik gösterirken, kadınların verdiği bu destek etkinlik bakımından Amerika ile farklılık göstermektedir. Amerika’da endüstriyel devler ve iş adamları alkol yasağına destek verirken, Türkiye’de eşraf olaya ilgisiz kalmıştır. Şöyle ki, Amerika’da çay tüccarları, kola ve kaynak soda üreticileri alkol yasağı için yürütülen faaliyetleri; yasak

çıkarsa ürün fiyatlarının ve satışlarının artacağı, fabrika sahipleri de; işçilerin iş alışkanlığının değişeceğine ve böylece daha fazla verim alınacağına inandıkları için desteklemişlerdir (Vick ve Rhoades, 2010: 126). Oysa sanayileşme sürecinin başında olan Türkiye’de güçlü bir sermaye grubu oluşmamış olması, mevcut sermayedar kesiminde azınlıklar olması nedeniyle, yasa bu sermayedar kesimden destek görmemiştir. Bilakis bu kesimler yasağı kendilerine karşı bir tehdit olarak algılamışlar ve muhalefet etmişlerdir.

Kısacası, Amerika’da alkol yasağı kanunları sivil örgütlenmenin zaferi iken Türkiye’de bir tek kişinin (Ali Şükrü Bey) zaferidir. İkinci meclisteki gruplaşma sonucunda II. Grubun desteğini almış ve yasalaşmıştır. Üstelik muhalefetin zaferi olması, hükümet üyelerinin çoğunun alkol kullanması gibi nedenlerle kanun, hükümet tarafından tam olarak benimsenmemiştir. Ayrıca kanuna destek verenlerin Amerika’da olduğu gibi sivil örgütlenme yoluna gitmediği, Türkiye’de mevcut dönemde girişilen modernleşme projelerinin sivil toplum anlayışının sönük kalmasına etki ettiği ve bu nedenle de Amerika’da olduğu kadar Türkiye’de alkol yasağının desteklenmediği ortadır.

3.1.4. Alkol Yasağı Her İki Ülkede de Azınlıkları Hedef Almaktadır

Amerikalılar, göçlerle ülkeye gelen halka düşman olmuşlardır. Elbette bu düşmanlığın altında yatan çeşitli nedenler bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ülkeye gelen insanların büyük çoğunluğunun bir arada yaşayarak kendi geleneklerini devam ettirmesi ve bu nedenle de bu kesimlerin asimile edilememesidir. İkincisi, ülkeye gelenlerin bir bölümünün oturdukları yerlerde, mahalle çeteleri kurarak çeşitli suçlar işlemesi ve Amerika’da suç oranlarının artmasına sebebiyet vermesidir. Üçüncüsü, alkol kullanan ve kanunları kendilerine karşı tehdit olarak gören bu insanların, alkolün yasaklanmasına karşı çıkmalarıdır. Sonuncusu, göçmenler arasında Almanların önemli bir yer tutmasıyla daha doğru bir ifadeyle, Almanların ve Amerika’da yaşayan Alman asıllı Amerikalıların, Amerika’da bira sanayisinden büyük kar elde etmek gibi bir ayrıcalıkları olması ile ilgilidir. Yasağın kuvvetle savunusunu yapanlar, alkol yasaklanırsa ülkeye gelen insanların kendi ülkelerine döneceğine ve Almanların alkol sanayisindeki ayrıcalığına son verileceğine inanmışlardır. Bu sebeple özelde göçlerle ülkeye gelen ve sorunların yaşanmasına sebebiyet veren göçmen kesim ile genelde, bira sanayisini ellerinde bulunduran Almanlara düşman olmuşlardır. Bunu da vatanseverlikle ya da sevmezlikle alakalı bir tutum olarak değerlendirmişlerdir. Hatta bu durum kamu tarafından vatana ihanet olarak da

düşünülmektedir. Öyle ki, kamuoyunda Alman asıllı Amerikalıların terörizmle ve kara para aklama işiyle meşgul oldukları propagandası bile yapılmıştır. Bir başka suçlama unsuru da onların komünist faaliyetler yürüttükleri yönünde olmuştur. Tüm bunlardan dolayı bütün Alman asıllı Amerikalılar ikinci sınıf, alt tabaka olarak görülmüştür. Bu durumda alkol yasağından asıl onların zarar göreceği sonucu doğmaktadır. Böylece yasağa kamuoyu desteği de sağlanmış ve Cumhuriyetçiler bu propagandalardan fazlaca faydalanmışlardır (Vick ve Rhoades, 2010: 127).

Savaş zamanı artan alkol yasağı söylemleri ile Almanlar düşman ilan edilmiş, askerler arasında sarhoşluğu önlemek için de savaş zamanını kapsayan bir yasa çıkarılmıştır. Böylece Alman birası tüketilmeyecek, Almanlar bira üzerinden para kazanıp kazandığı parayla aldıkları silahları Amerikan askerine, halkına yöneltemeyecektir. Bu söylemlerle hem halk hem de askerler Almanlara düşman kesilmiştir. Vatansever duygular içerisinde her insan savaşta başarılı olabilmek için önce alkolün yasaklanmasına bunun içinde Almanların alkol üretimi konusundaki ayrıcalığına son verilmesi hususunda ikna edilmiştir (Anti-Saloon League of America, 1918: 16-24; Karamustafaoğlu, 1978).

Türkiye’de de durum Amerika’dan farklı değildir. Alkollü içki üretim ve dağıtımını büyük çoğunlukla gayrimüslimlerin, özellikle de Rumların elindedir. Daha önce de aktarıldığı gibi; meclis kürsüsünden “Efendim, meyhanelerde genellikle bizimkilerin içtiği rakı satılmaz. İşletenlerin de hemen hemen tamamı Rumdur. Kapatalım gitsin” sözleriyle Atıf Bey tarafından dile getirilmesi bu duruma bir kanıt niteliğindedir (TMBB, GZC, 20.02. 1921: 209).

Türkiye’de mevcut sermaye gruplarının büyük çoğunluğunun azınlıklar olması, azınlıkları alkol üretimi ve ticaretinden dolayı iktisadi yönden Müslümanlara göre üstün duruma getirmiştir. Eğer yasak getirilirse iktisadi yönden Müslümanlar ile gayrimüslimler arasındaki uçurum biraz küçülecek, ilerleyen dönemde yaratılacak olan milli ekonomiye katkısı olacaktır. Teklif sahibi Ali Şükrü Bey’de, kanunu gayrimüslimlerin hegemonyası altında olan iktisadi alana müdahale araçlarından biri olarak düşünmektedir. Gayrimüslimlerin elinde olan ekonomik kaynağa müdahale etmek gerekçeleri de yasağın kabul edilmesinde etkili olmuştur (Karahanoğulları, 2007: 39).

Görüldüğü üzere, her iki ülkenin alkol yasağı nedenleri incelendiğinde; alkolün toplumda fenalıklara sebebiyet vermesi, insanların alkole olan düşkünlüğü, alkol belasından aileyi ve gelecek nesilleri korumak, yasak taraftarlarının dini karakter taşıması, kadınların yasaya

destek vermesi, her iki yasanın da bir kurucu ismi olması ve azınlıkları hedef alması bakımından benzerlikler göstermektedir. Fakat, Amerika’da sanayici ve iş adamları tarafından yasaya destek verilirken Türkiye’de mevcut sermayedar kesimin yasaya ilgisiz kalması, dinen alkolün yasak olmaması nedeniyle alkolün Amerika’da yasaklanması ve Türkiye’de dini gerekçeler sunulması, Amerikan toplumunda yasa tek sesli ve sivil toplum örgütlerince savunulurken Türkiye’de yasaya destek verenlerce sivil toplum örgütleri kurulmaması bakımından farklılık göstermektedir. Ancak nedenleri ne olursa olsun, gerek benzerlikler gerek farklılıklar gösterebilir, alkolün yasaklanması fikri toplumda şiddetle desteklenir ya da desteklenmez, her iki ülkede de alkol her türlü kötülüğün nedeni olarak algılanmış ve sonuçta kanunla alkol yasaklanmıştır.

3.2. Alkol Yasaklarının Kanunlaşma Süreci

Amerika’da, 1630’lı yıllarda başlayan alkolün yasaklanması fikri zamanla toplumda büyük bir destek görmüştür. Bunun sonucunda, Amerika’da yasak taraflarının çabaları ilk olarak Maine eyaletinde ‘Maine Kanunları’ ve Kansas eyaletinde ‘Benson Kanunları’ ile sonuç vermeye başlamıştır. Sonrasında büyüyen toplumsal ve siyasal destek hatta kimi eyaletlerin kendi çapında alkolü yasaklaması ve alkol tüketimine bağlı sorunların bertaraf edilememesi, alkolün ulusal düzeyde yasaklanması gerektiği fikrini ortaya çıkarmıştır. Nihayetinde yasak taraflarının çalışmalarıyla; Selective Draft Kanunu ile alkolün askerlere satışı yasaklanmıştır (Karamustafaoğlu, 1978). 1913’e gelindiğinde, Web-Kenyon Kanunu ile likör taşınması yasaklanmıştır. 1914 yılında 6 milyon Amerikalı “alkol satışı yasaklansın” diye dilekçe vermiştir. Bunun sonucunda alkollü içkilerin vergilerini artıran ve kayıt altına alan Harrison Kanunu çıkarılmıştır. I. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla, savaş zamanında alkol tüketimini önlemek ve ülkenin savunulmasını kolaylaştırmak için Savaş Zamanı Alkol Kanunu ile alkol askerlere bir kez daha yasaklanmıştır. Ayrıca bu kanun, askerlere gerekli olan tahılların sağlanması amacını da taşımaktadır. 1917 yılında Yiyecek Kontrol Kanunu çıkarılmış ve bu kanun ile de % 3,2 ‘den fazla alkollü içecek üretimi ve taneli bitkilerden içecek üretilmesi yasaklanmıştır (Vick ve Rhoades, 2010: 126).

Yukarıda zikredilen kanunlar; alkolün ulusal olarak yasaklanmasının yolunun Kongre’den geçirilmesi gerektiği anlayışını kuvvetlendirmiştir. Bu nedenle alkolün ulusal çapta yasaklanmasını hedefleyen Onsekizinci Anayasa Değişikliği 1917 yılında Kongre’ye sunulmuştur. 16 Ocak 1919 yılında eyaletlerin çoğunun onaylamasıyla Kongre’ye sunulan

anayasa değişikliği Amerikan anayasasında yerini almıştır. 17 Ocak 1920 tarihinde yürürlüğe girecek olan bu kanunun eksikliklerinin olması nedeniyle, Kongre kanun çıkarma yetkisini kullanarak bu anayasa değişikliğini tamamlamak amacıyla Volstead Kanunu adında bir kanun daha çıkarmıştır. Onsekizinci Anayasa Değişikliği ile uygulanmaya başlanacak olan bu kanunun arkasında ki güç, Andrew J. Volstead olmuş ve kanunun kurucu ismi olması nedeniyle de kanun onun adıyla anılmaya başlamıştır.

Amerikan toplumunda alkollü içeceklerin üretimi, dağıtımı, satışı, ithali ve ihracı yasaklanmıştır. Aslında kanunların yürürlüğe girebilmesi ve eyaletlerin kanunlara uyum sağlayabilmesi için Onsekizinci Anayasa Değişikliği eyaletlere yedi yıllık bir süre tanımaktadır. Hatta kanunların yürürlüğe girmesi de bir yıl ertelenmektedir. Ancak bu süreler beklenmeden daha doğrusu alkol yasağı yürürlüğe girmeden eyaletlerin çoğu bu kanunları onaylamış ve kendi çapında uygulamaya başlamıştır. Tabi bu durumun yaşanmasına, toplumda büyük bir alkol karşıtı hareketin olması, eyaletlerin daha önce kendi çapında kanun çıkararak ya da çıkarmayarak alkölü yasaklaması ve alkölü ulusal düzeyde yasaklayan bu kanunlardan önce kimi kanunlarla toplumun alkol yasağına alıştırılmasında ki etken büyüktür.

Bu yaşananlar ulusal alkol yasalarının bir yönünü oluştururken diğer yönünü de alkol yasağına taraftar olmayan Başkan Woodrow Wilson'un Volstead Yasası'nı 28 Ekim 1919 tarihinde veto etmesi oluşturmaktadır. Başkan Wilson, yasağın çok acımasız ve katı olduğuna, özellikle bira ve şarabın yasak kapsamı dışında tutulması gerektiğine inanmaktadır. Eğer bu içkilere izin verilmezse insanların alkol yasağı kararından vazgeçmeye daha istekli olacağını düşünmektedir. Bu yüzden de yasaları veto etmiştir. Ancak Kongre, ısrarlı bir şekilde ulusal yasağı hangi şartta olursa olsun uygulamaya kararlıdır (Vick ve Rhoades, 2010: 128). Veto; Mecliste 175'e 55 ve Senato'da da 65'e 20 oyla aşılmıştır. Böylece yasa 17 Ocak 1920'de, daha Onsekizinci Anayasa Değişikliği'nin öngördüğü yürürlüğe girme tarihinden önce hemen uygulamaya koyulmuştur.

Türkiye'de ise süreç oldukça uzun sürmüştür. Alkolün yasaklanması için kanun teklifi hazırlayan Ali Şükrü Bey; bu teklifini 28 Nisan 1920 tarihinde meclise sunmuştur. Aynı gün mecliste okunan kanun teklifi hakkında aciliyet kararı alınmış, Maliye, Adliye, Sıhhiye ve Şeriye Encümenleri'ne görüş bildirilmesi için gönderilmiştir. Bundan sonra mecliste kanun teklifi hakkında yapılan görüşmeler oldukça hareketli geçmiştir. Mecliste kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde, alkol yasağına karşı çıkan mebuslar kimi gerekçelerle kanun teklifini eleştirir yağmura tutarak ve teklif hakkında öneriler sunarak,

teklifin yasalaşmasını geciktirmeye çalışırken, teklif lehinde olanlar da Ali Şükrü Bey etrafında birleşmiş ve Ali Şükrü Bey'in eleştirilere ve önerilere verdiği cevapları alkışlayarak desteklemişlerdir. Hatta mecliste Ali Şükrü Bey'in verdiği cevaplar kanun lehinde olan mebuslarca bravo sesleriyle karşılanmıştır (Karahanoğulları, 2008; TBMM, ZC, 13.9.1336: 109).

28 Nisan 1920 tarihinde teklifin sunulmasıyla başlayan kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde sert tartışmalar yaşanmış ve hatta bu nedenle teklifin tümü hakkındaki görüşmelere de bir türlü geçilememiştir. Bunda alkolün yasaklanmasını istemeyen mebusların ve hükümetin geciktirme girişimlerinin etkisinin olduğu açıktır.

Türkiye'de kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde, teklifin yasalaşmasını engellemek için mecliste muhalif mebuslarca bazı girişimlerde bulunulmuştur. Hatta teklifin, teklife muhalif mebuslarca eleştiri yağmuruna tutulmasından dolayı mecliste alkol yasağını destekleyenler ile desteklemeyenler arasında kimi zaman hakarete varan söz düelloları ve sert tartışmalar yaşanmıştır. Kanun teklifini desteklemeyenlerin bu çabalarının olumsuzluklarla sonuçlanması üzerine kanunun bir bütün olarak kabul edildiği ve maddelerin teker teker okunarak ele alındığı 13-14 Eylül 1920 tarihlerinde mecliste yapılan görüşmelerde teklif hakkında kimi öneriler sunulmuştur. Mecliste aynı zamanda daha önce kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde de önerilen bu hususlardan ilki, alkolün gayrimüslimlerin kültürlerinin bir parçası olduğu bu nedenle gayrimüslimlerin kanun kapsamı dışında tutulması gerektiği ve kanunun sadece Müslüman olan insanlarla sınırlı kalması yönünde olmuştur. Ancak mecliste sık sık dile getirilen öneri kabul edilmemiştir. Kanun maddeleri hakkında yapılan görüşmelerde bu öneri tekrar dile getirilmiştir. Bu defa gayrimüslimlerin dini kutlamalarında alkolün serbest olması gerektiği önerilmiştir. Daha önce Osmanlı millet sistemine atıf yapılarak kuvvetlendirilmeye çalışılan bu öneri; artık İslam dininin hoşgörüyü de esas alması üzerinden kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır.

Kanun teklifi maddelerinin görüşüldüğü oturumlarda önerilen ikinci konu; mecliste önceden de dile getirildiği gibi hekimlikte kullanılacak ispirtonun serbest kalması yönündedir. Üçüncüsü; Ali Şükrü Bey'e ait olan bir nevi insanlara kanunu ihlal edenleri ihbar yükümlülüğü altına sokan ajanlık önerisidir. Bunun yanı sıra, teklif metni maddeleri hakkında kimi ifadelerin çıkarılması, kimi maddelere eklemeler yapılması da önerilmiştir.

Teklif, aleyhte olan mebuslarca; bütçe açığına sebebiyet vereceği, ülkede olağanüstü koşullardan dolayı şimdilik ele alınmaması gerektiği, kanunun uygulama alanı bulsa bile kanunu uygulayacak yeterli kolluk kuvvetlerinin olmadığı, alkol kullananların alışkanlığından kolay kolay vazgeçmeyeceği ve bu durumun da alkolün kaçak üretilmesine ve tüketilmesine yol açacağı, haddi şeri cezasının gayrimüslimlere uygulanamayacağı, genel olarak bu cezanın insanlık onuruna yakışmayacağı ve sağlığı bu cezayı çekmeye elverişli olmayan insanların cezayı almasının zararlı sonuçlar doğurabileceği, örnek gösterilen ülkelerde yasanın uygulanmadığı, bağıcılık işiyle uğraşanlara zarar vereceği, toplumda adaletsizliklerin artacağı dile getirilerek eleştiri yağmuruna tutulmuştur. Teklif lehinde olan mebusların teklif aleyhinde olan mebuslara nazaran; müskirat kapsamının yanlış anlaşılması ve bu nedenle de bira ve şarabın yasanın kapsamı dışında kalabileceğinin anlaşılması yönünde kaygıları vardır.

13-14 Eylül 1920 tarihlerinde mecliste yapılan görüşmelerde, afyonun durumunun ne olacağı yönünde tartışmalar dahi yaşanmıştır. Nihayetinde 14 Eylül 1920 tarihinde eleştiriler ve öneriler ışığında 28 Nisan 1920 tarihinde meclise sunulan kanun teklifi kimi değişiklikler ve eklemeler yapılarak isim okunarak yapılan oylamada oylar 71'e 71 eşit çıkmış ve oturum başkanı Vehbi Efendi'nin oyu tekliften yana olduğu için içki yasağını getiren teklif yasalaşmıştır. Meclise sunulduğu tarihten yaklaşık dört buçuk ay sonra yasalaşan bu teklif, vilayetlere telgraf yoluyla bildirilmiş ve 28 Şubat 1921'de de Ceride-i Resmîye ile ilan edilmiştir.

Yukarıda genel ifadelerle aktarıldığı kadarıyla alkolü yasaklayan kanun/kanunların yasalaşma süreçlerine bakıldığında; Amerika'da kanunların eyaletler tarafından öngörülen süreden daha kısa bir sürede hatta kanunların yürürlüğe girmesinden önce hızla onaylandığı ve büyük bir çoğunluğun da kanunları kabul ettiği ortadadır. Türkiye'de ise; kanun teklifi hakkında yapılan görüşmelerde muhalif mebuslar kimi nedenler sunarak kanun teklifinin meclisten geçmesini geciktirmeye çalışmış ve teklifin yasalaşması uzun sürmüştür. Hatta hükümet tarafından benimsenmeyen bu kanun meclisten kıl payı geçmiştir. Türkiye'de alkol yasaklarının mecliste yarı yarıya destek görmesi Amerika'da ise eyaletlerin tamamına yakınının kanunlara evet demesi bir diğer farklı yönü oluşturmaktadır.

Alkol yasaklarının kanunlaşma sürecinde Türkiye'de muhalif mebuslar teklif hakkında yapılan görüşmelerde değişiklik önerilerinde bulunmuştur. Amerika'da ise sadece Başkan Wilson tarafından bira ve şarabın kanunun kapsamı dışında kalması gerektiği önerilmiştir.

Literatürden elde edilen verilere göre Başkan Wilson'dan başka kanunlarda değişiklik yapılmasını öneren herhangi bir kişiye rastlanmamıştır. Daha doğrusu bu öneri Amerika'da kanunlarda değişiklik yapılmasına yönelik tek öneridir. Oysa Türkiye'de birden fazla değişiklik önerisi bulunmaktadır. Ayrıca Amerika'da Başkan Wilson'un kimi gerekçeler göstererek bira ve şarabın yasa kapsamı dışında kalması gerektiğini önermesine karşın, Türkiye'de bira ve şarabın kapsam dışında algılanması kaygısı yaşanmıştır.

Amerika'da halk önceden çeşitli kanunlar çıkarılıp alkol yasağı fikrine alıştırılırken Türkiye'de böyle bir durum olmadığı çok açıktır. Bunun yanı sıra Amerika'da alkol yasakları birbirini besleyen iki kanunla uygulanırken Türkiye'de ise tek kanunla alkol yasakları uygulanmıştır. Alkol yasaklarının kanunlaşma sürecinde farklılıklar olmasının yanı sıra, Amerika'da Başkan Wilson'un kanunları veto etmesi, Türkiye'de ise hükümetin yasağı geciktirme çabası içerisine girmesi bakımından benzerlik olduğu da söylenebilir. Sonuç olarak, her iki ülkede kanun/kanunlarla alkolün yasaklanması ve aynı yılda alkol yasaklarının uygulanmaya başlanması bakımından benzerlikler göstermektedir.

3.3.Kanun Metinlerinin Analizi

Amerika'da Onsekizinci Anayasa Değişikliği ile sarhoş edici içeceklerin içilmesi, üretimi, satışı, taşınması, ithali ve ihracı yasaklanmıştır. Değişikliğin eyaletlerce onaylanmasını izleyen bir yılın sonundan itibaren uygulanmaya başlanacağı belirtilmiştir. Eyaletlere alkol yasağını uygulamak için birbirini tamamlayan eş yetkiler verilmiştir. Yasanın Kongreye sunuluşunu izleyen yedi yıl içerisinde eyaletlerce onaylanmaması durumunda yasanın geçersiz olacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte bu yasayı tamamlamak amacıyla Kongre tarafından Volstead Kanunu çıkarılmıştır.

Volstead Kanunu, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; savaş zamanı alkol yasağı, ikinci bölümde; doğrudan alkollü içeceklerin yasaklanması, son bölüm de ise; endüstriyel alkol ile ilgili ayrıntılara yer verilmiştir. Birinci bölümde; hacimce ağırlığı %0.1 oranından fazla alkol içeren içecekler, mevcut savaş sırasında askere yasaklanmıştır. Alkolün herhangi bir yerde saklanması ve takası da yasaktır. Yasanın gözetilmesinden ve yasa ihlallerinin tespitinden müfettişler, komiserler, ajanlar ve memurlar sorumlu tutulmuş ve bu görevlilerin hepsi eşit yetkiye sahip kılınmıştır. Askeri ve deniz kuvvetlerini kullanmak amacıyla Volstead Kanunu'nda yer alan bu bölümdeki hususların ihlal edilmesinin cezaları da bulunmaktadır. Kanunu ihlal edenlere; 100-1000 dolar arasında para cezası veya 30

günden 1 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Kanunu ihlal nedeniyle açılan davalarda, davaya bakmakla görevli veya yetkili olan mahkemeler eş yetkiye sahiptir. Ayrıca, kanunun herhangi bir maddesinin geçersiz kılınması kanunun tamamının geçersiz olacağı anlamına da gelmemektedir.

Doğrudan alkollü içeceklerin düzenlendiği ikinci bölümde ise hacimce ağırlığı %0.5 oranından fazla olan alkollü içeceklerin üretimi, satışı, dağıtımı, ithali ve ihracı yasaklanmıştır. Alkolü konu alan reklamlar, alkolün cep şişelerinde taşınması, otellerde, restoranlarda, gemilerde vb. alkol içilmesi, alkolün kişinin kendi evinin dışında başka bir yerde saklanması, başka birine hediye olarak alkol satın alınması, herhangi bir şeyle alkolün takas edilmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Yasak ihlalleri müfettişler, memurlar ve komiserler tarafından tespit edileceği belirtilmiştir Hatta bu kişilerin arama yapma yetkisi de vardır. Kanunun uygulama işlevini eyalet güçlerine ve yerel polis birimlerine emanet etmesinin yanında, kurduğu Alkol Yasağı Bürosu ve 1500 üyesini içinde barındıran geniş bir ulusal kanun uygulama ajansı oluşturulmuştur. Kanunu ihlal edenlere, en fazla 1000 dolar para cezası veya 6 ayı geçen hapis cezası öngörülmüştür.

Kanunda istisnalar da bulunmaktadır. Kutsal amaçlar için alkolün kullanılması serbest bırakılmıştır. Hekimlere iyi niyetli olmaları şartıyla, tıbbi reçete ile alkol satışına izin verilmiştir. Ayrıca, kişisel kullanım amaçlı şarapların özellikle de elma şarabı veya diğer meyvelerden yapılan şarapların, fermante edilerek ev yapımı olarak kullanımlarına belirli şartlarla izin verilmiştir.

Kanuna aykırı olarak sarhoş edici içki temin edip, bu içkilerin satılması sonucunda zehirlenen, bu içkiden başka yollarla zarar gören kişiler hakkının tazmin edilmesini mahkemelerden isteme hakkı vardır. Ölüm sonuçlanan durumlarda ise, bu hak ölen kişinin akrabalarına geçmektedir.

Volstead Kanunu'nun son bölümünde ise endüstriyel alkol düzenlenmiştir. Endüstriyel alkolden kasıt her türlü etil alkoldür. Etil alkolün, konteynırlar ve depolarda saklanabileceği belirtilmiştir. Etil alkol üreticileri, kanun geçtikten sonra 30 gün içerisinde tesislerini tescil ettirmelidir. Endüstriyel alkolün içecek amaçlı dönüşümleri yasaklanırken bilimsel araştırmalar için kullanılması serbest bırakılmıştır. Aksi belirtilmedikçe diğer kanunlarda öngörülen cezalar, bu başlık için ek cezadır. Bir kişi kanunu ilk ihlal ettiğinde 30 günü geçmeyen hapis veya 1000 doları aşmayan para cezası ile ikinci kez ihlal ettiğinde 100-10000 dolar para cezası veya 1 yıldan fazla hapis ile cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Daha sonra da aynı suçu işlediği tespit edilen kimsenin, tesisinin 1 yıl üretim yapması yasaklanması öngörülmüştür.

Son olarak, yasanın birinci ve üçüncü bölümlerinin Onsekizinci Anayasa Değişikliği onaylandıktan sonra, ikinci bölümünün ise Onsekizinci Anayasa Değişikliği'nin yürürlüğe girmesiyle uygulanmaya başlanacağı belirtilmiştir.

Türkiye'de 14 Eylül 1920 tarihinde yasalaşan Men-i Müskirat Kanunu ile her türlü alkollü içkinin tüketilmesi, üretimi, satışı ve ithali yasaklanmıştır. Alkolü üreten, ithal eden, taşıyan veya satan kimselere alkolün her 1282 gramı için 50 lira para cezası öngörülmüş ve bu yolla ele geçirilen içkilerin imha edileceği belirtilmiştir. Sarhoşluğu görünenlere; ya haddi şeri ya 50-250 lira arası para cezası veya 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası verileceği öngörülmüştür. Sarhoşluğu görülen kişinin memur olması durumunda, memuriyetine son verileceği belirtilmiştir. Verilen tüm cezalara karşı, ceza verilen kişinin itiraz etmesi ve kanun yoluna başvurması da mümkün değildir.

Kanunun tatbik edilmeye başlanmasıyla, mevcut içkilerin müsadere edileceği, müsadere edilen bu içkiler için iki aylık bir süre içinde ihraç edilebileceği ve belirlenen zaman zarfında ihraç edilemeyen içkilerin imha edileceği ifade edilmiştir. Hekimlikte kullanılacak her türlü ispirtonun, ihtiyaç halinde eczanelere dağıtılmasının kontrolünün Sıhhiye Vekaletine tabi olacağı ve hekimlikte kullanılacak olan ispirtonun kullanılması ve yapılan harcamamalara ilişkin Sıhhiye Vekaletince bir talimatname kaleme alınacağı belirtilmiştir. Kanunun icrasından ise Dahiliye, Adliye ve Sıhhiye Vekilleri sorumlu tutulmuştur.

Her iki ülkenin de alkolü yasaklayan kanun metinlerinin ayrıntıları yukarı da aktarıldığı gibidir. Kanunlar bu haliyle kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren bu kanun metinlerine bakıldığında benzerliklerin olduğu gibi farklılıklarında olduğu görülmektedir.

Kanun metinlerinin benzer yanlarına bakıldığında; her iki ülkede ilgili kanunlarla alkol ulusal düzeyde yasaklanmıştır. Alkollü içkilerin tüketimi, üretimi, satışı, dağıtımı ve ithali yasaktır. Kanunların kimler tarafından yürütüleceği bellidir. Alkol yasağına uymayanlara cezalar öngörülmüştür. Ceza seçenekleri arasında her iki ülkenin de para ve hapis cezası öngörmesi bakımından benzerlik taşımaktadır. Tıbbi istisna getirilmiş ve bu istisnanın şartları belirtilmiştir.

Kanun metinlerinin farklı yanlarına bakıldığında; alkol yasağının Amerika'da iki kanunla, Türkiye'de ise tek kanunla geldiği görülmektedir. Amerika'da içkilerin imha edileceği yönünde bir bilgiye rastlanamazken, Türkiye'de içkilerin imha edileceğine dair kanun

maddesi bulunmaktadır. Amerika'da alkollü içeceklerin tanımı yapılmış ve bu tanım ışığında alkollü içkilerin ihraç edilmemesi öngörülürken, Türkiye'de ele geçilen içkilerin iki aylık zaman zarfında ihraç edilmesine izin verilmektedir. Amerika'da kanunu ihlal edenleri tespit etmek amacıyla bir ajan grubu oluşturulmuşken Türkiye'de böyle grup oluşturulmamış hatta Ali Şükrü Bey tarafından mecliste önerilmesine rağmen kabul edilmemiştir.

Amerika'da kişisel kullanım için belirli şartlarda ev yapımı içeceklere ve dini kutlamalarda alkolün kullanılmasına izin verilirken, Türkiye'de izin verilmediğini hatta bu yöndeki önerilerinde kabul edilmediği görülmektedir.

Amerika'da öngörülen cezalara nazaran Türkiye'de öngörülen cezalar daha ağırdır. Türkiye'de sarhoşluğu görülen kişinin memur olması durumunda memuriyetine son verileceği belirtilirken Amerika'da böyle bir düzenleme bulunmaması, Türkiye'de haddi şeri cezanın olması, hatta Ali Şükrü Bey'in mecliste hakimiyeti ele geçirmesi ve teklifin birçok maddesinin kabul edilmesi üzerine idam cezasına bile taraftar olması, Türkiye'de kanunu ihlal edenlere veriler cezalara karşı cezayı alan kişinin mahkemeden bu durumun düzeltilmesini isteme hakkının bulunmaması Türkiye'de öngörülen cezaların daha ağır olduğunun kanıtları niteliğindedir. Amerika'da belirli şartlarla yasak döneminde yasadan dolayı zarar görenlerin mahkemeye başvurabileceği belirtilirken, Türkiye'de kanun yolunun kapalı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Amerika'da yasayı ihlal eden kişilerin meslektan çıkarılmasına ilişkin herhangi bir ibare de bulunmamaktadır

Amerika'da yasanın uygulanmasına başlamak için bir yıl süre tanındığı, Türkiye'de ise böyle bir sürenin olmadığı hatta kanunun hemen uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Amerika'da eyaletlerin çoğunun öngörülen süreden önce alkol yasağı kanunlarını onaylaması ve kanunları öngörülen süreden önce uygulamaya başlaması, kanun metinlerinde yer alan eyaletlerin onayını izleyen yıldan itibaren bir yıl sonra uygulanmaya başlanacağına ilişkin ibareye tezat bir durum oluşturmamaktadır. Oysa Türkiye'de onaylanan kanun metni derhal vilayetlere gönderilmiş ve kanun uygulanmaya başlanmıştır.

Amerika'da eyaletlere alkol yasağına uyum süreci için bir yıllık süre tanınmasının yanı sıra kanun metninde yedi yıllık bir süre daha yer almaktadır. Bu süre zarfında alkol yasağı kanunlarının eyaletlerce onaylanmadığı takdirde kanunların hükümsüz olacağı belirtilmiştir. Kanun metninin farklı bir yönünü de bu durum oluşturmaktadır. Çünkü Türkiye'de kanun metninde böyle bir ibare yer almamaktadır.

Türkiye’de alkol yasağı, teklifin yasalaşmasıyla hemen uygulanmaya başlanmıştır. Hükümetin kanunun uygulanmaya başlanmasından bir süre sonra İstanbul’da kanunu uygulamayı erteleme önerisi bu duruma tezat değildir. Zira erteleme önerisi kanunun uygulanmaya başlanmasından sonra önerilmiş ve bu öneri mecliste kabul edilmemiştir. Ayrıca kanun metninde direk ülke genelinde veya herhangi bir il bazında kanunu uygulamayı ertelemeye ilişkin bir ibare bulunmamaktadır. Hatta o dönemde mevcut şartlar dolayısıyla İstanbul’da kanunun uygulanmasını erteleme önerisi kanun metninde bu konuda herhangi bir süre tanınmadığının kanıtı niteliğindedir. Zira böyle bir süre olsaydı hükümet ya kanunun İstanbul’da uygulanmasını erteleme önerisini meclise sunmayacaktı ya da böyle bir süre olsaydı dönemin mevcut şartlarını göz önünde bulundurarak İstanbul’da kanunu uygulamayı erteleme önerisine ek süre isteyecekti yorumu yapılabilir.

Son olarak, savaş zamanı alkol yasağının nasıl uygulanacağı ve endüstriyel alkol konusuyla ilgili ayrı düzenlemeler Amerika’da bulunurken, Türkiye’de doğrudan böyle bir düzenlemenin kanunda yer almadığı her iki ülkenin kanun metinlerinden ulaşılan bir başka farkı yönü oluşturmaktadır.

3.4. Kanunların Uygulanması ve Kaldırılması

Amerika’da ulusal yasak, toplumda yaşanan sorunları bertaraf etmek düşüncesiyle 17 Ocak 1920 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 5 Aralık 1933 tarihine kadar da yürürlükte kalmıştır. Yasak Dönemi olarak adlandırılan bu dönemin başlarında alkol yasağı iyi işlemiştir. Ancak kanunlarla, hedeflenen amaçlara ulaşılammış hatta kanunlar tam tersine etki göstermiştir. 5 Aralık 1933 yılında kaldırıldığı güne kadar ve sonrasında alkol yasağı ciddi sorunlara neden olmuştur.

İnsanlar alkol tüketmenin yollarını aramaya başlamıştır. Alkol oyuk borularda, cep şişelerinde vb. taşınmıştır. Bir başka yol olarak Vinosano tuğlaları yapılmıştır. Bu tuğlaların üzerinde yazılan tariflere uyulması ile şarap elde edilmiştir. İnsanlar evlerine alkol depolamaya başlamışlardır. Yasanın ev yapımı şaraba izin vermesiyle, ev yapımı şaraba talep artmıştır. Doktorlar yasadan kar elde etmek amacıyla hayali isimlere reçete düzenleyerek yasayı ihlal etmeye başlamışlardır.

Yasa toplumda alkol tüketimini azaltamadığı gibi daha da artırmıştır. Artan alkol talebini karşılamak için kaçakçılar, kaçak alkol üretimine başlamıştır. Kalitesiz hatta çoğu zaman zehirli üretilen kaçak alkol aynı zamanda yasak öncesine göre de pahalıya satılmıştır.

Kusurlu kaçak alkole bağılı ölümler artış göstermiştir. Kaçakçılar, kendi kurdukları sistemleri korumak için kamu görevlilerine rüşvet vermeye başlaması yolsuzlukların artmasına sebebiyet vermiştir. Salonların, meyhanelerin, kulüplerin kapatılmasına bağılı olarak gizli şekilde ortaya çıkan ve kaçak alkolün satıldığı kaçak meyhane sayıları artmıştır. Böylece Amerika'da kaçak alkole bağılı olarak kaçakçılar mantar gibi yayılmaya başlamıştır. Tabi bu duruma kaçakçıların toplumda hayranlıkla takip edilmesi ve kaçakçılıktan büyük gelir elde edilmesi de etki etmiştir.

Amerika'da organize suç büyümüş, alkol üreten iş yerlerinin kapatılmasına bağılı olarak işsizlik ortaya çıkmış, yasadışı uyuşturucu kullanımı yaygınlaşmış, alkol kullanan insanlar damgalanmış ve bu insanlar çalışan olarak tercih edilmemiştir. Ayrıca, Amerika'da mafya yükselişe geçmiştir. Kimi insanlar büyük mafya imparatorlukları kurmuşlardır. En önemli mafya babası Al Capone olmuştur. Capone yalnızca mafya işiyle ilgilenmemiştir. Kaçak alkol ticareti de yapan Capone, yasak döneminde alkol yasağından dolayı en fazla gelir elde eden kişi olmuştur.

Amerikan coğrafyası da yasağın uygulanmasını zorlaştırmıştır. Vadiler, dağlar ve bataklık arazileri gibi geniş deniz yolları, limanlar ve Kanada-Meksika arasında çok geniş alanı kapsayan sınırlar, yasak birimlerinin yasağın durdurması için fazlasıyla zorluk yaratmıştır. Yani idari birimler yasağı takip etmekte oldukça güçlük çekmişlerdir.

Adalet sistemi yasaya uymayanlara karşı aşırı derecede çalışmaya başlamış ve hapisaneler kapasiteleri üzerinde doluluk oranı göstermiştir. Son olarak, toplumda yaygın şekilde ikiyüzlülük artmıştır. Tüm bu sebepler muhalif seslerin çoğalmasına zemin hazırlamıştır. İnsanlar çeşitli örgütler kurarak yasanın kaldırılmasını savunmuşlardır. AAPA, Volstead Kanunu Modifikasyonu için İşçi Partisi Ulusal Komitesi, Ulusal Yasağa Karşı Cumhuriyetçi Vatandaşlar Komitesi, Gönüllü Avukatlar Komitesi, WONPR kurulan bu örgütlerden bazılarıdır.

Kanunların başlangıçtaki amaçlarına ters yönde etki etmesi, insanların kanunlara uymaması zamanla hukuka olan saygıyı da azaltmaya başlamıştır. Bu duruma dikkat çekmek ve adalet sistemini iyileştirmek amacıyla 1929 yılında Wickersham Komisyonu kurulmuştur. Komisyon 1931 yılında, çeşitli suçlara ilişkin raporlar hazırlayarak, yasak kanunlarının ve ceza kanunlarının uygulanmasının genişletilmesi gerektiği fikrini savunmuştur.

Toplumda yasağa karşı muhalefeti önlemek amacıyla, ASL tarafından 1930 yılında; Ölçülülük Strateji Kurulu kurulmuştur. Ayrıca yine bu yılda 18. Değişikliği Destekleme Kuruluşları Ulusal Konferansı düzenlenmiştir.

Alkol yasaklarının bir çözüm olmadığı kısa sürede ortaya çıkmış ve tıpkı yürürlüğe girmesinde olduğu gibi kaldırılması söylemleri de zamanla çoğalmıştır. Yasağa başta destek verenler olumsuz etkilerin görülmeye başlanmasıyla fikir değişikliği yaşamıştır. İş adamları ve sanayiciler yasağa verdikleri desteği geri çekmişlerdir. Kadınlar, yasağın ev hayatına daha çok zarar verdiğini görmeye başlamış ve WONPR adında bir örgüt çatısı altında bir araya gelerek kanunların kaldırılmasına destek vermeye başlamışlardır. Avukatlar; Gönüllü Avukatlar Komitesi'ni, işçiler de; Volstead Kanunu Modifikasyonu için İşçi Partisi Ulusal Komitesi'ni kurarak yasağa karşı çıkmışlardır. Bunların yanı sıra, bireysel anlamda fikir değişikliği yaşayanlarda olmuştur. Ayrıca; genç kuşaklar da yasağı gereksiz ve keyfi bir uygulama olarak göreyerek kanunlara uymaktan kaçınmışlardır.

Kapatılan işyerlerine bağlı olarak ulusal yasağın ortaya çıkardığı bir işsizlik vardır. 1929 yılında yaşanan krizle ülkede işsizlik daha da artmıştır. İnsanların ruh sağlığı bozulmuştur. Ülke hatta tüm dünya büyük bir ekonomik sıkıntı içine girmiştir. Artık toplumda yoksulluk, yokluk, evsizlik, işsizlik gibi toplumsal gerçekler vardır.

Yaşanan tüm bu gelişmeler aslında alkol yasaklarının gerçek amacına ulaşamadığının kanıtlarıdır. Ulusal yasak yasaları ile birlikte ülkede sorunlar daha da artmıştır. Artık, kanunların kaldırılması toplumda heyecanla beklenen bir gelişme olmaya başlamıştır. Bundan dolayıdır ki, 1932'de Demokrat Parti, seçim propagandasında yasağın kaldırılmasını savunmuştur.

1933'ün ilk aylarında Kongre Volstead Kanunu'nun maddelerini gevşetmiş ve birçok Amerikalı için ulusal yasağın sonu görülmeye başlanmıştır. Kanunların kaldırılmasına olanak sağlayan Yirmibirinci Anayasa Değişikliği'nin Kongre'ye önerilmesinden önce 7 Nisan 1933 tarihinde onaylanan Cullen Harrison Yasası ile ülke çapında bira satışına izin verilmiştir. 1933 Şubat ayında, seçimi kazanan Demokratlar iktidara geldikten sonra ilk iş olarak yasağın kaldırılmasını sağlamışlardır. 36 eyaletin onaylanması ile Franklin Roosevelt'in başkanlığı döneminde, 5 Aralık 1933 tarihinde Yirmibirinci Anayasa Değişikliği yürürlüğe girmiş ve Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve Volstead Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

Yirmibirinci Anayasa Değişikliği de tıpkı Onsekizinci Anayasa Değişikliği gibi eyaletler tarafından hızla onaylanmıştır. Ancak; Kansas, Louisiana, Nebraska, Kuzey ve Güney Dakota, Kuzey ve Güney Carolina ve Oklahoma kanunu onaylamayan ve kuru kalmayı tercih eden eyaletler olmuştur.

Yasağın yürürlükten kaldırılmasının ardından, kimi eyaletler kendi çapında yasağa devam etmiştir. Örneğin; Kansas 1987 yılına kadar içki satışına izin vermemiştir. Alkolün yürürlükten kaldırılması ulusal düzeyde olmasına karşın 1934 yılında ülke nüfusunun % 38'i hala kuru bölgelerde yaşamaktadır. Ayrıca alkol sanayisi konusunda ABD'de 1936 yılında üreticiler, toptancılar ve perakendeciler olmak üzere üç kademeli bir sistem oluşturulmuştur. Sistemle, her bir kademenin görevi ayrı ayrı belirtilmiş ve kademelerin birbirleri alanına girmesine de izin verilmemiştir.

Türkiye'de Men-i Müskirat Kanunu'nun yasalaşmasından sonra, hükümet tarafından 8 Kasım 1921 tarihinde; kanunun uygulamada kimi aksaklıklar meydana getirdiği belirtilmiş ve bu aksaklıkları gidermek amacıyla kanunda değişiklik yapılması için meclise teklif sunulmuştur. Teklif, ele geçirilen içkilerin imhası yerine içmeye elverişli olmaktan çıkarılarak ispiroya dönüştürülmesini, 1282 gramdan az içkiler için verilen cezaların adil olmadığı belirtilerek cezanın miktarla orantılı hale getirilmesini ve son olarak verilen cezalarda yapılan yanlışlıkların düzeltilmesi için cezalara karşı kanun yolunun açılmasını kapsamaktadır. Ancak bu önerilerin hiçbiri kabul edilmemiştir. İçki yasağını hafifletmeye ve kanunu kaldırmaya yönelik bir girişim olarak değerlendirilmesi nedeniyle teklif reddedilmiştir.

Uygulamada ki aksaklıkları gidermek için hükümet bu defa meclise af çıkarılması teklifiyle gelmiş ve af teklifleri mecliste kabul edilmeye başlanmıştır. Ancak bu kanunlar da genel düzenlemeler olmayıp, tek tek kişilerin affedilmesi şeklinde düzenlenmiştir. Kısaca kişiye özel aflar söz konusu olmuştur. Böylece hatalı verilmiş olan hapis veya para cezaları düzeltilebilmiştir. Ancak bir kıyyeden az miktarla yakalanan kişilere ceza verilip verilmeyeceği hususunda mecliste tartışma yaşanmıştır. Hükümet ceza verilmemesi gerektiğini savunurken, bu cezaların affedilmesinin içki yasağını ortadan kaldıracağı düşüncesiyle yasanın lehinde olan mebuslardan itiraz gelmiştir. Hükümet itirazları dikkate almamış ve bir kıyyeden az miktarda içki ile yakalanan kişilere verilen cezalara ilişkin aflar çıkarılmıştır (Karahanoğulları, 2008).

Kanunun yürürlükte olduğu dönemde mecliste tartışmalara neden olan konular sadece yukarıda aktarılanlar değildir. İstanbul'un TBMM idaresine geçtiği ancak henüz Türk askerlerinin kente girmediği dönemde hükümetin, yeterli araçlar olmadığı gerekçesiyle Meni Müskirat Kanunu'nu İstanbul'da uygulamamayı teklif etmesi de mecliste sert tartışmalar yaratmıştır.

Meni Müskirat Kanunu'nun İstanbul'da bir süre daha uygulanmaması için bir karar çıkartılması teklifini hükümet TBMM'ye sunmuş ve hükümetin içki yasağını İstanbul'da erteleme teklifi gizli oturumda görüşülmüştür. Muhalif mebuslar bu teklifin, içki yasağının kaldırılması için bir bahane olduğunu düşünmektedir. Nitekim bu teklif önerisi de reddedilmiştir. Meclisin bu kararıyla Meni Müskirat Kanunu'nun TBMM'nin diğer kanunları gibi İstanbul'da yürürlükte olduğu kabul edilmiştir (Akbal, 2014).

Uygulamada yaşanan sorunlar bu şekilde giderilmeye çalışılırken diğer yandan da mecliste hükümet üyelerinin daha çok önceki görüşmelerde kanun teklifine aleyhte görüş bildiren mebusların ve doğrudan işaret edilmese de hükümetin başı Mustafa Kemal Paşa'nın kanuna uymadığı iddia edilmiştir. Yasak döneminde, idarecilerin yasağın uygulanması konusundaki ihmali ve idarecilerin bizzat bu yasağı çiğnedikleri eleştirisi getirilmiştir. "Kanunu uygulayacak olanlar kanuna riayet etmezlerse kanun tabi ki tatbik olunmaz" eleştirisi alkol yasağı aleyhinde olan mebusların ve dolaylı da olsa Mustafa Kemal Paşa'nın hedef alındığının ve bu kadroların alkole düşkünlüğünün göstergesidir (TBMM, ZC, 23.3.1340: 261).

Kanun, yaygın bir siyasi iktidar desteği alamamıştır. Siyasi iktidar mevkiini işgal eden kadroların yasayı uygulama taraftarı olmamalarının nedenleri arasında; başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere I. Grup'un çoğunluğunun alkol kullanması, bu kadroların Batılılaşma prensibine bağlı olmaları ve içkiyi de Batılılaşmanın göstergesi olarak görmeleri ve kanunun muhalefetin zaferi olması şeklinde sıralanabilir (Akbal, 2014). Nitekim kimi anı ve hatıratlardan aktarılan örnekler de iktidara mensup kimi insanların kanuna uymadığının kanıtları niteliğindedir. Bunun yanı sıra alkol yasaklamamış olsa da gizli yerlerde alkol üretildiği ve tüketildiği de bir başka gerçektir. Kanun kamuoyu desteği de alamamıştır. Yasak döneminde; ilkel yöntemlerle herkesin evinde rakı imalatına devam ettiği, genellikle üzüm ve incirden rakı yapıldığı, bu yapılan rakıların çok pahalıya satıldığı, hatta bazı insanların sağlığından oldukları, bu dönemde yaşayan kişilerin anı ve hatıratlarından tespit edilen diğer durumlardır. Ayrıca yasayla birlikte; meyhanelerin ve içki üretim tesislerinin kapanması sonucunda alkolün satıldığı gizli yerler açılmış, alkol

gizliden gizliye içilmiş ve mahkemelerce kanuna uymayanlara cezalar da verilmiştir (Karahanoğulları, 2008; Nur, 1992).

Son olarak; Türkiye’de mevcut sermayedar ve tüccar kesimin azınlıklar olması ve bu kesimlerinde kanunu kendilerine karşı bir tehdit olarak algılaması, onların yasaya muhalefet ederek kanunu delmelerine sebebiyet vermiştir.

Alkol yasağına yukarıda aktarılan nedenler dolayısıyla gerçekten de çok fazla uyulmadığı ortadadır. Men’i Müskirat Kanunu’nun kabulünden yaklaşık dört yıl sonra 9 Nisan 1924 tarihinde; 202 Sayılı Kanun ile Meni Müskirat Kanunu’nu köklü biçimde değiştirilmiştir. Alkollü içeceklere uygulanan resim dört katına çıkarılmıştır. Dışalılarda gümrük vergisinin on iki katı oranında resim ve ayrıca içeride üretilenler kadar da resim alınacağı düzenlenmiş ve değişiklik yürürlüğe girdikten sonra elinde içki bulunduran üretici ve tacirlerin bunları bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Değişikliğe göre ayrıca meyhane açmak, kamuya açık yerlerde içki içmek ve sarhoş olmak yasaktır. Yasağın yaptırımı olarak para cezası veya hapis cezası öngörülmüştür. Devletten izin alan lokanta ve benzeri yerlerde hafif alkollü içki olduğu kabul edilen bira, likör ve benzeri içkilerin içilmesi bu yasağın istisnası olarak öngörülmektedir. İçki üretimi de ruhsata bağlanmıştır (Karahanoğulları, 2008).

Hemen hemen tamamen değiştirilmiş olan Men’i Müskirat Kanunu hala yürürlüktedir. Meni Müskirat Kanunu’nu yürürlükten kaldıracak olan 22 Mart 1926 tarih ve 790 Sayılı “İspirto ve Meşrubatı Küuliye İnhisarı Hakkında Kanun” ile içki üretimi, ithali ve satışı devlet tekeline alınmıştır. Ayrıca, satış fiyatı belirlenmesi de Bakanlar Kurulu’na bırakılmıştır. Tabi ki kanun metninde 1924 yılında değişikliklerin yapılmasında ve 1926 yılında kanunun kaldırılmasında kuşkusuz yukarıda aktarılan gelişmeler etki ederken, 1 Nisan 1923 tarihinde hükümetin seçimleri yenileme kararı alması ve seçimlerde mecliste yer alan II. Grup’un çoğunluğunun meclisin dışında bırakılmasının da etki ettiğini söylemek mümkündür.

Her iki ülkede de alkolü yasaklayan kanunların yürürlükte kaldığı zaman aralığına bakıldığında kimi analizler yapmak mümkün görülmektedir. Her şeyden önce kanunların uygulanması bu ülkelerde güç olmuştur. Bunun yanı sıra alkol yasağına uyulmadığı da ortadadır. Alkol içilen yerler kapatılmış ve alkol yasağına uymayanlara cezalar verilmiştir. Her iki ülkede de alkol gizli yerler açılarak tüketilmeye başlanmış ve alkol el altından üretilmiştir. İdari birimler alkol yasağını takip etme konusunda yetersiz kalmıştır. Yine bu

ülkelerde yasakla birlikte alkolden alınan vergiler yok olmuş ve alkol sanayisi alkol yasağından dolayı zarar görmüştür.

Alkol kanunlarının yürürlüğe girmesiyle yasağı muhalefet artmıştır. Alkolü yasaklayan kanunlarda alkol yasağı tamamen kaldırılmadan önce esnekliğe gidilmiştir. Şöyle ki Amerika'da Cullen Harrison Kanunu ile bira satışına izin verilirken Türkiye'de de 1924 yılında hükümet tarafından Men-i Müskirat Kanunu köklü bir biçimde değiştirilmiştir. Her iki ülkede de kanunların kaldırılmasına seçimlerin yapılmasının etki ettiğini söylemek mümkündür. Çünkü Amerika'da 1932 yılında yapılan seçimlerde demokrat aday F. Roosevelt başkanlık seçimini kazandıktan sonra alkol yasağını 1933 yılında kaldırmıştır. Türkiye'de ise 1923 yılında yapılan seçimlerde kanun lehinde olan mebuslar meclis dışında kalmış, kanunun baş mimarı Ali Şükrü Bey öldürülmüş ve sonuçta alkol yasağı kanunu 1926 yılında hükümet tarafından kaldırılmıştır. Alkol yasağının kaldırılması her iki toplumda da olumlu karşılanmıştır.

Amerika'da zorda olsa uygulanan fakat Türkiye'de uygulanmayan ya da uygulatılmayan alkol yasağı her iki ülkede de kaldırılmıştır. Uygulandığı dönemde; Amerika'da yasak karşıtı bir toplumsal hareket oluşurken Türkiye'de oluşmamıştır. Bunun yanı sıra Amerika'da yürürlükte olduğu dönemde kanunlarda köklü değişiklikler yapılmazken Türkiye'de köklü değişiklikler yapılması, Amerikan toplumunda kanunlar daha fazla sorunlar yaratırken Türkiye'de daha az sorun yaratması, Amerika'da kanunlar daha uzun süre yürürlükte kalırken Türkiye'de kanunun daha kısa süre yürürlükte kalması, Amerika'da kanunlarda değişiklik teklif edilmezken Türkiye'de kanunda değişiklik teklifi yapılması, Amerika'da hiçbir eyaletin yasak kapsamı dışında kalması gerektiği önerilmezken Türkiye'de İstanbul'da kanunun uygulanmasının ertelenmesi önerisinin olması, Amerikan Kongresi'nden af kanunları çıkarılmazken Türkiye'de meclisten af kanunları çıkarılması, Amerika'da alkol yasağına destek verenlerin karar değişikliği yaşayarak alkol yasağına muhalefet etmeye başlamasına rağmen Türkiye'de alkol yasağını istemeyenlerin ve isteyenlerin başından beri kararlı bir tutum içerisinde olması, son olarak Amerika'da ulusal yasak kaldırıldıktan sonra kimi eyaletler yasağı kendi çapında uygulamaya devam ederken Türkiye'de alkol yasaklarının ülke genelinde son bulması yönleriyle Amerika ve Türkiye'deki alkol yasağı uygulamaları birbirinden farklılıklar göstermektedir.

28 Nisan 1920 tarihinde meclise sunulan ve 14 Eylül 1920 tarihinde yasalaşan Men-i Müskirat Kanunu, meclisteki gruplar arasında siyasal kutuplaşmalara yol açmıştır. Alkol

yasağının teklif halinde meclise sunulmasından kaldırılmasına kadar neredeyse meclisin gündeminden hiç düşmemiştir. En nihayetinde hükümet üyelerinin bütün geciktirme çabalarına ve karşı çıkışlarına rağmen mecliste kıl payı kabul edilen Men-i Müskirat Kanunu uluslararası muadillerinin aksine etkili olamamış, yaygın bir siyasal iktidar ve kamuoyu desteği alamamış ve güçlü bir şekilde uygulanamamış hatta uygulattırılmamıştır.

17 Ocak 1920 yılında yürürlüğe giren ulusal alkol yasak kanunları, Kongre üyeleri arasında kutuplaşmalara yol açmamıştır. Bunun yanı sıra eyaletler alkol yasağı kanunlarını hızla onaylamış ve kanun metninde belirtilen süreden önce uygulamaya başlamıştır. Amerika alkol yasağını uygulamada aceleci ve istekli davranırken Türkiye tam aksine oldukça yavaş ve isteksiz davranmıştır. Her ne kadar çeşitli nedenlerden dolayı alkol bu iki ülkede yasaklanmak istenilse de alkol yasakları uygulamada bambaşka cereyan etmiştir. Alkolü yasaklayan kanun/kanunlar fazla uygulama alanı bulamamıştır. Sonuçta Türkiye’de uygulattırılmayan Men-i Müskirat Kanunu 1926 yılında kaldırılırken Amerika’da zor da olsa uygulanan ulusal alkol yasağı kanunları 1933 yılında kaldırılmıştır.

SONUÇ

Alkolle mücadele tarihi tıpkı alkolün tüketilmeye başlanması kadar eskilere dayanmaktadır. Hemen hemen her toplumda alkol tüketildiği ve alkolle mücadele edildiği bilinen bir gerçektir. Geçmişten günümüze kadar alkolün zararlı bir madde olması, alkol tüketimine bağlı kimi sorunların yaşanması alkolün düzenlemeler yoluyla kısıtlanması ya da yasaklanması fikrini ortaya çıkarmıştır. Alkole kısıtlamalar ya da yasaklar getiren düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler; toplumda yaşanan sorunları önlemek, genel ahlakı korumak, genel sağlığı korumak, kamu yararını sağlamak, aile ilişkilerini iyileştirmek, gelecek nesilleri korumak, İslam ülkelerinde İslam dininde alkolün yasaklanmış olması gereğini yerine getirmek, işçi verimliliğini artırmak, sarhoşluğa bağlı görülen suç oranlarını azaltmak, alkol tüketiminin artmasına paralel olarak alkol tüketimini kontrol altında tutmak, milli ekonomi yaratmak gibi bir dizi amaçla ve en genelinde toplumda görülen sorunların alkol tüketimine bağlanması, alkolün günah keçisi ilan edilmesi ve bu sorunları önlemenin yolunun alkölü yasaklamak olduğunun düşünülmesiyle alkol yasakları çoğu ülke tarafından uygulanmıştır. Alkolle mücadeleye girişen devlet adamlarının dayanağı, anayasalarda yer alan sosyal devlet ilkesi ve anayasaların ilgili madde/maddeleri gereğince yapılan sosyal regülasyon uygulamaları olmuştur. Böylece çoğu devlet her alanda düzenleyici ve denetleyici bir rol üstlenmiştir.

1918-1938 yılları arasında çoğu ülke sosyal devlet ilkesine ve anayasalarında yer alan ilgili maddelere dayanarak sosyal regülasyon uygulamalarına gitmiştir. Bu uygulamalardan alkolle mücadele, daha doğrusu toplumu alkol illetinden kurtarmak düşüncesiyle getirilen alkol yasakları en başta yerini almıştır. Diğer sorunlar bir kenara bırakılarak 1918-1938 yılları arasında çoğu ülke alkole ilişkin düzenlemeler yapmış ve bu düzenlemelerle de alkol kısıtlanmış veya yasaklanmıştır. Bu dönemde Rusya, Kanada, Macaristan, Norveç, Türkiye, ABD gibi daha birçok ülkede alkol yasağı uygulanmıştır. Alkol yasağı

uygulamaları içinde en çarpıcı örnekler Türkiye’de ve ABD’de görülmüştür. Türkiye’de Men-i Müskirat Kanunu, ABD’de Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve Volstead Kanunu ile uygulanan alkol yasağı bu ülkelerde istenilen amaca ulaşamamıştır. Toplumda görülen sorunların çözümü olarak sunulan bu kanunlar, tam tersine etki göstermiştir. Bu nedenle de alkol yasağı çalışma konusu olan ülkelerde kaldırılmıştır.

Regülasyonların temel amacı regüle edilecek alanda etkinliği ve verimliliği arttırmaktır. Bu nedenle regülasyonların uygulanan yöntem, amaca göre de farklı türleri bulunmaktadır. İktisadi, idari ve sosyal regülasyonlar olmak üzere regülasyon uygulamaları üçe ayrılmaktadır. Sosyal regülasyonların 1918-1938 yılları arasında en dikkat çekici uygulamaları alkol yasakları olmuştur. Çalışmada Türkiye’de ve ABD’de uygulanan alkol yasakları ilgili dönemde uygulanan sosyal regülasyonların örneği niteliğindedir. Çünkü bu dönemde ilgili ülkelerde uygulanan alkol yasağı sosyal regülasyonların amaçları olan; genel sağlığı ve ahlakı korumak, gelecek nesilleri korumak, aile yaşantısını iyileştirmek, toplumda görülen sorunları önlemek gibi bir dizi gerekçeyi hayata geçirmek için uygulanmıştır. Ancak ne var ki idari birimlerin alkol yasağını takip etmede yetersiz kalması, mevcut coğrafi durumun yarattığı sıkıntılar, insanların alkol alışkanlığından vazgeçememesi, toplumda gizliden gizliye alkol üretilmesi ve tüketilmesi, alkol yasağını fırsat olarak görenlerin yasadışı faaliyetlere başlaması ve bu faaliyetlerin toplumda yayılması, kanunları kendilerine tehdit olarak görenlerin alkol yasağına muhalefet etmesi gibi birçok nedenle alkol yasağı bu ülkelerde uygulanamamış hatta uygulattırılmamıştır.

Çeşitli nedenlerle çalışmaya dahil edilen ABD’de alkol yasağı uygulamaları ile Türkiye’de uygulanan alkol yasağı arasında literatürden elde edilen veriler ışığında benzerlikler olduğu tespitinin doğrulandığını söylemek mümkün gözükmektedir. ABD’de 1920-1933 yılları arasında yürürlükte kalan Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve Volstead Kanunu ile 1920-1926 yılları arasında Türkiye’de yürürlükte kalan Men-i Müskirat Kanunu ile uygulanan alkol yasaklarının; nedenlerinden kaldırılmasına kadar benzer yönleri maddeler halinde aşağıdaki gibi tespit edilmiştir. Her iki ülkede:

- ✓ Kanunun/kanunların baş mimarı bulunmaktadır. Türkiye’de Ali Şükrü Bey ABD’de ise Andrew J. Volstead kanunun kurucu ismidir.
- ✓ Alkol yasakları aynı yıl uygulanmaya başlanmış ve alkol düzeyde yasaklanmıştır.
- ✓ Alkole olan düşkünlüğü önlemek, aileyi ve gelecek nesilleri alkolden korumak, azınlıkların alkol sanayisinde ki ayrıcalığına son vermek ve bu yolla milli ekonomi yaratma gayesi, alkolün toplumsal yıkıma sebebiyet vermesi ve bu yıkımların önüne

geçilmek istenilmesi, genel olarak toplumda görülen sorunların alkol tüketimine bağlanması ve sorunları önlemek amaçlarıyla alkol yasağı uygulanmak istenmiştir.

- ✓ Alkol yasağı taraftarları daha çok tutucu, muhafazakar ve dindar kesim olmuştur. ABD’de cumhuriyetçilerin Amerikan Kongresi’ne seçilmesi ve bu tutucu kesime Andrew J. Volstead’in öncülük etmesi alkol yasağı kanunlarının Kongre’den geçmesini sağlamıştır. Bunun yanı alkol yasağı Protestanlar ve çeşitli mezhepler tarafından desteklenmiştir. Türkiye’de kanun mecliste Ali Şükrü Bey’in ve onun da içinde yer aldığı II. Grup’un başarısıdır. Mecliste II. Grup’ta muhafazakar ve dindar olarak nitelendirilen kişiler yer almaktadır. Alkol yasağı kanunun/kanunlarının taraftarları ilgili ülkelerde dini karakter taşımaktadır. Bunun yanı sıra her iki ülkede de alkol yasağının taraftarları arasında kadınlar yer almıştır.
- ✓ Alkol yasakları uygulanmaya başlanmadan önce Türkiye’de kanun teklifine aleyhte olan mebusların yani I. Grup üyelerinin; teklifi eleştiri yağmuruna tutması, çeşitli iddialar ve önerilerle teklifin yasalaşmasını önlemeye çalışması ABD’de ise Başkan Woodrow Wilson’un alkol yasağı kanunlarını veto etmesi ilgili ülkelerde iktidarda yer alanın/alanların alkol yasağına karşı tavrın benzer özellik taşıdığını göstermektedir. Kısaca kanun/kanunlar muhalefetin iktidar karşındaki zaferi olmuştur.
- ✓ Alkolün üretimi, tüketimi, dağıtımı, satışı ve ithali yasaklanmıştır. Kanun/kanunları ihlal etmek suç sayılmış ve para ve/veya hapis cezaları öngörülmüştür. Ayrıca alkol yasağına kimi şartlar belirtilerek tıbbi istisna getirilmiştir.
- ✓ Alkol yasaklarına uyulmamıştır. Alkol içilen yerler kapatılıp kanunu/kanunları ihlal edenlere cezalar verilse de toplumda gizliden gizliye alkol üretilmiş ve alkol tüketimi de devam etmiştir. Yasak sırasında kalitesi bozulmuş alkolden dolayı insanların sağlığı bozulmuştur. Alkol sanayisi zarar görmüş, üretimin bireyselleşmesine yol açmış, alkolden alınan vergiler yok olmuştur. Yasağı uygulamada idari birimler yetersiz kalmıştır. Mevcut coğrafi koşullar yasağın uygulanmasını zorlaştırmış, alkol yasağı uygulanmamış hatta uygulattırılmamıştır.
- ✓ Alkol yasağında esneklik yapılmıştır. Türkiye’de 1924 yılında kanunda köklü değişiklikler yapılırken ABD’de ise Cullen Harrison Kanunu ile bira satışına izin verilmiştir.
- ✓ Seçimler alkol yasağının kaldırılmasına etki etmiştir. ABD’de 1932 yılında yapılan başkanlık seçimi sırasında Demokrat Parti adayı Franklin Roosevelt seçimi kazandığı takdirde alkol yasağını kaldırma sözü vermiş ve 1933 yılında onun başkanlık

döneminde alkol yasağı kanunları kaldırılmıştır. Türkiye’de ise Ali Şükrü Bey’in siyasi suikast sonucu hayatını kaybetmesi, 1923 yılında yapılan seçimlerde kanun lehinde olan mebusların meclis dışında kalması kanunda önce değişiklik yapılmasını yolunu açmış ve en nihayetinde 1926 yılında alkol yasağı kaldırılmıştır.

Alkol yasağı kanunlarının benzer özelliklerinin yanı sıra farklı özellikler gösterdiği de belirlenmiştir. Literatürden elde edilen verilere göre tespit edilen farklı özellikler maddeler halinde şu şekildedir:

- ✓ Alkol yasağı Türkiye’de Kuran-ı Kerim’de alkolün haram kılınmış olması ve Hz. Muhammed’in de bu yönde hadislerinin bulunması nedeniyle dini gereklilik olarak görülmüştür. Başka bir deyişle alkolün yasaklanmasına din etki etmiştir. Buna karşın ABD’de de alkolün yasaklanmasına din etki etmemiştir. Çünkü onların dininde alkol yasak değildir.
- ✓ ABD’de alkol yasağı toplumda farklı kesimler tarafından desteklenmiştir. Bu destek kendisini sivil toplum örgütlenmeleri şeklinde de göstermiştir. Alkol karşıtı örgütler ulusal yasaktan çok önce kurulmaya başlamış ve bir yandan da yeni örgütler kurulmuştur. Oysa Türkiye’de mevcut dönemde girilen modernleşme projeleriyle sivil toplum anlayışı sönük kalmış ve Osmanlı Devleti zamanından kalma sivil toplum örgütleri de işlevsiz kalmıştır. Kısaca, ABD’de alkol karşıtı sivil toplum örgütlenmeleri varken Türkiye’de söz konusu olmamıştır. Üstelik ABD’de iş adamları, işçilerden daha fazla verim almak ve sanayiciler de kendi karlarını artırmak adına alkol yasağına destek verirken Türkiye’de eşraf olaya ilgisiz kalmıştır.
- ✓ ABD’de alkol yasağı kanunları hızla onaylanmıştır. Hatta kanun metninde belirlenen süreden önce alkol yasağı uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’de ise alkol yasaklarının uygulanmaya başlanması daha uzun bir süreç almıştır. Alkol yasağının kanun teklifi halinde meclise gelmesinden sonra teklifin yasalaşması geciktirilmiştir. Türkiye, ABD’nin aksine alkol yasağını uygulamada yavaş ve isteksiz davranmıştır. Ayrıca ABD’de kanunların uygulanmaya başlanması için bir yıl süre tanınmasına karşın Türkiye’de böyle bir süre bulunmamaktadır.
- ✓ Alkol yasakları ABD’de birbirini besleyen iki kanunla yasaklanırken Türkiye’de tek kanunla yasaklanmıştır. ABD’de şarap ve biranın alkol yasağı dışında tutulması gerektiği dile getirilirken Türkiye’de bu iki alkollü içeceğin yasak kapsamı dışında tutulma kaygısı yaşanmıştır.

- ✓ ABD’de kanun metinlerinde, alkolün imha edileceğine ilişkin ibare bulunmazken Türkiye’de ele geçirilen içkilerin imha edileceği belirtilmiştir. ABD’de alkolün ihracı yasaklanırken Türkiye’de ele geçirilen alkolün ihracı için iki yıllık bir süre tanınmıştır. ABD’de alkol yasağını takip etmek için ajan grubu oluşturulurken Türkiye’de bu yöndeki öneri reddedilmiştir. ABD’de kişisel kullanım için ve dini kutlamalarda alkolün tüketimi kimi şartlarla serbest bırakılırken Türkiye’de böyle bir serbesti söz konusu olmamıştır. Hatta azınlıkların dini kutlamalarında alkolün serbest bırakılması önerisi mecliste sürekli yenilense de reddedilmiştir.
- ✓ Türkiye’de kanunu ihlal edenlere verilen cezalar ABD’nin aksine daha ağırdır. Türkiye’de kanunu ihlal eden kişinin memur olması durumunda memuriyetine son verileceği belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye’de haddi şeri cezası da bulunmaktadır.
- ✓ ABD’de kanun metninde olası bir savaş durumunda alkol yasağının nasıl uygulanacağına ve endüstriyel alkole ilişkin bilgiler ayrı bölümlerde düzenlenmiştir. Türkiye’de ise doğrudan bu tip bir düzenlemeye yer verilmemiştir.
- ✓ Alkol yasağının uygulandığı dönemde hükümet uygulamada yaşanan sıkıntıları gidermek için değişiklik önerilerinde bulunmuştur. Mecliste kanunu ihlal nedeniyle mahkemelerce verilen hatalı cezalara karşı af kanunları çıkarılmıştır. Ülkenin mevcut durumu nedeniyle kanunun İstanbul’da uygulanmasının ertelenmesi önerilmiştir. Buna karşın ABD’de ise yasaklama döneminde tüm bu durumlar söz konusu olmamıştır. Türkiye’nin aksine ABD’de alkol yasağının uygulandığı dönemde daha fazla sorun yaşanmıştır. Kaçakçılık, mafya, organize suç çeteleri ABD’de mantar gibi yayılmıştır. İşsizlik, suç ve ölüm oranları artmıştır. Alkol yasağına ABD’de zamanla muhalefet artmıştır. Yasaklar toplumda yaşanan sorunları azaltmak yerine tam tersi etki göstermiştir. Bu nedenle 1933 yılında ABD’de ulusal alkol yasağı kanunları kaldırılmıştır. Türkiye’de 1926 yılında kaldırılan alkol yasağı kanunu, ABD’ye göre daha kısa bir süre yürürlükte kalmıştır.

Türkiye’de ve ABD’de uygulanan alkol yasaklarının dayanağının ne olursa olsun başarısızlıkla sonuçlandığını, daha doğrusu alkolü yasaklamak amacıyla çıkarılan bu kanunlarla sosyal regülasyonların amaçlarının gerçekleştirilemediğini söylemek mümkündür.

1918-1938 yılları arasında uygulanan alkol yasaklarının milli ekonomi yaratmak amacının olması nedeniyle iktisadi regülasyon uygulamalarının örnekleri olduğu söylenebilir. Azınlıkların ellerinde bulunan alkol sanayisine müdahale etmek düşüncesinin bu kanunun

ortaya çıkışına etki ettiğini belirtmekte yarar vardır. Ancak bu pencereden bakıldığında da kanunların başlangıçta iyi işlediği görülse de sonradan alkol sanayisini alt üst etmesi bakımından amacına ulaşmadığı görülmektedir. Çünkü kanunlar alkol sanayisinde verimliliği ve etkinliği artırmaktan ziyade tam tersine etki etmiştir.

Çalışma konusu dönemde kanunlarla alkolün yasaklanması ve insanların bu kanunlara uyması için yasalarda cezaların öngörülmesi, ilgili kanunların idari regülasyon uygulamalarına örnek teşkil etmektedir. Ancak insanların çeşitli nedenlerle alkol yasağını delmeleri ve kanunlara uymaktan kaçınmaları nedeniyle de alkol yasağının amacına ulaşmadığı bir başka gerçektir.

Sosyal regülasyon uygulamalarının bir örneği olan alkol yasağı uygulamaları Türkiye’de Men-i Müskirat Kanunu ile ABD’de ise Onsekizinci Anayasa Değişikliği ve Volstead Kanunu olarak bilinen ulusal alkol yasağı kanunları ile tam amacına ulaşamamıştır. Bu dönemde uygulanan alkol yasakları aslında genel olarak regülasyon uygulamalarının amaçlarını yerine getirmek için uygulanmak istenirse de yasaklar toplumda tam tersine etki etmiştir.

Sonuç olarak, hem Türkiye’de hem ABD’de alkol yasakları geçmişte uygulanmış ve günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir. Ancak tarihi çok eskilere götürmeden alkol yasağının geçmişine bakıldığında da yasakların başarılı olmadığını söylemek mümkün gözükmemektedir. Osmanlı Devleti’nde uygulanan alkol yasaklarının delinmesi, yasaklara rağmen meyhanelerin varlığını göstermesi, vergi kaybı endişesi, yasakların padişahların kişisel yaşamlarının etkisiyle kaldırılması, zamanla eğlence anlayışının değişmesi, gizliden gizliye toplumda alkol tüketimine devam edilmesi Türkiye’de Men-i Müskirat Kanunu öncesi alkol yasağı uygulamalarının başarısızlığını gösterirken, ABD’de 1630’lu yıllarda ölçülülük hareketi eylemcileri tarafından dile getirilen hususlara rağmen alkol tüketiminin toplumda artması, Benson Kanunu ve Maine Kanunları’nın istenilen amaca ulaşamaması ulusal alkol yasağı kanunlarından önce alkol yasaklarının başarısızlığının kanıtları niteliğindedir.

Yasakların elbette olumlu sonuçları olmuş ve yasaklardan kimi başarılar elde edilmiştir. Geçmişte uygulanan alkol yasakları yeni yasakların uygulanmasına ve alkol yasaklarının toplumda yayılmasına etki ederken, regülasyon uygulamalarının daha doğrusu özelde sosyal regülasyon uygulamalarının örnekleri olan Türkiye’de Men-i Müskirat Kanunu ve ABD’de ulusal alkol yasağı kanunları büyük oranda başarısızlıklarla sonuçlanmış, alkol

yasağı toplumda görülen sorunların artmasına sebebiyet vermesi gerekçesiyle kaldırılmıştır. Son olarak, kanunların başarsızlığa uğramasında geçmişteki alkol yasağı uygulamalarından ders ıkarılmamasının etki ettiği söylenebilir. Bu nedenle de gerek çalışma konusu gerekse alkol yasağı uygulayan diğer ülkelerin tarihsel süreçteki deneyimleri yani geçmişteki alkol yasağı uygulamalarının toplumda nasıl cereyan ettiğini, alkole ilişkin kısıtlamaların ya da yasakların toplumda kabul görüp görmediğini, alkol yasaklarının devlete ve millete ne gibi artıları veya eksileri olduğunu göz önünde bulundurması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aaron, P. & Musto, D. (1981). Temperance and prohibition in America: An historical overview. In Moore, Mark H. *Alcohol and public policy: Beyond the shadow of prohibition* (pp. 127-181). Washington: National Academy Press.
- Abay, A. R. (2009). *Sivil toplum ve demokrasi bağlamında sivil dayanışma ve sivil toplum örgütleri*. 10 Eylül 2016 <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/pdf> adresinden erişilmiştir.
- About America: The constitution of the United States Of America with explanatory notes adapted from the world book encyclopedia. (2004). *World Book, Inc. By Permission Of The Publisher*. 5 Nisan 2016 www.worldbook.com adresinden erişilmiştir.
- Akbal, İ. (2008). *Milli Mücadele döneminde Trabzon'da muhalefet*. Trabzon: Serander.
- Akbal, İ. (2014). Birinci Büyük Millet Meclisi'nde kadük kalan bir kanun: Men-i Müskirat Kanunu. *I. Dünya Savaşı'ndan Lozan Barışı'na Trabzon Sempozyumu*, (ss.1-17). Trabzon: 10-12 Mayıs.
- Akbaş, M. (2014). *Hilâl-i Ahdar*. 14 Ocak 2016 tarihinde şu adresten http://www.yeniasya.com.tr/mehmet-akbas/hilal-i-ahdar_216552 erişilmiştir.
- Altınay, A. R. (2000). *Onuncu asr-ı hicrîde İstanbul Hayatı* (haz: Abdullah Uysal). Ankara: Öncü Basımevi.
- Amendments to the constitution of the United States of America. (2014). 6 Mart 2016 <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-CONAN-REV-2014/pdf/GPO-CONAN-REV-2014-7.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Amerika'da Alkol ve Sigara Tüketimi. (2010). *Sabah*. 3 Nisan 2016 tarihinde

http://www.usasabah.com/Guncel/2010/11/17/amerikada_sigara_ve_alkol_tuketimi
adresinden erişilmiştir.

Andreae, P. (1915). *The prohibition movement in its broader bearings upon our social, commercial and religious liberties: Addresses and writings of Percy Andreae*. Chicago, ILL: Mendelsohn Press.

Anti-Saloon League of America, (1918). *The Saloon must go: Proceedings of the eighteenth national convention of the Anti-Saloon League of America*. Richmond IN:S.E. Nicholson.

Appel, J. M. (2008). Physicians are not bootleggers: The short, peculiar life of the medicinal alcohol movement. *The Bulletin of the History of Medicine*, (Summer, 2008).

Ardıyok, Ş. (2002). Doğal Tekeller ve Düzenleyici Kurumlar: Türkiye İçin Düzenleyici Kurum Modeli. *Rekabet Kurumu Lisansüstü Tez Serisi*, No: 9. Ankara: Rekabet Kurumu. 22 Aralık 2016 <http://www.rekabet.gov.tr/dosyalar/tezler/tez92.pdf> adresinden erişilmiştir.

Ardıyok, Ş. ve Tepe, B. (2004). Devlete yeni rol regülasyon. *Amme İdari Dergisi*, (ss.105-130). Cilt:37. Sayı: 1.

Asbury, H. (1968). *The great illusion*. New York: Greenwood.

Ayyaslık Cerâim ve İçki Düşmanlığı, (1341). *Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası*, (ss. 257-260). Yıl:5, sayı: 52.

Atay, F. R. (1998). *Çankaya*. İstanbul.

Bader, R. S. (1986). *Prohibition in Kansas: A history*. Lawrence Kansas: University of Kansas Press.

Behr, E. (1996). *Prohibition: thirteen years that changed America*. New York: Arcade.

Blum, D. (2010). *The chemist's war. The little-told story of how the U.S. government poisoned alcohol during Prohibition with deadly consequences*. 7 Aralık 2015 slate.com/articles/health_and_science/medical_examiner/2010/02/the_chemists_war.html adresinden erişilmiştir.

Blocker, J.S. (2003). *Alcohol and temperance in modern history: An international encyclopedia* (pp: xxxi-xiv).Vol. 1. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO.

- Blocker, J. S. (1976). *Retreat from reform: The prohibition movement in the United States, 1890-1913*. Westport CT: Greenwood Press.
- Blocker, J. S. (1989). *American temperance movements: Cycles of reform*. Boston: Twayne Publishers.
- Bureau of Prohibition, (1930). *Statistics concerning intoxicating liquors*. Washington: Government Printing Office.
- Burgan, M. (2011). *The great depression: An interactive history adventure (You Choose: Historical Eras)*. Mankato: Capstone Press.
- Burkhart, J. (2010). *The great experiment: Prohibition continues*. 7 Ocak 2016 tarihinde (<http://nationalgeographicassignmentblog.com/2010/08/19/the-great-experiment-prohibition-continues/> adresinden erişilmiştir).
- Burt, E. V. (2004). *The progressive era: Primary documents on events from 1890 to 1914 (Debating Historical Issues in the Media of the Time)*. Westport, Connecticut: Greenwood.
- Campbel, A. ve Valen, H. (1961). Party identification in united states public opinion ovaterly. Vol: XIV.
- Cherrington, E.H. (1913). *History of prohibition and the Anti-Saloon League*. Westerville, Ohio: American Issue Press.
- Cherrington, E. H. (1920). *The evolution of prohibition in the United States of America*. Westerville, Ohio: American Issue Press.
- Clark, N. H. (1976). *Deliver Us from evil: an interpretation of American prohibition*. New York: W.W. Norton Press.
- Crews, E. (2007). Rattle-Skull, Stonewall, Bogus, B. *CW Journal*. 28 Aralık 2015 tarihinde şu adreste <http://www.history.org/foundation/journal/holiday07/drink.cfm> erişilmiştir.
- Critchley, D. (2009). *The origin of organized crime in America: The New York City Mafia, 1891-1931 (Routledge Advances in American History)*. New York: Routledge.
- Çaha, Ö. (2005). Sivil toplumun Türkiye'deki sorunları. (Ed: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ). *21. yüzyılın eşliğinde Türkiye'de siyasal hayat*, (ss. 689-707). Cilt 2. İstanbul: Aktüel Yayınları.

- Çayır S. (2015). Hilali Ahdar veya Yeşilay. *Tefekkür Dergisi*. 7 Şubat 2016 tarihinde http://www.tefekkurdergisi.com/YaziHiLALi_AHDAR_VEYA_YESiLAY15105.html adresinden erişilmiştir.
- Çekiç, E. T. (2013). Alkol yasakları neler getiriyor? İşte o maddeler. *Akşam*, (24.05.2013). 3 Nisan 2016 tarihinde <http://www.aksam.com.tr/siyaset/alkol-yasaklari-neler-getiriyor-iste-o-maddeler/haber-208952> adresinden erişilmiştir.
- Çoker, F. (1994). *Deniz Harp Okullarımız 1773*, Ankara: TTK Yay.
- David, D. V. (2010). *The demon drink*. 3 Mart 2016 tarihinde <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1989146,00.html> adresinden erişilmiştir.
- Deitche, M. D. (2009). *The everything mafia book: True-life accounts of legendary figures, infamous crime families, and nefarious deeds (Everything (Reference))*. Avon: Adams Media.
- Demirel, A. (1995). *Birinci Meclis'te muhalefet*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Denison, W.T. (1914). States rights and the Webb-Kenyon Act. *Columbia Law*, 14(4), 321-329.
- Doğan, C. (2013). Osmanlı Meni Müskirat Cemiyeti ve Men-i Müskirat Kanunu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (ss. 161-181). Cilt: 6, Sayı: 26.
- Erdoğan'dan Flaş Açıklamalar, (2013). *Milliyet*, (28 Mayıs 2015). 8 Şubat 2016 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/erdogandanflasaciklamalar/siyaset/detay/1715196/default.htm> adresinden erişilmiştir.
- Erdoğan, M. (1997). Türkiye'de siyasal sistem ve demokrasi. *Yeni Türkiye Dergisi*, (ss. 49-64). Vol 17.
- Feldman, H. (1928). *Prohibition: its economic and industrial aspects*. New York: D. Appleton.
- Field, C. (1931). Captain Bill Stayton - Guiding spirit of the 'Little group of millionaires.' *Life*, 24 Temmuz. (pp. 14-15).
- Ford, G. (1996). *Wines, brews, & spirits*. San Francisco. CA: Wine Appreciation Guild.
- Furnas, J. C. (1965). *The late demon Rum*. NY: Putnam's Sons.
- Gately, I. (2008). *Drink: A cultural history of alcohol*. New York: Gotham.

- Gençosman, K. Z. (1981). *Devlet Kuran Meclis*. İstanbul.
- Graham, R. (1891). Church temperance society. In: Spooner, *The cyclopaedia of temperance and prohibition*. (p. 81). New York: Funk & Wagnalls.
- Gusfield, J.R. (1963). *Symbolic crusade: status politics and the American temperance movement*. Urbana: Illinois Press.
- Gürpınar, H. R. (1947). *Meyhanede hanımlar*. (2. Baskı). Hilmi Kitapevi.
- Hacıfettahoğlu, İ. (2003). *Emperyalizme karşı hürriyet kahramanı-Ali Şükrü Bey*. Ankara: Atlas Yay.
- Hall W. (2010). *What are the policy lessons of national alcohol prohibition in the United States, 1920-1933? Addiction*. (105): 1164-1173.
- Hanson, D. J. (1995). *Preventing alcohol abuse: alcohol, culture, and control*. Westport, CT: Praeger.
- Hattox, R. S. (1998) *Kahve ve kahvehaneler-bir toplumsal içeceğin Yakındoğu'daki kökenleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Heale, M. J. (2004). *Twentieth-Century America: Politics and power in the United States,1900-2000*. New York: Oxford University Press.
- Heywood, A. (2010). *Siyasal ideolojiler*. (Çev: Buğra Kalkan, Şeyma Akın, Hüsamettin İnanç ve Özgür Tüfekçi). Ankara.
- Hill, J. (2004). *Defining moments: Prohibition*. Detroit: Omnigraphics.
- Hofstadter, R. (1955). *The age of reform: From Bryan to F.D.R*. New York: Knopf.
- İvrendi, M., Akbal, İ. ve Cantez, M. (2005). Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında gazete reklamları ve uygulamaları. *SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (ss. 237-258). Sayı: 13. Konya.
- Jaycox, F. (2005). *The progressive era: Eyewitness history (Eyewitness History Series)*. New York: Facts on File.
- Jensen J. R. (1971). *The winning of the midwest: Social and political conflict, 1888-189*. 2 Şubat 2016 tarihinde <http://books.google.com/books?id=XpCgCNZwpvoC&pg=PA67> adresinden erişilmiştir.
- Karabekir, Ö. C. (1951). *İçkinin maddi, manevi ve sıhhi mazarratları*. İstanbul.

- Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti Nizamnâmesi, (1326). *Sırat-ı Müstakîm*. Haziran: Sayı:95.
- Karahanoğulları, O. (2008). *Birinci Meclisin İçki Yasağı Men-i Müskirat Kanunu*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Karakaş, M. (2008). Devletin düzenleyici rolü ve Türkiye’de Bağımsız İdari Otoriteler, *Maliye Dergisi* (ss: 99-120). Sayı: 154, Ocak-Haziran.
- Karamustafaoğlu, T. (1978). Bir Anayasa Yasağının Hikayesi: Savaş ve İçki. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (ss.119- 129). C. 35. Sayı: 1-4.
- Karanfil, N. (2013). Yeni alkol düzenlemesi neler getiriyor?. *Radikal* (10.06.2013). 3 Nisan 2016 tarihinde <http://www.radikal.com.tr/turkiye/yeni-alkol-duzenlemesi-neler-getiriyor-1137075/> adresinden erişilmiştir.
- Kerr, K. A. (1985). *Organized for prohibition, A new history of the Anti-Saloon League* New Haven CT: Yale University Press.
- Kia, M. (2011). *Daily Life in the Ottoman Empire*. USA: The Greenwood Press.
- Kobler, J. (1973). *Ardent spirits: The rise and fall of prohibition*. New York: G. P. Putnam’s Sons.
- Koçu, R. E. (1958). *Tarihimizde garip vakalar*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kyvig, D. E. (1979). *Repealing national prohibition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lender M. E. (1982). *Drinking in America: A history*. New York: The Free Press.
- Lerner, M. (2007). *A. dry manhattan: Prohibition in New York City*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Leuchtenburg, W. E. (1958). *The perils of prosperity 1914-32*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Licensed Beverage Industry, (1961). *Facts about the licensed beverage industry*. New York: LBI.
- Limanya, (2015). Demokratlar ile cumhuriyetçiler arasındaki fark. *Limanya Dergisi*, (11 Ekim 2013). 9 Eylül 2016 tarihinde <https://limanya.com/demokratlar-ile-cumhuriyetciler-arasindaki-fark/> adresinden erişilmiştir.

- Mannion, J. (2003). *The everything mafia Book: True life accounts of legendary figures, infamous crime families, and chilling events (Everything Series)*. Avon: Adams Media.
- McConnell, D. W. (1963). Temperance movements. In: Seligman, E. & Johnson, A. (eds.) *Encyclopedia of the social sciences*. New York: Macmillan.
- Mendelson, J.H. & Mello, N.K. (1985). *The diagnosis and treatment of alcoholism*. New York: McGraw-Hill.
- Mırsiroğlu, K. (1978). *Ali Őukr  Bey*. İstanbul: Sebil Yay.
- Milashlı, İ. H. (1919). İçkilerin Amerika'da resmi memnuiyeti, acaba hangisi asrilik?. *Sebil rreŐad*, (ss. 191-193). Cilt: 16. Sayı: 410-411.
- Milashlı, İ. H. (1919). İçkilerin men'ine alıŐmak l zumu. *Sebil rreŐad*, (ss. 205-208). Cilt: 16. Sayı: 412-413.
- Mukaddes Kanun Men'-i M skir t K nunu, (1340). *Sirat-ı Mustak m*, (s.190). Cilt: 23, Sayı: 584
- Nation, C. A. (2010). *The use and need of the life of Carry A. Nation*. General Books, originally published in 1905, re-released in 2010. chapter 12
- National affairs: W. O. N. P. R. (1929). *Time*. 10 June.
- Nur, R. (1992). *Hayat ve Hatıratım*. İstanbul: İŞaret Yay.
- Odegard, P. H. (1928). *Pressure politics: the story of the Anti-Saloon League*. New York: Columbia University Press.
- OECD, (1997). *The OECD report on regulatory reform*. Paris: OECD
- Oğuz, F. ve akmak, O. (2002). K reselleŐen bir d nyada reg lasyon. *Liberal D Ő nce Dergisi*, (ss.143-154). 8 Mart 2016 tarihinde Şu adresten erişilmiştir: <http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/25-26/12-fuat-oguz-orhan-cakmak-kuresellesen-bir-dunyada-regulasyon.pdf>.
- Okrent, D. (2010). *Last call: The rise and fall of prohibition*. New York: Scribner.
- Organized Crime, (2011). Federal bureau of investigation. 4 Kasım 2015 tarihinde <http://www.fbi.gov/aboutus/investigate/organizedcrime/glossary> adresinden erişilmiştir.

- Ortaylı, İ. (1987). *İstanbul'dan sayfalar*. İstanbul: Hill.
- Osman, M. (1920) Hilal-i Ahdar Cemiyeti. *Sebilürreşad*, (ss. 235-237). C.18. Sayı: 462.
- Osmanlı Men'-i Müskirât Cem'iyeti, (1326), *Sırat-ı Mustakîm*, (s. 438). Cilt: 4, Sayı: 103
- Öncü, F. Ögel, K. ve Çakmak, D. (2001). Alkol kültürü-1: Tarihsel süreç ve meyhane kültürü. *Bağımlılık Dergisi*, (ss.133-138). Cilt: 2, Sayı: 3.
- Örs, B. (1993). Türkiye'de askeri müdahaleler için bir açıklama modeli. *İktisat Dergisi*, (ss.45-62). Vol 334.
- Özkan, S. ve Çilingir, S. (2013). ABD: İki partili siyasi sistemin tarihi üzerine. *Güncel Tarih*. 10 Eylül 2016 tarihinde <http://www.gunceltarih.org/2013/07/abd-iki-partili-siyasal-sistemin-tarihi.html> adresinden erişilmiştir.
- Peak K. J. & Peak J.W. (2006). Liquor wars and the law: decisions of the Kansas Supreme Court 1861 to 1920. *Kansas History: A Journal of the Central Plains*. (2): 84-99.
- Peck, G. (2009). *The prohibition hangover: Alcohol in America from demon Rum to cult cabernet*. Rutgers University Press.
- Polat M. (2007). *Hilal-i Ahmer Teşkilatı'nın Kuruluşu ve Teşkilatlanması*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Elazığ
- Polkehn, K. & Szeponik, H. (1975). *Mafie*. Prague: Orbis.
- Porter, R. (1990) Introduction. In: Sournia, Jean-Charles. *A history of alcoholism*. Trans. by Nick Hindley and Gareth Stanton. Oxford: Basil Blackwell.
- Prohibition, (1932). United repeal council. *Time*. 20 January.
- Prohibition: United wets. (1932). *Time*. 7 November.
- Ravenscroft, T. (2009). History of America's Tallest Buildings, *Suite101*, (13 November 2009). 9 Şubat 2016 tarihinde <http://www.suite101.com/content/americas-tallest-building-a169429> adresinden erişilmiştir.
- Read:<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,742105,00.html#ixzz1Ik9EC3GG>
G 4 Aralık 2016 tarihinde erişilmiştir.
- Rıza, Ö. (1920). Müskiratın memnuiyeti diniyesi ve kanunen men'i. *Sebilürreşad*, (ss. 154-155). Cilt: 18. Sayı: 455.
- Rose, K. D. (1996). *American women and the repeal of prohibition*. New York: New York

University Press.

- Rumbarger, J. J. (1989). *Profits, power and prohibition: Alcohol reform and the industrializing of America, 1800-1930*. New York: State University of New York Press.
- Rush, B. (1943). Inquiry into the effects of ardent spirits upon the human body and mind, *J Stud Alcohol*. (4), 323-326.
- Ruth, B. (1981). *Women and temperance: The quest for power and liberty, 1873-1900*. Philadelphia: Temple University Press.
- Sakaoğlu, N. ve Akbayar, N. (1999) *Binbir gün binbir gece: Osmanlı'dan günümüze İstanbul'da eğlence yaşamı*. İstanbul: Creative.
- Sarısoy, S. (2010). Düzenleyici devlet ve regülasyon uygulamalarının etkinliği üzerine tartışmalar. *Maliye Dergisi*, (ss.278-298). Temmuz-Aralık. Sayı: 159.
- Schlaadt, R.G. (1992). *Alcohol use and abuse*. Guilford, CT: Dushkin.
- Schwartz RH. (1992). Prohibition, 1920 to 1933: an overview of its effects on public health and the economy. *South Med*, (85): 397-402.
- Sevengil, R. A. (1998). *İstanbul nasıl eğleniyordu?*. İstanbul: İletişim.
- Sezer, S. ve Özyalçınar, A. (2005). *Bir Zamanların İstanbul'u Eski İstanbul Yaşayışı ve Folkloru*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Sinclair, A. (1964). *Prohibition: The era of excess*. Boston: Little, Brown.
- Stayton, W. H. (1928). *The official view of the anti-prohibition association*, Current History.
- Stevens, A.C. (1907). *Cyclopedia of fraternities*. New York: E.B. Treat.
- Sülker, K. (1985). *Osmanlı'dan günümüze içki ve toplum*. İstanbul: Süreç.
- Şimşek, D. (2015). II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Hilal-İ Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu Ve Teşkilatlanması, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/5*, (ss. 307-318). DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8313> ISSN: 1308-2140. Ankara.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları, (1999). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

TBMM Zabıt Ceridesi, (1940) Ankara.

Teaching With Documents: *The Volstead Act and related prohibitin documents*. 5 Kasım 2015 tarihinde <http://www.archives.gov/education/lessons/volstead-act/> adresinden erişilmiştir.

The New York Times, (1932). John D. Rockefeller Jr. out for repeal; Says dry law evils outweigh benefits (and other articles). *The New York Times*, (p. 1). 7 Haziran 1932.

The Ohio Historical Society, (1914). Columbus OH, microfilm edition of temperance and prohibition Papers, Series X-XII, rolls: 1-3, 77.

Thomton, M. (1991). *Cato institute policy analysis No. 157*. 17 Temmuz 1991. Washington: Cato.

Timberlake, J. (1963). *Prohibition and the progressive movement,1900-1920*. Cambridge Mass: Harvard University Press.

Tunalı, R. (2006). *Yahudilik-Hıristiyanlık ve İslam'da içki*, Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.

Turner G.K. (1907). The city of Chicago: a study of great immoralities. *McClure's Magazine*, (28): 575-592.

Towne, C. H. (1923). *The rise and fall of prohibition: The human side of what the Eighteenth Amendment has done to the United States*. New York: Macmillan.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (2010). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Temel Kanunlar*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları.

Tyler, H. (1949). *Where prayer and purpose meet: The WCTU story*. Evanston, Illinois: The Signal Press.

Vance RP. (2001). *The demise of prohibition. The concord review*. Inc. 2001. 12: 97-116.

Velidedeoğlu, H. V. (1990). *İlk Meclis-Milli Mücadele'de Anadolu*, İstanbul: Sel Yayınları.

Vick, D. & Rhoades, E. (2010), *Drugs and alcohol, theory, behavior and policy, jones & barlett learning international*. London: Barb News.

Yalçın, S. (2007). Hangi Osmanlı Padişahları İçki İçerdi?. *Hürriyet*, 18 Kasım.

Yazır, E. M. H. (2009). *Kuran-ı Kerim ve Satır Arası Kelime Meali*. Konya: Kervan

Yayın-Dağıtım.

Yıldırım, M. (2001). İslam Hukukunda İçki İçme Suçu ve Cezası. *DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S:XIII-XIV. İzmir.

Zat, V. (1999). *Eski İstanbul barları*. İstanbul: İletişim.

Zat, V. (2002), *Eski İstanbul meyhaneleri*. İstanbul: İletişim.

Warburton, C. (1932). *The economic results of prohibition*. New York: Columbia University Press.

Wellons, W.E. (1877). Friends of temperance. In: *Centennial temperance volume* (pp. 738-739). New York: National Temperance Society.

Willing, J. K. (1926). The profession of bootlegging. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Volume: 125. Modern Crime: Its Prevention and Punishment. May: 40-48.

Winskill, P.T. (1881). *History of the rise and progress of the temperance reformation*. England: Mackie, Brewtnall.